NÉPESSÉG, KÖZEGÉSZSÉG

A főiskolai hallgatók száma az 1930/31—1937/38. tanévekben.

Le nombre des étudiants des écoles supérieures en Hongrie en 1930/31—1937/38.

Résumé. *Abstraction faite du début de l'après-guerre où le nombre des étudiants a été extraordinairement augmenté par d'anciens combattants, c'est en 1930—31 que les Ecoles supérieures avaient le plus d'élèves (16.053). Depuis, l'effectif des étudiants descendait de plus en plus, baissant en 1937—38 à 13.228, soit de 17·6%. Le nombre des étudiants de Ire année, étant tombé le plus bas en 1935—36, s'élevait légèrement pendant les deux dernières années scolaires.*

La régression, à laquelle l'aggravation de la situation économique a contribué aussi pour une certaine part, a été due surtout à la dénatalité des années de guerre: c'est dans ces derniers temps que les Ecoles supérieures ont eu des élèves nés pendant les hostilités.

Dans l'année scolaire prochaine, l'effectif des étudiants accusera probablement un changement notable. Le nombre des bacheliers qui, on le sait, est en étroit rapport avec celui des étudiants de Ire année, a fort augmenté cette année, dépassant même le maximum noté depuis la guerre. Il est donc à prévoir que, particulièrement au début de l'année scolaire 1938—39, le nombre des étudiants s'élèvera notablement.

*

A főiskolai hallgatók számának évenkinti változása a szellemi munkapiac várható alakulása szempontjából különös figyelmet érdemel. Az évtizedforduló körüli évek aránylag magas hallgatólétszáma, valamint a gazdasági élet tartós pangása ugyanis olyan nagyarányú szellemi munkanélküliséget eredményezett, hogy annak enyhítése érdekében messzemenő kormányintézkedések váltak szükségessé.

A főiskolai hallgatók száma önmagában természetesen nem enged biztos következtetést arra nézve, hogy az értelmiségi népesség felsőbb rétege utánpótlásának mértéke helyes-e, illetőleg sok-e vagy kevés. A mindenkori munkaerő-kereslet részben az általános közgazdasági helyzetnek is függvénye (elsősorban az ú. n. szabadpályákon); az I. évfolyamokra beiratkozott hallgatók túlnyomórésze pedig csak 5—6 év multával jelentkezik mint munkakereső, amely idő alatt a munkapiac felvevőképessége lényegesen módosulhat. A mult gyakorlati tapasztalatai alapján azonban megközelítő tájékoztatást csupán a hallgatólétszám alakulása is nyujthat a munkapiac jövőbeli valószínű alakulásáról.

Az összes hallgatók, valamint külön az I. évfolyamra beiratkozottak számának alakulását főiskolák és tudományszakok szerint az 1930/31—1937/38. tanévekről az 1. és 2. sz. táblák ismertetik.

A *hallgatók összes száma* — a háború utáni évektől eltekintve, amikor a hadviselt ifjúság végezte tanulmányait s ennek következtében a hallgatólétszám átmenetileg rendkívül felduzzadt — *az 1930/31. tanévben volt a legmagasabb, 16.053. Azóta a létszám az 1937/38. tanévig fokozatosan 13.228-ra csökkent,* a visszaesés tehát 17·6 %. Évfolyamok szerint nézve a változást, az I. éves hallgatók száma 1935/36-ban mélypontra jutott és az utolsó két tanévben már mérsékelt emelkedés észlelhető. Az összes többi évfolyamokon azonban a létszám az előző tanévhez, illetőleg tanévekhez képest csökkent s így valószínű, hogy a következő 1—2 tanévben még a hallgatók összes száma kis mértékben apadni vagy legalább is stagnálni fog, feltéve, hogy az I. évfolyamok benépesedése nem fokozódik olyan erőteljes mértékben, hogy az a magasabb évfolyamok további veszteségeit ellensúlyozná. Az V. évfolyamon a hallgatók száma csupán az utolsó tanévben esett, nyolc év távlatában azonban számottevő emelkedés mutatkozik. Ennek oka elsősorban a római katolikus hittudományi főiskolák túlnyomórészének öt évfolyamúvá való átszervezése, részben pedig a képzőművészeti főiskola V. évfolyamának erőteljesebb benépesülése.

A hallgatók száma az ismertetett nyolc tanév folyamán főiskolák, illetőleg *tudományszakok* szerint különbözőképen változott. A *négy tudományegyetem* együttes hallgatólétszáma 24·2%-kal csökkent; a legnagyobb veszteség a szegedi (35·3%-os) s a legkisebb a pécsi (9·7%-os) tudományegyetemet érte. A József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetemen az összes hallgatók száma 28·6%-kal esett. A főiskolák benépesedése a jogakadémiák, a hittudományi főiskolák, a gyógypedagógiai tanárképző, valamint a képzőművészeti fő-

iskola kivételével általában fokozódott. A hallgatók számának változása tudományszakok szerint is lényegesen eltér. A tudományegyetemeken csupán az államszámviteli tanfolyamok hallgatólétszáma gyarapodott újabban különösen gyors ütemben, amennyiben az 1932/33. tanévi mélyponthoz képest megnégyszereződött; az egyes tudománykarok hallgatólétszáma azonban — főkép az orvosi és bölcsészeti karoké — az utolsó években rohamosan csökkent.

A *József nádor műszaki és gazdaságtu-*

1. A főiskolai hallgatók összes száma az 1930/31—1937/38. tanévekben.

Nombre total des étudiants aux Ecoles supérieures, de 1930-31 à 1937-38.

Főiskolák, tudománykarok *Ecoles supérieures et facultés*	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	Változás 1931-1938-ig %-ban *Variations de 1931 à 1938 %*
Tudományegyetemek — *Universités*									
Budapest	5.198	5.226	5.265	5.230	4.919	4.625	4.348	4.016	— *22·7*
Debrecen	1.393	1.408	1.400	1.412	1.319	1.185	1.139	971	— *30·3*
Pécs	1.417	1.416	1.478	1.555	1.521	1.469	1.400	1.280	— *9·7*
Szeged	1.779	1.770	1.707	1.630	1.545	1.380	1.250	1.151	— *35·3*
Összesen — *Totaux*	9.787	9.820	9.850	9.827	9.304	8.659	8.137	7.418	— *24·2*
Tudománykarok — *Facultés*									
Hittudományi — *Facultés de théologie*	406	440	451	466	452	404	394	388	— *4·4*
Jog- és államtudományi — *Facultés de droit et des sciences polit.*	4.289	4.398	4.448	4.487	4.338	4.033	3.767	3.512	— *18·1*
Államszámviteli tanfolyam — *Cours de comptabilité publ.*	198	95	78	110	146	195	254	318	+ *60·6*
Orvostudományi — *Facultés de médecine*	2.202	2.170	2.191	2.128	1.997	1.845	1.709	1.451	— *34·1*
Bölcsészeti — *Facultés de philosophie*	2.457	2.502	2.466	2.430	2.175	1.977	1.813	1.576	— *35·9*
Gyógysz. tanfolyam — *Cours de pharmacie*	235	215	216	206	196	205	200	173	— *26·4*
Összesen — *Totaux*	9.787	9.820	9.850	9.827	9.304	8.659	8.137	7.418	— *24·2*
József nádor műszaki és gazdaságtud. egy. — *Université des sciences techniques et économiques, portant le nom du palatin Joseph*									
Mérnöki osztály — *Section d'ingénieurs*	477	428	315	268	244	178	145	168	— *64·8*
Építészmérnöki oszt. — *Section d'architecture*	232	197	143	135	117	91	101	106	— *54·3*
Gépészmérnöki oszt. — *Section d'ingénieurs mécaniciens*	614	571	503	450	426	385	377	423	— *31·1*
Vegyészmérnöki oszt. — *Section d'ingénieurs chimistes*	46	53	63	67	72	107	107	129	+ *180·5*
Bánya- és kohómérnöki oszt. — *Section d'ingénieurs miniers et métallurg.*	50	52	61	71	72	79	118	131	+ *162·0*
Erdőmérnöki oszt. — *Section d'ingénieurs forestiers*	88	84	82	77	81	80	96	95	+ *8·0*
Mezőgazdasági oszt. — *Section d'agriculture*	227	201	177	193	169	135	162	163	— *28·2*
Állatorvosi oszt. — *Section vétérinaire*	299	302	283	294	304	321	342	338	+ *13·0*
Közgazdasági és keresk. oszt. — *Section d'économie polit. et de commerce*	918	851	799	806	717	623	676	616	— *32·9*
Közigazgatási oszt. — *Section d'administrat. publ.*	209	187	187	193	169	163	168	144	— *31·1*
Közgazdasági tanf. — *Cours d'économie pol.*	58	57	53	25	21	18	14	15	— *74·1*
Revizori és keleti intézet — *Cours pour élèves reviseurs et Institut „oriental"*	43	43	21	11	9	4	—	—	— *100·0*
Összesen — *Totaux*	3.261	3.026	2.687	2.590	2.401	2.184	2.306	2.328	— *28·6*
Hittudományi főiskolák — *Ecoles supérieures de théologie*									
Róm. kat. — *Cathol. r.*	700	804	877	869	886	854	881	876	+ *25·1*
Reform. — *Calvinistes*	209	243	238	243	234	215	180	166	— *20·6*
Izraelita — *Israélites*	33	41	36	38	40	40	46	51	+ *54·5*
Összesen — *Totaux*	942	1.088	1.151	1.150	1.160	1.109	1.107	1.093	+ *16·0*
Jogakadémiák — *Académies de droit*									
Jogi karok — *Facultés de droit*	898	888	944	942	918	874	820	822	— *8·5*
Államszámviteli tanfolyamok — *Cours de comptabilité publ.*	16	16	9	8	13	14	27	19	+ *18·8*
Gazdasági akadémiák — *Académies d'agriculture*	358	288	274	305	376	403	405	458	+ *27·9*
Képzőművészeti főiskola — *Ecole supérieure des Beaux-Arts*	366	349	355	354	336	346	311	322	— *12·0*
Polgári isk. tanár (nő) képző-főisk. — *Ecoles normales supérieures d'enseignem. primaire pour hommes et femmes*	252	319	324	339	390	452	506	581	+ *130·6*
Gyógypedagógiai tanárképző főisk. — *Ecole normale supér. de médicopédagogie*	44	69	69	83	80	59	39	17	— *61·4*
Testnevelési főiskola — *École sup. d'éducation physique*	129	139	103	96	110	116	163	170	+ *31·8*
Mindössze — *Total général*	**16.053**	**16.002**	**15.766**	**15.694**	**15.088**	**14.216**	**13.821**	**13.228**	— *17·6*
Ebből nő — *Dont femmes*	2.193	2.278	2.225	2.211	2.033	1.951	1.889	1.714	— *21·8*
Évfolyamok szerint — *Par année d'étude*									
I. évfolyam — *année d'études*	5.229	4.760	4.700	4.599	4.180	3.984	4.049	4.125	— *21·1*
II. évfolyam — *année d'études*	4.154	4.322	4.134	4.108	3.959	3.579	3.413	3.320	— *20·1*
III. évfolyam — *année d'études*	3.425	3.569	3.560	3.576	3.559	3.422	3.099	2.849	— *16·8*
IV. évfolyam — *année d'études*	2.674	2.740	2.747	2.738	2.717	2.519	2.546	2.293	— *14·2*
V. évfolyam — *année d'études*	571	611	625	673	673	712	714	641	+ *12·3*

dományi egyetem egyes osztályainak *elnéptelenedése* már jóval az általunk ismertetett évek előtt kezdődött. A műszaki képzettségű munkaerők utánpótlása ugyanis az elmúlt évtized végén — egyéb egyetemi tudományszakokkal szemben — nem emelkedett, ha-

2. Az I. évfolyamos főiskolai hallgatók száma az 1930/31—1937/38. tanévekben.
Nombre des étudiants de 1re année aux Ecoles supérieures, de 1930—31 à 1937—38.

Főiskolák, tudománykarok *Ecoles supérieures, facultés*	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38	Változás 1931—1938-ig %-ban *Variations de 1931 à 1938, %*
Tudományegyetemek — *Universités*:									
Hittudományi karok — *Facultés de théologie* . .	96	133	111	119	113	93	85	90	— *6·3*
Jog- és államtudományi karok — *Facultés de droit et des sciences polit.*	1.575	1.492	1.474	1.414	1.343	1.249	1.194	1.132	— *28·1*
Államszámviteli tanf. — *Cours de comptabilité publ.*	198	95	78	110	146	195	254	318	+ *60·6*
Orvostudományi karok — *Facultés de médecine*	417	434	479	392	316	296	257	272	— *34·8*
Bölcsészeti karok — *Facultés de philosophie* . .	762	740	714	692	558	504	471	414	— *45·7*
Gyógyszerészeti tanf. — *Cours de pharmacie* . .	105	107	94	97	76	107	82	66	— *37·1*
Összesen — *Totaux* . . .	*3.153*	*3.001*	*2.950*	*2.824*	*2.552*	*2.444*	*2.343*	*2.292*	— *27·3*
József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem — *Université des sciences techniques et économiques, portant le nom du palatin Joseph*									
Mérnöki oszt. — *Section d'ingénieurs*	148	93	70	45	46	33	28	58	— *60·8*
Építészmérnöki oszt. — *Section d'architecture* . .	54	34	29	32	23	21	31	35	— *35·2*
Gépészmérnöki oszt. — *Section d'ingénieurs mécaniciens*	165	119	143	121	115	101	114	169	+ *2·4*
Vegyészmérnöki oszt. — *Section d'ingénieurs chimistes*	20	20	23	25	22	43	34	40	+ *100·0*
Bánya- és kohómérnöki oszt. — *Section d'ingénieurs miniers et métallurg.*	11	21	24	23	27	21	34	47	+ *327·3*
Erdőmérnöki oszt. — *Section d'ingénieurs forestiers*	28	18	17	23	28	24	20	26	— *7·1*
Mezőgazdasági oszt. — *Section d'agriculture* . .	81	51	52	86	39	16	62	70	— *13·6*
Állatorvosi oszt. — *Section vétérinaire*	110	112	88	108	120	129	126	124	+ *12·7*
Közgazdasági és keresk. oszt. — *Sect. d'écon. polit. et de commerce*	332	265	259	258	227	176	255	249	— *25·0*
Közigazgatási oszt. — *Section d'administrat. publ.*	87	55	66	72	45	43	48	46	— *47·1*
Közgazdasági tanf. — *Cours d'écon. polit.* . . .	47	35	40	20	18	11	11	10	— *78·7*
Revizori és keleti intézet — *Cours pour élèves reviseurs et Institut „oriental"*	40	41	21	11	9	4	—	—	— *100·0*
Összesen — *Totaux* . . .	*1.123*	*864*	*832*	*824*	*719*	*622*	*763*	*874*	— *22·2*
Hittudományi főiskolák — *Ecoles supérieures de théologie*									
Róm. kat. — *Cathol. r.*	230	232	214	197	186	179	217	192	— *16·5*
Reform. — *Calvinistes*	75	76	64	62	54	41	40	36	— *52·0*
Izraelita — *Israélites*	8	9	5	9	13	12	14	10	+ *25·0*
Összesen — *Totaux* . . .	*313*	*317*	*283*	*268*	*253*	*232*	*271*	*238*	— *24·0*
Jogakadémiák — *Académies de droit*									
Jogi karok — *Facultés de droit*	268	270	345	282	233	229	217	234	— *12·7*
Államszámviteli tanf. — *Cours de comptabilité publique*	16	16	9	8	13	14	27	19	+ *18·8*
Gazdasági akadémiák — *Académies d'agriculture*	109	66	114	139	147	169	152	183	+ *67·9*
Képzőművészeti főiskola — *Ecole supérieure des Beaux-Arts*	85	83	68	71	72	68	55	71	— *16·5*
Polgári isk. tanár(nő)képző-főisk. — *Ecoles normales supérieures d'enseignem. primaire pour hommes et femmes*	87	96	78	107	125	163	171	167	+ *92·0*
Gyógypedagógiai tanárképző főisk. — *Ecole normale supér. de médicopédagogie*	18	23	21	28	18	—	—	—	— *100·0*
Testnevelési főiskola — *Ecole supérieure d'éducation physique*	57	24	—	48	48	43	50	47	— *17·5*
Mindössze — *Total général* . . .	**5.229**	**4.760**	**4.700**	**4.599**	**4.180**	**3.984**	**4.049**	**4.125**	— *21·1*
Ebből nő — *Dont femmes* . . .	*718*	*668*	*584*	*640*	*506*	*539*	*519*	*454*	— *36·8*

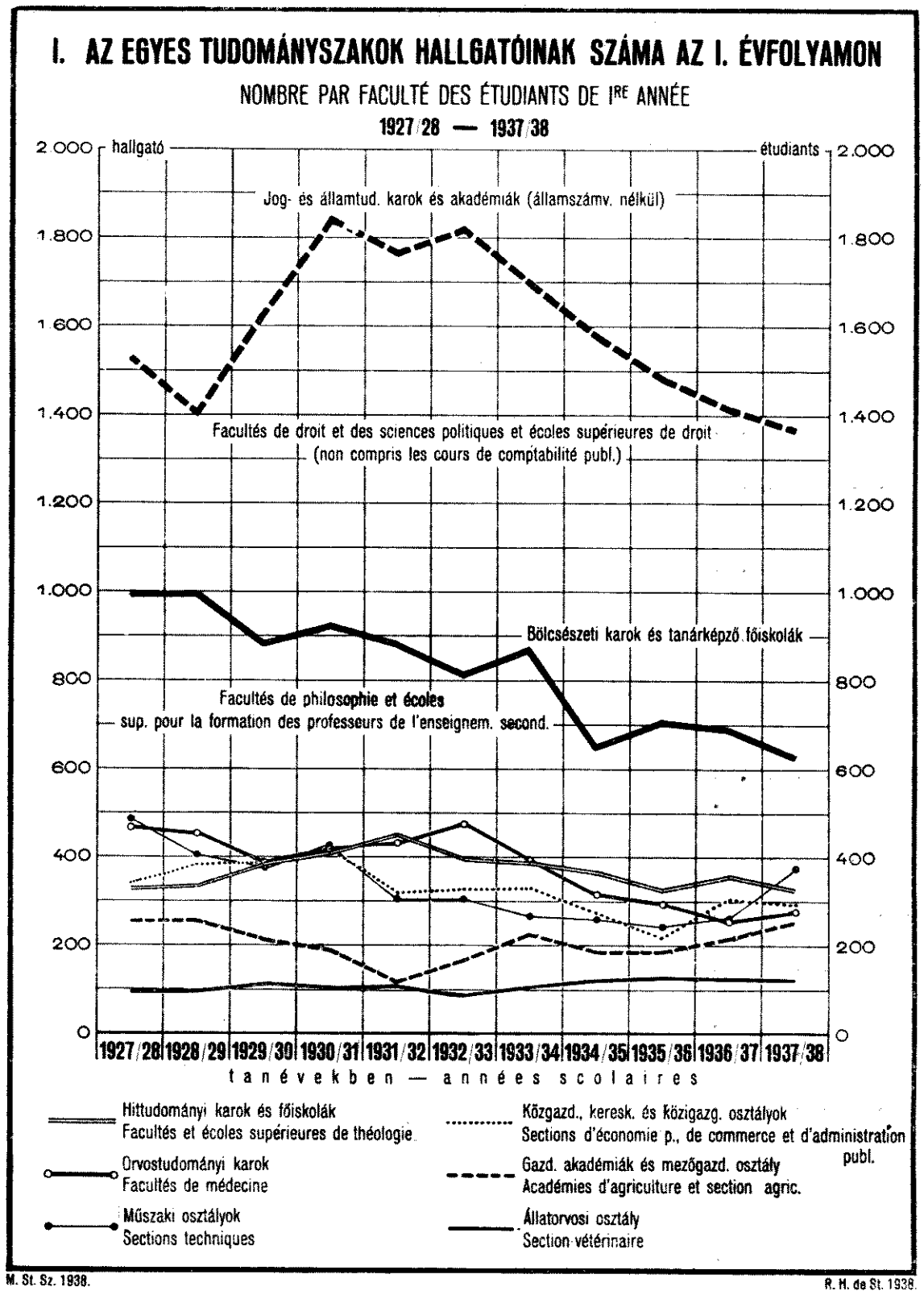

nem a közvetlen háború utáni évek magas szintjéről csaknem töretlen vonalban csökkent. A multban legnépesebb három műszaki osztály elnéptelenedése a folyó évtized alatt is tovább tartott s az utolsó hét év folyamán a legnagyobb veszteség az összes tudományszakok közül a mérnöki osztályt érte. A vegyészmérnöki, valamint a bánya- és kohómérnöki tanulmányokat folytató hallgatóság száma ezzel szemben nagymértékben gyarapodott, az utolsó hét év alatt csaknem megháromszorozódott. Kedvezően alakult még az állatorvosi osztály hallgatólétszáma, míg a mezőgazdasági, közgazdasági és kereskedelmi osztályok népessége fogyott.

Az *egyéb főiskolák csoportjában* igen erőteljesen *gyarapodott* a polgári iskolai tanár- és tanárképző főiskolák hallgatóinak a száma s újabban fokozódott a testnevelési főiskola, valamint a gazdasági akadémiák benépesedése is.

A *főiskolai hallgatók* összes számának várható *jövőbeli alakulásáról* az I. évfolyamos hallgatók száma alapján tájékozódhatunk. Következtetéseink helyességét azonban több körülmény nagymértékben befolyásolja. Figyelembe kell ugyanis vennünk egyrészt, hogy a különböző tudományszakokon a tanulmányi idő tartama eltérő, másrészt, hogy az emelkedő évfolyamokban a hallgatólétszám átlagos vesztesége különböző, továbbá, hogy az összes létszám jövőbeli alakulását nagymértékben befolyásolhatja az I. évfolyamok benépesülésének mérve. Ez utóbbira nézve pedig — mint erre később még bővebben kitérünk — ismét csak becslésre vagyunk utalva. Ezért megközelítően helyes képet az összes hallgatók számának várható alakulásáról az I. évfolyamos hallgatók száma alapján csak tudományszakok szerint való részletezésben alkothatunk.

A 2. sz. tábla és az I. sz. grafikon több évre visszamenőleg tudományszakok szerint ismerteti az *első évfolyamok benépesülését*. Az adatokból azt látjuk, hogy (a hittudományi karok kivételével) az összes tudományegyetemi karok hallgatóinak utánpótlása az évtized folyamán nagyobbrészt fokozatosan és nagymértékben csökkent. Az összes I. éves hallgatók száma hét év alatt 27·3%-kal esett, az államszámviteli tanfolyamok figyelembevétele nélkül pedig 33·2 %-kal. A tudományegyetemeken tehát az utánpótlásnak ez a nagyfokú gyérülése az összes hallgatólétszám kialakulásánál még több éven át éreztetni fogja hatását.

A *József nádor műszaki és gazdaságtudományi egyetem* legtöbb osztályán az *után-*

3. Az érettségi vizsgát tett tanulók és a főiskolák elsőéves hallgatóinak megoszlása az érettségi vizsgák alapján az 1931/32—1937/38. tanévekben.

Bacheliers et ceux admis pour la Ire année aux écoles supérieures, suivant le diplôme de baccalauréat, de 1931—32 à 1937—38.

Tanév *Années scolaires*	Sikeres érettségi vizsgát tett — *Elèves reçus bacheliers*				A főiskolák I. évfolyamára iratkozott hallgatók közül *Etudiants inscrits pour la Ire année aux écoles supérieures*								*Bacheliers*			
		dans les			*ayant un diplôme de bachelier*				érettségi bizonyítványát *ayant passé leur baccalauréat*				A közép- *d'établissem. d'enseignem. second.*		A felsőkeresk. v. mezőgazd. *d'écoles supérieures de commerce ou d'agricult.*	
			felső *écoles dites supérieures*		felső *d'école*								isk. érettségizettek közül ugyanabban az évben főiskolára iratkozott *entrés aux Ecoles supérieures dans l'année où ils ont passé leur baccal.*			
	összesen — *total*	közép- — *établissements d'enseignem. second*	keresk. *de commerce*	mezőgazd. *d'agriculture*	közép- — *d'établissement d'enseignem. second.*	keresk. — *supérieure de commerce*	mezőgazd. *supérieure d'agriculture*	összesen — *total*	ugyanabban az évben *dans la même année*	1 *1 an*	2 *2 ans*	3 v. több *3 ou plus de 3 ans*	szám *leur nombre absolu*	%	szám *leur nombre absolu*	%
		iskolában			iskolai érettségi bizonyítványa volt				szerezte	évvel korábban *plus tôt*						
1930/31	8.299	6.184	2.026	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1931/32	8.855	6.357	2.394	104	4.172	334	23	4.529	2.812	731	288	698	2.680	*43·3*	132	*6·2*
1932/33	8.314	6.111	2.104	99	4.197	300	12	4.509	2.751	884	266	608	2.627	*41·3*	124	*5·0*
1933/34	7.435	5.486	1.853	96	4.028	317	30	4.375	2.615	782	333	645	2.484	*40·7*	131	*5·9*
1934/35	6.747	5.184	1.493	70	3.647	295	22	3.964	2.292	703	312	657	2.203	*40·2*	89	*4·6*
1935/36	6.542	5.082	1.380	80	3.464	225	25	3.714	2.089	561	283	781	2.032	*39·2*	57	*3·7*
1936/37	7.198	5.433	1.673	92	3.465	287	32	3.784	2.104	554	268	858	2.028	*40·7*	76	*5·2*
1937/38	—	—	—	—	3.504	320	40	3.864	2.294	487	264	819	2.189	*40·3*	105	*6·0*

pótlás mérve az utolsó 2—3 tanév óta *erősbödött,* a mélypont azonban, ahova az egyes osztályok utánpótlása az évtized folyamán eljutott, rendkívül alacsony volt. A mérnöki osztályra pl. 1930/31-ben még 148 I. éves hallgató iratkozott be, 1936/37-ben pedig csak 28.

A műszaki képzettségű munkaerők kedvezőbb elhelyezkedési lehetőségére való tekintettel az utánpótlás további fokozódása valószínű. Az adatok szerint a műegyetem nem műszaki osztályaira újonnan iratkozó hallgatók száma is túljutott már a mélyponton s így a jövőben az egyetem erőteljesebb benépesedésével számolhatunk.

A *hittudományi főiskolákon* az utánpótlás általában *csökkenő* irányú, különösen a református főiskolán. Az egyéb főiskolák közül erőteljes fejlődés mutatkozik a gazdasági akadémiák, továbbá a polgári iskolai tanár- és tanárnőképző főiskolák első évfolyamainak benépesedése tekintetében, a többi főiskolák hallgatóinak utánpótlása pedig újabban meglehetősen kiegyenlített, kivéve a gyógypedagógiai tanárképző főiskolát, amelyre az utolsó három tanévben új hallgatókat nem vettek fel.

Az egyes tudományszakok I. éves hallgatólétszáma alapján úgylátszik tehát, hogy az ifjúság érdeklődése újabban fokozódó mértékben fordul az elsősorban szabadpályákra képesítő tudományszakok felé, amiben bizonyára nagy szerepe van a kormány széleskörű felvilágosító munkájának is.

4. A középiskolák I. és VII. osztályát végzett, valamint az érettségi vizsgát tett tanulók száma az 1918/19—1936/37. tanévekben.

Nombre des élèves ayant fait la Ire et la VIIe classe dans les établissements d'enseignement secondaire et nombre des élèves ayant passé leur baccalauréat, de 1918-19 à 1936-37.

Tanév *Années scolaires*	*Elèves*								
	Az I. osztályt végzett *ayant fait la Ire classe*			A VII. osztályt végzett *ayant fait la VIIe classe*			Az érettségi vizsgát tett *reçus bacheliers*		
	fiú *garçons*	leány *jeunes filles*	összes *au total*	fiú *garçons*	leány *jeunes filles*	összes *au total*	fiú *garçons*	leány *jeunes filles*	összes *au total*
	tanulók száma — *leur nombre*								
1918/19	9.946	1.885	11.831	3.706	789	4.495	3.269	555	3.824
1919/20	8.444	2.132	10.576	3.958	906	4.864	3.392	687	4.079
1920/21	7.940	1.777	9.717	4.110	830	4.940	3.885	812	4.697
1921/22	8.149	1.822	9.971	4.009	741	4.750	3.882	697	4.579
1922/23	8.862	1.971	10.833	4.126	752	4.878	3.718	708	4.426
1923/24	9.327	1.988	11.315	3.828	724	4.552	4.015	714	4.729
1924/25	10.122	2.203	12.325	4.192	752	4.944	3.838	709	4.547
1925/26	8.984	1.995	10.979	4.239	766	5.005	4.161	710	4.871
1926/27	7.515	1.810	9.325	4.335	865	5.200	4.170	771	4.941
1927/28	6.870	1.687	8.557	4.621	972	5.593	4.258	865	5.123
1928/29	6.966	1.863	8.829	4.981	1.099	6.080	4.393	861	5.254
1929/30	8.120	2.177	10.297	5.343	1.273	6.616	4.736	1.088	5.824
1930/31	10.091	2.878	12.969	5.307	1.526	6.833	4.986	1.198	6.184
1931/32	9.357	2.685	12.042	5.060	1.311	6.371	4.934	1.423	6.357
1932/33	8.368	2.526	10.894	4.550	1.236	5.786	4.829	1.282	6.111
1933/34	8.370	2.646	11.016	4.327	1.123	5.450	4.284	1.202	5.486
1934/35	7.978	2.771	10.749	4.198	1.218	5.416	4.086	1.098	5.184
1935/36	7.762	2.691	10.453	4.620	1.347	5.967	3.937	1.145	5.082
1936/37	7.687	2.467	10.154	5.526	1.934	7.460	4.142	1.291	5.433

A II. sz. grafikonon bemutatjuk a népesebb tudományszakok I. évfolyamos és összes hallgatólétszámának egy évtized óta bekövetkezett változását az index eltérések alapján, 100-nak véve az 1927/28. tanévi létszámot. Az ábrák jól szemléltetik egyrészt a hallgatólétszám fejlődését, másrészt pedig az első és az összes évfolyamok benépesedésének változása között levő összefüggést. Mint láthatjuk, a hallgatók összes számának alakulása bizonyos időbeli eltolódással nyomon követi az I. évfolyamos létszám változását, viszonylag nagy tömegében azonban az utánpótlásnak gyakran éles hullámverése elsímul, mozgásának iránya határozottabb, irányváltoztatása mérsékeltebb.

A hittudományi hallgatókra vonatkozó grafikonnal kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy az I. éves és összes hallgatók számának változása időbelileg és a létszámnagyság tekintetében is lényegesen nagyobb különbséget mutat, mint amilyen az egyéb tudományszakoknál általában észlelhető. Ennek oka a már előbb is említett körülmény, hogy az évtized folyamán a hittudományi főiskolák túlnyomó részén a tanulmányi idő 4 évről 5 évre emeltetett, aminek következtében a hallgatók összes száma az I. évfolyamok benépesedésétől függetlenül is számottevően gyarapodott.

Az adatok áttekintése után tehát végeredményben azt látjuk, hogy a *főiskolák felé való törekvés* általában az 1931/32. tanévtől kezdve az 1935/36. tanévig lényegesen *csökkent,* a három utolsó tanévben pedig (az államszámviteli tanfolyamok hallgatóit nem számítva) egyforma színvonalon áll. Az utánpótlás csökkenésének kétségkívül az az alapoka, hogy ezekben az években a háború alatt született gyérebb népességű korosztályok kerültek a főiskolákra, de fékező hatását a kedvezőtlen közgazdasági helyzet is éreztette. A következő években tehát az évenkint kiadásra kerülő oklevelek száma is csökkenni fog, vagyis az ú. n. „diplomatermés" apadásával számolhatunk. Figyelembe kell azonban vennünk, hogy a főiskolákra beiratkozó hallgatók és az évenkint oklevelet szerző egyének tömege között állandóan az ú. n. „szigorlók" igen tekintélyes rétege van. Ennek a tömegnek nagyságáról és létszámhullámzásáról nem rendelkezünk adatokkal, kétségtelen azonban, hogy összetétele abból a szempontból rendkívül változatos, hogy melyik évben zárult a hallgatási (főiskolára való beiratkozási) kötelezettségük, vagyis sok tanév volt utolsó éves hallgatói torlódnak itt össze. A beiratkozási kötelezettségnek már eleget tett (abszolvált) hallgatók (szigorlók) jelentékeny része ugyanis a még hátralévő tanulmányi követelményeknek az átlagosnál (vagy szabályszerűnél) sokkal hosszabb idő alatt tesz eleget. Ennek oka rendkívül változatos, le-

5. A nőhallgatók száma a főiskolákon tudományszakok szerint az 1930/31—1937/38. tanévekben.
Nombre des étudiantes aux Ecoles supérieures, suivant les branches d'études, de 1930—31 à 1937—38.

Tudományszakok — *Branches d'études*	1930/31	1931/32	1932/33	1933/34	1934/35	1935/36	1936/37	1937/38
Hittud. karok és főiskolák — *Facultés et Ecoles supérieures pour l'enseignement de la théologie*	25	24	21	19	16	13	13	8
Jog- és államtud. karok és akadémiák — *Facultés et Académies pour l'enseignem. du droit et des sciences politiques*	2	1	2	1	1	—	—	—
Államszámv. tanf. — *Cours de comptabilité publique*	17	1	5	8	16	3	12	6
Orvostud. karok — *Facultés de médecine* . . .	217	241	254	275	282	284	251	221
Gyógysz. tanf. — *Cours de pharmacie*	88	82	73	82	77	87	86	76
Bölcsészeti karok és tanárképző főisk. — *Facultés de philosophie et Ecoles supér. pour la formation des professeurs de l'enseignem. second.*	1.489	1.570	1.529	1.504	1.359	1.293	1.242	1.133
Műszaki osztályok — *Sections techniques* . . .	1	2	2	3	2	2	5	7
Gazd. akadémiák és mezőgazd. osztály — *Académies d'agriculture et section d'agric.* . . .	21	21	22	29	35	37	42	41
Közgazd. keresk. és közigazg. osztály — *Sections d'économie polit., de commerce et d'administr. publ.*	202	205	178	161	120	101	120	104
Állatorvosi osztály — *Section vétérinaire* . . .	—	—	—	2	2	2	3	—
Képzőművészeti főiskola — *Ecole des Beaux-Arts*	131	131	139	127	123	129	115	118
Összesen — *Totaux*	**2.193**	**2.278**	**2.225**	**2.211**	**2.033**	**1.951**	**1.889**	**1.714**

II. A HALLGATÓLÉTSZÁM VÁLTOZÁSA TUDOMÁNYSZAKOK SZERINT

II. VARIATION DU NOMBRE DES ÉTUDIANTS SUIVANT LES FACULTÉS

1927/28 = 100

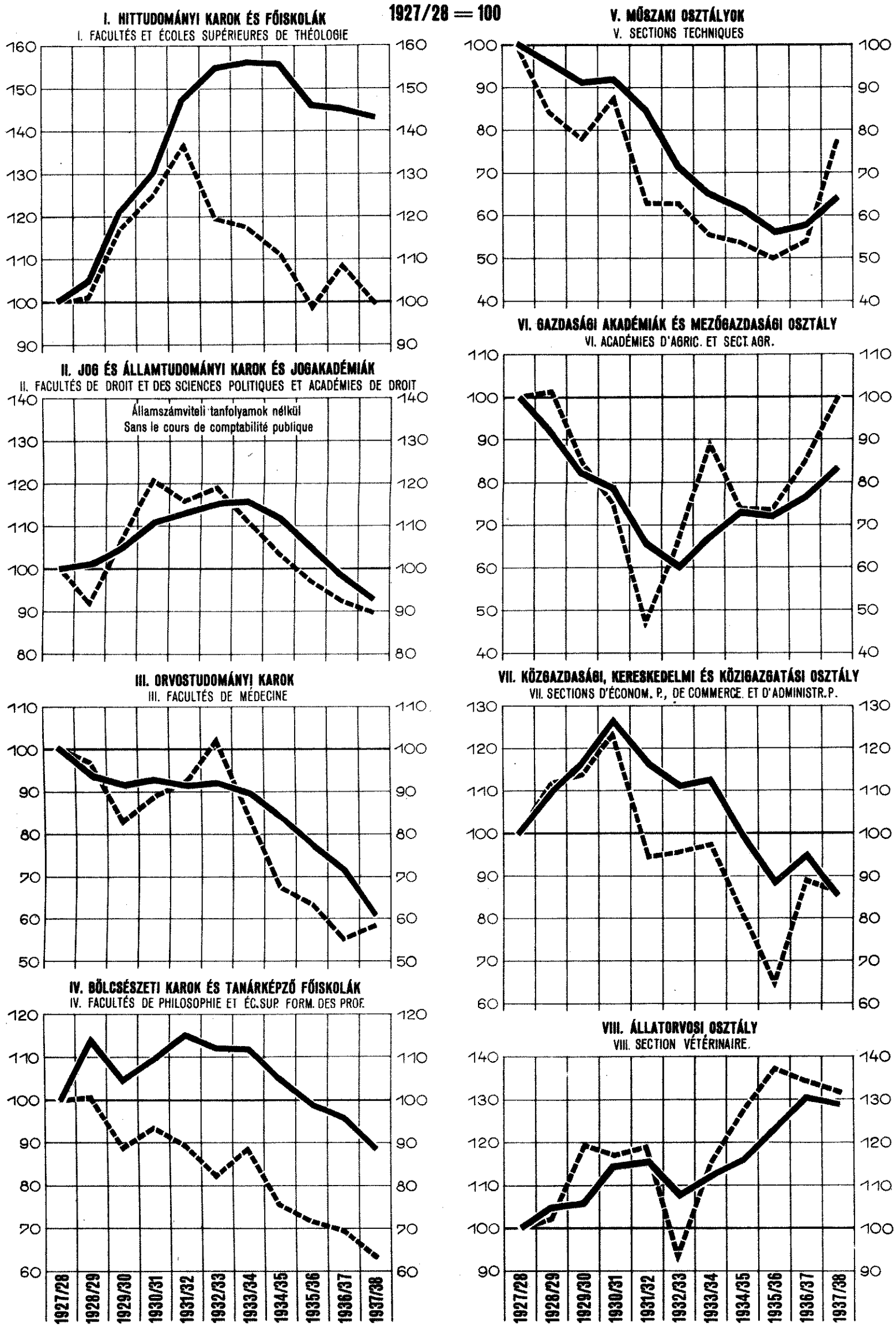

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.

het nem kielégítő tanulmányi eredmény, betegség, anyagi, családi ok stb. A tanulmányaikat azonos időpontban kezdő ifjúság oklevélszerzésének időpontja tehát nagymértékben eltérő lehet. Ennek következtében az I. évfolyamok benépesedésének évenkinti hullámverése a kiadott oklevelek számában alig jut kifejezésre (még kevésbbé, mint a hallgatók összes számában), hanem megfelelő évek multával csupán az utánpótlás tartósabb irányváltozása észlelhető.

A főiskolai hallgatóság utánpótlásának mértéke azonban a most kezdődő tanévben valószínűleg újabb fordulóponthoz érkezik. Az I. évfolyamos hallgatók és az érettségit tett tanulók száma között ugyanis szoros összefüggés van. (L. a 3. sz. táblát.) Az *érettségit tett tanulók* számának az 1932/33. tanévben kezdődött csökkenése pedig *1935/36-ban mélypontra jutott*, az 1936/37. tanévben már abszolút számban 351-gyel emelkedett és a folyó évben érettségizett tanulók száma a háború óta észlelt legmagasabb színvonalat is meghaladja. A középiskolák I. osztályainak benépesedésére vonatkozó adatok továbbá arra figyelmeztetnek, hogy az érettségizők száma még több éven át magas marad. (L. a 4. sz. táblát.) Az újonnan érettségizettek nagy tömegére való tekintettel tehát — különösen a folyó évben nyíló új tanév elején — a főiskolák felé való áramlás fokozódásával kell számolnunk.

A 3. sz. tábla adatai szerint a középiskolákban újonnan érettségizők közül évenkint kereken 40% még ugyanabban az évben főiskolára iratkozik, igen tekintélyes azonban azoknak a száma, akik különböző okok miatt csak több-kevesebb év mulva jelentkeznek a fiőskolákon. Adatfeldolgozásunk nem tünteti fel teljes részletességgel, hogy az I. évfolyamos hallgatók mely évben érettségiztek, hanem csupán a három utolsó tanévet emeli ki, mégis megközelítő pontossággal azt mondhatjuk, hogy az évenkint *érettségizett tanulóknak mintegy 58%-a* előbb vagy utóbb *főiskolára iratkozik*. A gazdasági élet javulása, tehát a magasabb képzettségű munkaerők iránt való kereslet fokozódása esetén azonban a főiskolák nem csupán az újonnan érettségizettekre gyakorolnak nagyobb vonzerőt, hanem a főiskolai képesítés értékesítésének kedvezőbb megítélése a régebben érettségizetteket, sőt a tanulmányaikat már abbahagyott egyéneket is főiskolai tanulmányok végzésére ösztönzi. Éppen ezért az érettségizett ifjúság számának időszakonkinti felduzzadása (mint ez a most

6. A főiskolai hallgatók felekezeti megoszlása évfolyamok szerint az 1930/31—1937/38. tanévekben.
Répartition par années d'études des étudiants, suivant la confession, de 1930—31 à 1937—38.

Évfolyam, tanév *Années d'études et années scolaires*	A hallgatók összes száma *Nombre total des étudiants*	Ebből — *Dont*				
		Róm. kat. *Cath. romains*	Református *Calvinistes*	Ág. hitv. evang. *Luthériens*	Israelita *Israélites*	Egyéb *Autres*
		%-ban — %				
I. évfolyam *Ire année*						
1930/31	5.229	60·5	18·6	7·8	10·3	2·8
1931/32	4.760	58·6	17·8	7·7	14·1	1·8
1932/33	4.700	59·7	18·9	7·5	11·7	2·2
1933/34	4.599	62·1	19·9	7·6	8·4	2·0
1934/35	4.180	63·6	20·1	8·1	5·5	2·7
1935/36	3.984	63·5	20·1	7·7	5·8	2·9
1936/37	4.049	64·8	19·0	7·0	6·1	3·1
1937/38	4.125	66·1	19·0	7·4	4·6	2·9
II. évfolyam *IIe année*						
1930/31	4.154	58·4	19·6	8·6	10·8	2·6
1931/32	4.322	60·1	18·2	8·0	11·1	2·6
1932/33	4.134	58·8	17·9	7·6	13·9	1·8
1933/34	4.108	59·1	19·8	7·4	11·5	2·2
1934/35	3.959	61·0	20·5	7·6	8·6	2·3
1935/36	3.579	62·3	21·0	8·6	5·7	2·4
1936/37	3.413	63·2	20·2	7·9	6·3	2·4
1937/38	3.320	63·4	19·9	7·1	6·5	3·1
III. évfolyam *IIIe année*						
1930/31	3.425	59·1	20·1	7·6	10·9	2·3
1931/32	3.569	57·3	20·0	8·8	11·5	2·4
1932/33	3.560	59·6	18·4	7·8	11·5	2·7
1933/34	3.576	59·0	17·9	7·4	13·8	1·9
1934/35	3.559	59·5	18·9	7·5	11·7	2·4
1935/36	3.422	60·9	20·5	7·9	8·8	1·9
1936/37	3.099	62·5	20·4	8·4	6·2	2·5
1937/38	2.849	63·3	19·7	7·7	7·2	2·1
IV. évfolyam *IVe année*						
1930/31	2.674	60·0	19·0	9·2	9·9	1·9
1931/32	2.740	59·1	19·3	7·4	12·0	2·2
1932/33	2.747	56·9	19·5	8·7	12·2	2·7
1933/34	2.738	58·8	18·0	7·2	13·0	3·0
1934/35	2.717	58·2	17·6	7·9	14·4	1·9
1935/36	2.519	58·9	18·5	7·4	13·2	2·0
1936/37	2.546	59·0	19·8	8·4	10·6	2·2
1937/38	2.293	61·7	19·5	8·9	7·3	2·6
V. évfolyam *Ve année*						
1930/31	571	59·7	18·0	6·7	11·9	3·7
1931/32	611	64·0	14·7	7·0	12·8	1·5
1932/33	625	62·4	14·1	5·6	16·2	1·7
1933/34	673	60·5	14·7	6·1	15·4	3·3
1934/35	673	68·1	11·1	3·9	13·5	3·4
1935/36	712	65·9	12·1	5·1	15·0	1·9
1936/37	714	63·2	15·4	5·2	13·0	3·2
1937/38	641	71·7	13·6	4·8	6·9	3·0
Összes évf. *Total des années d'études*						
1930/31	16.053	59·5	19·3	8·1	10·5	2·6
1931/32	16.002	59·0	18·6	7·9	12·3	2·2
1932/33	15.766	59·0	18·5	7·7	12·5	2·3
1933/34	15.694	60·0	18·9	7·3	11·6	2·2
1934/35	15.088	61·2	19·1	7·6	9·7	2·4
1935/36	14.216	61·8	19·7	7·8	8·3	2·4
1936/37	13.821	62·7	19·6	7·7	7·4	2·6
1937/38	13.228	64·4	19·2	7·5	6·2	2·7

7. Egyes tudományszakok I. évfolyamos hallgatói vallás szerint az 1930/31—1937/38 tanévekben.
Répartition par confession des étudiants de Ire année suivant quelques branches d'études, de 1930-31 à 1937-38.

Tudományszak, tanév *Branches d'études et années scolaires*	A hallgatók összes száma *Nombre total des étudiants*	Ebből — *Dont*									
		Róm. kat. *cathol. r.*	Ref. *calv.*	Ág. h. ev. *luth.*	Izraelita *israélites*	Egyéb *autres*	Róm. kat. *cathol. r.*	Ref. *calv.*	Ág. h. ev. *luth.*	Izraelita *israélites*	Egyéb *autres*
		szám szerint — *leur nombre*					%-ban — %				
Jog- és államtud. karok és főiskolák (az államszv. tanf. nélkül) — *Facultés de droit et des sciences polit. (sans le cours de comptabilité publ.)*											
1930/31	1.843	1.082	369	146	195	51	*58·7*	*20·0*	*7·9*	*10·6*	*2·8*
1931/32	1.762	1.035	294	125	279	29	*58·7*	*16·7*	*7·1*	*15·8*	*1·7*
1932/33	1.819	1.115	320	132	214	38	*61·3*	*17·6*	*7·3*	*11·7*	*2·1*
1933/34	1.696	1.049	358	129	127	33	*61·8*	*21·1*	*7·6*	*7·5*	*2·0*
1934/35	1.576	1.016	329	111	88	32	*64·5*	*20·9*	*7·0*	*5·6*	*2·0*
1935/36	1.478	975	280	105	85	33	*65·9*	*19·0*	*7·1*	*5·8*	*2·2*
1936/37	1.411	946	262	89	85	29	*67·0*	*18·6*	*6·3*	*6·0*	*2·1*
1937/38	1.366	923	252	95	66	30	*67·6*	*18·4*	*7·0*	*4·8*	*2·2*
Orvostudományi karok — *Facultés de médecine*											
1930/31	417	247	65	28	65	12	*59·2*	*15·6*	*6·7*	*15·6*	*2·9*
1931/32	434	235	72	32	86	9	*54·1*	*16·6*	*7·4*	*19·8*	*2·1*
1932/33	479	255	97	39	69	19	*53·2*	*20·3*	*8·1*	*14·4*	*4·0*
1933/34	392	247	78	24	38	5	*63·0*	*19·9*	*6·1*	*9·7*	*1·3*
1934/35	316	203	62	18	22	11	*64·2*	*19·6*	*5·7*	*7·0*	*3·5*
1935/36	296	175	75	17	21	8	*59·1*	*25·3*	*5·8*	*7·1*	*2·7*
1936/37	257	141	66	23	14	13	*54·9*	*25·7*	*8·9*	*5·4*	*5·1*
1937/38	272	163	59	16	14	20	*59·9*	*21·7*	*5·9*	*5·1*	*7·4*
Bölcsészeti karok — *Facultés de philosophie*											
1930/31	762	447	144	60	88	23	*58·7*	*18·9*	*7·9*	*11·5*	*3·0*
1931/32	740	431	154	47	96	12	*58·2*	*20·8*	*6·4*	*13·0*	*1·6*
1932/33	714	412	146	56	85	15	*57·7*	*20·5*	*7·8*	*11·9*	*2·1*
1933/34	692	424	126	53	73	16	*61·3*	*18·2*	*7·7*	*10·5*	*2·3*
1934/35	558	329	120	56	38	15	*59·0*	*21·5*	*10·0*	*6·8*	*2·7*
1935/36	504	273	126	54	41	10	*54·2*	*25·0*	*10·7*	*8·1*	*2·0*
1936/37	471	271	115	34	38	13	*57·5*	*24·4*	*7·2*	*8·1*	*2·8*
1937/38	414	257	94	37	21	5	*62·1*	*22·7*	*8·9*	*5·1*	*1·2*
József nádor műegyetem — *Université des sciences techniques et économiques portant le nom du palatin Joseph.* Az összes mérnöki osztályok — *Toutes les sections d'ingénieurs*											
1930/31	426	269	64	45	39	9	*63·1*	*15·0*	*10·6*	*9·2*	*2·1*
1931/32	305	181	43	31	41	9	*59·4*	*14·1*	*10·2*	*13·4*	*2·9*
1932/33	306	196	42	26	36	6	*64·0*	*13·7*	*8·5*	*11·8*	*2·0*
1933/34	269	149	56	27	32	5	*55·4*	*20·8*	*10·0*	*11·9*	*1·9*
1934/35	261	168	44	26	18	5	*64·3*	*16·9*	*10·0*	*6·9*	*1·9*
1935/36	243	162	34	25	13	9	*66·7*	*14·0*	*10·3*	*5·3*	*3·7*
1936/37	261	168	49	23	12	9	*64·4*	*18·8*	*8·8*	*4·6*	*3·4*
1937/38	375	259	60	33	16	7	*69·0*	*16·0*	*8·8*	*4·3*	*1·9*
Mezőgazd. és állatorvosi osztály — *Sections d'agriculture et vétérinaire*											
1930/31	191	126	19	21	8	17	*66·0*	*9·9*	*11·0*	*4·2*	*8·9*
1931/32	163	107	19	19	15	3	*65·6*	*11·7*	*11·7*	*9·2*	*1·8*
1932/33	140	80	29	16	12	3	*57·1*	*20·7*	*11·4*	*8·6*	*2·2*
1933/34	194	123	35	12	17	7	*63·4*	*18·0*	*6·2*	*8·8*	*3·6*
1934/35	159	92	39	15	9	4	*57·9*	*24·5*	*9·4*	*5·7*	*2·5*
1935/36	145	79	22	12	3	29	*54·4*	*15·2*	*8·3*	*2·1*	*20·0*
1936/37	188	101	37	18	11	21	*53·7*	*19·7*	*9·6*	*5·8*	*11·2*
1937/38	194	105	45	19	8	17	*54·1*	*23·2*	*9·8*	*4·1*	*8·8*
Közigazgatási, közgazd és keresk oszt. — *Sections d'administrat. publ., d'économie polit. et de commerce*											
1930/31	419	247	52	35	80	5	*59·0*	*12·4*	*8·3*	*19·1*	*1·2*
1931/32	320	174	30	19	92	5	*54·4*	*9·4*	*5·9*	*28·7*	*1·6*
1932/33	325	178	42	23	79	3	*54·8*	*12·9*	*7·1*	*24·3*	*0·9*
1933/34	330	207	35	23	58	7	*62·7*	*10·6*	*7·0*	*17·6*	*2·1*
1934/35	272	175	41	22	25	9	*64·3*	*15·1*	*8·1*	*9·2*	*3·3*
1935/36	219	134	31	20	30	4	*61·2*	*14·2*	*9·1*	*13·7*	*1·8*
1936/37	303	186	29	28	54	6	*61·4*	*9·6*	*9·2*	*17·8*	*2·0*
1937/38	295	190	45	18	33	9	*64·4*	*15·3*	*6·1*	*11·2*	*3·0*

mult tanévben történt és 2—3 évig még valószínű) a főiskolák benépesedésére hosszabb ideig hatással lehet.

Nemek szerint nézve a hallgatóság számának változását, megállapíthatjuk, hogy az évtized elejéig a *nőhallgatók száma* a főiskolákon fokozatosan *emelkedett*, az utolsó hét tanév folyamán azonban számuk mind az első, mind pedig az összes évfolyamokon lényegesen nagyobb mértékben csökkent, mint a férfihallgatóké. Ez utóbbiak száma ugyanis az utolsó hét év alatt az első évfolyamokon 18·6%-kal és az összes évfolyamokon 16·9%-kal csökkent, míg a nők száma az első évfolyamokon 36·8%-kal és az összes évfolyamokon 21·8%-kal esett vissza. A nőhallgatók összes számának az évtized folyamán tudományszakok szerint való alakulását az 5. sz. tábla ismerteti.

Meg kell még emlékeznünk a hallgatók *felekezeti megoszlásáról*, mint amely tekintetben a hallgatóság összetétele az évtized folyamán lényegesen megváltozott. A 6. sz. tábla az összes hallgatók felekezeti megoszlását évfolyamok szerint ismerteti, a 7. sz. tábla pedig a népesebb tudományszakok hallgatóinak felekezeti megoszlását tünteti fel. Az adatok szerint a hallgatóság felekezeti megoszlása az évtized közepe óta gyors ütemben közeledik az egész népesség felekezeti megoszlásához, az évtized elején és az elmúlt évtized folyamán észlelt nagy aránytalanság tehát fokozatosan és lényegesen enyhül. Tudományszakok szerint nézve azonban, a József nádor műegyetem közgazdasági és kereskedelmi osztályán a hallgatók felekezeti megoszlása még mindíg nagymértékben eltér az egyes hitfelekezeteknek az egész népességben elfoglalt arányától.

Jánki Gyula dr.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

A német mezőgazdasági munkabérstatisztika.

La statistique allemande des salaires agricoles.

A magyar mezőgazdasági munkabérstatisztikai felméréssel csaknem egyidőben a német Birodalmi Statisztikai Hivatal is hasonló feladat megoldását viszi keresztül. Bár ez az első országos állami felvétel, a mezőgazdasági munkabérstatisztika a német irodalomban nagy multra tekinthet vissza.

A mezőgazdasági munkásság mai jelentőségéhez és összetételéhez az európai feudális jogrendeknek a XIX. század első felében való felbomlása idején jutott. Poroszországban az 1811-es törvények tették a parasztot váltság ellenében földtulajdonossá, de ez a „felszabadítás" a liberális gazdasági rendszer viharába állította a kisgazdát és akárcsak nálunk, úgy Németországban is, a földművesnép gazdasági alapját megrendítette. Ugyanakkor a földnélküliekből és az egész Európában jelentős népszaporulattöbbletből kialakította a mai mezőgazdasági munkásosztályt. Számuk a keletporosz nagybirtok vidékén a gazdasági változások lezajlása idején 1804-től 1867-ig 55 ezerről 140 ezerre emelkedett s az egész agrárlakosság 29%-áról annak 41%-át érte el.

A mi jobbágyfelszabadításunk idején, 1849-ben ennek az akkor már kialakult német mezőgazdasági munkásságnak munkabérét a berlini Landesökonomiekollegium megfigyelés alá vette és von *Lengerke:* Die ländliche Arbeiterfrage című munkájában közzétette. Az 1840- és 50-es évek nagy kivándorlási hulláma a földműves lakosság viszonyainak kedvezőtlen voltát jelezte. Az, hogy a francia háború után az 1870-es években a német ipar hatalmas lendületet vett, nem változtatott az agrárhelyzeten, mert most külföld helyett a városokba tódult a nép. A bérviszonyok alakulása tehát akkor is égető kérdés volt. 1873-ban a német mezőgazdák kongresszusának bérstatisztikáját von der *Goltz* tette közzé. 1890-ben pedig a Verein für Socialpolitik rendszeresen és teljes tudományos felkészültséggel vizsgálta meg a mezőgazdasági munkásság helyzetét és jövedelmét. *Sering, Thiel* és *Conrad* professzorok dolgozták ki a reprezentativ statisztika kérdőíveit és a gazdasági egyesületek útján kiválasztott birtokosokhoz a mun-

mult tanévben történt és 2—3 évig még valószínű) a főiskolák benépesedésére hosszabb ideig hatással lehet.

Nemek szerint nézve a hallgatóság számának változását, megállapíthatjuk, hogy az évtized elejéig a *nőhallgatók száma* a főiskolákon fokozatosan *emelkedett*, az utolsó hét tanév folyamán azonban számuk mind az első, mind pedig az összes évfolyamokon lényegesen nagyobb mértékben csökkent, mint a férfihallgatóké. Ez utóbbiak száma ugyanis az utolsó hét év alatt az első évfolyamokon 18·6%-kal és az összes évfolyamokon 16·9%-kal csökkent, míg a nők száma az első évfolyamokon 36·8%-kal és az összes évfolyamokon 21·8%-kal esett vissza. A nőhallgatók összes számának az évtized folyamán tudományszakok szerint való alakulását az 5. sz. tábla ismerteti.

Meg kell még emlékeznünk a hallgatók *felekezeti megoszlásáról*, mint amely tekintetben a hallgatóság összetétele az évtized folyamán lényegesen megváltozott. A 6. sz. tábla az összes hallgatók felekezeti megoszlását évfolyamok szerint ismerteti, a 7. sz. tábla pedig a népesebb tudományszakok hallgatóinak felekezeti megoszlását tünteti fel. Az adatok szerint a hallgatóság felekezeti megoszlása az évtized közepe óta gyors ütemben közeledik az egész népesség felekezeti megoszlásához, az évtized elején és az elmúlt évtized folyamán észlelt nagy aránytalanság tehát fokozatosan és lényegesen enyhül. Tudományszakok szerint nézve azonban, a József nádor műegyetem közgazdasági és kereskedelmi osztályán a hallgatók felekezeti megoszlása még mindíg nagymértékben eltér az egyes hitfelekezeteknek az egész népességben elfoglalt arányától.

Jánki Gyula dr.

SZOCIÁLIS VISZONYOK

A német mezőgazdasági munkabérstatisztika.

La statistique allemande des salaires agricoles.

A magyar mezőgazdasági munkabérstatisztikai felméréssel csaknem egyidőben a német Birodalmi Statisztikai Hivatal is hasonló feladat megoldását viszi keresztül. Bár ez az első országos állami felvétel, a mezőgazdasági munkabérstatisztika a német irodalomban nagy multra tekinthet vissza.

A mezőgazdasági munkásság mai jelentőségéhez és összetételéhez az európai feudális jogrendeknek a XIX. század első felében való felbomlása idején jutott. Poroszországban az 1811-es törvények tették a parasztot váltság ellenében földtulajdonossá, de ez a „felszabadítás" a liberális gazdasági rendszer viharába állította a kisgazdát és akárcsak nálunk, úgy Németországban is, a földművesnép gazdasági alapját megrendítette. Ugyanakkor a földnélküliekből és az egész Európában jelentős népszaporulattöbbletből kialakította a mai mezőgazdasági munkásosztályt. Számuk a keletporosz nagybirtok vidékén a gazdasági változások lezajlása idején 1804-től 1867-ig 55 ezerről 140 ezerre emelkedett s az egész agrárlakosság 29%-áról annak 41%-át érte el.

A mi jobbágyfelszabadításunk idején, 1849-ben ennek az akkor már kialakult német mezőgazdasági munkásságnak munkabérét a berlini Landesökonomiekollegium megfigyelés alá vette és von *Lengerke:* Die ländliche Arbeiterfrage című munkájában közzétette. Az 1840- és 50-es évek nagy kivándorlási hulláma a földműves lakosság viszonyainak kedvezőtlen voltát jelezte. Az, hogy a francia háború után az 1870-es években a német ipar hatalmas lendületet vett, nem változtatott az agrárhelyzeten, mert most külföld helyett a városokba tódult a nép. A bérviszonyok alakulása tehát akkor is égető kérdés volt. 1873-ban a német mezőgazdák kongresszusának bérstatisztikáját von der *Goltz* tette közzé. 1890-ben pedig a Verein für Socialpolitik rendszeresen és teljes tudományos felkészültséggel vizsgálta meg a mezőgazdasági munkásság helyzetét és jövedelmét. *Sering, Thiel* és *Conrad* professzorok dolgozták ki a reprezentativ statisztika kérdőíveit és a gazdasági egyesületek útján kiválasztott birtokosokhoz a mun-

kásság helyzetére vonatkozó általános, továbbá a bérviszonyokat kutató részletes kérdőíveket küldtek ki. A 291 általános és 2277 részletes, megbízható válasz alapján *Kraeger, Losch, Grohmann, Frankenstein, Grossmann, Anhagen* és Max *Weber* országrészenként egy-egy kötetben tárgyalták a gyűjtött anyag eredményét. 1899-től 1902-ig az evangélikus szociális kongresszus foglalkozott ezzel a kérdéssel. A háború után 1919-ben a kollektív szerződések bevezetése előtt volt egy ilyen nagyobb jelentőségű adatgyűjtés. A mezőgazdasági munkásságra vonatkozó gazdag irodalomban pedig az egyes szerzők egész tömege végzett különböző adatgyüjtések alapján számításokat a munkabérekből. (*Aereboe* és tanítványa *Esden-Tempski* (1914), *Asmis* (1913, 1919), *Zach* (1913), *Frankl* (1921), *Dietze* (1922, 1932), *Ries* (1923), *Weber* R. (1923, 1924), *Staehle* (1924), *Hucho* (1925), *Feigl* (1927), *gr. Degenfeld-Schomburg* (1931), *Broesan* (1934) stb.)

Németországban a háború után a mezőgazdasági munkabérek kialakulását az osztályharc erőtényezőinek politikai érvényesülése szabta meg. A munkaadó és munkavállaló álláspontját érdekképviseletek útján juttatta szóhoz és ezért ezeknek a szervezeteknek a tényleges bérrendszerről megfelelően kellett tájékozódniok. A munkaadók szervezete (Reichsverband der land- und forstwirtschaftlichen Arbeitgebervereinigung) 1920 óta állandó statisztikát vezetett a mezőgazdasági munkás vidékenkint különböző bevételéről. (A bért nem a gazda termelésiköltség kiadása mérvével számította.) A gazdasági munkások két legnagyobb szervezete: a szocialista „Deutscher Landarbeiterverband" és a keresztény „Zentralverband der Landarbeiter" (1923-ban az elsőnek 499.107, a másodiknak 104.344 tagja volt) a munkabérekről szintén rendszeres adatgyüjtést vezetett. Nem kis feladat volna az összes hasonló megfigyeléseket felsorolni, ha figyelembe vesszük azt, hogy az államfordulat előtt, a politikai pártokat leszámítva, mintegy 5000 mezőgazdasági érdekképviselet tevékenykedett a munkabérharcban.

Ugyanezen idő alatt azonban a hatóság és a pártatlan közületek is éber figyelemmel kísérték a munkabér hullámzását. Elsősorban a pénzügyminiszterium az adózás szempontjából időnként a természetbeli járandóságok felértékelésére országos kulcsot számított ki, amit a tartományi pénzügyigazgatóságok 10% erejéig alkalmazhattak a helyi viszonyokhoz. 1924-ben az adózatlan jövedelem-határ 624 márka lévén, jelentős munkabér került adózás alá. — A Reichsministerium für Ernährung und Landwirtschaft pedig a gazdasági termények ármaximumának megállapítása végett gyüjtött adatokat a munkabér, mint jelentős termelési költség magasságáról. Még fontosabb volt ez a tájékozódás a szociális biztosító intézeteknél, ahol a törvény értelmében a balesetjáradék és a járulékok a munkás évi jövedelméhez igazodnak. A kollektív szerződések évenkinti újjáalkotásának megkönnyítésére eleinte a szerződő felek érdekképviseletei paritásos és végeredményben pártatlan szervek munkabérmegfigyelési tevékenységéhez fordultak. A rövidéletű Reichsarbeitsgemeinschaft és 1923/24. évre a hallei tudományos Tarifamt gyüjtött részükre béradatokat. Mivel politikai okokból ez az összefogás megszűnt, Halle attól fogva csak a szász tartomány kerületeiről készített tudományos célból mezőgazdasági munkabérstatisztikát. Természetesen a kollektív szerződések érvénye idején a pénzbér nagysága elvileg a megfelelő érvényesülési területén évenként állandó volt, de a természetbeli járandóságok felértékelése az adatgyüjtő számítási rendszere szerint változott. Így 1924-ben az egy munkaórára eső mezőgazdasági természetbeli járandóság országos középára a szocialista szervezet számításai szerint 15·58, a munkaadó érdekképviselet szerint 13·73, Hucho adatai alapján pedig 15·36 Pfenniget tett ki.[1])

A mezőgazdasági munkabérrendszernek az ipari bérrel szemben az a felmérhetetlen előnye, hogy itt lehetőség nyílik a munkateljesítés természetbeni járandóságok útján való ellenszolgáltatására. Az állandó gazdasági munkás eleinte a rossz közlekedési viszonyok és piaci lehetőségek idején, elszigeteltségében életszükségletnek tekintette természetbérét, mert e nélkül nem tarthatta volna fenn magát és családját. De jelentősége a modern időkben sem csökkent, mert vagyongyüjtési lehetőségének még ma is

[1]) Érdekes, hogy a munkabérharc szempontjából az volna természetesebb, ha az érdekképviseletek épp fordított mérvben értékelnék a természetbeli járandóságokat. Azonban figyelembe kell venni, hogy a szocialisták ezen magasabb arány alapján küzdöttek a magasabb pénzbérért és a párt tagdíjait is nagyobb bér után szedték. A munkaadók pedig minél kisebb bért mutattak ki; a munkás után fizetett szociális terhük annál kisebb volt.

csak az az alapja, hogy ezáltal önellátásán kívül termelő háztartást is vezethet. Akárcsak gazdája, kicsinyben ő maga is közvetlen élvezőjévé lesz a mezőgazdasági termelés hasznának. Terményjárandóságai, szegődményes földjei alapján állatot tarthat és nevelhet, szorgalma gyümölcsét élvezheti. A tiszta pénzbér elsősorban a városi élet igényeit elégíti ki, a német nemzetiszocialista bérpolitika álláspontja szerint a mezőgazdaságban a vegyes bérrendszernek, ahol a természetbeli járandóságok aránya helyes, nagy jövője van.

Lengerke, von der *Goltz,* M. *Weber, Asmis* és *Hucho* bérstatisztikai adatai szerint egyes északkeleti porosz tartományokban a mezőgazdasági cselédbérekben a természetbeli és pénzjárandóságok százalékos megoszlása az idők folyamán a következő volt:

A tartomány neve	1849		1873		1892		1914		1924	
	Természetbeli	Pénz-	Természetbeli	Pénz-	Természetbeli	Pénz-	Természetbeli	Pénz-	Természetbeli	Pénz-
	járandóság									
Keletporoszország	89·2	10·8	86·5	13·5	·	·	82·5	17·5	84·9	15·1
Brandenburg . . .	76·2	23·8	71·7	28·3	·	·	45·7	54·3	65·8	34·2
Pomeránia	·	·	80·2	19·8	78·1	21·9	68·3	31·7	89·0	11·0
Szilézia	·	·	17·5	82·5	20·6	79·4	17·7	82·3	74·2	25·8
A porosz szász tart.	35·6	64·4	18·0	82·0	12·5	87·5	14·7	85·3	45·0	55·0
Schleswig-Holstein	·	·	54·5	45·5	·	·	48·2	51·8	64·8	35·2
Szászország . . .	·	·	·	·	·	·	7·6	92·4	44·6	55·4

A kizárólagos naturálbér Pomeránia rűgeni kerületében még a háború után is tartotta magát.

A gazdasági helyzet változása, a jó, közeli piac arra csábította a munkaadót, hogy termányeit önmaga bocsássa áruba. Egyrészt a cereáliák háttérbeszorulása, az intenzív megmunkálás, a nagybirtok szétesése, másrészt a munkás erősebb foglalkoztatása, családjának munkábafogása, az idénymunkáltatás előretörése és a munkásság szellemi átváltozása, mind hozzájárultak a természetbér arányának háttérbeszorulásához. Viszont mint a táblázatból láthatjuk, a gazdasági válság megint a naturáliák arányának kedvezett.

A német nemzetiszocialista állam a mai mezőgazdasági munkabérek alsó határát törvényerejű hatósági bérszabályokkal állapítja meg. 1934 január 20-án a nemzeti munka rendjéről alkotott törvény 18. §-a értelmében a munkaügyi miniszter által megszabott nagyobb gazdasági területekre szolgáló hatáskörrel a munkarendben szükséges egyetértés biztosítására új szociális állami hatóság: a „Treuhänder der Arbeit" került. Ha úgy találja, hogy kerületében valamely üzemcsoportban a legkisebb munkabér megállapítására szükség van, akkor szakértőbizottság meghallgatása után törvényerejű írásbeli bérszabályokat bocsáthat ki. A törvény életbelépte óta eltelt négy esztendő alatt természetesen ez az eljárás a mezőgazdasági bérszabályozásra vonatkozólag sok változáson ment át. Mindenekelőtt a bérszabályozás kibocsátását — akárcsak a régi kollektív szerződések idejében — rendszerint a szerződő felek érdekképviseletei kezdeményezik. Először azok igyekeznek egymás között megállapodásra jutni. A bértervezet innen a politikai alapon szervezett és legfőbb gazdaságpolitikai irányító testület: a Reichsnährstand első főcsoportjának („Der Mensch") tartományi, majd országos szervéhez kerül, amely „vezérkara" által kidolgozott általános elvek szerint vizsgálja át a kérdést. Ha változtatást tart szükségesnek, az ügy a Treuhänder der Arbeit elé kerül, aki szakértőbizottság meghallgatása után a bértervezetet most már mint saját véleményét terjeszti fel a munkaügyi illetve földművelésügyi miniszterekhez, akik a Reichsnährstand ismételt meghallgatása után döntenek s a Treuhänder der Arbeit ahhoz képest hirdeti ki saját neve alatt az új bérszabályozást. Az 1935. évi májusi minisztertanácsi határozat értelmében tulajdonkép további intézkedésig a mezőgazdasági bérminimumot emelni nem lehet,[1]) így a változások csupán a fizetési rendszer módosítására és különböző területeken bevált jogszabályok kiterjesztésére vonatkozhatnak.

Végeredményben tehát a *Birodalmi Statisztikai Hivatal bérstatisztikai felvételének* feladata kettős: megállapítani, hogy hol és

[1]) V. ö. a szerző „A német mezőgazdasági bérpolitika" c. cikkét a Stud. 1938 június 2-i számában.

mennyiben fizetnek a hatósági bérminimumnál többet, másodszor pedig a természetbeni járandóságok egységes rendszer alapján való felértékelésével meghatározni és pénzben kifejezni a munkabér évi összegét. A német felvétel első különlegessége a munka technikai lebonyolításában nyilvánul meg. A Birodalmi Statisztikai Hivatal ugyanis az adatgyüjtést a Reichsnährstand segítségével oldja meg. A kérdőíveket a munkaadó tölti ki, de az adatok helyességéért a birodalom területén működő 533 „Kreisgefolgschaftswart" is felelős, 1 példányt megtart és 2 ívet a 20 „Landesbauernschaft" útján felterjeszt a Reichsnährstand végrehajtóhivatalának külön e célra szervezett osztályához, ahonnan azután a kérdőívek egy-egy példányát a Birodalmi Statisztikai Hivatal kapja meg. A reprezentatív statisztikai felvétel egyedeinek kiválasztása is a Reichsnährstand szervezetei útján történik. A kereső munkavállalók (az új névhasználat szerint „Gefolgschaft") 5%-ának jövedelmi viszonyait mérik fel. A Birodalom kb. 47.000 Ortsbauerschaftja, minden munkaadó („Betriebsführer") gazdasági üzeméről nyilvántartó lapot állít ki a Reichsnährstand részére, amely annak alapján veti ki a tagdíjjárulékokat. Majd annak segítségével válogatja össze azokat a tipikus gazdaságokat, amelyeknek munkavállalói a kerület munkásságának összesen 5%-át teszik ki. Hogy egy olyan keresztmetszetet kapjanak, amely a mezőgazdasági munkásság minden rétegét felöleli, a kiválasztott üzem összes munkásainak jövedelmét megvizsgálják. Tehát ha ily módon a Statisztikai Hivatal nem is kap hű képet a mezőgazdasági munkásság számszerű rétegződéséről és az adatok alapján az általánosan ismert munkáskategóriák vidékenkint ezer változatot felmutató életkörülményeinek kutatásába nem is mélyedhet, a felvétel reprezentatív voltának igazságát nagyban alátámasztja az, hogy a vizsgált egyedek kiválasztását a helyi körülményekkel ismerős gazdasági szakemberek végezték.

A mezőgazdasági munkabérszámlálás csak a kiválasztott munkaadó állandó mezőgazdasági munkásságának kereseti viszonyait kutatja. Megfigyeléséből tehát — akárcsak a magyar felvétel — kirekeszti az ideiglenes munkásság, a napszámosok nagy tömegének nehezen megfogható keresetét. De a mi statisztikánkkal szemben kísérletet sem tesz a harmadik nagy munkásréteg: az időszaki munkásság bevételének meghatározására. Ezt a munkásosztályt egyébként úgy az érvényben levő jogszabályok, mint a német bérpolitika meglehetősen elhanyagolják. Az állandó munkásság kiválasztása sem történik egységes alapon. A kiszemelt birtok mindkét nemű munkásságát megszámlálják, de míg az utasítás megköveteli a férfimunkás „állandóan" alkalmazott voltát, addig a munkás feleségéről nemcsak akkor töltet ki kérdőívet, ha az ugyanazon munkaadóval az egész évre terjedő gazdasági munkajogviszonyban áll, hanem akkor is, ha annál „rendszeresen (pl. minden aratáskor)" munkát kap. Mivel a munkás kereső feleségének kérdőívét férjével azonos sorszám alatt állíttatják ki, így egy lépést tesznek a munkavállaló családi bérjövedelmének megállapíthatása felé. Ez azonban csupán kezdetleges kísérletnek tekinthető, mert a munkás ugyanazon munkaadónál állandóan foglalkoztatott gyermeke bérét már nem számítják. Nem figyelik meg családtagjainak munkaadójától kapott napszámbérét és nem veszik számba azok idegen helyen nyert mezőgazdasági munkabérkeresetét sem. A Német Birodalom egyes vidékein a családi bér nyomaira akadunk. Így például a nős gazdasági cseléd járandósága néhol a nőtlenétől lényegesen különbözik. Sziléziában és Keletporoszországban pénzbére nagyobb, Nyugat- és Délnémetországban több a természetbeli járandósága, néhány brandenburgi körzetben pedig azelőtt nagyobb természetbérével szemben kisebb volt a pénzbevétele. Iskolaköteles gyermekei, sőt elvétve egyéb hozzátartozói (pl. keresetképtelen szülei stb.) száma szerint gyakran emelkedik tej- és gabonakonvenciója is. Sajnos, a szociális bérrendszernek ezek az annyira fontos és érdekes részletei a munkabér-statisztika alapján aligha lesznek megvilágíthatók. A gyermekek számát fel kell ugyan tüntetni, de ezzel a munkásnak a társaival szemben esetleges magasabb keresete okozati összefüggésbe nem hozható. Hacsak a megjegyzés rovatban azt néhol fel nem tüntetik, amit azonban az utasítás nem ír elő.

A munkabér összegét a statisztika egy teljes évre vonatkoztatja. Az utasítás szerint lehetőleg az 1937-es naptári évre. Ahol azonban az 1936 július 1-től 1937 június 30-ig terjedő gazdasági év adatai könnyebben kiszámíthatók, azokat kell közölni s ez a kérdőív homlokán külön megjegyzendő. Az adatok tehát féléves különnár- és tanárnőképző főiskolák hallgatói-

az, hogy a német mezőgazdasági törvényhozás, talán az ország nagy kiterjedésére, éghajlati különbözetek okozta eltérő szokásaira való tekintettel nem szánta még el magát az állandó munkások egységes szegődési idejét megszabó és a mi 1935 : II. t.-c.-ünkhöz hasonló üdvös intézkedésre. A munkaszerződések megszűnése kapcsán a felmondás idejét az általános polgári törvénykönyv szabályozza. A még most is érvényben levő, de tényleg alig érvényesülő 1918 november 22-i ideiglenes mezőgazdasági munkástörvény csak az azonnali szerződésfelbontás eseteit rendezte, amit a mostani hatósági bérszabályok is átvettek. Legtöbbjük az állandó gazdasági munkást szerződése lejárta előtt 3—6 hónapi felmondási idővel védi. A munkásváltozás idejének egységesítésére azonban csak ritkán akad példa. Így a szászországi szabályzat április 30-át említi, a pomerániai szabályzat 3. §-a pedig az éves cseléd munkaévének végződését március 31-ben állapítja meg. A német nagybirtok vidékén ritka az a munkásellenes intézkedés, amely a naptári év lejártával a tél közepén szünteti meg a szerződést. Ez a mai mezőgazdasági munkáshiány idején a nyugati országrészekben is alig fordul elő. Viszont június végén a legnagyobb munkaidőben a munkaadónak nem érdeke a munkásváltozás. Az tehát — akárcsak nálunk — rendszerint a tavaszi hónapok elején történik, a kérdőívek által választott két időpont ezek szerint alig fog a tényleges helyzetnek megfelelni.

A Birodalmi Statisztikai Hivatal a munkabért a munkában töltött időre fogja kiszámítani. Ezért az 1937-ben — (most már nem említi a gazdasági évet) — eltöltött munkanapok, vagy munkaórák számát tudakolja. A magyar mezőgazdaságban, ahol az 1907:LXV. t.-c. általában a negyedévenkint esedékes éves cselédbér rendszere mellett döntött és ahol az 1898:II. t.-c. alapján kötött szerződések is csak elvétve tartalmazzák a szerződött munkások napszámszolgálatát, ez a kérdés csak becsléssel volna meghatározható, mert a szerződő felek alig tartják az egyes munkás munkában töltött óráit számon. A német mezőgazdasági állandó munka pénzbeli díjazása azonban igen gyakran napszám vagy órabér szerint történik. A háború utáni idők vívmánya szerint, — amikor a 8 órás ipari munkaidő mintájára a mezőgazdasági munkásság is megkapta a maga munkaidejének az időszakonként változó mérvű meghatározását, — a vasárnapi munkát és a túlórázást a bérszabályokban előírt fizetéssel díjazni kell. Tehát a különórák számát rendes könyvvezetés mellett az év végén is meg lehet állapítani. A nemzeti szocializmus pedig nagy súlyt helyez a szabályos mezőgazdasági üzemvezetésre. Azonban több munkáskategória a bérszabályok szerint sem napi, hanem havibért kap. A tehenészetekben alkalmazottakat nagyrészt a gondozott tehenek száma és az elért fejési eredmények, állateladás szerint fizetik s az önálló háztartást nem vezető, nőtlen, hajadon cselédek, valamint a tanoncok is általában heti- vagy havibért kapnak. Ezekben az esetekben pedig nem igen remélhető az év folyamán eltöltött munkanapok, vagy órák feljegyzése. A fizetéses szabadság idejét a hatósági bérszabályok pontosan körülírják, alig valószínű tehát, hogy azon a felek változtassanak.

Maga a kérdőív aránylag egyszerű és áttekinthető. A sorszám, országrész és kerület megjelölése után kérdőpontjai három csoportra oszlanak. Az első rész 6 kérdése a munkaadó néhány jellemző adata után érdeklődik. A második rész 8 pontban a munkavállaló személyes körülményeit szeretné megvilágítani. Nevét, családi állapotát, nemét, életkorát, alkalmazásának minőségét, gyermekei számát s hogy azok közül hányan 14 éven aluliak. Végül pedig termelő háztartásának üzemi kereteibe pillant be az által, hogy saját tulajdonát képező, vagy bérelt földjének területét és állatállományának darabszámát tudakolja. Az adatgyüjtés tehát a bérstatisztikán túlnőve a mezőgazdasági munkavállaló vagyoni viszonyait is fel akarja tüntetni anélkül, hogy még egy lépéssel tovább menve, azt is megállapítaná, hogy azok megszerzése, illetve fenntartása pontosan milyen összefüggésben van járandóságaival. Igaz ugyan, hogy a munkabérről szóló harmadik kérdéscsoportban szegődményes földjének nagysága és állattartása is szerepel. A két adatcsoport tisztán matematikai összevetése azonban korántsem fog hű képet adni. Figyelembe kellett volna venni, hogy a birodalom nyugati részein szokásos az, hogy a törpebirtokos munkás kisbirtokos munkaadójának gazdasági felszereléseit használhatja, tőle trágyát vagy vetőmagot kap. Mindezt természetesen a munkabérbe beszámítják. A következő kérdéscsoportban mindebből csupán a munkaadó által teljesített fogatos ellenszolgáltatás szerepel. Az-

után az állattartásnál nem mindegy az, hogy a munkavállaló háztartási telephelye a nagybirtokon van-e, vagy sem, mert az előbbi esetben azon állatai is, amelyek szerződés szerinti állattartásának számán felül vannak, tulajdonkép a munkaadó tarlóján legelnek, stb.

A harmadik kérdéscsoport a munkavállaló pénz- és természetbeli járandóságait tudakolja, bruttó pénzbevételeit, az abból foganatosított levonásokat és egy összegben a nettó pénzbért. A bruttó időbér összegét a bérszabályok határozzák meg, tehát annak feltüntetése nem ütközik akadályba. De a második kérdőpont az akkordban kifizetett bér összegét tudakolja. Az pedig legtöbbször nem is pénz, hanem természetbeli járandóság, amit elsősorban át kell értékelni. Azonkívül a német mezőgazdaságban gyakori egyes sürgős vagy fontos munkáknak az állandó munkásokkal akkordban való végeztetése, akik ezáltal többet keresnek. Ilyenkor a terményt rendszerint egy tömegben adják ki mindnyájuknak és néhol az alacsonyabb rendszeres illetményeiket az így végzett munka idejére levonásba hozzák. Nagyon pontos könyvvezetés esetén fogja tehát csak az egyesek keresetének összeadása kitenni az uradalom által tényleg kifizetett munkabér értékét. Az eddig beérkezett íveken alig töltötték ki ezt a rovatot, tehát az egyszerűség kedvéért nem válaszoltak. Épp ilyen nehézségeket okoz a következő pontokban tudakolt „egyéb" pénzjárandóságok kiszámítása is. A német mezőgazdaságban ugyanis azoknak jóval nagyobb szerep jut, mint nálunk. Elsősorban a hatóságilag megállapított munkaidőn kívüli túlórák díjazása, továbbá a tejtermékeknél, az állatnevelés, sőt állateladás kapcsán jelentkező erős prémiumrendszer következtében. A levonások között az adó, a párttagsági díj és a szociális biztosítási járulékok szerepelnek. Azonban elvi okokból tilos feltüntetni a munkás egyházi adóját még ott is, ahol azt közadók módjára hajthatják be. Kihagyandók továbbá a párttagdíjon kívül az új államrendszer nem jelentéktelen egyéb terhei is, mint a N. S. Volkswohlfahrt, Winterhilfswerk, stb. kötelező járulékai. Az összes levonások közül a munkásra a legsúlyosabban kétségtelenül szociális biztosításának reá eső költségei nehezednek, amelyek a beérkezett ívek tanulsága szerint egész pénzbérének egyharmadát, vagy felét is felemésztik.

A harmadik kérdéscsoport másik fele a természetbeli járandóságokat 9 csoportba sorozza. Azokat az adatszolgáltató mértékegységek szerint tünteti fel, pénzértékük kiszámítása tehát az adatgyüjtő tekintélyes feladata. A konvenciónak megfelelő, ú. n. „deputate" járandóságaiban a tejen, gabona-, takarmányféléken kívül a magyar bérviszonyokhoz képest különös járandóságokra akadunk, mint pl.: vaj, kenyér, liszt, ocsu, olajmagvak, takarmányburgonya. Az állattartásban pedig a tehén, növendéke, a sertés és aprójószágán kívül a kecske- és juhtartás is szerepel. Az állattartás kritériumát a kérdőív igen szigorúan határozza meg, mert csak azon állatot jegyezteti fel, amely a munkaadó istállójában, az uradalmi tehenekkel egy takarmányon, legelőn él. Ha a takarmányt a munkaadó munkásának kiadja, azt a terményjárandóságok között tünteti fel. Arra az esetre tehát, ami a magyar cseléd tehéntartásánál a leggyakoribb, hogy t. i. tehenét az uradalom istállójában és legelőjén, de saját takarmányával neveli, az e téren általában kedvezőbb német viszonyok miatt az adatgyüjtő nem is gondolt. A kérdőpontok az állatszállításra való megjegyzést a járandóságok közt szerepeltetik anélkül, hogy a munkaadó más szállítási kötelezettségeit figyelembe vennék. A szegődményes földet (burgonya, szántóföld, kert, rét, legelő) igen helyesen, két csoportba sorozták aszerint, hogy azt a munkás bevetve kapja-e vagy sem. De már a bevetetlen szegődményesföld trágyázása és megmunkálása iránt nem érdeklődtek. A tüzelőjárandóságokat bőven taglalják, de a cselédlakásra, az étkezésre és elszállásolásra vonatkozólag megelégszenek az igenlő és tagadó válasszal is. Így tág teret engednek a becslés szerepének. Az „egyéb" természetbeli járandóságok kis rubrikájába az utasítás értelmében a szabályszerű összes juttatások, mint ruhadarabok stb., helyi áron felbecsült pénzértéke került, a közelebbi megjelölés lehetősége nélkül.

Végül az adatgyüjtés két kérdőpontja figyelembe veszi a német mezőgazdasági munkásság két, a többiektől eltérő munkaviszonyok között élő rétegének különleges bérviszonyait is. Ezek közül az ú. n. „Heuerlingek" Westfalen, Hannover és Oldenburg tartományok egyes vidékein mintegy 25—30.000-en élnek. Munkaviszonyukat az jellemzi, hogy egész bérük vagy annak egy része helyett tekintélyesebb földhasználatot kapnak és munkaadóik fogatos segítségét.

A másik réteg az ú. n. „Insten" száma Hollsteinben az 1000-et is alig éri el. Ezek

tulajdonkép a nagybirtok cséledei, de szegődményes földjük területe jóval nagyobb. Azt nemcsak családjukkal műveltetik, hanem e célra havonta maguk is 8—10 szabadnapot kapnak. Ha a bérstatisztika ezekről a különleges munkabérviszonyokról is megfelelően óhajtott volna tájékozódni, csupán egy külön felvétel vezetett volna célhoz, mert a két kérdés alapján a többiektől eltérő helyzetük megvilágítása nem remélhető.

Mint fenti néhány megfigyelésből láthattuk, a legújabb német mezőgazdasági munkabérstatisztika különleges felvételi rendszere és alapos előkészületei ellenére ennek a jelentős néprétegnek helyzetéről teljes képet nem fog adni. Mentségül szolgálhat, hogy a mezőgazdasági munkabér különleges természete olyan nehézségeket tornyosít a megfigyelő elé, amelynek következtében általános felvétellel eddig egy országban sem mertek kísérletezni.

A felvétel még folyik, így eredményei ismeretlenek. De az új német gazdasági rendszer elvei következtében az sem biztos, hogy közzéteszik azokat. Az adatgyüjtés elsősorban a Reichsnährstand gyakorlati céljait szolgálja és a legközelebbi hatósági bérszabályok megállapításánál már éreztetni fogja hatását. A német mezőgazdasági munkabér közismerten az ipari bér alatt mozog, emelése újabb állami támogatás nélkül a terményárak még nagyobb emelkedésével járna. A nagy ipari munkalehetőségek következtében az agrárnép városbatódulása az ország vezetőinek egyik legsúlyosabb gondja. Másrészt ha a statisztika feltárná a mezőgazdasági munkás termelő háztartásából eredő azon eddig ki nem mutatott jövedelmeit, amelyek nagyrészüket a város csábítása ellenére mégis a földeken tartják, ez az egyenlő teherviselés elve alapján szociális biztosítási járulékaik emelésére kellene hogy vezessen.

Az irányított gazdasági élet rendszerében tehát ezek a szempontok a felvétel esetleg mégis közzétett eredményeinek tudományos vizsgálata alkalmából nem hagyhatók figyelmen kívül.

Heller András dr.

A munkanélküliség nemzetközi adatai. — *Données internationales sur le chômage.*

1. A munkanélküliek száma.

Ország	1934 VI.	1934 XII.	1935 VI.	1935 XII.	1936 VI.	1936 XII.	1937 VI.	1937 XII.	1938 VI.
	hó végén								
Am. Egy. Államok [2])	·	·	6,713.000	8,954.017	6,666.599	6,300.707	5,016.014	4,874.924	7,830.940
Ausztrália [1]) . .	86.652	80.097	877.177	59.092	57.001	46.863	43.584	37.558	[11]) 39.810
Ausztria [2]) . . .	347.670	399.138	319.142	383.785	322.501	381.921	281.401	368.637	275.000
Belgium [2]) . . .	163.216	212.713	146.581	162.166	100.838	131.565	86.344	136.298	121.763
Bulgária [4]) . . .	33.129	39.059	36.284	50.710	30.045	29.932	·	·	·
Cseh-Szlovákia [2])	582.810	752.328	605.956	794.407	565.799	619.143	303.535	459.142	224.170
Csile [2])	28.040	18.211	9.935	8.173	7.482	4.786	2.522	3.592	[11]) 4.534
Dánia [2])	73.639	133.631	62.821	140.037	57.846	141.946	69.389	168.911	86.616
Danzig [2])	17.774	22.585	16.212	21.039	11.890	14.933	4.617	9.714	1.544
Esztország [2]) . .	·	·	·	2.007	365	1.988	486	1.726	684
Finnország [2]) . .	5.946	10.680	3.948	7.427	1.877	4.398	2.076	3.770	2.414
Franciaország [4]) .	345.314	454.915	433.354	439.782	419.887	410.785	321.725	357.856	362.899
Ír Szabad állam [2])	90.408	128.084	130.244	133.319	70.274	105.078	64.011	97.855	71.959
Japán [4])	372.070	365.788	353.553	359.636	337.998	329.760	299.341	270.592	[9]) 266.830
Jugoszlávia [2]) . .	9.186	16.497	10.935	18.685	14.002	22.069	11.258	29.988	14.828
Kanada [2]) . . .	86.175	88.431	79.355	85.095	83.829	93.372	85.336	77.116	111.680
Lengyelország [2])	306.387	413.703	364.856	402.814	314.014	466.004	293.025	470.009	259.016
Lettország [2]) . .	1.019	7.854	1.812	8.130	1.074	5.613	1.446	3.968	1.148
Magyarország [1])	**23.349**	**22.031**	**19.346**	**19.386**	**16.426**	**15.967**	**14.242**	**17.374**	**20.405**
Nagy-Britannia [5])	1,672.644	1,793.047	1,636.037	1,648.256	1,401.665	1,424.451	1,166.881	1,338.850	1,351.865
Németalföld [3]) . .	146.377	182.170	157.416	192.273	162.198	163.381	119.325	155.959	122.118
Németország [2]) [7])	2,480.826	2,604.700	1,876.579	2,507.955	1,314.731	1,478.862	648.421	994.784	292.240
Norvégia [2]) . . .	28.794	40.288	29.757	40.950	26.139	36.260	22.028	33.906	22.938
Olaszország [2]) .	830.856	961.705	638.100	609.094	·	·	·	·	·
Románia [2]) . . .	14.482	16.523	11.332	17.040	9.291	16.224	6.396	12.135	[8]) 10.907
Svédország [1]) . .	67.184	115.064	63.795	114.176	53.979	100.278	50.837	109.634	57.285
Újzéland [2]) . . .	48.393	36.357	39.330	35.653	39.038	39.072	35.839	[10]) 36.450	·

[1]) Szakszervezetek adatai. — [2]) Munkaközvetítő hivatalok adatai. — [3]) Önkéntes biztosításra vonatkozó adatok. — [4]) Becslés. [5]) Kötelező biztosításra vonatkozó adatok. — [6]) Testületi minisztérium adatai. — [7]) 1933. VII. óta a munkatáborokban foglalkoztatottak nélkül. — [8]) 1938. III. — [9]) 1938. II. — [10]) 1937. IX. — [11]) 1937. V.

2. A munkanélküliség aránya.

Munkanélküliek	Az összes népesség		A kereső népesség	
	százalékában			
	1937	1938	1937	1938
	március			
Németalföld	5·4	5·4	13·6	13·6
Kanada	3·6	3·2	10·0	8·9
Nagy-Britannia . . .	3·3	3·7	7·1	7·9
Ir-Szabad állam . . .	3·2	3·5	7·2	7·9
Cseh-Szlovákia . . .	5·2	3·6	10·9	7·5
Dánia	3·5	3·2	7·8	7·1
Franciaország . . .	2·8	2·9	5·4	5·5
Belgium	1·7	1·9	3·5	4·3
Svájc	2·1	1·6	4·5	3·4
Norvégia	1·1	1·2	2·7	2·8
Danzig	3·7	1·2	8·4	2·6
Lengyelország . . .	1·5	1·4	2·8	2·6
Magyarország . . .	**0·7**	**0·7**	**1·6**	**1·6**
Németország	1·8	0·8	3·7	1·5
Svédország	0·4	0·3	0·9	0·6
Lettország	0·5	0·3	0·8	0·5
Esztország	0·2	0·2	0·3	0·3
Finnország	0·1	0·1	0·2	0·2

A munkanélküliség, amely az 1937. év folyamán világszerte folytatta javuló irányzatát, a mult év végére ismét emelkedni kezdett. A helyzet több államban nagyobb mértékben rosszabbodott, mint az idényszerű téli depresszió hatására várható lett volna.

1938 közepén a Népszövetség kimutatása (1. tábla) az államok többségében növekedő munkanélküliséget jelez. Némelyik államban a munkanélküliek számának emelkedése igen jelentős. Messze az élen jár az Egyesült Államok, ahonnan a gazdasági helyzet romlása is kiindult. A munkanélküliek száma itt a mult év július végén 5·0 millió, egy évvel később 7·8 millió volt. Az ellenkező végletet, vagyis a legnagyobb javulást Németország mutatja, ahol ugyanezen idő alatt a munkanélküliek száma 648 ezerről 292 ezerre csökkent.

A Wirtschaft und Statistik munkanélküliségi statisztikája, amely a különböző rendszerű és nyers népszövetségi adatokkal szemben, részben becslések alapján, egységesebb képet nyujt a munka-

3. A foglalkoztatottság indexeinek alakulása.

1929 = *100*

Év, hó	Amer. Egyes. Államok	Belgium	Cseh-Szlovákia	Dánia	Finnország	Franciaország	Japán	Jugoszlávia	Kanada	Lengyelország	Lettország	**Magyarország**	Nagy-Britannia	Németalföld	Németország	Olaszország	Svájc	Svédország
1929 (átlag)	100·0	100·0	100·0	.	100·0	.	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	**100·0**	100·0	100·0	100·0	100·0	100 0	[1]) 100·0
1930 (átlag)	87·2	96·6	97·6	.	87·0	100·0	90·0	104·4	94·5	87·2	105·3	**94·3**	96·0	98·0	93·3	97·3	96·5	.
1931 (átlag)	73·8	87·4	92·4	100·0	77·5	92·5	81·7	100·7	85·3	74·5	97·9	**89·2**	92·3	90·5	81·5	88·8	88·3	.
1932 (átlag)	62·6	78·2	82·6	91·6	77·6	80·9	82·0	88·9	72·5	64·1	83·2	**82·0**	91·7	79·4	71·1	78·5	75·9	.
1933 (átlag)	68·8	81·1	75·4	102·4	83·1	79·4	89·9	86·2	70·6	63·8	88·4	**81·1**	94·8	77·7	74·0	79·4	73·3	89·1
1934 (átlag)	78·8	78·3	75·0	113·5	93·2	76·9	100·2	89·9	80·9	69·1	95·8	**86·8**	99·2	76·5	85·5	82·9	73·7	97·4
1935 (átlag)	82·1	79·9	76·6	123·2	101·4	73·5	109·7	93·3	83·7	72·8	101·1	**91·2**	101·6	72·6	90·6	94·0	70·4	103·1
1936 (átlag)	87·8	85·3	82·3	128·9	101·8	74·1	115·8	101·9	87·3	77·8	107·4	**97·7**	106·8	71·5	97·2	94·9	70·2	108·7
1937 (átlag)	94·9	88·5	90·0	133·4	108·8	78·6	128·8	112·4	96·4	88·0	116·8	**104·0**	112·4	77·7	104·3	104·5	78·1	117·3
1937																		
I. végén	92·2	85·0	75·1	123·6	102·2	75·8	119·6	98·7	87·3	75·2	108·4	**96·0**	109·4	69·8	94·3	93·7	.	.
II. végén	94·6	86·5	76·4	126·6	.	76·1	120·7	100·3	86·2	77·9	108·4	**98·3**	110·1	72·4	96·7	95·7	.	.
III. végén	96·6	88·3	79·8	130·1	.	76·8	122·7	106·0	86·4	81·0	110·5	**100·0**	110·8	74·9	99·4	100·7	75·2	111·8
IV. végén	97·5	89·9	87·5	133·4	104·8	77·7	127·8	109·4	89·2	85·4	112·6	**105·4**	112·4	78·1	104·8	102·9	.	.
V. végén	97·7	90·0	93·5	138·8	.	78·4	128·5	114·6	95·9	88·1	115·8	**107·2**	112·5	80·2	106·7	105·3	.	.
VI. végén	96·6	90·6	96·8	138·3	.	80·7	129·1	118·0	99·9	89·7	116·8	**104·4**	113·7	81·4	107·6	104·7	78·6	119·3
VII. végén	96·8	90·8	96·8	134·6	115·5	79·7	129·3	116·9	100·7	91·0	118·9	**104·9**	113·8	80·9	108·5	106·2	.	.
VIII. végén	97·7	90·2	96·8	136·9	.	80·6	130·2	119·2	103·4	93·3	120·0	**106·8**	114·2	80·8	108·8	108·7	.	.
IX. végén	97·5	90·2	95·7	137·3	.	81·1	132·6	118·4	105·5	94·2	120·0	**107·4**	114·1	80·9	108·6	110·8	80·3	120·8
X. végén	96·0	90·3	97·4	137·6	112·7	81·2	134·1	118·7	105·0	99·2	123·2	**109·9**	113·8	80·2	108·7	109·6	.	.
XI. végén	90·4	87·2	96·2	133·8	.	81·1	135·3	117·3	102·0	95·3	125·3	**108·1**	112·8	78·0	107·8	109·2	.	.
XII. végén	84·6	83·0	88·3	129·4	.	81·1	135·2	111·4	95·1	85·4	121·1	**99·4**	111·5	74·6	102·9	106·1	78·6	117·3
1938																		
I. végén	78·5	81·3	79·5	120·0	109·2	81·9	134·9	102·8	92·6	84·5	120·0	**99·9**	110·1	72·2	102·8	102·0	.	.
II. végén	78·6	81·7	82·1	124·4	.	81·4	135·6	107·8	90·4	86·5	120·0	**102·1**	110·3	74·6	103·6	105·8	.	.
III. végén	78·0	84·3	86·1	128·6	.	80·3	137·2	113·0	88·1	90·4	123·2	**108·3**	110·8	77·8	107·0	111·8	77·7	116·1
IV. végén	76·0	85·1	91·5	130·5	109·2	81·5	141·9	116·6	90·1	92·5	122·1	**110·8**	110·9	79·9	110·3	112·4	.	.
V. végén	73·9	84·7	95·9	134·3	.	81·7	.	.	93·9	94·6	124·2	**112·0**	110·8	80·9	112·9	113·8	.	.
VI. végén	72·3	.	96·9	135·0	.	80·8	.	.	95·2	96·1	124·6	.	110·4	81·5	113·7	115·2	77·7	118·1

[1]) 1926/30 átlag.

nélküliség nemzetközi állásáról, az európai államokat a munkanélküliség foka szempontjából a második számú táblázat szerinti sorrendbe állítja. Ebben a sorrendben Németalföld áll szomorú vezetőhelyen, ahol a kereső népességnek 13·6%-a van munka nélkül.

Ugyancsak a Wirtschaft und Statistik becslése szerint a világ kimutatható munkanélkülijeinek száma a folyó év elején 16·5 millió körül van, körülbelül az 1936. évi színvonalon.

A 3. számú táblázat a foglalkoztatottság indexszámait közli a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal adatgyüjtése alapján. Ezek az adatok nagyjából az 1. számú táblázat adataihoz igazodnak.

MEZŐGAZDASÁG

Adalékok a földbirtokmegoszlás kérdéséhez.

Contribution à la question de la répartition de la propriété foncière en Hongrie.

Résumé. *Le tableau 1 montre, d'après une enquête exécutée en 1935 au sujet des exploitations agricoles, la répartition, suivant la contenance, de la superficie totale des propriétés foncières en Hongrie. On y voit, pour la répartition des biens fonciers, deux fâcheux symptômes: de l'ensemble des propriétés, il revient relativement trop aux toutes petites propriétés de moins de 5 arpents cadastraux et aux grosses propriétés de plus de 3000 arp. cad. Cependant, ce tableau-là ne donne pas une idée exacte. Car il comprend aussi les forêts, les roselières, les terres non assujetties à l'impôt foncier, ainsi que les pâturages représentant également une valeur relativement faible; d'ailleurs, une partie considérable de ces derniers, appartenant à des sociétés communales de pâturage, sont des propriétés collectives ne devant pas être considérées comme grandes propriétés.*

C'est le tableau 2 et le graphique ci-dessous qui montrent la répartition par comitat et catégories de propriétés de la superficie agricole proprement dite, comprenant les terres labourables, les jardins, les prairies et les vignes. D'après le tableau 2, la répartition de la propriété est moins inégale que d'après l'autre tableau basé sur la superficie totale des biens fonciers; toutefois, dans certains comitats, la situation laisse à désirer.

*

A *birtokmegoszlás* ismerete az agrárkérdések megoldásának egyik legfontosabb, bár természetesen nem egyedüli feltétele. A földtulajdon mellett a mezőgazdasági népesség tagozódása, a mezőgazdasági népességnek a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területhez viszonyított sűrűsége és talán elsősorban a mezőgazdasági termelés azok a tényezők, amelyeknek együttes és párhuzamos vizsgálata tudnak feleletet adni a megoldásra váró agrárkérdésekre. A birtokmegoszlás ismerete egymagában már csak azért sem nyujthat megfelelő tájékoztatást, mert csak a földtulajdonosokat, a mezőgazdasági népességnek tehát mintegy 60%-át érinti és figyelmen kívül hagyja a földnélküli agrárproletariátus tömegeit, holott éppen ez utóbbiak adják a magyar agrárkérdésnek legsúlyosabb problémáját. Hangsúlyozni kell azonban, hogy nemcsak a mezőgazdasági proletariátus kérdése, hanem a többi agrárprobléma is a legszorosabb összefüggésben állnak a birtokmegoszlással, különösen ha a törpebirtokosság ill. a törpebirtok helyzetét vizsgáljuk, amelynek megoldása a most elfogadott telepítési törvénynek egyik legfontosabb célkitűzése.

A földbirtokok megoszlását nagyság szerint a birtokok egész területének figyelembevételével 1. sz. táblázatunk szemlélteti az 1935. évi magyar üzemstatisztkai felvétel nyomán. A kategorizálással kapcsolatban néhány megjegyzést óhajtunk előrebocsátani. *Kisbirtok* alatt általában olyan nagyságú birtokot értünk, amelyet a föld tulajdonosa családtagjainak segítségével önmaga is képes megművelni. *Középbirtok* az, amelyet tulajdonosa már csak idegen munkaerők alkalmazásával, de az irányításnak, vezetésnek és felügyeletnek saját kezében való megtartásával tart fenn és vezet. A *nagybirtok* tulajdonosa már az irányítást, vezetést és felügyeletet is kénytelen alkalmazott gazdatisztjeivel megosztani. A kisbirtokon belül három szűkebb nagyságkategóriát különböztetünk meg: a törpe-, kisparaszt- és nagyparasztbirtokot. *Törpebirtok* az olyan ingatlan, amelynek tulajdonosa az ingatlan jövedelméből egye-

nélküliség nemzetközi állásáról, az európai államokat a munkanélküliség foka szempontjából a második számú táblázat szerinti sorrendbe állítja. Ebben a sorrendben Németalföld áll szomorú vezetőhelyen, ahol a kereső népességnek 13·6%-a van munka nélkül.

Ugyancsak a Wirtschaft und Statistik becslése szerint a világ kimutatható munkanélkülijeinek száma a folyó év elején 16·5 millió körül van, körülbelül az 1936. évi színvonalon.

A 3. számú táblázat a foglalkoztatottság indexszámait közli a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal adatgyüjtése alapján. Ezek az adatok nagyjából az 1. számú táblázat adataihoz igazodnak.

MEZŐGAZDASÁG

Adalékok a földbirtokmegoszlás kérdéséhez.

Contribution à la question de la répartition de la propriété foncière en Hongrie.

Résumé. *Le tableau 1 montre, d'après une enquête exécutée en 1935 au sujet des exploitations agricoles, la répartition, suivant la contenance, de la superficie totale des propriétés foncières en Hongrie. On y voit, pour la répartition des biens fonciers, deux fâcheux symptômes: de l'ensemble des propriétés, il revient relativement trop aux toutes petites propriétés de moins de 5 arpents cadastraux et aux grosses propriétés de plus de 3000 arp. cad. Cependant, ce tableau-là ne donne pas une idée exacte. Car il comprend aussi les forêts, les roselières, les terres non assujetties à l'impôt foncier, ainsi que les pâturages représentant également une valeur relativement faible; d'ailleurs, une partie considérable de ces derniers, appartenant à des sociétés communales de pâturage, sont des propriétés collectives ne devant pas être considérées comme grandes propriétés.*

C'est le tableau 2 et le graphique ci-dessous qui montrent la répartition par comitat et catégories de propriétés de la superficie agricole proprement dite, comprenant les terres labourables, les jardins, les prairies et les vignes. D'après le tableau 2, la répartition de la propriété est moins inégale que d'après l'autre tableau basé sur la superficie totale des biens fonciers; toutefois, dans certains comitats, la situation laisse à désirer.

*

A *birtokmegoszlás* ismerete az agrárkérdések megoldásának egyik legfontosabb, bár természetesen nem egyedüli feltétele. A földtulajdon mellett a mezőgazdasági népesség tagozódása, a mezőgazdasági népességnek a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területhez viszonyított sűrűsége és talán elsősorban a mezőgazdasági termelés azok a tényezők, amelyeknek együttes és párhuzamos vizsgálata tudnak feleletet adni a megoldásra váró agrárkérdésekre. A birtokmegoszlás ismerete egymagában már csak azért sem nyujthat megfelelő tájékoztatást, mert csak a földtulajdonosokat, a mezőgazdasági népességnek tehát mintegy 60%-át érinti és figyelmen kívül hagyja a földnélküli agrárproletariátus tömegeit, holott éppen ez utóbbiak adják a magyar agrárkérdésnek legsúlyosabb problémáját. Hangsúlyozni kell azonban, hogy nemcsak a mezőgazdasági proletariátus kérdése, hanem a többi agrárprobléma is a legszorosabb összefüggésben állnak a birtokmegoszlással, különösen ha a törpebirtokosság ill. a törpebirtok helyzetét vizsgáljuk, amelynek megoldása a most elfogadott telepítési törvénynek egyik legfontosabb célkitűzése.

A földbirtokok megoszlását nagyság szerint a birtokok egész területének figyelembevételével 1. sz. táblázatunk szemlélteti az 1935. évi magyar üzemstatisztkai felvétel nyomán. A kategorizálással kapcsolatban néhány megjegyzést óhajtunk előrebocsátani. *Kisbirtok* alatt általában olyan nagyságú birtokot értünk, amelyet a föld tulajdonosa családtagjainak segítségével önmaga is képes megművelni. *Középbirtok* az, amelyet tulajdonosa már csak idegen munkaerők alkalmazásával, de az irányításnak, vezetésnek és felügyeletnek saját kezében való megtartásával tart fenn és vezet. A *nagybirtok* tulajdonosa már az irányítást, vezetést és felügyeletet is kénytelen alkalmazott gazdatisztjeivel megosztani. A kisbirtokon belül három szűkebb nagyságkategóriát különböztetünk meg: a törpe-, kisparaszt- és nagyparasztbirtokot. *Törpebirtok* az olyan ingatlan, amelynek tulajdonosa az ingatlan jövedelméből egye-

1. A földbirtokok összes területe nagyság szerint Magyarországon 1935-ben.
Superficie totale des propriétés foncières en Hongrie en 1935, suivant la contenance.

Birtoknagyság — *Contenance*		Nombre	Superficie totale		Átlagos birtoknagyság kat. hold *En moyenne, en arp. cad.*
		A földbirtokok — *des propriétés foncières*			
		száma	összes területe		
			kat. hold *arp. cad.*	%	
	kat. hold — *arp. cad.*				
Törpebirtok — *Propriétés dites naines* . . .	0—5	1,184.783	1,631.246	*10·1*	*1·4*
Kisparasztbirtok — *Petites propriétés paysannes*	5—20	348.657	3,503.322	*21·8*	*10·0*
Nagyparasztbirtok - *Grandes „ „*	20—100	88.903	3,208.462	*20·0*	*36·1*
Kisbirtok együtt - *Ensemble des petites propriétés*	0—100	1,622.343	8,343.030	*51·9*	*5·1*
Középbirtok — *Moyennes propriétés*	100—1000	10.994	2,929.965	*18·2*	*266·5*
Nagybirtok — *Grandes propriétés*	1000—3000	768	1,250.599	*7·8*	*1.628·3*
Nagybirtok 3000 kat. holdon felül — *Grandes propriétés de plus de 3000 arp. cad.*		302	3,558.250	*22·1*	*11.782·3*
Nagybirtok együtt 1000 kat holdon felül — *Ensemble des grandes propriétés, plus de 1000 arp. cad.*		1.070	4,808.849	*29·9*	*4.494·3*
Összesen — *Total*		**1,634.407**	**16,081.844**	*100·0*	*9·8*

dül és önállóan megélni rendszerint nem tud és arra van kényszerítve, hogy — amennyiben hivatásszerű főfoglalkozása a földmívelés — nagyobb mezőgazdasági üzemekben bérmunkát is vállaljon s törpebirtokának jövedelmét ezzel a bérmunkajövedelemmel kiegészítse. A *kisparasztbirtok* tulajdonosa ingatlanának jövedelméből önállóan is meg tud élni, akként azonban, hogy rendszerint nem szorul idegen munkáskézre, hanem családtagjaival műveli a földet, szemben a *nagyparasztbirtokkal,* ahol a tulajdonos, az esetek túlnyomó többségében, állandóan vagy ideiglenesen idegen bérmunkásra is szorul. Gyakorlati tapasztalatok és az átlagos helyzet figyelembevételével a statisztika kisbirtok alatt a 100 kat. holdon aluli, középbirtok alatt a 100—1000 kat. holdas, nagybirtok alatt az 1000 kat. holdnál nagyobb területű birtokokat mutatja ki. A kisbirtok szűkebb nagyságkategóriáit szem előtt tartva, mint törpebirtok az 5 kat. holdnál kisebb, mint kisparasztbirtok az 5—20 kat. holdas, mint nagyparasztbirtok a 20—100 kat. holdas ingatlanok kerülnek kimutatásra. Az 1000 kat. holdnál nagyobb területű nagybirtokokat két nagyságcsoportra bontjuk: 3000 kat. holdnál nagyobb és kisebb birtokokra. Az 1000 kat. holdon felüli nagybirtok két ilyen kategóriára való osztását különösen a telepítési törvény kívánta és tette szükségessé, amely kiindulásként a mezőgazdasági terület 3000 kat. holdjában állapította meg az 1936: XXVII. t.-c. 8. §-a alapján a birtokpolitikai érdekből való kisajátítási eljárás lehetőségét. Meg kell azonban itt jegyeznünk, hogy a telepítési törvény értelmezése szerint sem a nagybirtok, sem a 3000 holdon felüli birtok nem fedi azt a fogalmat, amelyet a magyar statisztikai gyakorlat, valamint a köztudat is erről a két nagybirtoktípusról ismer. A magyar hivatalos birtokstatisztika ugyanis akkor, amikor „nagybirtok"-ról beszél, egy természetes illetve jogi személynek egy község, járás vagy egy vármegye határába eső, vagy az egész országban lévő összes ingatlanait érti és nincs figyelemmel sem a birtok mívelési ágaira, sem a birtok egyes részeinek összefüggésére, sem az esetleges tulajdonos társak tulajdonilletőségére, sem pedig a kataszteri tiszta jövedelemre. Ezzel szemben a telepítési törvény csak azt a birtokot ismeri el „nagybirtoknak", amelynek „egy község határában fekvő, vagy több község határában fekvő, de egymással összefüggő területéből a mezőgazdasági terület ezer kataszteri holdat, e terület kataszteri tiszta jövedelme pedig 10.000 koronát meghalad.[1])

1. sz. táblázatunk a magyar birtokmegoszlás két egészségtelen tünetére hívja fel figyelmünket, nevezetesen a két szélsőséges kategóriának, a *törpebirtokoknak* és a közgazdasági irodalmunkban gyakran „mammut" birtoknak nevezett 3000 kat. holdon felüli *nagybirtokoknak* aránylagos *nagy*

[1]) Lásd az 1936:XXVII. t.-c. 8. §. (2) bekezdését, valamint a 10. §. (1) bekezdését. Ennek megfelelőleg a „háromezer holdon felüli" nagybirtok definiciójában a mezőgazdasági terület háromezer holdja és ennek 30.000 koronát meghaladó kataszteri tiszta jövedelme szerepel.

részesedésére. Az első az önálló és biztos megélhetést nem nyujtó földtulajdon, melynek birtokosai legtöbb esetben napszámos bérmunkára szorulnak s ezzel a munkakínálatukkal a mezőgazdasági proletariátus helyzetét nehezítik, a másik az a birtoktípus, amely aránytalan nagyságával és túlnyomó részben kötött forgalmi jellegével leginkább akadályozza az egészséges birtokmegoszlás kialakulását és ezzel a szociális békétlenséget és feszültséget idézi elő. Ez a két birtokkategória együttvéve 5,189.496 kat. holdat tesz ki s így az ország egész területéből 32·2%-ot foglal le. A földvagyon egészségtelen megoszlását az egyes kategóriák körébe eső birtokok átlagos nagyságára vonatkozó adatok is szemléltetik. Különösen a 3000 kat. holdon felüli nagybirtokok majdnem 12.000 kat. holdat kitevő átlaga mutat rá a *birtokmegoszlás aránytalanságára* és az *államhatalom* korrigáló *beavatkozásának* szükségességére.

A birtokmegoszlásnak az 1. sz. táblán bemutatott képe mezőgazdasági vonatkozásban azonban *nem tökéletes,* miután az alapul vett területben bent vannak az *erdők, nádasok* és *földadó alá nem eső területek* is. Az erdők a mezőgazdasági népességnek munkaalkalmat nem nyujtanak és nagygazdasági rendszerben való kezelésük ellen kifogást emelni nem lehet, mert ez közgazdasági szempontból inkább előnyös, mint hátrányos. A földvagyon helyes megoszlása szempontjából a helyes tájékozódást és az igazságot is jobban megközelíti tehát, ha nem az összes, hanem csak a mezőgazdasági területek birtokmegoszlását vizsgáljuk. Ilyen alapon a birtomegoszlás sokkal egészségesebb és jobb képet mutat. Ha ugyanis csak a szántó, rét, legelő, kert és szőlőterületeket nézzük, az arány a tágabb értelemben vett kisbirtokra már 59·8%, a középbirtokra 17·6%, a nagybirtokra pedig csak 22·6%.

Ha pedig kivesszük a mezőgazdasági területből a *legelőterületeket* is, amelyek nagyobb részükben mint szíkes és mezőgazdasági művelésre kevésbbé alkalmas területek kisebb mértékben hasznosíthatók, és a mezőgazdasági népesség foglalkoztatása szempontjából alig vehetők figyelembe, úgy a birtokmegoszlás az előbbinél is kedvezőbb képet mutat.[1])

Kisbirtok	65·9%
Középbirtok	14·2%
Nagybirtok	19·9%

Az a terület, amelyre ezek az országos arányszámok vonatkoznak, a mezőgazdasági munkaalkalmat nyujtó ú. n. *„szorosabb értelemben vett mezőgazdasági terület“,* amely 11,441.490 kat. holdat tesz ki, vagyis az ország egész területének 70·7%-át. Ennek a területnek részletesebb, hat nagyságkategóriába osztott birtokmegoszlása a következő:

törpebirtok	13·3%
kisparasztbirtok	28·6%
nagyparasztbirtok	24·0%
középbirtok	14·2%
nagybirtok 3.000 kat. holdon alul	6·1%
nagybirtok 3.000 kat. holdon felül	13·8%

Bár ez a csoportosítás sokkal jobb és elfogadhatóbb képet nyujt az ország birtokmegoszlásáról, mint az a hat nagyságkategóriára tagolt csoportosítás, amely az összes területre mutatta ki ezeknek a birtokkategóriáknak arányait, a *két szélső birtoktípus aránya itt is kifogásolható.* Az ország szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területének több mint egynegyede (13·3% + 13·8%) részben törpebirtok, részben mammutbirtok. A törpebirtokoknak ezt az aránylagos nagy részesedését az 1920. évben megkezdett földreform is elősegítette, amely szociális céljának tekintette a világháborúban résztvett vagyontalan földmíves népesség földhözjuttatását. Ez a földreform több mint egymillió kataszteri holdat juttatott nagyrészben olyanok kezébe, akiknek azelőtt földtulajdonuk nem volt s akik részben a reform pénzügyi megalapozatlansága, részben pedig az időközben bekövetkezett gazdasági válság miatt törpebirtokukat egészséges kisbirtokká kiegészíteni s ezzel a mezőgazdasági népességnél rendkívül szükséges és kívánatos egészséges felmenő osztálymozgalmat szolgálni nem tudták.[1])

A magyar földbirtokpolitika egyik főtörekvése tehát az kell, hogy legyen, hogy ezt az állapotot korrigálja. Ez indította a

[1]) A legelőterületek figyelmen kívül hagyását a birtokmegoszlási kérdéseknél azért is helyesnek találjuk, mert a közbirtokossági és volt úrbéres földbirtokoknak majdnem 90%-át „közép“- és „nagybirtoknak“ mutatja ki a statisztika, holott ezek a kisbirtokosság kollektív tulajdonát képezik.

[1]) Lásd a kérdés ismertetését *Hajdu* István dr.: „A telepítési törvény és végrehajtási rendeletének fontosabb rendelkezései“ című tanulmányát, amely a rádióban is felolvastatott.

2. Magyarország szorosabb értelemben vett mezőgazdasági

Répartition, par comitat et catégories de propriétés, de la super-

Sor-szám	Vármegye [1])	Az összes birtokok szám *Nombre total des propriétés fonc.*	A vármegye szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területe kat. hold *Superficie agricole propre-ment dite par comitat arp. cad.*	A vármegye szorosabb értelemben vett mezőgazdasági					
				törpebirtok 5 kat. holdon alúl *propriétés dites naines, moins de 5 arp. cad*			kisparasztbirtok *petites propriétés paysannes* (5—20 kat. holdig — *arp. cad.*)		
				szám *leur nombre*	terület kat. hold *leur superficie arp. cad.*	%	szám *leur nombre*	terület kat. hold *leur superficie, arp. cad.*	%
							D u n á n t ú l —		
1	Baranya	65.280	496.378	41.048	60.607	*12·2*	18.827	195.379	*39·4*
2	Fejér	69.206	544.185	54.291	64.916	*11·9*	11.890	114.576	*21·1*
3	Győr Moson és Pozsony	38.906	318.523	28.350	38.045	*11·9*	7.601	70.919	*22·3*
4	Komárom és Esztergom	30.360	213.736	22.182	27.037	*12·6*	6.364	63.471	*29·7*
5	Somogy	93.075	752.066	62.420	93.391	*12·4*	26.281	253.260	*33·7*
6	Sopron	41.236	243.816	31.193	45.028	*18·5*	8.496	78.065	*32·0*
7	Tolna	66.753	489.277	45.931	72.984	*14·9*	16.857	164.491	*33·6*
8	Vas	63.303	406.427	42.690	54.402	*13·4*	16.714	145.207	*35·7*
9	Veszprém	50.111	427.294	32.419	45.009	*10·5*	13.742	135.739	*31·8*
10	Zala	98.783	483.427	72.851	102.637	*21·2*	22.590	187.744	*38·8*
							A l f ö l d —		
11	Bács-Bodrog	36.120	258.759	25.859	65.453	*13·7*	7.562	72.906	*28·2*
12	Békés	72.334	521.563	52.283	39.238	*13·3*	15.092	145.180	*27·8*
13	Bihar	42.290	362.661	29.366	45.674	*12·6*	9.846	96.099	*26·5*
14	Csanád, Arad és Torontál	43.184	305.644	32.165	41.811	*13·7*	8.282	79.703	*26·1*
15	Csongrád	55.159	467.647	36.330	50.577	*10·8*	13.527	125.705	*26·9*
16	Hajdu	50.358	383.627	37.379	42.696	*11·1*	9.091	90.492	*23·6*
17	Jász N. K. Szolnok	85.731	742.456	58.607	81.254	*10·9*	19.036	181.933	*24·5*
18	Pest- Pilis- Solt Kiskun	299.259	1,596.126	236.683	218.626	*13·7*	45.722	423.993	*26·6*
19	Szabolcs és Ung	74.859	660.316	55.778	76.769	*11·6*	14.791	140.233	*21·3*
20	Szatmár Ugocsa és Bereg	34.659	293.793	24.139	34.197	*11·7*	8.014	75.314	*25·6*
							É s z a k —		
21	Abauj-Torna	22.643	169.185	14.506	19.833	*11·7*	6.099	54.610	*32·3*
22	Borsod Gömör és Kishont	64.742	396.629	47.024	55.535	*14·0*	13.458	121.233	*30·6*
23	Heves	76.291	419.788	59.394	79.656	*19·0*	13.625	122.335	*29·1*
24	Nógrád és Hont	43.634	289.809	32.252	43.751	*15·1*	9.262	82.913	*28·6*
25	Zemplén	30.235	198.358	22.510	31.677	*16·0*	6.431	55.193	*27·8*
							O r s z á g r é s z e n k i n t ö s s z e s e n —		
I.	Dunántúl	617.013	4,375.129	433.375	604.056	*14·0*	149.362	1,408.851	*32·2*
II.	Alföld	793.953	5,592.592	588.589	696.295	*12·5*	150.963	1,431.558	*25·6*
III.	Észak	237.545	1,473.769	175.686	230.452	*15·6*	48.875	436.284	*29·6*
	Összesen	**1,648.511**	**11,441.490**	**1,197.650**	**1,530.803**	*13·5*	**349.200**	**3,276.693**	*28·6*

[1]) Tj. **városokkal együtt.**

magyar törvényhozást arra, hogy a telepítésről és más földbirtokpolitikai intézkedésekről szóló 1936. évi XXVII. t.-c.-et megalkossa. A törvény főcéljának tekinti az egy-egy földmíves-család eredményes gazdálkodását lehetővé tevő kisbirtokoknak, tehát az 5—20 kat. holdig terjedő kisparasztbirtokoknak szaporítását, túlnyomórészben akként, hogy lehetővé teszi a törpebirtokok kiegészítését s ezzel tulajdonosaiknak azt, hogy bérmunkavállalás nélkül saját birtokukból is önállóan meg tudjanak élni. Ezzel kapcsolatban a telepítési törvény, valamint az egyidejűleg alkotott hitbizományi törvény lehetővé tette azt is, hogy ott, ahol szükséges, az állam a 3000 kat. holdon felüli mezőgazdasági területtel bíró mammutbirtokok bizonyos területileg összefüggő típusait kisajátítási eljárás alá vehesse s 3000 kat. hold mezőgazdasági terület érintetlenül hagyásával pontosan megállapított és körülírt bizonyos mezőgazdasági területeket birtokpolitikai célra igénybevehessen.

területének birtokmegoszlása vármegyénként 1935. évben.
ficie agricole proprement dite de la Hongrie dans l'année 1935.

területéből — *Répartition de la superficie agricole proprement dite, par comitat*													
nagyparasztbirtok *grandes propriétés paysannes* (20—100 kat. holdig - *arp. c.*)			középbirtok *moyennes propriétés* (100—1000 k. holdig - *arp. c.*)			nagybirtok — *grandes propriétés*						*Comitats*[1])	*Numéro d'ordre*
						3000 kat. holdon alul *moins de 3000 arp cad.*			3000 kat. holdon felül *plus de 3000 arp. cad.*				
szám *leur nombre*	terület kat. hold *leur superficie arp. cad.*	%	szám *leur nombre*	terület kat. hold *leur superficie arp. cad.*	%	szám *leur nombre*	terület kat. hold *leur superficie arp. cad.*	%	szám *leur nombre*	terület kat. hold *leur superficie arp. cad.*	%		
T r a n s d a n u b i e													
4.959	139.103	28·0	413	30.957	6·2	15	10.852	2·3	18	59.480	11·9	*Baranya*	1
2.548	81.877	15·0	385	80.746	14·8	68	81.849	15·1	24	120.221	22·1	*Fejér*	2
2.629	89.888	28·2	298	44.948	14·1	19	22.347	7·1	9	52.376	16·4	*Győr M. P.*	3
1.595	49.326	23·1	196	22.847	10·7	9	5.851	2·8	14	45.204	21·1	*Komárom E.*	4
3.727	103.478	13·7	530	63.790	8·5	74	68.192	9·1	43	169.955	22·6	*Somogy*	5
1.369	41.816	17·2	158	21.828	8·9	14	15.098	6·2	6	41.981	17·2	*Sopron*	6
3.623	112.661	23·0	301	41.860	8·6	27	26.099	5·4	14	71.182	14·5	*Tolna*	7
3.527	89.929	22·2	327	56.643	13·9	33	26.653	6·6	12	33.593	8·2	*Vas*	8
3.521	98.710	23·1	371	49.101	11·5	37	26.705	6·3	21	72.030	16·8	*Veszprém*	9
2.755	63 027	13·0	535	59.221	12·3	32	18.003	3·8	20	52.795	10·9	*Zala*	10
G r a n d e P l a i n e													
2.518	86.785	33·5	163	26.343	10·2	12	9.936	3·9	6	27.336	10·5	*Bács-Bodrog*	11
4.529	147.121	28·2	360	66.728	12·8	58	57.432	11·1	12	35.864	6·8	*Békés*	12
2.664	88.712	24·5	367	59.533	16·4	39	31.698	8·7	8	40.945	11·3	*Bihar*	13
2.450	82.836	27·1	271	53.338	17·4	12	11.935	3·9	4	36.021	11·8	*Csanád A. T.*	14
4.936	153.962	32·9	344	46.023	9·8	13	9.337	2·1	9	82.043	17·5	*Csongrád*	15
3.461	123.148	32·1	388	62.984	16·4	28	18.522	4·9	11	45.785	11·9	*Hajdu*	16
7.193	242.479	32·7	839	151.444	20·4	41	37.703	5·1	15	47.643	6·4	*Jász N.K.Sz.*	17
14.785	476.371	29·8	1.959	276.085	17·3	80	61.679	3·9	30	139.372	8·7	*Pest P. S. K.*	18
3.471	117.174	17·8	738	163.332	24·7	66	85.108	12·9	15	77.700	11·7	*Szabolcs U.*	19
2.071	69.873	23·8	406	69.999	23·8	24	28.473	9·7	5	15.937	5·4	*Szatmár U.B.*	20
N o r d													
1.746	44.888	26·5	269	36.061	21·3	17	9.114	5·5	6	4.679	2·7	*Abauj-Torna*	21
3.620	99.251	25·0	583	63.318	16·0	42	27.080	6·8	15	30.212	7·6	*Borsod G. K.*	22
2.660	79.808	19·0	565	75.984	18·1	35	25.345	6·1	12	36.660	8·7	*Heves*	23
1.615	43.930	15·2	448	63.584	21·9	43	30.758	10·7	14	24.873	8·5	*Nógrád H.*	24
1.035	30.589	15·4	219	26.341	13·3	30	22.856	11·6	10	31.702	15·9	*Zemplén*	25
P a r r é g i o n													
30.253	869.815	19·7	3.514	471.941	10.8	328	301.649	6·9	181	718.817	16·4	*Transdanubie*	I.
48.078	1.588.461	28·4	5.835	975.809	17·4	373	351.823	6·3	115	548.646	9·8	*Gr. Plaine*	II.
10.676	298.466	20·3	2.084	265.288	18·0	167	115.153	7·8	57	128.126	8·7	*Nord*	III.
89.007	**2,756.742**	24·0	**11.433**	**1,713.038**	15·0	**868**	**768.625**	6·7	**353**	**1,395.589**	12·2	*Total*	

[1]) *Y compr. les villes autonomes.*

2. sz. táblázatunk és grafikonunk vármegyénkint és országrészenkint abszolut számokban és arányszámokban mutatja ki a már részletezett és ismertetett hat birtoknagyságkategória területi részesedését, de nem az összes területre, hanem csak arra az ú. n. „szorosabb értelemben vett mezőgazdasági terület"-re nézve, amely a szántó, rét, kert és szőlő területeket foglalja magában. Táblázatunkkal kapcsolatban hangsúlyoznunk kell, hogy a vármegyei adatok végösszege eltérést mutat az országos összesítő adatoktól. Ennek az az oka, hogy vármegyei adataink nincsenek tekintettel az ugyanazon birtokosok más vármegyében fekvő birtoktesteire, míg az előbb közölt országos eredmények az egy birtokos kezén levő egész területet, a megyei határokra való tekintet nélkül, a megfelelő nagyságcsoportban mutatják ki.

A három részletkategóriába tagolt és tágabb értelemben vett, vagyis 100 kataszteri holdon aluli kisbirtokok országos aránya, — ha egy-egy birtokosnak az ország egész

területén található minden ingatlanát, illetve ezek összegét vesszük figyelembe — a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területben 65·9%, míg a vármegyei tagozódásban (2. sz. tábla) 66·1% (13·5+28·6+24·0). A vármegyei tagozódás tehát csak 0·2%-kal emeli a kisbirtokoknak az ország szorosabb értelmében vett mezőgazdasági területében való arányát, ami azt mutatja, hogy a közép- és nagybirtokoknak megyei határokkal való eszmei eldarabolása kevés kisbirtokrészletet mutat fel.

Az alábbi összeállításunkban az egyes vármegyéket a 100 kat. holdon aluli kisbirtok aránya szerint csoportosítottuk. A kisbirtok részesedését 2. táblázatunk nyomán szintén a „szorosabb értelemben vett mezőgazdasági terület" tehát a szántó, rét, kert és szőlőterület alapján számítottuk:

Vármegye	A 100 kat. holdon aluli birtokok részesedési aránya a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területből
Baranya	79·6
Bács-Bodrog	75·4
Zala	73·0
Tolna	71·5
Vas	71·3
Csongrád	70·6
Abaúj-Torna	70·5
Pest-Pilis-Solt-Kiskun	70·1
Borsod, Gömör és Kishont	69·6
Békés	69·3
Jász-Nagykun-Szolnok	68·1
Sopron	67·7
Heves	67·1
Csanád, Arad és Torontál	66·9
Hajdu	66·8
Veszprém	65·4
Komárom és Esztergom	65·4
Bihar	63·6
Győr, Moson és Pozsony	62·4
Szatmár, Ugocsa és Bereg	61·1
Somogy	59·8
Zemplén	59·2
Nógrád és Hont	58·9
Szabolcs és Ung	50·7
Fejér	48·0

Ebből az összeállításból megállapítható tehát, hogy a legjobb és legegészségesebb birtokmegoszlást Baranya vármegyében találjuk, ahol a „szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területnek" majdnem nyolcvan százaléka a földmíves magyar parasztság kezén van. És nem rontja le ezt a tágabb értelemben vett kisbirtokon belüli részletkategorizálás sem, amennyiben itt a törpebirtokok aránya is az országos átlagon alul van. Sajnos, éppen Baranyában a legveszedelmesebb az egyke, tehát abban a vármegyében, ahol a kisbirtokosság helyzete a földvagyon megoszlása szempontjából a legjobb. A népsűrűség is ritka ebben a vármegyében, amennyiben itt a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági terület minden négyszögkilométerére csak 59·9 mezőgazdasággal foglalkozó lélek esik, szemben az országos 67·9 lélekszámú mezőgazdasági népsűrűséggel.

A második helyen szereplő Bács-Bodrog vármegye abból a szempontból tűnik ki, hogy itt a 20 kat. holdon felüli, ú. n. nagyparasztbirtokok aránya a legnagyobb, 33·5% (az országos arány csak 24·0%), ami azt jelenti, hogy a tágabb értelemben vett kisbirtokok területének majdnem a fele ebben a vármegyében a jómódú parasztság tulajdonában van. A nagyparasztbirtokoknak ez a magas vármegyei átlaga a bajai járásban 42·3%-ra szökik fel. Ebben a járásban a németségből kerülnek ki ezek a jómódú parasztbirtokosok.

Zala vármegyében a kisbirtokok magas arányszámát elhomályosítja a törpebirtokok nagy részesedése. Zalában ugyanis az említett területek 21·2%-át foglalják le a törpebirtokok, szemben ennek a birtoktípusnak a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területhez viszonyított 13·5 %-os országos arányával. Ezek szerint Zala vármegyében van az egész országban a legtöbb törpebirtok, s így a legtöbb birtokos kisexisztencia, amelyet azonban itt a kert- és szőlőterületek aránylagos nagy terjedelme magyaráz és részben enyhít is. Ebben a vármegyében ennek a két mívelési ágnak a területe 44.025 kat. hold, vagyis a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területnek 9·1%-a, szemben ennek a két művelési ágnak 5·0%-os országos arányával. Ennek megfelelőleg Zala vármegye az országnak az a vidéke, ahol a mezőgazdasági népes-

MAGYARORSZÁG SZOROSABB ÉRTELEMBEN VETT MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETÉNEK BIRTOKMEGOSZLÁSA VÁRMEGYÉK SZERINT 1935-BEN

RÉPARTITION, PAR CATÉGORIES DE PROPRIÉTÉS ET PAR COMITAT, DE LA SUPERFICIE AGRICOLE PROPREMENT DITE EN HONGRIE EN 1935

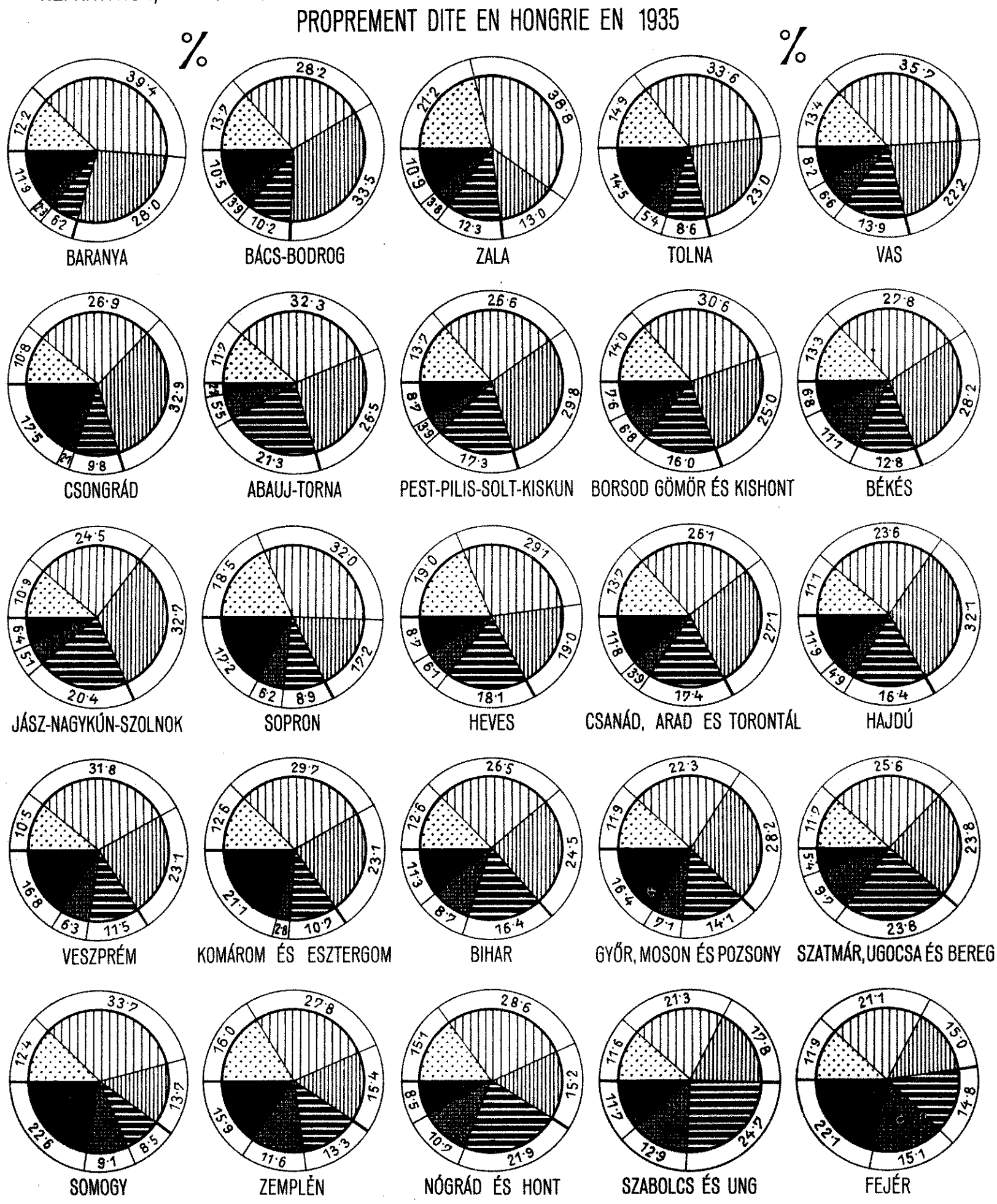

Törpebirtok 5 kat. holdon alul
Propriétés naines, au-dessous de 5 arp. cad.

Kis parasztbirtok 5—20 kat. holdon
Petites propriétés paysannes, de 5 à 20 arp. c.

Nagy parasztbirtok 20—100 kat holdon
Grandes propriétés paysannes, de 20 à 100 arp. c.

Középbirtok 100—1.000 kat. holdon
Moyennes propriétés, de 100 à 1.000 arp. c.

Nagybirtok 1.000—3.000 kat. holdon
Grandes propriétés, de 1.000 à 3.000 arp. c.

Nagybirtok 3.000 kat. holdon felül
Grandes propiétés de plus de 3.000 arp. c.

M. St. Sz. 1938

R. H. de St. 1938.

ségnek a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területhez viszonyított sűrűsége a legmagasabb, amennyiben itt a mezőgazdasági terület minden négyszögkilométerére 91·8 mezőgazdasággal foglalkozó népesség esik, szemben az országos 67·9 lélekszámú népsűrűséggel.

Tolna megyében és Vas vármegyében is magas a kisbirtokok aránya, de a törpebirtokok is meghaladják ezekben a vármegyékben az országos átlagokat, ellentétben Abaúj-Torna vármegyével, ahol a törpebirtok arányszáma alacsony. Az összeállításban a kilencedik helyen szereplő Borsod vármegyében a törpebirtokok már 14·0%-ra emelkednek, míg Békés vármegyében 13·3% a részesedésük. Az ezután következő Jász-Nagykun-Szolnok vármegyében alacsony a törpebirtokok aránya, de magas a 20 kat. holdon felüli nagyparasztbirtokok részesedése: 32·7%. Élénk tanubizonysága ez a jász-kun nép életrevalóságának, szorgalmának és kitartásának. Sopron vármegyében már csak 23·0% ennek a jómódú parasztrétegnek a birtoka, míg a törpebirtokok 18·5%-ra emelkednek, amelyet még túlhalad Heves vármegye, ahol a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területnek 19·0%-a törpebirtokosok tulajdonában van.

Előbbi összeállításunk csak *nagy általánosságban* mutatja az egészségtelen birtokmegoszlással bíró vármegyék helyzetét, mert a 100 kat. holdon felüli birtokok három alkategóriájának, a középbirtokoknak, a 3000 kat. holdon aluli és felüli birtokoknak megoszlása és aránya teheti súlyosabbá, vagy enyhébbé az aránytalan birtokmegoszlást. Ezek közül a vármegyék közül ugyanis három vármegyében, Somogyban, Fejérben és Komáromban a mammutbirtokok a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági területek több mint húsz százalékát teszik ki, szemben ennek a birtoktípusnak 12·2 %-os országos arányával, míg két vármegyében, Nógrádban és Szatmárban ezek a mammutbirtokok 10%-on is alul vannak. Ebben az utóbbi két vármegyében tehát a 100 kat. holdon felüli birtokok nagyobb része középbirtok és olyan nagybirtok, amelynek területe 3000 kat. holdnál kisebb, s amelyek így az egészségtelen birtokmegoszlás szempontjából lényegesen enyhítik a helyzetet.

Mindenesetre Fejér vármegye foglalja el a legelső helyet, mint a legegészségtelenebb birtokmegoszlással bíró vármegye. Súlyosbítja itt a helyzetet a mezőgazdasági népsűrűség rendkívüli ritkasága, amennyiben Fejér vármegyében a szorosabb értelemben vett mezőgazdasági terület minden négyszögkilométerére csak 54·0 mezőgazdasággal foglalkozó lélek esik, szemben az országos 67·9 lélekszámú mezőgazdasági népsűrűséggel.[1])

Némethy Béla dr.

[1]) Erre nézve lásd szerzőnek „Hol van az ország telepítési területe?" című, a Magyar Társaság kiadásában megjelent munkáját.

IPAR

A gyáripar 1937-ben.

L'industrie manufacturière hongroise en 1937.

Résumé. *En 1937, comme dans l'année précédente, la production augmentait dans les principaux pays industriels presque pour chaque industrie du fait de grands investissements et besoins en munitions. En Hongrie, la situation économique était également marquée par le fait que, les circonstances continuant à favoriser les fabriques, la production industrielle a pris un nouvel essor; cependant, dans le seconde moitié de l'année, elle eut quelques difficultés, dues à des baisses de matières premières.*

A la fin de 1937, le nombre des établissements de caractère manufacturier était de 3.877, soit 177 de plus qu'un an auparavant. Dans la même année, 95 établissements, ayant réduit l'exploitation ou définitivement fermé leurs portes, furent rayés de la liste des fabriques; par contre, on a fondé 59 établissements de caractère manufacturier, et 213 établissements industriels, en amplifiant l'exploitation, sont devenus fabriques. Le nombre des ouvriers a augmenté de 11·9%; celui des heures effectuées, de 11·3%. Le nombre annuel moyen des ouvriers a monté à 275.487; le nombre des heures effectuées, à 691·1 millions. Cependant, de ce dernier il ne revint en moyenne que 2.509 à un ouvrier, soit 0·5% de moins qu'en 1936. Le total des salaires payés a été de 316·8 millions de pengős, contre 240·4 millions l'année précédente. De sorte que le salaire annuel moyen, montant à 1.150 pengős, a dépassé de 11 pengős celui de 1936. Le salaire horaire moyen a également augmenté, passant de 45 fillérs à 46. Mais, le coût de la vie ayant monté, le salaire annuel moyen réel ne représentait que 1.122 pengős, accusant une diminution de 62 pengős par rapport à l'année précédente, et le salaire horaire moyen réel a baissé de 2 fillérs. Ainsi donc, les conditions matérielles des ouvriers se sont aggravées.

La valeur de la production manufacturière, représentant 2.893·2 millions de pengős, a augmenté par rapport à 1936, de 310·8 millions, soit de 12·0%. Cependant, si l'on tient compte de la hausse des matières premières et des articles nécessaires à l'industrie, l'augmentation n'a été que de 5·3%. Par rapport à la valeur de la production, la proportion des principaux frais d'exploitation et de production, qui avait été en 1936 de 72·2%, a baissé à 71.8%. Cette diminution tenait à ce que la valeur des matières premières et d'exploitation employées, représentant 50·7% de la valeur de la production, a monté par rapport à 1936 seulement de 11·3% et que, sous ce rapport, les dépenses pour combustibles et éclairage n'ont grandi que de 10·6%. Seules, les dépenses pour traitements et salaires, qui ont représenté 15·4% de la valeur de la production, ont progressé dans une proportion dépassant, d'ailleurs légèrement, celle de la production: elles ont monté de 12·2%.

*

Az ipar helyzete 1936-ban igen kedvezően alakult, a jelentősebb ipari államokban különösen a beruházási iparok és a hadi ipar rendkívül erősen voltak foglalkoztatva, ami természetesen az ipar csaknem minden ágában a termelés élénkülésére vezetett. A nemzetközi helyzet feszültsége már évek óta a fegyverkezések sürgőssége, a légvédelmi és más állambiztonsági beruházások szükségessége felé fordítja a figyelmet. A világgazdasági helyzet s főleg a nemzetközi kereskedelem megzavarodottságának megszünése ugyanis elsősorban az államok erőviszonyaiban szükséges egyensúlyi helyzet kialakulásától várható. Az igyekezet ennek elérésére vezetett az általános fegyverkezés fokozására, s vonta egyben maga után az államok gazdasági önellátási törekvéseinek egyre szélesebb körben való kialakulását. De nem kevésbbé előmozdította a hadi ipar konjunktúráját az egymást követő háborúk hadianyagszükséglete, előbb Olaszország abesszin hadjárata, majd a spanyol polgárháború, s a japán-kínai háború részére történő hadiszállítások, melyek mindegyike több más állam iparát is erősen foglalkoztatta.

A világgazdasági helyzet 1937-ben ezeknek a tényezőknek a hatása alatt alakult ki, tehát 1937-ben is az ipar konjunktúrája jellemzi leginkább a gazdasági termelést. A konjunktúrafellendülés azonban, inkább az év második felében, jelentékenyen csökkent s az ipar, főleg a nyersanyagpiacon történt sorozatos árletörések következtében, számottevő nehézségekkel küzdött. Hasonlóan alakultak a viszonyok a magyar ipari termelésben is, amelynek irányát és kereteit rendszerint a nemzetközi gazdasági helyzetet irányító tényezők szabják meg, s az ott

mutatkozó fellendülés nyomán konjunktúra támad, a depressziót pedig nálunk is gazdasági válság követi. Az autarkiás törekvések óta ugyan ez a hatás szemmelláthatólag csökkent, s azok a nehézségek, amelyek a világgazdasági termelésben mutatkoztak, nálunk sokkal kevésbbé éreztették hatásukat. A magyar ipari termelés kialakulása már 1937-ben főleg a hazai gazdasági viszonyok által megszabott termelési és fejlődési lehetőségekhez igazodott, de a világgazdasági helyzet következményeiként jelentkező tünetek, különösen a nyersanyagpiacon mutatkozó árhullámzások, a termelési feltételek biztosításánál erősen érezhetők voltak.

A magyar ipari termelés kialakulásánál a hazai gazdasági viszonyok között különösen nagy jelentőségük van a mezőgazdasági terméseredményeknek és a termésértékesítési lehetőségeknek. Az 1937. évi terméseredmények ugyan az előző évi jó közepes terméssel szemben csak közepesnek mondhatók, a termésértékesítési viszonyok azonban 1937-ben igen kedvezően alakultak, úgyhogy a mezőgazdaság helyzete a roszszabb terméseredmények mellett is javult. A főbb termények közül a búzatermés 4·3 millió métermázsával, a rozs és árpa 1—1 millió métermázsával alatta maradt az 1936. évi termésmennyiségnek, csak a szemes tengeriből volt közel 2 millió s a burgonyából valamivel több mint 1 millió métermázsa többlet. A szántóföldi termés értéke azonban főleg a javuló gabonaárak következtében 7·7%-kal nagyobb volt 1937-ben, mint az előző évben, pedig már az 1936. évi termésérték 53·2 millió pengővel, tehát jelentősen felülmulta az előző évit. Az 1937. évi mezőgazdasági termelés jobb értékesítése az agrár lakosság helyzetének további javulását s a fogyasztás újabb megerősödését vonta maga után s így lényegesen hozzájárult az ipar foglalkoztatottságának kedvezőbb kialakulásához.

Ipari konjunktúrára lehet következtetni egyébként az 1937. évi gazdasági helyzetet jellemző összes fontosabb adatokból, amelyek havonkinti alakulása az összes termelési ágakban az egész éven át tartó konjunktúrafellendülésre mutat, holott az év második felében a világgazdasági helyzetben termelési válság tünetei jelentkeztek. Magyarország 1937. évi külkereskedelmi forgalmában a behozatal 9·7%-kal, a kivitel 16·3%-kal emelkedett. A belforgalom megnövekedését a vasúti forgalomban az utaskilométerek számának 11·8%-os emelkedése, továbbá a gépjárműállományok 32.529-es kulminációja, a postaforgalomban pedig a levél- és csomagküldeményeknél megállapítható 6·2%-os, illetőleg 4·6 százalékos növekedés jelzi. A pénz- és hitelpiac állása általában véve kedvező volt, a takarék- és folyószámlabetétállomány az év végén 12%-kal meghaladta az előző évvégi álladékot, s a hitelbiztonság az egész éven át kedvezőnek mondható. A munkapiacon szintén érezhető volt az ipar jobb foglalkoztatottsága. A munkanélküliek száma 7·4%-kal csökkent s a munkaközvetítés sikeresebbnek mutatkozott, sőt egyes iparágakban érezhető volt a hiány szakképzett munkásokban, amelynek megszüntetése, illetőleg megelőzése egyik elsőrendű feladata volna iparpolitikánknak. Végül megemlítve még, hogy a széntermelés 1937-ben az előző évi 79·3 millió métermázsáról 89·7 millióra, a vasérctermelés 3·6%-os növekedéssel 2·9 millió métermázsára, s az acéltermelés 20·4%-os gyarapodással 6·7 millió métermázsára emelkedett, a termelt villamosenergia mennyisége pedig az előző évi 975·5 millió kwóra helyett 1·0 milliárd kwórát ért el, megállapíthatjuk, hogy az ipari termelésre 1937-ben kedvező gazdasági viszonyok alakultak ki.

Kétségbevonhatatlanul igazolja ezt egyébként a tőke érdeklődése is az ipari vállalkozások terén, melynek következtében a gyári jellegű ipartelepek köre 1937-ben ismét 177 gyári üzemmel bővült és pedig oly módon, hogy a megszünt 95 gyár helyébe 59 új gyár létesült s 213 üzem gyári jellegű iparteleppé fejlődött.

Különösen az új gyáralapítások száma jelentős, nemcsak azért, mert e téren újabb felélénkülésre mutat, hanem főleg annak következtében, mert az a legfontosabb iparok, a vas- és fémipar, a fonó- és szövőipar, s a papirosipar újabb megerősödését jelenti. Az 1937. évi gyáralapításokról, gyári üzemmé történt kibővítésekről, valamint a nyilvántartott gyárak közül megszünés, vagy üzemredukció folytán kiesett gyárak megoszlásáról ipari főcsoportok szerinti részletezéssel az 1. számú táblázat nyujt tájékoztatást. Az adatokból egyben megállapítható az a nyereség, illetőleg veszteség is, mely a gyáripart 1937-ben az új ipari vállalkozások, illetőleg megszünések révén érte.

1. Gyáralakulások és megszűnések 1937-ben.

Fabriques créées en 1937 et celles qui ont cessé d'exister dans la même année.

Ipari főcsoport *Grandes catégories d'industries*	Etablissements industriels — Új alapítású *créés* — iparteleppek — 1937. évben — *en 1937* — száma *leur nombre*	átlagos munkáslétszáma *nombre moyen des ouvriers*	termelési értéke ezer P — *valeur de la production, en milliers de pengős*	Gyárrá bővült *devenus fabriques* — iparteleppek — 1937. évben — *en 1937* — száma *leur nombre*	átlagos munkáslétszáma *nombre moyen des ouvriers*	termelési értéke ezer P — *valeur de la production, en milliers de pengős*	A gyárak közül törölt *rayés de la liste des fabriques* — iparteleppek — 1937. évben — *en 1937* — száma *leur nombre*	átlagos munkáslétszáma *nombre moyen des ouvriers*	termelési értéke ezer P — *valeur de la production, en milliers de pengős*
I. Vas- és fémipar — *sidérurgique et métallurgique*	15	730	5.826	38	661	3.514	7	48	229
IIa. Gépgyártás — *Construction mécanique*	3	57	358	16	366	2.794	—	—	—
IIb. Közhasználatú elektromos áramfejlesztő telepek — *Usines électr. d'utilité publique*	—	—	—	1	4	41	8	7	320
III. Kő-, agyag- és üvegipar — *de la pierre, poterie et verrerie*	—	—	—	19	824	1.727	13	74	85
IV. Fa- és csontipar — *du bois et de l'os*	2	61	355	14	381	1.009	10	211	447
V. Bőr-, sörte-, toll- stb. ipar — *du cuir, du crin, de la plume, etc.*	1	9	26	8	157	575	3	35	153
VI. Fonó- és szövőipar — *textile*	12	425	1.874	15	262	1.414	6	300	1.287
VII. Ruházati ipar — *du vêtement*	8	328	1.632	23	575	2.363	9	159	909
VIII. Papirosipar — *du papier*	7	249	1.856	5	82	531	1	7	51
IX. Élelmezési és élvezeti cikkek gyártása — *de l'alimentation et de la boisson*	3	42	373	59	635	13.525	33	278	3.694
X. Vegyészeti ipar — *chimique*	6	282	1.848	12	111	1.759	4	96	380
XII. Sokszorosító- és műipar — *polygraphique*	2	38	148	3	31	166	1	46	172
I—XII. Összesen — *Totaux*	**59**	**2.221**	**14.296**	**213**	**4.089**	**29.418**	**95**	**1.261**	**7.727**
1936. év — *Année 1936*	37	1.493	6.877	274	4.029	50.985	173	1.562	15.124

A gyári jellegű ipartelepek száma, mely 1935-ben 96 gyári üzemmel bővült, 1936-ban 138, 1937-ben pedig 177 iparteleppel gyarapodott, tehát a vállalkozási kedv további megélénkülésre mutat, s így a konjunktúrafellendülés folytatódását jelenti. Az 1937. évi alapítású gyárak átlagos munkáslétszáma az előző évi 40-nel szemben csak 38 fő, de van az új gyárak között 10 jelentős nagyságú ipartelep is, ebből 2 a vas- és fémiparban dolgozik, — és pedig egyik közel 400, a másik 250 munkással, — 3 a fonó- és szövőiparban, 2 a papirosiparban, 2 a ruházati iparban és 1 a vegyészeti iparban átlag mindegyik 100 körüli munkáslétszámmal. Az új gyáralapítások jelentőségét emeli az is, hogy az új gyárak átlagos termelése 242 ezer pengőt ért el, szemben az 1936. évben üzembe helyezett új gyárak átlag 186 ezer pengőt kitevő termelésével. Az üzemkibővítés útján gyári jellegüvé lett ipartelepek általában véve kisebb kapacitásúak, mindössze 6 üzem van köztük, amelyek a kibővítés után 50-nél több munkást foglalkoztattak, termelésük értéke pedig átlag 138 ezer pengőt ért el. Az 1937. évi gyáralakulások és megszünések mérlegét nézve, a gyárak számában megállapítható 177 iparteleptöbblet a gyáriparban alkalmazott munkások számát több, mint 5 ezer fővel emelte, míg 1936-ban a munkáslétszám emelkedése a 4 ezer főt sem érte el. A termelési értéknek az új gyárak termeléséből származó növekedése azonban csak 36·0 millió pengőt tett az előző évi 42·7 millióval szemben, főleg annak következtében, mert az új alapítások és üzemkibővítések folytán történt üzembehelyezések általában az év későbbi szakában mentek végbe, mint 1936-ban.

A gyári jellegű ipartelepek közül kiesett 95 ipartelep között csak 3 jelentős üzemet

találunk, 1 furnir és talpkéreggyárat, 1 pamutipari és 1 kenderipari telepet, amelyek mindegyike még 1936-ban 120—150 munkással dolgozott. Ezeken kívül még 40 ipartelep szünt meg, tehát a törölt ipartelepek közül 52 nem megszünés, hanem a gyári jelleg elvesztése miatt esett ki a gyárak sorából. A gyárak megszünése folytán 1937-ben 754 munkás vesztette el munkahelyét, a gyáripari termelésben pedig közel 3 millió pengő értékű csökkenés állott be, míg az üzemredukció a gyáripari munkáslétszámban 517 fő, a termelési értékben 4·9 millió pengő veszteséget jelentett.

Az ipari konjunktúra lendületére az új alapítások üzemkibővítések számának emelkedése és a megszünések, illetőleg üzemredukciók számának visszaesése mellett az üzembeszüntetések számánál megállapítható csökkenés is rávilágít. A gyári jellegű ipartelepek száma 1932 óta, vagyis a válság mélypontja óta eleinte lassú, majd gyorsabb ütemben évről-évre fokozatosan emelkedett s 1937-ben már 3.877-et ért el. Még erősebb ütemben növekedett az üzembeszüntetések gyakoriságának csökkenése folytán az üzemben volt ipartelepek száma. Minthogy 1937-ben csak 79 ipartelepen szünetelt a munka, az üzemben volt ipartelepek száma 3.798-ra emelkedett, vagyis míg a gyári jellegű összes ipartelepek száma öt év alatt 16%-kal szaporodott, az üzemben volt gyárak számánál 21%-os többlet alakult ki, ami szintén a gyárak jobb foglalkoztatottsága mellett szól.

Még szembetűnőbben mutatja az 1932 óta tartó javulás, majd az azt követő konjunktúrafellendülés irányvonalát a gyárakban alkalmazott munkáslétszám emelkedése. Az átlagos gyári munkáslétszám ugyanis, mely 1937-ben 11·9%-kal 275.487 főre növekedett, 1932-ben csak 171.044 főből állott, a gváripar tehát, öt éven át egyre erősebb mértékben történt munkáslétszámemeléssel, 1937-ben már 104 ezerrel több munkást alkalmazott. Az október elsejei munkáslétszám, melyben a művezetők és az otthondolgozó munkások is bentfoglaltatnak, 1937-ben az előző évi 268·7 ezerről 302·2 ezerre növekedett, ami 12·5%-os emelkedésnek felel meg. Az októberi munkáslétszámnak az átlagos évi munkáslétszámot meghaladó arányban történt emelkedése is mutatja, hogy a gyáripar foglalkoztatottsága az év második felében általába véve nem csökkent, sőt valamelyest emelkedett.

Az ipartelepek 1937. évi számának és az 1937. évi átlagos gyári munkáslétszámnak, valamint a gyáripar foglalkoztatottságára nézve még jellemzőbb 1937. évi üzemóra- és munkaórateljesítménynek ipari főcsoportok szerinti alakulására vonatkozó adatokat a 2. számú táblázat ismerteti, melyből élénken szembeötlik a nehéziparok kedvező konjunktúrája. A vas- és fémiparban 45 új gyártelepről érkeztek adatok, — melyek közül 15 új alapítás — s a munkáslétszám közel 6 ezer fővel szaporodott. A gépiparban 19 új gyár s köztük 3 új alapítás létesült, a munkáslétszám pedig 5 és félezerrel bővült, ami 18·5%-os többletet jelent, tehát a munkáslétszám a gépiparban emelkedett a legnagyobb arányban. De a gépiparban teljesített munkaórák növekedésének aránya 19·4%-ot ért el, tehát még a munkáslétszám emelkedési arányát is meghaladja, úgy, hogy a gépipari munkásság több mint 14 millió munkaórával dolgozott többet, mint az előző évben. Jelentős arányú javulást mutatnak még a papirosipar és a ruházati ipar foglalkoztatottságát feltüntető adatok. A papirosiparba tartozó ipartelepek száma 11-gyel szaporodott, de ezek közül csupán 1 papirosgyár, a többi csak papiráruk termelésére rendezkedett be. A ruházati iparban a szabóipar, s a kalap-, bőrcipő- és fehérneműgyártás körében volt nagyobb élénkülés.

A gyáripar fejlődését és foglalkoztatottságát megvilágító 1937. évi adatok is mutatják, hogy a gyáripar helyzete 1937-ben is általában igen kedvezőnek mondható. Új ipartelepek alapítása, a meglevő üzemi berendezések kibővítése, a munkáslétszám növelése és az üzemmenet fokozása a gyáripar termelőképességének újabb számottevő emelkedésével, illetőleg a termelőképesség kihasználási fokának további megnövekedésével járt. Az 1936. évi fellendüléshez viszonyítva azonban az 1937. évi termelés mérsékeltebb ütemben emelkedett. A nyersanyagpiacon mutatkozó bizonytalanság, mely a fogyasztásra bénítólag hatott s az árukészletek felhalmozódását okozta, a vállalatokat tartózkodóvá tette. Az üzemi- és munkaidő, valamint az energiafelhasználás növekedését mutató arányszámok, melyek jóval alacsonyabbak voltak 1937-ben, mint az előző évben, az ipari konjunktúrafellendülés némi visszaesésére mutatnak. A gyár-

ipar munkateljesítménye ugyanis 1936-ban 90·2 ezer üzemnappal, illetőleg 73 millió munkaórával emelkedett, míg 1937-ben az üzemnapok számánál már csak 64·1 ezer, a munkaórateljesítménynél pedig csupán 70·1 millió volt a többlet.

Az üzemi- és munkaidő csökkenése elsősorban a munkások érdekében hozott szociális intézkedések, a 44, illetőleg 48 órás munkahét kötelező bevezetéséből ered. Mutatja azonban egyben a vállalatok iparpolitikai irányítás mellett kialakult szociális gondolkodását, mely a munkások elbocsátása folytán növekvő munkanélküliséget nemcsak nemzetgazdasági, de szociális szempontból is károsnak és veszélyesnek ítéli, s ezért pl. a textiliparnak az 1937. év utolsó hónapjaiban bekövetkezett termelési nehézségeit a vállalatok — a munkáslétszámcsökkentést mindenképen el akarván kerülni — munkaidőredukcióval oldották meg.

A gyárak üzemnapteljesítménye, mely 1936-ban 8·5%-kal emelkedett, 1937-ben — amikor 177 új ipartelep létesült, az előző évi 138-cal szemben — csak 6·2%-os többletet ért el. Sőt az üzemórák számában 1937-ben csak 4·5%-os növekedés állapítható meg, az 1936-ban kimutatott 10%-os emelkedéssel szemben. Az ipartelepenkinti átlagos üzemnapteljesítmény, mely 1937-ben 267 volt, 1935-ben 10 nappal, 1936-ban 5 nappal, 1937-ben pedig 4 nappal lett több, tehát — bár csökkenő irányú, de mégis jelentékeny — emelkedést mutat. Az átlagos üzemórák száma azonban az 1936. évi 3.371-ről 1937-ben 3.356-ra csökkent, s így az ipartelepre eső átlagos üzemórateljesítmény 11 óra 57'-ről 11 óra 45'-re visszaesett, vagyis az üzemben töltött napok tar-

2. Ipartelepek száma, munkáslétszám, üzemnapok, munkaórák.

Nombre des établissements industriels et des ouvriers; journées d'exploitation et heures de travail.

Ipari főcsoport *Grandes catégories d'industries*		Nombre: Összes *total des établissements industr.* (ipartelepek száma)	Nombre: Üzemben volt *des établissem. ind. en activité* (ipartelepek száma)	Átlagos évi munkáslétszám *Nombre annuel moyen des ouvriers*	Nombre des: Üzemnapok *journées d'exploitation* (száma)	Nombre des: Munkaórák *heures de travail* (száma)	Accroissement du nombre: Ipartelepek száma *des établissements industriels* (növekedése indexszámban *indices* 1936 = 100)	Accroissement du nombre: Munkáslétszám *des ouvriers*	Accroissement du nombre: Üzemnapok *des journées d'exploitation*	Accroissement du nombre: Munkaórák *des heures de travail*
I.	Vas- és fémipar — *Sidérurgie et métallurgie*	335	333	44.624	98.484	113,081.472	*115·5*	*114·3*	*116·3*	*115·3*
IIa.	Gépgyártás — *Construction mécanique*	187	185	35.349	54.860	87,612.429	*111·3*	*118·5*	*109·4*	*119·4*
IIb.	Közhasználatú villamos energia termelés és elosztás — *Etablissements d'utilité publique pour la production et la distribution d'énergie électrique*	271	270	6.962	97.854	19,296.560	*97·5*	*102·1*	*96·8*	*102·0*
III.	Kő-, agyag- és üvegipar — *de la pierre, poterie et verrerie*	549	511	28.866	131.149	73,665.135	*101·1*	*115·6*	*108·6*	*119·1*
IV.	Fa- és csontipar — *du bois et de l'os*	337	333	12.590	89.637	30,595.164	*101·8*	*109·1*	*101·8*	*109·0*
V.	Bőr-, sörte-, szőr- stb. ipar — *du cuir, du crin, de la plume, etc.*	105	105	10.211	30.484	25,505.956	*106·1*	*107·5*	*104·5*	*106·7*
VI.	Fonó- és szövőipar — *textile*	363	361	67.659	103.474	167,334.976	*106·1*	*112·1*	*105·5*	*108·2*
VII.	Ruházati ipar — *du vêtement*	211	209	9.152	58.964	21,953.550	*111·6*	*113·3*	*119·3*	*112·8*
VIII.	Papirosipar — *du papier*	98	98	5.268	28.445	14,041.311	*112·6*	*111·2*	*109·8*	*111·4*
IX.	Élelmezési ipar — *de l'alimentation*	1.018	998	33.129	278.636	84,739.868	*102·9*	*106·0*	*104·9*	*104·4*
X.	Vegyészeti ipar — *chimique*	284	276	14.381	77.793	38,685.274	*105·6*	*109·8*	*105·8*	*111·3*
XII.	Sokszorosító- és műipar — *polygraphique*	119	119	7.296	35.500	14,576.768	*103·5*	*103·5*	*102·7*	*103·6*
1937. év összesen — *Totaux pour 1937*		**3.877**	**3.798**	**275.487**	**1,085.280**	**691,088.463**	*104·8*	*111·9*	*106·3*	*111·3*
1936. év összesen — *Totaux pour 1936*		3.700	3.620	246.269	1,021.135	620,901.673	[1]) *106·0*	[1]) *114·0*	[1]) *109·7*	[1]) *113·3*

[1]) 1935 = 100.

3. Jellemző üzemi adatok alakulása 1933—1937-ben.
Variations, de 1933 à 1937, des données caractéristiques d'exploitation.

Részletezés — *Spécification*	1936-ban *En 1936*	1937-ben *En 1937*	1934 évben indexszámban — *indices* (1933 = 100)	1935 évben indexszámban — *indices* (1933 = 100)	1936 évben indexszámban — *indices* (1933 = 100)	1937 évben indexszámban — *indices* (1933 = 100)
Egy üzemben volt ipartelepre esett átlag: *En moyenne, par établissem. industr. en exploitation:*						
a) üzemóra — *heures d'exploitation*	3.371	3.356	*105·5*	*104·1*	*107·7*	*107·2*
b) szénfogyasztás q-ban — *consommation de charbon, q*	11.273	11.636	*102·8*	*111·5*	*113·9*	*117·6*
c) gépierő Le-ben — *force mécanique, CV*	435·8	433·5	*99·8*	*99·9*	*95·9*	*95·4*
d) munkáslétszám — *nombre d'ouvriers*	68	73	*108·9*	*114·3*	*121·4*	*130·4*
e) munkabér P — *salaires d'ouvriers, pengős*	82.683	88.625	*107·1*	*111·7*	*120·3*	*128·9*
f) *Frais de* nyersanyagköltség P — *matières prem., p.*	354.224	375.765	*110·6*	*126·9*	*142·9*	*151·5*
g) *Frais de* tüzelő- és egyéb üzemanyagköltség P — *combustibles et d'autres matières d'exploitation, p.*	51.253	54.053	*105·9*	*109·6*	*112·5*	*118·6*
h) termelési érték P — *valeur de la production, p.*	713.311	761.770	*108·3*	*117·2*	*127·6*	*136·3*
i) tiszta termelési többletérték P — *valeur nette de la production, p.*	307.917	331.951	*106·6*	*109·5*	*116·0*	*125·1*
Egy munkásra esett átlag: — *En moyenne, par ouvrier:*						
a) munkaórateljesítmény — *heures effectuées*	2.521	2.509	*104·0*	*105·8*	*105·2*	*104·7*
b) évi keresmény P — *salaire annuel, p.*	1.139	1.150	*99·1*	*98·0*	*99·8*	*100·8*
c) termelési érték P — *valeur de la production, p.*	10.486	10.502	*99·7*	*101·8*	*104·8*	*105·0*

tama átlag 12 perccel rövidebb lett.

Hasonlóképen alakult a munkások munkaórateljesítménye is, mely 1937-ben az előző évi 620·9 millióról 691·1 millióra emelkedett, azonban a munkáslétszám növekedésével nem tartott lépést s így egy-egy gyári munkás átlagos évi munkaórateljesítménye az 1936. évi 2.521 munkaóra helyett 1937-ben csak 2.509 munkaórát tett, ami 0·5%-os csökkenésnek felel meg. A munkások 1937-ben épúgy, mint 1936-ban minden munkanapon átlag 8 óra 37'-et dolgoztak, az évi átlagos munkateljesítményük azonban 292 napról 290 napra csökkent le. A maximális munkaidő kötelező bevezetésével, — mely 1937-ben ugyan még csak részlegesen valósult meg, — a munkaórateljesítmény várható apadása helyett a legtöbb iparban mégis emelkedés állapítható meg. Csak a bőr-, textil- és ruházati iparban csökkent a napi átlagos munkaórateljesítmény, míg a többi iparcsoportokban a munkások erősebb foglalkoztatása nemcsak ellensúlyozta a napi munkaidő csökkenését, hanem újabb emelkedésre vezetett, még pedig legjobban a papirosiparban, ahol ez a növekedés naponta átlag 38'-et jelent, továbbá a kő-, föld-, agyag- és üvegiparban, ahol 16', a vegyészeti iparban, ahol 12' s a gépiparban, ahol 8' a napi átlagos munkaórateljesítmény emelkedése.

Az üzemi- és munkaidőnek viszonylagos megszorításában mutatkozó csökkenő irányzat egyébként az egyetlen szembeszökő tünet, mely az üzemi adatok vizsgálatánál a gyáripar konjunktúrájának 1937. évi folytatódásában termelési nehézségekre mutat. A gépierőnek és energiafogyasztásnak a termelés intenzitásánál jóval alacsonyabb mértékben történt emelkedése ugyanis még mindig annak az átszervezésnek a következménye, mely a gyáripari termelésben az olcsóbb, illetőleg gazdaságosabb villamosenergia mind szélesebb körben való alkalmazásával van összefüggésben. Az erőgépek és az összes villamosmótorok együttes teljesítőképessége ugyanis csak 3·2%-kal emelkedett s míg az erőgépeknél a növekedés csupán 2·1%-ot ért el s a saját áramot fogyasztó villamosmótoroknál is csak 2·6%-ot tett, az idegen teleptől vett árammal hajtott villamosmótorok lóerőszáma ugyanakkor 6·4%-os emelkedést mutatott, tehát az iparvállalatok a szükséges energiát inkább a villamosáramot termelő telepektől szerzik be, ami a saját energiaforrásnál általában véve sokkal kedvezőbb.

A gyáripar 1937. évi foglalkoztatottságának és a termelés további fokozásának érdekes képe alakul ki, ha a főbb üzemi és termelési adatoknak egy-egy gyárra kiszámított átlagait az 1930—1932. évi gazdasági válság óta eltelt öt év indexsorában állítjuk egymásmellé, mint azt a 3. számú tábla mutatja. Az üzemi- és munkaidőre, valamint a gépierő teljesítőképességére vonatkozólag fentebb elmondottak után szembetünő még, hogy a teljesítőképesség kihasználási foká-

nak 36·3%-os emelkedése mellett — amire az átlagos termelési érték növekedése mutat — a tiszta termelési többletérték, főleg a felhasznált nyersanyagok beszerzési költségének 51·5%-os emelkedése következtében, csupán 25·1%-os javulást ért el. Pedig a nyersanyagárak 1934 óta estek, tehát a nyersanyagköltség, mely a termelési költség legjelentékenyebb része, csökkent, aminek a termelési többletérték nagyobbarányú növekedését kellett volna eredményeznie. A termelési érték emelkedésével leginkább a munkáslétszám alakulása haladt párhuzamosan, míg a munkabérek növekedése, bár követte a munkáslétszámemelkedés irányvonalát, mégis állandóan alatta maradt a munkáslétszámszaporítás arányának, amiből tehát a munkabérek hanyatlása állapítható meg. Az adatok egymásmellé állítása is mutatja, hogy az üzemi- és munkaidő szabályozása, illetőleg a munkabérköltségnek ezúton történt csökkentése szolgál elsősorban biztosító szelepül a termelés irányításában — mint 1937-ben történt —, amikor a nyersanyagpiacon a nyersanyagárak hullámzása a termelési feltételeket bizonytalanná tette, a fogyasztás hanyatlása folytán pedig, — amit számos iparágban az időjárásviszonyok szeszélyessége is befolyásolt —, az árupiacon a készletek felhalmozódása okozott a termelés számára nehézségeket.

A gyári raktárakban az eladatlan árukészletek értéke ugyanis az 1937. év végén az előző évi 355·1 millió pengőről 403·4 millió pengőre emelkedett, s minthogy az árukészletek növekedése — ami egyébként a termelés fokozódásának részben természetes következménye — már évek óta tart, s így az emelkedés 1933 óta már 39·8%-ot ért el, az iparvállalatok a termelőképesség jobb kihasználása tekintetében, de még inkább annak további emelésében tartózkodóbbá váltak. Az árukészletek ilyen arányú felhalmozódása a gyárankinti átlagos évvégi raktárkészletek értékének 91·4 ezer pengőről 106·2 ezer pengőre, tehát 16·2%-kal történt emelkedésével járt. Az átlagos termelési érték növekedése ezzel szemben ugyanakkor 38·6%-ot ért el, s így a termelés fokozódásának aránya jóval felülmúlta az eladatlan készletek növekedésének arányát, a raktárkészletek emelkedése az ipari termelésre mégis kétségtelenül nyomasztólag hatott.

A munkabérek alakulása 1937-ben valamivel kedvezőbbnek látszik, mint az előző években. Az átlagos munkáslétszámnak 11·9%-os emelkedése mellett ugyanis a részükre kifizetett munkabérek összege 280·4 millió pengőről 316·8 millió pengőre, vagyis 12·9%-kal növekedett. A gyári munkások átlagos évi keresete ezek szerint 1937-ben 1.150 pengőt tett, vagyis 11 pengővel több volt, mint 1936-ban. Javulást mutatnak az átlagos órabérek is, amelyek az 1931—1935. években évről-évre csökkenve 54 fillérről 44 fillérre estek vissza, de azóta úgylátszik ismét emelkedő irányzatot vettek, amennyiben 1936-ban 45 fillérre, majd 1937-ben 46 fillérre javultak.

Sajnos, a megélhetési költségek újabb emelkedése következtében a munkásság helyzete 1937-ben is rosszabbodott. Az ipari konjunktúra nyomán rendszerint támadt drágaság ugyanis a megélhetési indexet 1937-ben ismét a békebeli színvonal fölé emelte, s így az átlagos évi keresmények reálértéke csak 1.122 pengőnek felel meg, ami az 1936. évi reálkeresményeknél 62 pengővel, vagyis 5·2%-kal kevesebb. Ez alapon természetesen csökkenést mutatnak az átlagos órabérek is, amelyek a legutolsó öt év alatt 53 fillérről 45 fillérre estek, tehát a munkásokat az 1936. évi reálórabérekhez viszonyítva munkaóránkint átlag 2 fillér veszteség érte.

A munkabérviszonyok 1937. évi alakulásáról egyébként a 4. számú tábla nyújt részletes tájékoztatást, mely a munkások átlagos évi keresetét és az átlagos órabéreket ipari főcsoportok szerinti részletezésben nemcsak a névleges munkabérek szerint, hanem a megélhetési index alapján átszámítva tényleges munkabérek szerint is ismerteti. Az évi keresetek, amint azt a reálbérek alakulása mutatja, 1937-ben a kő- és faipar kivételével valamennyi iparcsoportban rosszabbodtak. A legnagyobb veszteség — évi 177 pengő — az egyébként legjobb kereseti viszonyok közt levő nyomdászipart érte, de 100 pengőn felüli összeggel csökkent a keresetük a villamosáramfejlesztő telepek munkásainak is. A reálórabérek is csaknem minden iparcsoportban csökkentek, emelkedés csupán a fa- és csontiparban látható, ahol az átlagos órabér 36 fillérről 37 fillérre javult.

Általában véve tehát a gyári munkások kereseti viszonyainak további romlása állapítható meg 1937-ben is, melyet nem tehet kétségessé az az állítás, hogy csak a gyári munkásság összetételében történt változás okozza az átlagos munkáskeresetek csökkenését, mert csupán a munkások szakképzettség, illetőleg alkalmaztatási mód szerinti

4. Az átlagos évi munkáskeresetek és az átlagos órabérek alakulása 1936-ban és 1937-ben.
Variations, en 1936 et 1937, des salaires annuels moyens et des salaires horaires moyens.

Ipari főcsoport *Grandes catégories d'industries*	Egy munkás átlagos évi keresménye *Salaire annuel moyen d'un ouvrier*						*Salaires horaires*			
	pengőben *en pengős*		Emelkedés (+) vagy csökkenés (—) %-ban *augmentation (+) ou diminut. (—), %*	Békebeli vásárló erejű P-ben *en pengős ayant le pouvoir d'achat d'avant la guerre*		Emelkedés (+) vagy csökkenés (—) %-ban *augmentation (+) ou diminut. (—), %*	Nominál *nominaux*		Reál *réels*	
							órabérek fillérekben *en fillérs*			
	1936	1937		1936	1937		1936	1937	1936	1937
Industries										
I. Vas- és fémipar — *Sidérurgie et métallurgie*	1.340	1.378	+ *2·8*	1.393	1.344	— *3·5*	53	54	55	53
IIa. Gépgyártás — *Construction mécanique*	1.408	1.422	+ *1·0*	1.464	1.387	— *5·3*	57	57	59	56
IIb. Közhasználati célú vill. energiatermelés és elosztás — *Production et distribution d'énergie électr. d'utilité publ.*	1.754	1.761	+ *0·4*	1.823	1.718	— *5·8*	63	64	65	62
III. Kő-, agyag- és üvegipar — *de la pierre, poterie et verrerie*	804	871	+ *8·3*	836	850	+ *1·7*	32	34	33	33
IV. Fa- és csontipar — *du bois et de l'os*	859	916	+ *6·6*	893	894	+ *0·1*	35	38	36	37
V. Bőr-, sörte-, tollipar — *du cuir, du poil et de la plume*	1.132	1.107	— *2·2*	1.177	1.080	— *8·2*	45	44	47	43
VI. Fonó- és szövőipar — *textile*	945	923	— *2·3*	982	900	— *8·4*	37	37	38	36
VII. Ruházati ipar — *du vêtement*	969	1.018	+ *5·1*	1.007	993	— *1·4*	40	42	42	41
VIII. Papirosipar — *du papier*	1.086	1.086	—	1.129	1.060	— *6·1*	41	41	43	40
IX. Élelmezési ipar — *de l'alimentation*	985	990	+ *0·5*	1.024	966	— *5·7*	38	39	40	38
X. Vegyészeti ipar — *chimique*	1.277	1.273	— *0·3*	1.324	1.242	— *6·2*	48	47	50	46
XII. Sokszorosító és műipar — *polygraphique*	2.255	2.221	— *1·5*	2.344	2.167	— *7·6*	113	111	117	108
Összesen — *Totaux*	**1.139**	**1.150**	+ *1·0*	**1.184**	**1 122**	— *5·2*	**45**	**46**	**47**	**45**

megoszlása tolódott el, olymódon, hogy a munkáslétszámban nagyobb arányban találhatók alacsonyabb képzettségü munkások, akiknek a munkabérük is kisebb. Vagyis egy-egy munkáskategóriában a munkabérek nem romlottak, tehát ha az előmunkások, szakmunkások, vagy napszámosok munkabérviszonyait külön-külön vizsgáljuk, a munkabérek leromlásáról szó sem lehet.

Ez az állítás azért sem helytálló, mert megállapítható, hogy a férfi munkások között az előmunkások átlagos évi keresete a reálmunkabérek alakulása szerint az utóbbi két év alatt 11·2%-kal, a szakmunkások átlagos évi tényleges keresete pedig 2·5%-kal esett vissza, sőt a napszámosok csoportjában is 3·0%-os csökkenés látható. A női munkások közül csak az előmunkásoknál mutatható ki lényeges eltolódás, mely 20·2%-os csökkenésről szól, míg a női szakmunkások és napszámosok helyzetében számottevő változás nem történt.

De a munkások helyzetének további leromlását nem teheti kétségessé a munkáslétszám összetételében történt eltolódásra való hivatkozás azért sem, mert az nem érinheti — de legalább is oly nagy mértékben, hogy az a munkásság helyzetét módosítaná, nem érintette — a lényeget, hanem csupán elnevezésbeli eltolódást jelentett. Minthogy ugyanis olyan üzemtechnikai átalakulás, mely a munkásság összetételét lényegileg megváltoztatta volna, a gyáripari termelésben nem történt, a munkáslétszám összetételében tehát csak annyi változásról lehet szó, hogy arra a munkahelyre, ahol előbb előmunkás, vagy szakmunkás látta el a szolgálatot, most napszámos vagy fiatalkorú munkás került, akinek a teljesítménye sem a munka minősége, sem a felelősség szempontjából nem lehetett kisebb, mint a helyüket előzőleg betöltő munkásoké volt. Így például az a körülmény, hogy a textilipari vállalatok a munkáslétszám-statisztikai összeállitásban az ugynevezett textilmunkásokat, akik a szakmunkások között voltak kimutatva, 1936 óta a betanított napszámosok csoportjába sorozzák, nem tekinthető a munkáslétszám összetételében történt lényegbeli eltolódásnak, s így az átlagos keresetek csökkenését, mely 1937-ben egy-

5. Személyzeti költség 1935—1937-ben. — *Dépenses de personnel en 1935—37.*

Ipari főcsoport *Grandes catégories d'industries*	*Traitements* Tisztviselők *des employés* illetményei			*Traitements* Művezetők *des contremaîtres* illetményei			Munkabérek *Salaires des ouvriers*			Szolgák, kocsisok stb. fizetése *Gages d'hommes de service, de cochers. etc.*		
	ezer pengőben és indexszámban (1935 = 100) — *en milliers de pengős et en indices (1935 = 100)*											
	1935	1936	1937	1935	1936	1937	1935	1936	1937	1935	1936	1937
I.	7.912	8.806	10.624	1.920	2.088	2.258	41.551	52.313	61.485	1.276	1.426	1.715
Index — *Indices*	*100*	*113·3*	*134·3*	*100*	*108·8*	*117·6*	*100*	*125·9*	*148·—*	*100*	*111·8*	*134·4*
IIa)	11.049	12.669	14.215	1.575	1.718	1.946	33.200	42.009	50.256	1.142	1.199	1.338
Index — *Indices*	*100*	*114·7*	*128·7*	*100*	*109·1*	*123·6*	*100*	*126·5*	*151·4*	*100*	*105·—*	*117·2*
IIb)	6.711	6.719	6.826	1.222	1.180	1.049	11.608	11.958	12.259	945	1.075	1·093
Index — *Indices*	*100*	*100·1*	*101·7*	*100*	*96·6*	*85·8*	*100*	*103·—*	*105·6*	*100*	*113·8*	*115·7*
III.	3.258	3.234	3.814	708	837	968	17.293	20.069	25.136	672	707	832
Index — *Indices*	*100*	*99·3*	*117·1*	*100*	*118·2*	*136·7*	*100*	*116·1*	*145·4*	*100*	*105·2*	*123·8*
IV.	1.270	1.396	1.608	424	450	440	8.124	9.912	11.530	319	372	428
Index — *Indices*	*100*	*109·9*	*126·6*	*100*	*106·1*	*103·8*	*100*	*122·—*	*142·—*	*100*	*116·6*	*134·2*
V.	3.855	4.456	4.972	409	433	444	9.809	10.756	11.304	385	460	516
Index — *Indices*	*100*	*115·6*	*129·—*	*100*	*105·9*	*108·6*	*100*	*109·7*	*115·2*	*100*	*119·5*	*134·—*
VI.	11.165	12.642	13.831	3.695	4.113	4.301	50.861	57.064	62.456	1.599	2.200	2.403
Index — *Indices*	*100*	*113·2*	*123·9*	*100*	*111·3*	*116·4*	*100*	*112·4*	*122·8*	*100*	*137·6*	*150·3*
VII.	1.498	1.919	2.103	206	278	385	5.598	7.832	9.314	231	327	359
Index — *Indices*	*100*	*128·1*	*140·4*	*100*	*135·2*	*186·9*	*100*	*139·9*	*166·4*	*100*	*141·6*	*155·4*
VIII.	1.236	1.433	1 596	303	311	349	4.407	5.147	5.721	264	299	334
Index — *Indices*	*100*	*115·9*	*129·1*	*100*	*102·6*	*115·2*	*100*	*116·8*	*129·8*	*100*	*113·3*	*126·5*
IX.	12.777	13 052	15.374	1.984	2.075	2.118	28.661	30.795	32.785	4.236	4.395	5.180
Index — *Indices*	*100*	*102·2*	*120·3*	*100*	*104·6*	*106·8*	*100*	*107·4*	*114·4*	*100*	*103·8*	*122·3*
X.	12.614	13.135	13.672	1.091	1.093	1.115	15.037	16.724	18.308	2.189	2.067	2.152
Index — *Indices*	*100*	*104·1*	*108·4*	*100*	*100·2*	*102·2*	*100*	*111·2*	*121·8*	*100*	*94·4*	*98·3*
XII.	3.163	3.094	3.077	474	505	477	15.469	15.901	16.208	444	424	424
Index — *Indices*	*100*	*97·8*	*97·3*	*100*	*106·5*	*100·6*	*100*	*102·8*	*104·8*	*100*	*95·5*	*95·5*
Összesen — *Totaux*	**76.508**	**82.555**	**91.712**	**14.011**	**15.081**	**15.850**	**241.618**	**280.480**	**316.762**	**13.702**	**14.951**	**16.774**
Index — *Indices*	*100*	*107·9*	*119·9*	*100*	*107·6*	*113·1*	*100*	*116·1*	*131·1*	*100*	*109·1*	*122·4*

egy munkásnak 22 pengő, illetőleg a megélhetés drágulását is figyelembe véve 82 pengő veszteséget jelentett, semmiesetre sem indokolhatja.

A személyzeti kiadások, tehát a tisztviselői fizetések és munkabérek együttes összege 1937-ben 12·2%-kal, vagyis közel 50 millió pengővel emelkedett, s így 445·1 millió pengőt ért el, a termelési értékhez viszonyítva azonban a személyi kiadások aránya változatlanul 15·4% maradt. A személyi kiadások alakulásának érdekes képét mutatja az 5. számú tábla, mely ipari főcsoportok szerint részletezve ismerteti a tisztviselők, művezetők, szolgák, kocsisok, illetőleg más nem ipari munkát végző gyári alkalmazottak javadalmazására fordított kiadásokat, valamint a munkások részére kifizetett munkabérek s természetbeni járandóságok egyenértékének együttes összegét az 1935—1937. években.

A 6. számú táblázat adataiból megállapíthatjuk, hogy az általános drágaság folytán növekvő megélhetési nehézségeket a gyári fizetések és munkabérek követni nem tudták, az iparvállalatok alkalmazottainak a helyzete tehát 1935 óta jelentékenyen leromlott. A gyári alkalmazottak átlagos évi fizetését, illetőleg munkabérét és a gyárak által kimutatott minden más járandóságát békebeli vásárlóerejű pengőre átszámítva ugyanis azt látjuk, hogy a tisztviselők javadalmazásában az 1935. évhez viszonyítva 1936-ban 7·9%-os, 1937-ben pedig 13·4%-os csökkenés következett be. Hasonló arányokban romlott a szolgák, kocsisok, autóvezetők s más nem ipari munkát végző gyári alkalmazottak helyzete is. A művezetők javadalmazásánál ez a csökkenés 1936-ban 3·9%-ot, 1937-ben 9·8%-ot ért el, a munkásoknál pedig 1936-ban 3·3%-ot s 1937-ben 8·5%-ot tett. Az iparvállalatok alkal-

mazottainak 1937. évi tényleges javadalmazásában 1935 óta beállott változásokat ipari főcsoportok szerint vizsgálva csak a ruházati iparban dolgozó müvezetőknél és munkásoknál látható csekély javulás, mely 4·9 %-ot, illetőleg 1·3%-ot tett, továbbá a fa- és csontiparban alkalmazott munkásoknál, hol a javulás csupán 0·8%-ot ért el. A tisztviselők és a nem ipari alkalmazottak azonban minden iparcsoportban rosszabb anyagi

6. Az átlagos fizetések és munkabérek alakulása indexszámokban.

Indices montrant la variation des traitements et salaires moyens.

(1935 = 100)

Ipari főcsoport száma és megnevezése *Numéros et désignation des grandes catégories d'industries*	Év *Années*	Tisztviselők *Employés*	Művezetők *Contremaîtres*	Munkások *Ouvriers*	Szolgák, kocsisok stb. - *Hommes de service, cochers, etc.*	Tisztviselők *Employés*	Művezetők *Contremaîtres*	Munkások *Ouvriers*	Szolgák, kocsisok stb. - *Hommes de service, cochers, etc.*
		pengőben megállapított átlagos évi fizetésénél ill. évi keresményénél *d'après les traitements et salaires annuels moyens exprimés en pengős*				békebeli vásárló erejű pengőben megállapított átlagos évi fizetésnél ill. évi keresménynél — *d'après les traitements et salaires annuels moyens exprimés en pengős ayant le pouvoir d'achat d'avant la guerre*			
I. Vas- és fémipar — *Sidérurgie et métallurgie*	1936	100·7	102·7	100·8	104·6	95·4	97·4	95·7	99·1
	1937	109·4	104·0	103·6	111·9	97·3	92·5	92·2	99·6
IIa. Gépgyártás, közlekedési eszközök stb. gyártása — *Construction mécanique, fabrication de moyens de transport, etc.*	1936	93·6	94·3	102·2	92·7	88·7	89·4	97·1	87·9
	1937	94·6	89·1	103·1	92·2	84·2	79·3	89·4	82·0
IIb. Közhasználatú elektromos áramfejlesztő és elosztó telepek — *Etablissements d'utilité publique pour la production et la distribution d'énergie électrique*	1936	97·6	95·4	98·8	106·6	92·5	90·5	93·9	101·1
	1937	99·3	99·4	99·2	96·5	79·5	88·5	88·3	85·9
III. Kő-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar — *de la pierre, poterie, indust. de l'asbeste, verrerie*	1936	90·4	103·7	101·4	91·0	85·7	98·3	96·3	89·8
	1937	96·0	112·0	109·8	95·3	85·5	99·7	97·7	84·8
IV. Fa- és csontipar — *du bois et de l'os*	1936	103·1	96·9	106·2	101·3	97·7	91·9	100·9	96·0
	1937	107·0	92·8	113·2	103·7	95·2	82·6	100·8	92·3
V. Bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászon- és ruggyantaipar — *du cuir, du poil, de la plume, de la toile cirée et du caoutchouc*	1936	105·6	114·9	98·2	98·0	100·1	108·9	93·3	92·9
	1937	106·1	108·6	96·0	97·9	94·4	96·6	85·4	87·1
VI. Fonó- és szövőipar — *textile*	1936	101·3	104·6	101·2	114·4	96·0	99·2	96·1	108·5
	1937	99·9	105·9	98·8	111·2	88·9	94·2	87·9	98·9
VII. Ruházati ipar — *du vêtement*	1936	95·4	107·0	103·7	104·9	90·5	101·4	102·9	99·5
	1937	94·2	117·9	113·9	102·7	83·8	104·9	101·3	91·4
VIII. Papiripar — *du papier*	1936	100·0	90·2	97·9	106·5	94·8	85·5	93·0	101·0
	1937	100·4	99·8	97·9	105·8	89·3	88·8	87·2	94·2
IX. Élelm. és élvezeti cikkek gyártása — *de l'alimentation et des boissons*	1936	95·8	105·1	104·0	92·5	90·8	99·7	98·8	87·6
	1937	101·7	100·7	104·5	97·0	90·5	89·6	97·6	86·4
X. Vegyészeti ipar — *chimique*	1936	97·2	96·7	102·1	87·9	92·2	91·6	96·9	83·3
	1937	92·1	94·9	101·8	81·4	82·0	84·5	90·5	72·5
XII. Sokszorosító- és műipar — *polygraphique*	1936	93·2	95·6	94·9	101·2	88·3	90·6	90·2	95·9
	1937	83·5	98·6	98·5	90·1	74·2	87·7	87·6	80·2
I.—XII. **Összesen** — *Totaux*	**1936**	**97·2**	**101·4**	**101·9**	**97·2**	**92·1**	**96·1**	**96·7**	**92·2**
	1937	**97·3**	**101·4**	**102·9**	**97·1**	**86·6**	**90·2**	**91·5**	**86·4**

Industries

helyzetbe jutottak, mint voltak 1935-ben, sőt a legtöbb iparban még 1936-hoz viszonyítva is alacsonyabbra szállt a gyári alkalmazottak megélhetési színvonala. A tisztviselői javadalmazás tekintetében a legnagyobb veszteség a sokszorosító- és műipari vállalatoknál állapítható meg, mely a legutóbbi két év alatt 25·8%-os csökkenésnek felel meg. A művezetőknél a kereseti viszonyok, a fa- és csontiparban romlottak a legjobban és pedig 17·4%-kal, míg a munkások helyzete a bőriparban mutatja a legnagyobb visszaesést, mely 14·6%-ot tett. A nem ipari munkát végző alkalmazottak keresete a vegyészeti iparba tartozó vállalatoknál esett vissza a legjobban még pedig 27·5 %-kal.

A gyáripar 1937. évi termelési viszonyainak kialakulásában a termelőképesség kihasználásának, illetőleg fokozásának, valamint a megfelelő szakmunkások biztosításának problémája állt a gyors és a jó megoldást kívánó kérdések homlokterében. Az iparvállalatok üzempolitikai feladatai között azonban a nyersanyagpiacon mutatkozó bizonytalanság, főleg az 1937. év második felében rohamosan csökkenő nyersanyagáraknak a termelési és értékesítési viszonyokra gyakorolt zavaró hatása okozta a legtöbb s a legnehezebb gondot. Hogy az ipari nyersanyagok 1937. évi árcsökkenése milyen nagy befolyást gyakorolt az ipari termelés alakulására, élénken megvilágíthatják azok az adatok, amelyek az év második felére vonatkozólag megállapított nagykereskedelmi átlagárak árszínvonalesését az első félévi árakhoz viszonyítva mutatják. A fontosabb ipari nyersanyagok közül ugyanis a borjúbőráraknál 15·3%-os, a marhabőrnél 18·5%-os csökkenés mutatkozott az 1937. év második felében; a fémek között ugyanakkor a vörösréznél 16·6%-os, az ólomnál 25·6%-os, s az ónnál 8·7%-os áresés állapítható meg, míg a textilipar nyersanyagai, a nyerspamut 25·6%-kal, a nyersgyapjú pedig 2·8%-kal estek vissza.

A gyáripari termelésnél felhasznált nyersanyagok, félgyártmányok és üzemi segédanyagok értéke, mely 1937-ben ugyan már megközelitette a másfélmilliárd pengőt, az alacsony nyersanyagárak következtében csak 11·3%-kal multa felül az előző évi nyersanyagköltségeket, holott az előző két évben a felhasznált nyersanyagokra fordított kiadások 19·1%-kal, illetőleg 21·0%-kal emelkedtek. A nyersanyagköltség növekedése tehát ezekben az években jóval meghaladta a termelési érték emelkedését, mely csupán 12·6%-ot, illetőleg 17·3%-ot ért el. Ezzel szemben 1937-ben, amikor a gyáripari termelés értékénél 12·0%-os többlet állapítható meg, a nyersanyagköltségek növekedésének aránya alacsonyabb volt. A termelési értékben ugyanis a nyersanyagköltségek kialakulása mindíg erősen kifejezésre jut, mert az üzemi és termelési költségek legjelentősebb tétele a nyersanyagokra fordított kiadások összege. A termelési értéknek a nyersanyagköltség 1936-ban 51·1%-át s 1937-ben 50·7%-át tette, tehát a nyersanyagárak esése a termelési értékre is feltétlenül csökkentőleg hatott.

A főbb üzemi és termelési költségeknek 1937. évi alakulását a termelési érték százalékában kifejező arányszámok, melyeket ipari főcsoportok szerinti részletezésben a 7. számú táblázat ismertet, a fizetések és munkabéreknél, valamint a tüzelő- és világítóanyagoknál az egész gyáriparra vonatkozólag nem változtak, a nyersanyagok és üzemi segédanyagoknál is aránylag csekély változás látható. A különböző iparcsoportokban azonban egymáshoz viszonyítva épúgy, mint az előző évi arányszámokkal összehasonlítva jelentékeny eltolódások mutatkoznak. Erősen eltérő arányszámok alakulnak ki azokban az iparágakban, amelyek értékesebb vagy olcsóbb nyersanyagot dolgoznak fel, s ott ahol nagy befektetett tőkére van szükség, drága gépek végzik a munka nagy részét, nagy az energiafogyasztás, vagy sok a munkabérköltség. De számottevő eltolódás mutatkozik az 1937. évi arányszámokban a gazdasági helyzet változásai következtében is, a termelőképesség növelése, illetőleg jobb kihasználása folytán, az üzemtechnikai megtakarítások révén, a fogyasztás csökkenése. illetőleg árufelhalmozódás miatt s a készáru piacon bekövetkezett árhullámzások hatásaként is.

A főbb üzemi és termelési költségek az előző években általában véve nagyobb arányban emelkedtek, mint a termelési érték. A gyárankinti átlagos termelési érték ugyanis 1935-ben 8·3%-kal, s 1936-ban 8·9%-kal növekedett, míg az egy gyárra eső főbb üzemi költséghányad ugyanakkor 12·1%-kal, illetőleg 13·6%-kal nőtt. A nyersanyagárak csökkenése folytán 1937-ben lényegesen megváltozott a helyzet, amennyiben a gyárankinti átlagos termelési értéknek 6·8 %-os emelkedésével szemben, az átlagos termelési és üzemi költségeknél csak 1·9 %-os növekedés állapítható meg.

7. Főbb üzemi és termelési költségek 1937-ben.

Principaux frais d'exploitation et de production en 1937.

Ipari főcsoportszám *Numéros des grandes catégories d'industries*	Személyi kiadások *Dépenses de personnel*			Tüzelő- és világítóanyagok költsége *Dépenses pour combustibles et éclairage*			Nyersanyagok és egyéb üzemi anyagok költsége *Dépenses pour matières prem. et autres matières d'exploitation*			Összes főbb üzemi és termelési költségek *Total des principales dépenses d'exploitation et de production*		
	ezer P-ben *en milliers de la pengős*	növekedése %-ban *augmentation, %*	a termelési érték %-ában - *par rapp. à la valeur de la production, %*	ezer P-ben *en milliers de la pengős*	növekedése %-ban *augmentation, %*	a termelési érték %-ában - *par rapp. à la valeur de la production, %*	ezer P-ben *en milliers de la pengős*	növekedése %-ban *augmentation, %*	a termelési érték %-ában - *par rapp. à la valeur de la production, %*	ezer P-ben *en milliers de la pengős*	növekedése %-ban *augmentation, %*	a termelési érték %-ában - *par rapp. à la valeur de la production, %*
I.	76.093	*17·7*	*20·1*	30.786	*27·3*	*8·0*	202.983	*25·5*	*53·5*	309.862	*23·7*	*81·6*
IIa.	67.755	*17·6*	*25·8*	9.826	*15·7*	*3·8*	95.695	*32·3*	*36·5*	173.276	*25·2*	*66·1*
IIb.	21.227	*1·4*	*16·2*	43.792	*3·4*	*33·3*	567	*12·1*	*0·4*	65.586	*2·8*	*49·9*
III	30.750	*23·8*	*28·4*	18.573	*19·5*	*17·2*	19.306	*24·7*	*17·9*	68.629	*22·8*	*63·5*
IV.	14.080	*15·5*	*17·1*	1.935	*3·9*	*2·4*	43.808	*11·6*	*53·3*	59.823	*12·2*	*72·8*
V.	17.260	*6·6*	*13·6*	3.208	*10·7*	*2·6*	81.715	*14·8*	*64·5*	102.183	*11·3*	*80·7*
VI.	83.725	*9·2*	*16·5*	17.165	*4·9*	*3·4*	285.714	*5·5*	*56·2*	386.604	*6·3*	*76·1*
VII.	15.265	*14·8*	*21·7*	807	*18·7*	*1·1*	42.112	*18·2*	*59·7*	58.184	*17·3*	*82·5*
VIII.	8.006	*11·3*	*14·3*	3.213	*26·6*	*5·7*	28.880	*28·8*	*51·6*	40.099	*24·7*	*71·6*
IX.	55.490	*10·2*	*6·5*	22.721	*3·8*	*2·7*	509.884	*2·7*	*60·2*	588.095	*3·4*	*69·4*
X.	35.247	*6·7*	*12·9*	10.827	*5·2*	*4·0*	143.046	*19·3*	*52·4*	189.120	*15·9*	*69·3*
XII.	20.186	*1·3*	*42·1*	1.330	*1·4*	*2·8*	14.558	*7·4*	*30·3*	36.074	*3·7*	*75·2*
I—XII.	**445.084**	*12·2*	*15·4*	**164.183**	*10·6*	*5·7*	**1,468.268**	*11·3*	*50·7*	**2,077.535**	*11·4*	*71·8*

Az ipari nyersanyagárak csökkenése a készárupiacon alig éreztette hatását, úgy, hogy az ipari termelésre vonatkozó általános nagykereskedelmi áruindex 1937-ben is jelentősen emelkedett. A gyáripari termelés értéke, mely 1937-ben 310·8 millió pengővel növekedve megközelítette a 2·9 milliárd pengőt, s így 12·0%-os emelkedést mutatott, békebeli, vásárlóerejű pengőre átszámítva, több, mint félmilliárd pengővel kisebb volt az 1936. évinél, s így az áremelkedéstől mentesített 1937. évi termelési érték csak 5·3%-os többtermelésről számol be. A gyáripari termelés tehát 1937-ben a készárupiacon mutatkozott árhullámzások kiküszöbölése mellett megállapított arányszámok szerint az előző évi 11·6%-os növekedésnek a felét sem érte el. Az ipar helyzete azonban így is igen kedvezőnek mondható, hiszen a nettó termelési többletérték 1937-ben 13·1 %-kal emelkedett, ami az 1936. évi 14·2 %-os növekedésnél nem sokkal kisebb. De az iparvállalatok helyzetét kedvezőnek mutatja az is, hogy a nettó termelési többletérték, mely 1936-ban a gyáripari termelési értéknél mutatkozó 381·0 millió pengő többletnek csak 26·3%-át tette, 1937-ben annak 47·0%-ára emelkedett, amiből szintén arra kell következtetnünk, hogy az ipari vállalkozás 1937-ben a konjunktúrafellendülés némi csökkenése mellett ugyan, de mégis jobb feltételek között folyt, mint 1936-ban.

A termelés értékét ipari főcsoportonkint részletező adatok egyébként, amelyeket a 8. számú táblázat ismertet, nagyon eltérő arányokban mutatják a gyáripari termelés 1937. évi növekedését. A kő-, föld-, agyag- és üvegiparban, valamint a fa- és csontiparban, továbbá a nehéziparban a termelési érték több mint 20%-kal emelkedett. Nem messze maradt el mögöttük a papirosipar s a ruházati ipar sem, mely utóbbit a vegyészeti ipar követett. Legalacsonyabb volt a termelés növekedése a sokszorosító- és műiparban, valamint a fonó- és szövőiparban, sőt a két iparcsoportban a termelt iparcikkek időközben történt áremelkedésének leszámítása után megállapított termelési érték a termelés intenzitásának csökkenéséről szól.

A gyáripari termelés értékének békebeli vásárlóerejű pengőben történt megállapításánál azonban ezúttal is hangsúlyozni kívánjuk azt, hogy az iparcikkek árának alakulása folytán az egyes iparágak termelési értékében történő hullámzások a rendelkezésre álló általános ipari index alapján nem küszöbölhetők ki teljesen, s a számítás, mely az ipari index felhasználásával történik, teljesen meg nem szünteti, hanem csak csökkenti az áremelkedések által okozott eltolódásokat. A termelés volumenjének kiszámítása a nélkül, illetőleg annak a megállapítása nélkül, hogy az iparcikkek árhullámzásából a termelési értéknek milyen arányú emelkedésével vagy csökkenésével

8. A gyáripari termelés értéke pengőben és békebeli vásárlóerejű pengőben 1937-ben.
Valeur de la production manifacturière en 1937, indiquée en pengős et en pengős ayant le pouvoir d'achat d'avant la guerre.

Ipari főcsoport szám *Numéros des grandes catégories d'industries*	Összes termelési érték — *Valeur totale de la production*				Gyárankinti átlagos termelési érték — *Valeur moyenne de la production par fabrique*			
	1000 pengőben *en milliers de pengős*	alakulása index-számban *indices* (1936=100)	békebeli ezer pengőben *en milliers de pengős ayant le pouvoir d'achat d'avant la guerre*	alakulása index-számban *indices* (1936=100)	1000 pengőben *en milliers de pengős*	alakulása index-számban *indices* (1936=100)	békebeli ezer pengőben *en milliers de pengős ayant le pouvoir d'achat d'avant la guerre*	alakulása index-számban *indices* (1936=100)
I.	379.468	*120·8*	304.794	*113·8*	1.139·5	*104·1*	915·3	*98·1*
II a.	262.314	*122·7*	210.694	*115·6*	1.417·9	*111·5*	1.138·9	*105·0*
II b.	131.313	*105·8*	105.472	*99·7*	486·3	*109·0*	390·6	*102·7*
III.	108.131	*124·7*	86.853	*116·6*	211·6	*123·0*	169·9	*115·9*
IV.	82.161	*124·3*	65.993	*117·1*	246·7	*122·1*	198·2	*115·0*
V.	126.653	*113·9*	101.729	*107·3*	1.206·2	*107·3*	968·8	*101·2*
VI.	508.272	*102·3*	408.251	*96·4*	1.408·0	*96·4*	1.130·9	*90·8*
VII.	70.521	*117·2*	56.643	*110·4*	337·4	*104·3*	271·0	*98·3*
VIII.	56.036	*119·3*	45.009	*112·4*	571·8	*105·8*	459·3	*99·8*
IX.	847.293	*108·5*	718.245	*101·8*	849·0	*105·3*	719·6	*98·8*
X.	273.095	*116·6*	219.353	*109·9*	989·5	*109·8*	794·8	*103·5*
XII.	47.945	*101·3*	38.510	*95·5*	402·9	*97·9*	323·6	*92·3*
I—XII. . .	**2,893.202**	*112·0*	**2,361.546**	*105·3*	**761·7**	*106·8*	**621·8**	*100·4*

kell számolnunk, a gyáripari termelés tényleges növekedésének vagy visszaesésének foka nem állapítható meg, azaz a gyáripari termelés fejlődését csupán a termelési érték alapján összehasonlítani, s abból a termelés fokozódásának vagy csökkenésének arányaira következtetni nem lehet. Tájékoztatásul azonban így is érdekes adatokat sorol fel a nagykereskedelmi árakból számított általános ipari index felhasználásával készült 8. számú táblázat, mely rámutat arra, hogy a gyári jellegű ipartelepek hat ipari főcsoportban jobban voltak foglalkoztatva 1937-ben, mint az előző évben, a másik hat főcsoportba tartozó ipartelepek azonban kisebb intenzitással dolgoztak.

A termelési érték nagysága szempontjából három iparcsoport jelentősége emelkedik ki, az élelmezési és élvezeti ipar 847·3 millió pengő, a fonó- és szövőipar 508·3 millió pengő-, s a vas- és fémipar 379·5 millió pengő értékű termeléssel. Ezzel szemben a textiliparban bizonyos ellanyhulás jelei mutatkoztak, mert a termelési érték növekedése 1937-ben csak 2·3%-ot ért el az előző évi 15·6%-os növekedéssel szemben, míg az élelmezési iparban az 1937. évi 8·5%-os emelkedés alig múlta felül az 1936. évit. A vas- és fémipari termelésben azonban az előző évi 36·5%-os növekedés után újabb 20·8%-os javulás következett be, mely — ha kissé gyengülőn is — de még mindig igen jelentékeny módon további fellendülés képét mutatja. Hasonlóképen alakult a gépipari termelés is, melynek értékében 1936-ban történt 29·1%-os emelkedést 1937-ben 22·7%-os újabb javulás követte.

Ha a gyáripari termelési értékben az egyes iparcsoportok százalékos részesedését öt évre visszamenőleg tesszük vizsgálat tárgyává, a 9. számú tábla adatainak tanusága szerint a négy legjelentősebb iparcsoport közül a két nagyobbik, az élelmezési ipar s a fonó- és szövőipar jelentősége csökkenő, a másik kettőé, tehát a vas- és fémiparé, továbbá a gépiparé pedig határozottan növekvő irányzatot mutat, amint azt az üzemi adatoknál is láttuk.

A nehézipar konjunktúrája 1937-ben is a beruházási tevékenységgel áll összefüggésben. Az állami és más közületi beruházások, épúgy, mint a magánipari invesztíciók a nehézipart továbbra is jelentős mértékben foglalkoztatták, melynél már a jövőben tervbevett széleskörű állami beruházási programm is éreztette hatását. Az építkezések terén mutatkozó élénkség szintén erős befolyással volt a vas- és fémipar foglalkoztatottságára, úgyszintén az új gyáralapítások és üzemkibővítések is, amelyek részben eddig nem gyártott iparcikkek előállítására való berendezkedés, részben a régi gyártási eljárás tökéletesítése érdekében történtek. A gyáripar 1937-ben 42 olyan iparcikket állított elő, amelyet az országban eddig nem gyártottak, 128 iparcikknél pedig a gyártási eljárás tökéletesítésére, vagy más újításra rendezkedett be, melyek jelentékeny beru-

házási tevékenységgel jártak. Az 1937-ben újonnan gyártott iparcikkekből 33, az egyéb gyártási újításokkal előállított iparcikkekből pedig 104 a vas- és gépipar termelvényei körébe esett.

A vas- és gépipar fontosabb ágazatai közül a vas- és acélgyártásnak, mely 1937-ben 16.076 munkással és 7·8 millió métermázsa szénfogyasztással dolgozott, a termelési értéke 26·0%-os növekedéssel 171·0 millió pengőre, a fémgyártás, hol a munkáslétszám megközelítette a 2.000 főt, s a szénfogyasztás a 200 ezer métermázsát, 18·3%-os növekedéssel 43·9 millió pengőre emelkedett. A kovácsolt áruk gyártása 18·7%-os javulás után 43·2 millió pengőt, a kábelgyártás pedig 16·5%-os termelési értéktöbblettel 26·1 millió pengőt tett. A nehézipar másik ágában a gépiparban hasonló javulást mutat maga a gépgyártás, mely 1937-ben több, mint 21 ezer munkást foglalkoztatott, s közel 1 millió q szenet tüzelt el, a termelésének értéke pedig 47·6 millió pengővel növekedve 161·4 millió pengőt ért el. Az elektrotechnikai ipar termelési értéke ugyanakkor 87·8 millió pengőre esett vissza, ami 1·3%-os csökkenésnek felel meg.

Az építkezésekkel kapcsolatos ipari fellendülés szembetűnően mutatkozik a kő-, föld-, agyag- és üvegiparban, valamint a faiparban, melyek közül az előbbinek a termelési értéke 1937-ben 24·7%-kal, az utóbbié pedig 24·3%-kal emelkedett. A kő- és rokoniparokban a 21 millió pengőt kitevő termelési értéktöbbletből 5·8 millió a téglagyártásra, 3·4 millió a cementgyártásra és 2·6 millió az üvegiparra esik, amelyek ennekfolytán 1937-ben már a fenti sorrend szerint 27·6 millió, 17·8 millió, illetőleg 18·8 millió pengő értékű termelést mutattak ki. Jelentős mértékben emelkedett még a kőbányászat termelési értéke is, mely az előző évi 10·0 millió pengővel szemben 1937-ben már elérte a 13 milliót. A fa- és csontiparban megállapítható 16·1 millió pengő termelési értéknövekedésből 12·1 milliót az asztalosipar mutatott ki, melynek 29·0 millió pengőt kitevő termelési értéke főleg a bútoripar kedvező termelési viszonyaira mutatott rá. A fűrészárugyártás, a faipar másik legfontosabb ága, 5·5 millió pengővel emelte 1937-ben a termelését, mely ezáltal 24·6 millió pengőre növekedett. A fatelítőtelepen ezzel szemben az 1937. évi termelés értéke az előző évi 9·2 millió pengőről a 8 millió pengő alá szállt. A kő-, föld-, agyag- és üvegiparban a termelési érték

9. A gyáripari termelési érték megoszlása iparcsoportonkint %-ban.

Répartition, par catégorie d'industrie, de la valeur de la production manufacturière (%).

Ipari főcsop. *Grandes catégories d'industries*	1933	1934	1935	1936	1937
I.	9·0	10·3	10·9	12·2	13·1
II.a	6·0	7·1	7·5	8·3	9·1
II.b	6·3	5·8	5·3	4·8	4·5
III.	3·0	3·4	3·4	3·4	3·7
IV.	2·0	2·3	2·3	2·6	2·8
V.	3·8	4·1	4·1	4·3	4·4
VI.	19·1	19·6	18·8	19·2	17.6
VII.	2·2	2·0	1·9	2·3	2·4
VIII.	1·8	1·8	1·8	1·8	1·9
IX.	34·3	32·1	32·7	30·2	29·4
X.	10·1	9·2	9·2	9·1	9·4
XII.	2·4	2·3	2·1	1·8	1·7
Összes - *Totaux*	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**	**100·0**

nagyarányú emelkedését részben a nyersanyagdrágulás okozta, a fa- és csontiparban azonban a nyersanyagbeszerzési költség aránylag sokkal kisebb mértékben, mindössze 11·6%-kal emelkedett, mint a termelési érték, amelynek növekedése 24·3%-ot tett, a termelési értéktöbblet tehát a faipari termelés tényleges emelkedésének színvonalát mutatja.

A bőr-, sörte-, szőr-, toll-, viaszosvászon- és ruggyantaipar helyzetéről megemlékezve, a termelési értéknek 15·5 millió pengővel történt növekedésében a bőrgyártás 7·2 millióval, a szőrmekikészítés 2·2 millióval, a ruggyantaipar pedig 2·9 millióval részesedett, melynek következtében a bőrgyártás termelési értéke 1937-ben 71·3 millió pengőre, a szőrmekikészítőiparé 17·7 millióra, a gumigyártásé pedig 23·8 millióra emelkedett. Meg kell említenünk, hogy a bőr- és rokoniparok csoportjában a termelési érték 13·9%-os növekedésével szemben a nyersanyagköltség 14·8 %-kal emelkedett; különösen a szőrmekikészítőiparban szökött fel a nyersanyagokra fordított kiadások összege, mely 1937-ben több mint a kétszeresét tette az előző évinek, holott a termelési érték mindössze 14·1%-kal volt nagyobb, mint 1936-ban.

Az ipar 1937. évi termelési konjunktúrájában hanyatlás csak a fonó- és szövőipar körében, a pamutipari telepek és a kikészítőipar termelésében mutatkozott. A pamutipari válságot a nyerspamut őszi

árzuhanása okozta, mely a pamutfonó- és szövőgyárakat a készárupiacon is keresztülvezethető árleszállítások helyett a termelés visszatartására vezette. A fogyasztás erre szintén tartózkodó lett, ami az árukészletek felhalmozódásával járt. A pamutipari termelés redukciójának következtében a termelési érték 1937-ben az előző évi 208·6 millió pengőről 202·8 millióra esett vissza, s kapcsolatosan lecsökkent a kikészítőtelepek termelési értéke is az 1936. évi 61·4 millió pengőről 58·0 millióra. A fonó- és szövőipar többi ágában azonban 1937-ben is javultak a termelési viszonyok, különösen a gyapjúiparban, hol a termelési érték 82·8 millió pengőről 88·3 millióra emelkedett, továbbá a kötő- és hurkolóiparban, mely a termelést 4 millió pengővel növelve, 48·4 millió pengő értékű árut állított elő s a jutaiparban, melynek 18·1 millió pengő értékű termelése 5 millióval jelent többet az előző évi termelésnél. Jelentékenyen javult még a len- és kenderipar is, az előbbinek ugyanis 20·3 millióra, az utóbbinak pedig 23·1 millióra sikerült emelni 1937-ben a termelését. A ruházati iparban kimutatható 10·4 millió pengő termelési többletértékből 4·7 millió a szabóiparra, s 5·0 millió a bőrcipőgyártásra esik, mellyel az előbbinek termelési értéke 1937-ben már 23·9 millió pengőt s az utóbbié 23·0 millió pengőt ért el.

Nagyobb arányú fejlődést mutat a papirosipar is, mely 19·3%-kal, vagyis több mint 9 millió pengővel növelte 1937-ben a termelését. A papirosgyártás értékének csaknem 6 millió pengős emelkedése egy új gyár üzembehelyezésével, s a többi ipartelep termelőképességének fokozottabb mértékben történt kihasználásával indokolható, a papirosgyártás tehát 1937-ben már 33·0 millió pengő értéket képviselt. Hasonló arányokban nőtt a papirosárugyártás termelési értéke, mely 1937-ben az előző évi 19·9 millió pengővel szemben már 23·1 millió pengőt ért el. A papirosárugyártás megerősödését a kapacitás jobb kihasználása mellett új cikkek, ezek között főleg színes és vegyipapírok gyártására való berendezkedések magyarázzák.

Az élelmezési és élvezeti cikkek gyártásával foglalkozó iparágak között a malomipari termelésnek van a legnagyobb jelentősége, amelynek 364·6 millió pengőt kitevő értéke több, mint 100 millióval meghaladja az egész gépipari termelést, sőt a textilipar, s a vas- és fémipar kivételével az összes többi iparcsoportok termelési értékénél lényegesen nagyobb, az egész gyáripari termelési értéknek pedig 12·6%-át teszi. A malomipar helyzete 1937-ben számottevően javult, 527 gyári jellegű malom — vagyis olyan, amely napi 200 q gabona őrlésére, illetőleg darálására van berendezve — volt üzemben, még pedig átlag 262 napon át. Bár a malomiparban dolgozó erőgépek teljesítőképessége 75·7 ezer lóerőről 75·2 ezerre csökkent, a kapacitás kihasználási fokának emelkedése folytán, melyet a szénfelhasználásnak több, mint 100 ezer métermázsával történt emelkedése is mutat, a termelés 6·3%-kal, vagyis 21·5 millió pengő értékben javult.

Nagyobb arányú emelkedést mutat még a tejfeldolgozóipar termelési értéke, mely az előző évi 55·1 millió pengőről 65·5 millióra növekedett, továbbá a dohánygyártás, a sör- és malátagyártás és a sütőipar. A dohánygyártásnál a termelési többletérték 8·6 millió pengőt, a sör- és malátagyártásnál 8·2 millió pengőt, a sütőiparban pedig 5·6 millió pengőt tett. A növekedést a fogyasztás lényeges megerősödésén kívül a dohánygyártásnál a kivitel nagyarányú emelkedése is indokolja, mert kivitelünk 1937-ben dohánygyártmányokból az előzőévi 213 métermázsáról 527 métermázsára szökött. A dohánygyártás termelési értéke ennek következtében 115·6 millió pengőre, a sör- és malátagyártásé 30·1 millióra, a sütőiparé pedig 25·3 millióra emelkedett. Szembeszökő élénkülést mutat még a magtisztítótelepek 1937. évi foglalkoztatottsága, mely szintén a javuló exportlehetőségek folytán a termelési értéknek 12·5 millió pengőről 16·9 millió pengőre történt növekedésére vezetett. Egyedül a cukoripari termelés esett vissza 1.438·8 ezer métermázsáról 1.110·0 ezer métermázsára, mely értékben 5·5 millió pengő veszteséget jelent, vagyis a cukoripari termelésnek 55·8 millió pengőre való csökkenését.

A vegyészeti ipar minden ágában kedvezően alakultak 1937-ben is a termelési viszonyok, s a termelési érték jelentős mértékben emelkedett. A vegyészeti ipar törekvése, hogy a behozatalunkat több, fontos cikk hazai előállításával mentesítse, 1937-ben is folytatódott, de nagyban hozzájárultak a termelés növekedéséhez a mezőgazdaság belterjesebb művelésének javuló iránya, főleg a növényvédőszerek, s

a műtrágyafogyasztás emelkedése folytán, a beruházások következtében történt építkezésekhez szükséges szállítások, s az általános fogyasztóképesség megerősödése is. Legnagyobb mértékben javult a termelés s egyenkint 10·8 millió pengő többletértéket mutattak ki a kőolajfinomítóiparban és a vegyészeti szerek gyártásánál, mellyel a termelési érték 1937-ben az előbbinél 55 millió pengőt, az utóbbinál pedig 44·9 millió pengőt ért el.

A kőolajfinomítóipar erősebb foglalkoztatottsága részben a fűtőolajszükséglet további emelkedésével, részben a gépjáróműállomány és forgalom növekedésével áll szoros összefüggésben. A benzinkutak forgalmi adataiból kitűnik, hogy a kimért tiszta benzinnek 1·2 millió literről 1·1 millió literre történt csekély visszaesése mellett az eladott benzinszeszkeverék menynyisége 25·7 millió literről 30·3 millióra emelkedett. A kőolajfinomítók termelőképességének jobb kihasználását mutatják egyébként a nyersolajbehozatali adatok is, amelyek szerint a behozatalnak 1936-ban 46%-kal történt emelkedését, mely a finomítók nyersanyagkészletét 1·7 millió métermázsáról 2·4 millióra növelte, 1937-ben ugyancsak 2·4 millió métermázsát kitevő nyersolajbehozatal követte.

A vegyészeti ipar erősebb fejlődést mutató ágazatai közül megemlíthető még a növényolajgyártás, mely 26·8%-os emelkedés után 14·8 millió pengő értékű termelést ért el, a gyertya-, szappan- és illatszergyártás, melynek termelési értéke 7·3%-kal 30·9 millióra növekedett, a festék-, lakk- és kékítőgyártás, hol a termelési érték 1·9 millió pengővel növekedve, 19·9%-os javulást mutatott, továbbá a csontszén- és műtrágyagyártás 18·3 millió pengőt, s a brikettgyártás 13·7 millió pengőt kitevő termelési értékkel, melyek mindegyike 1·7 millió pengő többletértéket tüntetett fel. A vegyészeti iparnak 1937-ben közel 40 millió pengőt kitevő összes termelési többletértékéből, a felsorolt iparágaknál kimutatott termelési értékemelkedés leszámítása után megmaradt még mindig jelentékeny értékösszegben, a vegyészeti ipar többi ágazatai arányosan részesedtek.

Farkasfalvy Sándor dr.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Külkereskedelmi forgalmunk az 1938. év első felében.

Le commerce extérieur de la Hongrie dans la première moitié de 1938.

Résumé. *Dans la première moitié de 1938, le commerce extérieur de la Hongrie a été influencé par deux causes principales. D'une part, la récolte de 1937, par suite de conditions atmosphériques défavorables, a été faible surtout pour le froment, de sorte qu'on avait dans la seconde moitié de la campagne 1937—38 bien moins d'excédents que pendant la même période de la campagne précédente et que l'exportation de froment, pour ne parler que de celle-là, a presque cessé pendant le premier semestre de 1938. Et la récolte de fruits étant gâtée par des gelées tardives, l'exportation de fruits a également baissé. D'autre part, la demande étrangère diminuant pour les articles fabriqués, l'exportation industrielle — sauf pour l'industrie lourde — a baissé à un niveau considérablement inférieur à ceux de ces dernières années. La régression de l'exportation industrielle eut sur l'importation cette répercussion que nos fabriques, voyant diminuer les possibilités d'exporter, ont acheté à l'étranger bien moins de matières premières et de demi-produits que pendant l'année précédente.*

C'est pourquoi la valeur des importations (200·3 millions de pengős) et celle des exportations (251·6 millions) ont, par rapport à la première moitié de 1937, diminué, la première de 18·2 millions, la seconde de 41·6 millions. De sorte que l'excédent de la balance de notre commerce extérieur, représentant 51·3 millions de pengős, a été inférieur de 23·4 millions à celui de la même période de l'année dernière. L'exportation a particulièrement diminué, et cela surtout du fait de la régression des exportations agricoles. Ces dernières, y compris les exportations de l'industrie agricole, n'ont représenté que 158·5 millions de pengős (63% des exportations totales), somme inférieure de 40·5 millions aux résultats correspondants de l'année dernière (199 millions de pengős, 67·9% des exportations totales).

En ce qui concerne l'importation, les achats de bois bruts et ouvrés, qui y tiennent toujours la place la plus importante, accusent par rapport à l'année dernière une augmentation de 12%, due à ce que nos importations de bois de chauffage ont presque doublé. Pour les bois ronds, on y voit une augmentation de 30% (4.331 wagons), qui n'a pas été compensée par la régression, re-

a műtrágyafogyasztás emelkedése folytán, a beruházások következtében történt építkezésekhez szükséges szállítások, s az általános fogyasztóképesség megerősödése is. Legnagyobb mértékben javult a termelés s egyenkint 10·8 millió pengő többletértéket mutattak ki a kőolajfinomítóiparban és a vegyészeti szerek gyártásánál, mellyel a termelési érték 1937-ben az előbbinél 55 millió pengőt, az utóbbinál pedig 44·9 millió pengőt ért el.

A kőolajfinomítóipar erősebb foglalkoztatottsága részben a fűtőolajszükséglet további emelkedésével, részben a gépjáróműállomány és forgalom növekedésével áll szoros összefüggésben. A benzinkutak forgalmi adataiból kitűnik, hogy a kimért tiszta benzinnek 1·2 millió literről 1·1 millió literre történt csekély visszaesése mellett az eladott benzinszeszkeverék menynyisége 25·7 millió literről 30·3 millióra emelkedett. A kőolajfinomítók termelőképességének jobb kihasználását mutatják egyébként a nyersolajbehozatali adatok is, amelyek szerint a behozatalnak 1936-ban 46%-kal történt emelkedését, mely a finomítók nyersanyagkészletét 1·7 millió métermázsáról 2·4 millióra növelte, 1937-ben ugyancsak 2·4 millió métermázsát kitevő nyersolajbehozatal követte.

A vegyészeti ipar erősebb fejlődést mutató ágazatai közül megemlíthető még a növényolajgyártás, mely 26·8%-os emelkedés után 14·8 millió pengő értékű termelést ért el, a gyertya-, szappan- és illatszergyártás, melynek termelési értéke 7·3%-kal 30·9 millióra növekedett, a festék-, lakk- és kékítőgyártás, hol a termelési érték 1·9 millió pengővel növekedve, 19·9%-os javulást mutatott, továbbá a csontszén- és műtrágyagyártás 18·3 millió pengőt, s a brikettgyártás 13·7 millió pengőt kitevő termelési értékkel, melyek mindegyike 1·7 millió pengő többletértéket tüntetett fel. A vegyészeti iparnak 1937-ben közel 40 millió pengőt kitevő összes termelési többletértékéből, a felsorolt iparágaknál kimutatott termelési értékemelkedés leszámítása után megmaradt még mindig jelentékeny értékösszegben, a vegyészeti ipar többi ágazatai arányosan részesedtek.

Farkasfalvy Sándor dr.

KERESKEDELEM, KÖZLEKEDÉS

Külkereskedelmi forgalmunk az 1938. év első felében.

Le commerce extérieur de la Hongrie dans la première moitié de 1938.

Résumé. *Dans la première moitié de 1938, le commerce extérieur de la Hongrie a été influencé par deux causes principales. D'une part, la récolte de 1937, par suite de conditions atmosphériques défavorables, a été faible surtout pour le froment, de sorte qu'on avait dans la seconde moitié de la campagne 1937—38 bien moins d'excédents que pendant la même période de la campagne précédente et que l'exportation de froment, pour ne parler que de celle-là, a presque cessé pendant le premier semestre de 1938. Et la récolte de fruits étant gâtée par des gelées tardives, l'exportation de fruits a également baissé. D'autre part, la demande étrangère diminuant pour les articles fabriqués, l'exportation industrielle — sauf pour l'industrie lourde — a baissé à un niveau considérablement inférieur à ceux de ces dernières années. La régression de l'exportation industrielle eut sur l'importation cette répercussion que nos fabriques, voyant diminuer les possibilités d'exporter, ont acheté à l'étranger bien moins de matières premières et de demi-produits que pendant l'année précédente.*

C'est pourquoi la valeur des importations (200·3 millions de pengős) et celle des exportations (251·6 millions) ont, par rapport à la première moitié de 1937, diminué, la première de 18·2 millions, la seconde de 41·6 millions. De sorte que l'excédent de la balance de notre commerce extérieur, représentant 51·3 millions de pengős, a été inférieur de 23·4 millions à celui de la même période de l'année dernière. L'exportation a particulièrement diminué, et cela surtout du fait de la régression des exportations agricoles. Ces dernières, y compris les exportations de l'industrie agricole, n'ont représenté que 158·5 millions de pengős (63% des exportations totales), somme inférieure de 40·5 millions aux résultats correspondants de l'année dernière (199 millions de pengős, 67·9% des exportations totales).

En ce qui concerne l'importation, les achats de bois bruts et ouvrés, qui y tiennent toujours la place la plus importante, accusent par rapport à l'année dernière une augmentation de 12%, due à ce que nos importations de bois de chauffage ont presque doublé. Pour les bois ronds, on y voit une augmentation de 30% (4.331 wagons), qui n'a pas été compensée par la régression, re-

présentant 33% (7.137 wagons) des importations de bois sciés. Le fait que par rapport à l'année précédente la quantité des bois ronds et sciés importés a fort diminué, indique une régression de l'activité industrielle, surtout pour le Bâtiment.

Quant aux autres matières dites de base nécessaires à l'industrie, les importations ont, comparativement à l'année dernière, bien augmenté pour la fonte brute et la ferraille (+35%) et l'huile minérale brute (+44%); elles ont notablement baissé pour les métaux bruts (—23%), ainsi que pour les achats des industries fabriquant en série, surtout pour l'industrie textile. Notamment, elles ont diminué de 6% pour le coton brut; de 51% pour les fibres artificielles (dont la capacité de concurrencer le coton brut était affaiblie par la baisse de ce dernier); de 50% pour la soie artificielle; de 30% pour les celluloses achetées par nos fabriques de papier.

Les exportations accusent, au point de vue de leur valeur, une régression surtout pour les produits agricoles. Faute d'excédents suffisants, nous n'avons exporté que 0·8 million de q de froment, représentant moins d'un tiers de nos ventes de froment dans le premier semestre de l'année précédente (2·5 millions de q); de sorte que, rien que sous ce rapport, les exportations accusent une diminution de 28·4 millions de pengős. Pour ne parler que des articles les plus importants, les exportations de seigle ont baissé de 6·8 millions de pengős, et celles de graines de trèfle et de luzerne, de 4·5 millions de pengős. Parmi les exportations de produits de terres labourées, on ne voit un accroissement notable que pour le maïs (3 millions de pengős). En ce qui concerne les exportations d'animaux de boucherie et de trait, elles ont baissé pour les bêtes à cornes d'environ 6 millions de pengős, l'Italie ne nous en ayant pas acheté cette année-là; par contre, elles ont fort progressé pour les porcs vivants du fait des achats de l'Autriche, de l'Allemagne et de la Tchéco-Slovaquie; de sorte qu'en fin de compte elles ont dépassé de 1·2 million de pengős les chiffres correspondants de l'année dernière. Les exportations de viandes fraîches et conservées ont monté de 3·9 millions de pengős, notre exportation ayant repris vers l'Allemagne pour les porcs tués. On a vu augmenter encore les ventes de saindoux et de lard (+1·2 million de pengős), de volaille (+0·9 million de p.), d'oeufs (+2 millions de p.). Ainsi donc, les exportations d'animaux sur pied et de produits animaux ont progressé assez bien, quoique pour les plumes elles aient baissé de 1·9 million de pengős.

Pour les produits de nos fabriques, l'exportation n'a pas eu de résultats favorables, sauf en ce qui concerne l'industrie lourde et quelques industries jouant dans l'exportation un rôle peu considérable. Pour les articles vendus à l'étranger par l'industrie lourde, on constate, sur le premier semestre de l'année dernière, une augmentation de 8·1 millions de pengős. Pour les produits de notre industrie agricole, l'exportation a baissé quant aux farines, au succre, au malt et à l'alcool; pour l'ensemble de ces articles, on a noté une diminution de 5·8 millions de pengős. Les exportations de l'industrie textile ont baissé de 4·1 millions de pengős; celle de l'industrie de la confection, de 3·4 millions de p.

On voit par le tableau 4, indiquant les chiffres par pays, que nos relations commerciales étaient les plus considérables avec le Reich allemand, qui a figuré pour 42% dans le commerce hongrois (contre 43% dans la Ire moitié de 1937). De ces 42%, il revint 27% à l'ancien territoire de l'Allemagne et 15% à l'ancienne Autriche (contre respectivement 25% et 18% l'année dernière). Avec toutes ces deux parties de l'Allemagne, notre commerce a baissé, fléchissant de 25% pour l'Autriche et seulement de 5% pour l'ancien territoire de l'Allemagne.

Dans nos exportations vers l'Allemagne, les marchandises agricoles ont représenté 58·7 millions de pengős (en 1937, 58·2 millions), soit 88·1% (en 1937, 83·2%) de la valeur totale de nos produits y exportés. Et puisque, comme nous l'avons dit plus haut, l'ensemble de nos exportations agricoles a représenté dans la première moitié de 1938 158·5 millions de pengős (199 millions en 1937), l'Allemagne eut 37% de ces exportations, contre 29·3% l'année dernière. Dans nos exportations en Autriche, la part des produits agricoles, d'une valeur de 37·5 millions de pengős, a été de 91·5% (en 1937, 47·9 millions de p., soit 92·5%). De sorte que l'ancien territoire autrichien eut cette année 23·6% de l'ensemble de nos exportations agricoles (en 1937 24·1%). Ainsi donc, l'Allemagne actuelle nous a acheté 96·2 millions de pengős de produits agricoles (en 1937, 106·1 millions), soit les $^3/_5$ (60·6%), contre 53·4% en 1937, de nos disponibilités exportables; et dans nos exportations totales en Allemagne, la part des produits agricoles a été de 89·4% (en 1937 87·2%). Notre balance commerciale, excédentaire à l'égard desdites deux parties de l'Allemagne, s'est soldée au total pour le Reich par un actif de 26 millions de pengős, supérieur à celui de 1937 (25·3 millions).

Avec l'Italie, notre commerce diminuait extraordinairement, surtout pour nos exportations qui ont baissé (de 46·4 millions de pengős l'année dernière) à 17·3 millions, la valeur de nos produits agricoles y exportés ne représentant que 13·6 millions de pengős contre 40·8 millions en 1937. Ainsi donc, cette année, de nos exportations agri-

coles totales, 8·6% sont allés en Italie contre 20·5% l'année précédente. La diminution a porté sur les exportations de froment et de bêtes à cornes.

Avec les trois pays de la Petite Entente, le commerce de la Hongrie a progressé. Dans notre commerce extérieur total, la part de la Tchéco-Slovaquie a monté de 3·8% à 6·9; celle de la Roumanie, de 5·2% à 7·1; celle de la Yougoslavie, de 3·4% à 4·1. A l'égard de chacun de ces trois pays, notre balance commerciale s'est soldée par un déficit; le passif total a été sous ce rapport de 10·4 millions de pengős.

Nos rapports commerciaux ont, grâce à notre exportation croissante, heureusement évolué à l'égard de la Grande-Bretagne qui, figurant cette année pour 7·5% (en 1937, pour 6%) dans notre comerce extérieur, y a occupé, immédiatement après le Reich allemande, la deuxième place.

Avec la Suisse, le commerce de la Hongrie a fort diminué. Il en a été ainsi surtout pour notre exportation: cette année, les Suisses ne nous ont acheté que 3·6 millions de pengős de froment (2.676 wagons), contre 8·9 millions (6.148 wagons) l'année dernière.

A l'égard des Etats-Unis, notre commerce était également en régression.

*

Míg azok a zavaró momentumok, amelyek a világgazdaságban az 1937. év második felében több-kevesebb intenzitással, kiújulva s újból csillapodva különösen a nyersanyagpiacon, valamint az értéktőzsdéken felléptek, a világkülkereskedelem mult évi alakulásában még nem jutottak határozott, az addigi kedvező irányzatot lényegesen módosító kifejezésre, addig az 1938. évi eredmények már nem mutatnak ennyire kedvező képet. Sőt azóta, hogy a világválság a mélypontján áthaladt, a folyó év első felében történt meg elsőízben, hogy a forgalom, még pedig eléggé jelentékeny mértékben, az előző évi színvonal alá csökkent. A Népszövetség „Bulletin Mensuel de Statistique" c. folyóiratának 1938. évi 8. (augusztusi) száma erre vonatkozóan a következő adatokat közli:

Hónap	Bevitel		Kivitel		Az 1938. évi forgalom értéke az 1937. évi százalékában	
	értéke millió pengőben					
	1937	1938	1937	1938	Bevitel	Kivitel
Január	6.406	6.790	6.269	6.286	*106·0*	*100·3*
Február	6.366	6 469	6.286	6.035	*101·6*	*96·0*
Március	7.396	6.996	7.121	6.498	*94·6*	*91·3*
Április	7.625	6.355	7.190	5.943	*83 3*	*82·7*
Május	7.539	6.343	7 024	5.926	*84 1*	*84·4*
Június	7.888	6.241	7.084	5.754	*79·1*	*81·2*
Összesen	43.220	39.194	40 974	36.442	*90 7*	*88·9*

Ezek szerint az idén már csak a január havi forgalom, s a február havi bevitel tudta tartani az előző évi nívót, míg a többi hónapok forgalma, ill. a februári kivitel jóval az alatt alakult ki. A visszaesés okát illetően a Népszövetség idézett folyóiratának alábbi indexszámaiból (1929 = 100) lehet következtetni, amelyek azonban még csak az első negyedévre állapíttattak meg:

Időszak	Aranyérték-	Volumen- index	Ár-
1937. I. negyedév	42·7	91·8	46·5
1938. I. negyedév	41·9	88·2	47·5

A forgalom értékének visszaesését ezek szerint az idei első évnegyedben az idézte elő, hogy a forgalom volumene az előző évi 91·8-ről 88·2-re esett vissza, s így százalékosan meghaladta azt az emelkedést, ami az áraknál megnyilvánult. A második negyedévi jóval nagyobb mérvű forgalomcsökkenésben valószínűleg szerepet játszott már az áresés is, ami egyes fontos ipari nyersanyagoknál tulajdonképen már az 1937. év első felében megindult.

*

A magyar külkereskedelmi forgalom alakulására 1938 első felében különösen két tényező hatott erősebb mértékben. Az egyik, az endogén jellegű, a kedvezőtlen időjárás volt, amely az 1937. évi termést különösen búzából meggyengítette, s így az előző évinél lényegesen kevesebb exportfeleslegek állottak az 1937/8. gazdasági év második felében rendelkezésre, minek következtében pl. búzakivitelünk 1938 első felében szinte teljesen megszűnt. Az idei tavasz fagypusztításai pedig a gyümölcstermést viselték meg. Mezőgazdasági exportunknak ilyetén való megszűkülése mellett ipari kivitelünk viszont a külső piacok felvevőképességének visszafejlődését sínylette meg, s — a nehézipart kivéve — jelentékenyen az előző évi eredmények színvonala alatt alakult ki. Az ipari kivitel gyengülése természetszerűen visszahatott a behozatal alakulására is, mert a belföldi ipar táplálására ilyen körülmények között jóval kevesebb külföldi eredetű nyersanyagra, illetve félgyártmányra volt szükség, mint az előző esztendőben.

Behozatalunk 200·3 milliós értéke 18·2 millió pengővel, kivitelünk 251·6 milliós értéke pedig 41·6 millió pengővel volt alacsonyabb az 1937 első felében elért eredményeknél. A kereskedelmi mérleg aktívuma így 51·3 millió pengőt tett, 23·4 millió pengővel kevesebbet, mint az előző évben. Különösen kivitelünk esett tehát vissza, amiben túlnyomórésze, mint már említettük, a mezőgazdasági export hanyatlásának volt: agrárexportunk ugyanis — ideértve a mezőgazdasági

1. A külkereskedelmi forgalom hónapok szerint.

Commerce extérieur de la Hongrie, par mois.

Hónap *Mois*	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
	A behozatal alakulása az *Variations des importations* évben, millió pengő — *millions de pengős*						
I.	27·3	22·3	23·1	27·5	40·6	28·0	27·6
II.	25·5	21·6	22·0	27·7	30·2	32·2	32·1
III.	30·5	26·0	29·5	29·8	35·0	37·9	36·1
IV.	25·7	22·7	29·6	32·2	40·3	41·1	35·6
V.	27·6	25·4	28·5	31·5	38·8	38·8	34·5
VI.	29·2	25·7	30·7	26·7	34·7	40·5	34·4
I–VI.	**165·8**	**143·7**	**163·4**	**175·4**	**219·6**	**218·5**	**200·3**
	A kivitel alakulása az *Variations des exportations* évben, millió pengő — *millions de pengős*						
I.	24·1	23·2	28·6	29·4	34·9	45·8	43·4
II.	23·6	25·7	28·8	28·8	41·2	50·7	43·2
III.	25·4	29·2	38·6	40·3	38·0	53·5	47·0
IV.	26·9	23·1	30·9	30·6	32·9	49·7	41·6
V.	26·0	28·1	26·5	31·3	31·8	48·4	39·9
VI.	27·5	29·3	29·4	29·4	37·3	45·1	36·5
I–VI.	**153·5**	**158·6**	**182·8**	**189·8**	**216·1**	**293·2**	**251·6**
	A külkereskedelmi mérleg alakulása az *Variations de la balance du commerce extérieur* évben, millió pengő — *millions de pengős*						
I.	− 3·2	+ 0·9	+ 5·5	+ 1·9	− 5·7	+ 17·8	+ 15·8
II.	− 1·9	+ 4·1	+ 6·8	+ 1·1	+ 11·0	+ 18·5	+ 11·1
III.	− 5·1	+ 3·2	+ 9·1	+ 10·5	+ 3·0	+ 15·6	+ 10·9
IV.	+ 1·2	+ 0·4	+ 1·3	− 1·6	− 7·4	+ 8·6	+ 6·0
V.	− 1·6	+ 2·7	− 2·0	− 0·2	− 7·0	+ 9·6	+ 5·4
VI.	− 1·7	+ 3·6	− 1·3	+ 2·7	+ 2·6	+ 4·6	+ 2·1
I–VI.	**− 12·3**	**+ 14·9**	**+ 19·4**	**+ 14·4**	**− 3·5**	**+ 74·7**	**+ 51·3**

ipari exportot is —, csak 158·5 millió pengőt (egész kivitelünkből 63%-ot) ért el, míg 1937-ben 40·5 millió pengővel több, vagyis 199 millió pengő értékű agrárcikket helyeztünk el külföldön, ami összkivitelünknek 67·9%-át tette.

A forgalom — az 1. tábla szerint — minden egyes hónapban gyengébb volt az előző évihez viszonyítva. Különösen kivitelünkön látszik meg, hogy mennyire függvénye a mezőgazdasági exportfeleslegeknek: minél inkább közeledünk a gazdasági év végéhez, annál jobban marad el — a már ismertetett okoknál fogva — az exportált áruk értéke az előző, bő termésű gazdasági év megfelelő szakában elért eredmények mögött.

Behozatalunk legfontosabb tétele (2/A. sz. tábla), a nyers és megmunkált fa 12%-kal haladta meg az előző évi importot. Az emelkedés tulajdonképen a tűzifánál állott elő, amelyből csaknem kétszer annyit vásároltunk, mint tavaly. A gömbfánál mutatkozó 30%-os emelkedés, ami 4.331 vagónnak felel meg, már távolról sem tudta fedezni azt a 7.137 vagónos kiesést, ami a fűrészárunál mutatkozott, s ami 33%-os visszaesésnek felelt meg. Az ipari, főként pedig az építőipari konjunktúra gyengülésére enged következtetni az a körülmény, hogy az országos kereslet — a gömbfa és a fűrészelt fa együttes mennyiségét véve számításba — erősen visszaesett.

Egyéb fontos ipari alapanyagaink közül csak a nyers és ócskavas (+35%), valamint a nyers ásványolaj behozatala (+44%) alakult lényegesen kedvezőbben a tavalyinál. Ebből azonban nem lehet feltéltenül a nehézipar, ill. az olajfinomítók kedvezőbb foglalkoztatottságára következtetni, mert a tavalyi importot nyersanyagbeszerzési nehézségek bénították meg. Amellett viszont figyelembe kell venni, hogy a finomítóknak, mióta geológusaink fáradozását siker koronázta, e félévben már belföldi termelésű nyers ásványolaj is állott rendelkezésére. A nyers fémimport (—23%), valamint a fogyasztási cikkeket előállító iparok, elsősorban a textilipar nyersanyagbeszerzései ellenben határozottan gyengültek, egyrészt bizonyára azért, mert gyáraink egyes cikkeknél a világpiaci áresést kihasználva, már korábban meglehetős mennyiségű készletet gyűjthettek, másrészt pedig, mert még az esetben is, ha a belső fogyasztás színvonala változatlan maradt, az ipari export említett ellanyhulása miatt a belső termelés is gyengült, ami kevesebb külföldi áru beszerzésével járt együtt. Így a nyerspamutnál 6%, a műrostnál, amelynek a nyerspamuttal való versenyképessége a pamutáresés miatt gyengült, 51%, a műselyemnél 50% volt a beszerzés visszaesése. Papirosgyáraink is 30%-kal kevesebb cellulozét szereztek be.

A készáruk közül a gépek és készülékek tételénél mutatkozó 12%-os emelkedés, ami elsősorban a nehézipari és a papirosgyártógépeknél következett be, arra mutat, hogy a magyar gyáripar állandóan folytatja beruházó tevékenységét, s ehhez — a belföldi gépipar fejlett volta mellett is — külföldi eredetű gyártmányokra is szüksége van. Az automobilok és autóalkatrészek importjánál előállott jelentéktelenebb (4%-os) visszaesés pedig azért figyelemreméltó, mert hosszú idő után most történt meg először, hogy ezek a belső fogyasztóképességre nézve jellemző adatok stagnálást, sőt enyhe visszaesést jeleznek.

A *kivitel* értékének csökkenése (2/B. sz. tábla), mint már említettük, túlnyomórészben az agrárcikkeknél következett be. Búzából 1938 első felében exportfeleslegek híján csak 0·8 millió métermázsát tudtunk kivinni, míg az előző évben ennek több, mint háromszorosát, 2·5 millió q-t. Így ennél az egy tételnél 28·4 millió pengős hiány állott elő. A rozsnál, hogy csak a legfontosabb tételeket említsük, 6·8 millió, a lóhere- és lucernamagnál 4·5 millió pengős volt a visszaesés. A szántóföldi

A FONTOSABB ÁRUK FORGALMÁNAK ALAKULÁSA.

VARIATIONS DU COMMERCE EXTÉRIEUR DES MARCHANDISES IMPORTANTES.

1937 I.—VI. és / et 1938 I.—VI.

Millió pengőben — En millions de pengős

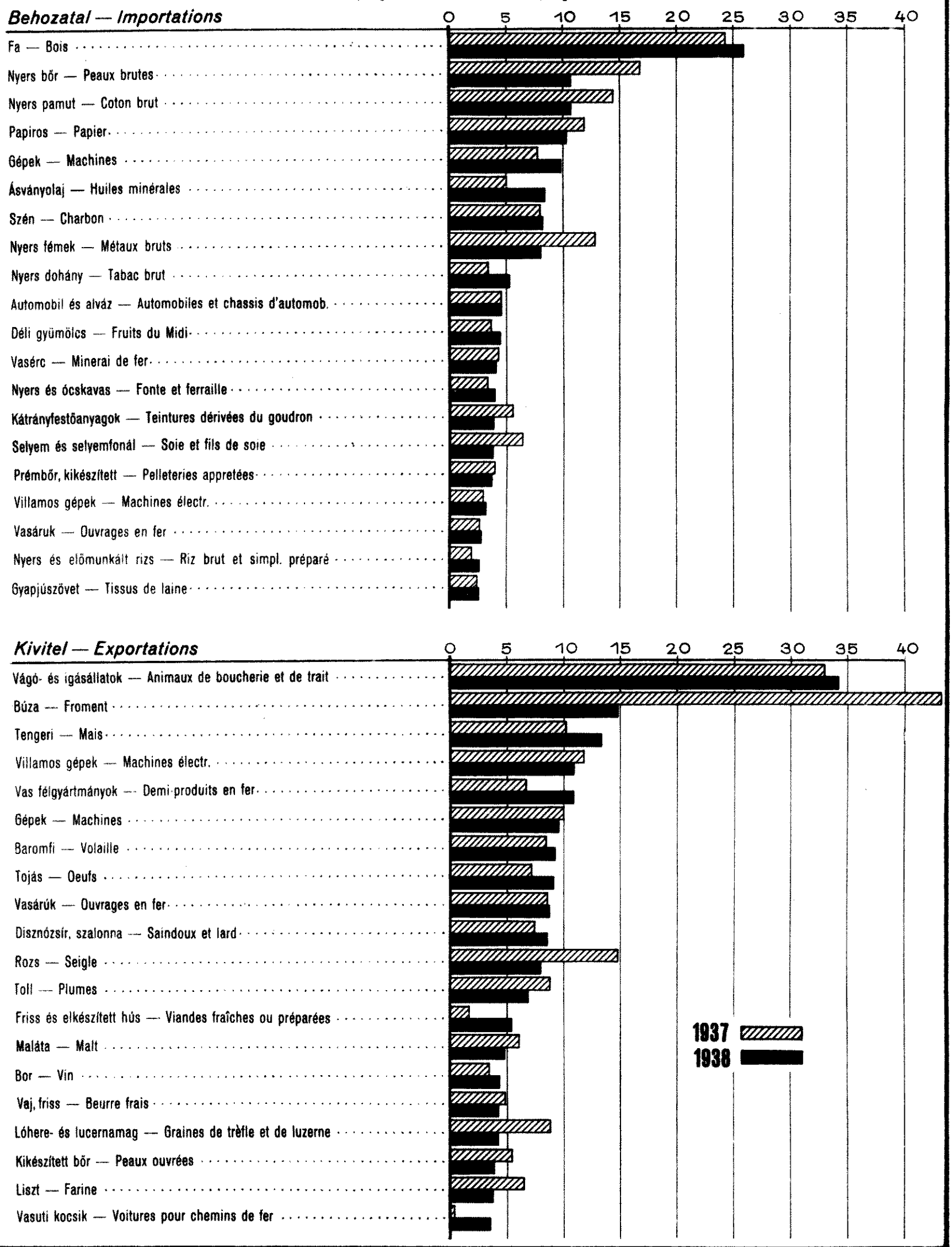

M. St. Sz. 1938. R. H. de St. 1938.

termelvények közül tulajdonképen csak a tengeri volt az, amelyből jelentékeny mértékben, 3 millió pengővel tudtuk növelni a kivitelt. A vágó- és igásállatok piacán az olaszországi szarvasmarhavásárlások elmaradása — amit az olaszországi takarmányhiány s az állatállomány járványos megbetegedése következtében piacra zúduló nagy mennyiségek felvételének biztosítása céljából életbeléptetett beviteli tilalmi intézkedések idéztek elő — mintegy 6 millió pengős kiesést okozott ugyan, de azt Ausztria, Németország és Cseh-Szlovákia növekvő élősertés-vásárlásai kiegyenlítették, sőt felül is múlták, s így az élő állatok fontos tétele végeredményében 1·2 millió pengős emelkedéssel zárult. A Németországba megindult vágottsertés-szállítások a friss és elkészített hús tételének exporteredményeit javították meg 3·9 millió pengővel. A disznózsír és szalonnánál 1·2 millió, a baromfinál 0·9 millió, a tojásnál kereken 2 millió pengő volt a javulás. Élő állat-, illetőleg állati termékkivitelünk tehát eléggé kedvezően zárult, bár a tollnál nagyobb, 1·9 millió pengős visszaesés mutatkozott. Bortermésünk szintén eléggé kedvező kiviteli eredményekről számolhat be a németországi, főként azonban svájci vásárlások fokozódása következtében (+1 millió P). Szomorú volt azonban az élelmezési ipari export helyzete: lisztből, cukorból, malátából és szeszből az idetartozó iparágak együttvéve 5·8 millió pengő értékű áruval kevesebbet tudtak elhelyezni külföldön.

Nem számolhatunk be kedvező exportalakulásról — a nehéziparit, s egyes, az export szempontjából kis szerepet játszó iparágak kivitelét kivéve — az egyéb ipari termékeket illetően sem (félgyártmányokat és készárukat együttesen értve), amint ezt az alábbi összeállítás mutatja:

Iparág	A kivitel értéke I. felében 1937	A kivitel értéke I. felében 1938	Az emelkedés (+), ill. visszaesés (—) összege
	millió P		
Nehézipar	42·3	50·4	+ 8·1
Textilipar	12·6	8·5	— 4·1
Konfekciós ipar	10·5	7·1	— 3·4
Bőripar	7·2	6·9	— 0·3
Vegyészeti ipar	6·0	5·5	— 0·5
Faipar	3·8	3·1	— 0·7
Kő-, agyag-, üvegipar	2·4	2·2	— 0·2
Kaucsukipar	1·6	1·2	— 0·4
Egyéb ipar	3·0	3·1	+ 0·1
Összesen	89·4	88·0	— 1·4

A nehézipar végeredményében a vasfélgyártmányok és a vasúti kocsik tételénél tudta biztosítani a 8·1 millió pengős jelentékeny többletét. A textilipari térveszteség felölelte a fél- és készgyártmányok egész sorozatát. A konfekciós ipar főként a kikészített prémbőröknél s a női és leány felsőruházatok exportjánál szenvedett veszteséget. Az egész ipari export visszaesése mégis — a nehézipari kedvező eredmények folytán — végösszegében csak 1·4 millió pengőt tett. Tekintve, hogy az agrárexport hanyatlása sokkal nagyobb mérvű volt, az ipari export értéke az összexportban kedvezőbb arányban részesedett, mint 1937 I. felében. Míg akkor ugyanis ez az arányszám csak 30·5%-ot tett, addig 1938-ban 35%-ra emelkedett. Az idén tehát egész exportunknak több mint harmadrészét az ipari tevékenység tette lehetővé.

A fontos ipari alapanyagaink behozatalában bekövetkezett erős hanyatlás érezhető ki a 3. sz. tábla adataiból is: a behozatali összértékből a tavalyi 162·9 millió pengővel szemben csak 143·7 millió pengő jutott nyersanyagokra és félgyártmányokra, ami az 1937. évi 74·5%-os részesedés helyett csak 71·7%-nak felelt meg. Az importált készáruk jelentősége mind abszolút értékben, mind az egész behozatali értékben való részesedés tekintetében viszont fokozódott: a mintegy egymillió pengős értéknövekedés mellett a részesedés 25·5 %-ról 28·3%-ra szökött fel. Kivitelünkben az érték szempontjából mind a három árukategória veszteséget mutat az előző évvel szemben, ami természetesen a nyersanyagoknál a legnagyobb. A másik két kategória kisebb értékvesztesége folytán ezeknek az összkivitelhez való aránya javult, különösen a készáruké, amelyekre az idén egész exportunknak már csaknem a harmadrésze esett.

*

Az egyes országok közül — 4. sz. tábla — legélénkebb a kereskedelmi kapcsolat a *Németbirodalommal*, amely azáltal, hogy Ausztria hozzácsatlakozott, közvetlen szomszédságba került Magyarországgal. Ez a hatalmas fogyasztóterület, amely nagy népsűrűségénél fogva még az autarchikus törekvések legtökéletesebb megvalósulása esetén sem lehet abban a helyzetben, hogy az agrárcikkek tekintetében teljes mértékben önellátóvá legyen, így még közelebbi kapcsolatba jutott hazánkkal. Minthogy kivitelünk elsősorban a mezőgazdaság tevékenységén épül fel, s legnagyobb külföldi piacunk eddig is Németország volt, valószínű, hogy e szomszédi viszony az agrárkereskedelmi összeköttetésekre serkentő hatással lesz. A Birodalom összforgalmunknak 42%-át (1937 I. félévében 43%-át) kötötte le. Ebből Németország területe 27 (25)%-kal, a volt Ausztriáé 15 (18)%-kal részesedett. A két területrésszel való forgalmunk visszaesett. Míg azonban ez a csökkenés Ausztriánál 25%-ot tett, addig Németországnál csak 5%-ot ért el. Minthogy pedig összkivitelünk visszafejlődése mintegy 13%-os volt, Németország nagyobb, Ausztria pedig kisebb mértékben részesedett az összforgalomban, mint az előző évben.

2. Magyarország külkereskedelmi forgalma az 1937. és 1938. év január—június hónapjaiban.

Le commerce extérieur de la Hongrie en janvier—juin 1937 et 1938.

A) Behozatal — *A) Importations.*

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése *Marchandises et catégories de marchandises*	Egység *Unités*	Mennyiség q-ban, db-ban vagy párban *Quantité en q, en pièces ou en paires*		Érték ezer P-ben *Valeur en milliers de p.*		Az összérték %-ában *En % de la valeur tot. des imp.*	
		1937	1938	1937	1938	1937	1938
		I—VI.					
Nyers és megmunkált fa — *Bois, bruts et ouvrés*	q	4,526.277	5,070.052	24.296	25.651	*11·12*	*12·80*
Ebből — *Dont:* Tűzifa — *Bois de chauffage*	"	918.256	1,742.740	1.606	3.927	*0·73*	*1·96*
Ebből — *Dont:* Nyers épület- és szerfa — *Bois bruts de construction et d'oeuvre*	"	1,448.263	1,881.351	5.280	8.122	*2·42*	*4·05*
Ebből — *Dont:* Bárdolt és fűrészelt fa - *Bois équarris et sciés*	"	2,159.758	1,445.961	17.410	13.602	*7·97*	*6·79*
Nyers bőr — *Peaux brutes*	"	85.967	75.784	16.577	10.595	*7·59*	*5·29*
Nyers pamut — *Coton brut*	"	133.724	125.404	14.460	10.498	*6·62*	*5·24*
Papiros és papirosáruk — *Papier et articles en papier*	"	387.701	278.919	11.918	10.216	*5·45*	*5·10*
Ebből — *Dont:* Papirosanyag — *Pâtes à papier*	"	178.742	125.331	3.895	3.571	*1·78*	*1·78*
Ebből — *Dont:* Papiroslemez — *Cartons*	"	29.651	21.803	1.076	853	*0·49*	*0·42*
Ebből — *Dont:* Papiros — *Papier*	"	177.946	131.011	6.603	5.481	*3·02*	*2·74*
Ebből — *Dont:* Papirosáruk — *Articles en papier*	"	1.362	774	344	311	*0·16*	*0·16*
Gépek és készülékek — *Machines et appareils*	"	28.460	31.835	7.677	9.909	*3·51*	*4·95*
Ásványolaj — *Huile minérale*	"	769.268	1,058.894	4.954	8.348	*2·27*	*4·17*
Ebből — *Dont:* Nyers ásványolaj — *Huile minérale brute*	"	602.928	869.590	3.820	6.671	*1·75*	*3·33*
Szén — *Charbon*	"	2,747.317	2,859.095	7.888	8.136	*3·61*	*4·06*
Ebből — *Dont:* Kőszén — *Houille*	"	998.652	1,160.619	2.907	3.383	*1·33*	*1·69*
Ebből — *Dont:* Koksz — *Coke*	"	1,746.465	1,696.726	4.976	4.749	*2·28*	*2·37*
Nyers fémek — *Métaux bruts*	"	144.281	110.926	12.563	7.892	*5·75*	*3·94*
Nyers dohány — *Tabac brut*	"	9.399	12.937	3.339	5.197	*1·53*	*2·59*
Automobil és automobilalváz — *Automobiles et carrosseries d'automobiles*	"	19.309	18.481	4.592	4.606	*2·10*	*2·30*
Déligyümölcs — *Fruits du Midi*	"	146.692	147.839	3.633	4.501	*1·66*	*2·25*
Vasérc — *Minerai de fer*	"	2,334.269	2,372.856	4.294	4.071	*1·97*	*2·03*
Nyers- és ócskavas — *Fonte brute de moulage et ferraille*	"	261.574	352.769	3.185	4.031	*1·46*	*2·01*
Kátrányfestőanyagok - *Teintures dériv. du goudron*	"	6.987	5.990	5.392	3.868	*2·47*	*1·93*
Selyem és selyemfonál — *Soie et fils de soie*	"	20.606	10.253	6.389	3.788	*2·92*	*1·89*
Ebből — *Dont:* Műselyem — *Soie artificielle*	"	20.300	10.076	6.040	3.544	*2·76*	*1·77*
Prémbőr, kikészített — *Pelleteries apprêtées*	"	740	615	4.038	3.707	*1·85*	*1·85*
Villamosgépek és készülékek; elektrotechnikai cikkek — *Machines et appareils électriques; articles électrotechniques*	db - *pièce*	4.947	935	2.776	3.078	*1·27*	*1·54*
	fm-*mètr.cour.*	72	50				
	q	10.491	11.120				
Vasáruk — *Ouvrages en fer*	"	24.089	14.125	2.550	2.692	*1·17*	*1·34*
Nyers és előmunkált rizs — *Riz brut ou décortiqué*	"	80.633	93.193	1.772	2.455	*0·81*	*1·23*
Gyapjúszövet — *Tissus de laine*	"	1.634	1.591	2.325	2.379	*1·06*	*1·19*
Vasfélgyártmányok — *Demi-produits en fer*	"	18.476	19.502	1.676	2.063	*0·77*	*1·03*
Celluloid és más műanyagok — *Celluloïde et autres matières artificielles*	"	22.003	11.486	3.433	1.978	*1·57*	*0·99*
Ebből — *Dont:* Műrost — *Fibres artificielles*	"	19.793	9.691	2.770	1.389	*1·27*	*0·69*
Olajos magvak — *Graines oléagineuses*	"	62.405	68.277	2.180	1.830	*1·00*	*0·91*
Pamutszövet — *Tissus de coton*	"	3.571	2.421	2.175	1.810	*1·00*	*0·90*
Műszerek — *Instruments de précision*	db - *pièce*	463	559	1.394	1.664	*0·63*	*0·83*
	q	612	619				
Nyers kakaóbab — *Cacao en fèves, brut*	"	17.362	23.254	1.398	1.499	*0·64*	*0·75*
Üveg és üvegáruk — *Verres et verreries*	"	13.092	11.721	1.384	1.444	*0·63*	*0·72*
Film — *Films*	"	594	758	1.074	1.413	*0·49*	*0·71*
Rongy — *Drilles*	"	25.845	22.091	2.079	1 315	*0·95*	*0·66*
Kősó — *Sel gemme*	"	396.442	434.449	1.188	1.281	*0·54*	*0·64*
Pamutfonál és -cérna — *Fils et fils retors, de coton*		5.860	4.093	1.711	1.21[illegible]	*0·78*	*0·61*
Gyapjú — *Laine*	"	5.375	4.643	1.680	1.203	*0·77*	*0·60*
Összesen — *Total*	db - *pièces*	5.410	1.494	165.990	154.336	*75·96*	*77·05*
	fm - *mètr. courants*	72	50				
	q	12,311.055	13,255.992				
Egyéb áruk — *Autres marchandises*	db - *pièces*	213.705	239 972	52.540	45.980	*24·04*	*22·95*
	pár - *paires*	5.840	6.684				
	fm - *mètr. courants*	60	19				
	q	2,407.419	2,522.291				
Behozatal összesen — *Importations totales*	db - *pièces*	**219.115**	**241.466**	**218.530**	**200.316**	*100·00*	*100·00*
	pár - *paires*	**5.840**	**6.684**				
	fm - *mètr. courants*	**132**	**69**				
	q	**14,718.474**	**15,778.283**				

B) **Kivitel.** — *B) Exportations.*

Az áruk, illetőleg árucsoportok megnevezése *Marchandises et catégories de marchandises*	Egység *Unités*	Mennyiség q-ban, db-ban vagy párban *Quantité en q, en pièces ou en paires*		Érték ezer P-ben *Valeur en milliers de p.*		Az összérték %-ában *En % de la valeur des exp. tot.*	
		1937	1938	1937	1938	1937	1938
		I—VI.					
Vágó- és igásállatok — *Animaux de boucherie et de trait*	db - *tête*	138.565	164.794	32.879	34.100	*11·21*	*13·55*
Ebből — *Dont:* Szarvasmarha — *Bêtes à cornes*	"	63.921	38.377	21.733	15.697	*7·41*	*6·24*
Sertés — *Porcs*	"	44.832	101.078	6.927	14.491	*2·36*	*5·76*
Ló — *Chevaux*	"	7.838	6.851	3.782	3.579	*1·29*	*1·42*
Juh — *Moutons*	"	21.928	18.461	427	329	*0·15*	*0·13*
Búza — *Froment*	q	2,475.505	801.579	43.178	14.757	*14·73*	*5·87*
Tengeri — *Maïs*	"	842.454	1,205.136	10.093	13.098	*3·44*	*5·21*
Villamosgépek és készülékek; elektrotechnikai cikkek — *Machines et appareils électriques; articles électrotechniques*	db - *pièce*	1,110.514	839.030				
	fm - *métr. cour.*	5	28	11.554	10.839	*3·94*	*4·31*
	q	11.045	11.712				
Vasfélgyártmányok — *Demi-produits en fer*	"	504.820	679.261	6.585	10.782	*2·25*	*4·28*
Gépek és készülékek — *Machines et appareils*	"	39.643	52.609	9.972	9.624	*3·40*	*3·82*
Baromfi — *Volaille*	"	[1]) 82.446	[2]) 84.353	8.323	9.175	*2·84*	*3·65*
Ebből — *Dont:* Élő baromfi — *Volaille vivante*	"	[3]) 10.253	[4]) 8.549	971	768	*0·33*	*0·31*
Leölt baromfi — *Volaille tuée*	"	[5]) 72.193	[6]) 75.804	7.352	8.407	*2·51*	*3·34*
Tojás — *Oeufs*	"	88.765	121.358	6.992	8.967	*2·38*	*3·56*
Vasáruk — *Ouvrages en fer*	"	216.930	163.166	8.493	8.614	*2·90*	*3·42*
Disznózsír, szalonna — *Saindoux et lard*	"	76.968	100.158	7.280	8.525	*2·48*	*3·39*
Rozs — *Seigle*	"	856.921	495.009	14.684	7.887	*5·01*	*3·13*
Toll — *Plumes*	"	16.519	13.083	8.574	6.654	*2·92*	*2·64*
Friss és elkészített hús — *Viandes fraîches ou préparées*	"	11.581	43.804	1.495	5.404	*0·51*	*2·15*
Maláta — *Malt*	"	250.229	190.333	5.983	4.764	*2·04*	*1·89*
Bor — *Vin*	"	172.094	229.047	3.384	4.390	*1·15*	*1·74*
Vaj, friss — *Beurre frais*	"	29.330	21.750	4.932	4.186	*1·68*	*1·66*
Lóhere- és lucernamag — *Graines de trèfle et de luzerne*	"	88.640	36.784	8.559	4.066	*2·92*	*1·62*
Kikészített bőr — *Peaux ouvrées*	"	5.581	4.598	5.411	3.919	*1·85*	*1·56*
Liszt — *Farine*	"	271.417	165.453	6.374	3.789	*2·17*	*1·51*
Vasúti kocsik — *Voitures pour chemins de fer*	"	1.148	13.565	311	3.519	*0·11*	*1·40*
Prémbőr, kikészített — *Pelleteries apprêtées*	"	2.479	1.959	5.687	3.453	*1·94*	*1·37*
Selyem-, félselyem- és műselyemszövet — *Tissus de soie, de mi-soie et de soie artificielle*	"	5.158	4.051	3.828	3.158	*1·31*	*1·26*
Női- és leányfelsőruházat — *Vêtements de dessus pour dames et jeunes filles*	"	1.829	1.583	3.388	2.655	*1·16*	*1·06*
Sínautó — *Autorails*	"	6.825	9.049	2.393	2.614	*0·82*	*1·04*
Cipészáruk — *Chaussures*	pár - *paire*	171.887	455.555	1.008	2.325	*0·34*	*0·92*
Paprika, száraz — *Piment sec*	q	12.210	17.046	1.309	1.864	*0·44*	*0·74*
Szén — *Charbon*	"	984.745	1,253.529	1.458	1.854	*0·50*	*0·74*
Bab, száraz — *Haricots secs*	"	47.682	101.162	1.349	1.828	*0·46*	*0·73*
Nyers- és megmunkált fa — *Bois bruts et ouvrés*	"	207.506	183.346	1.967	1.822	*0·67*	*0·73*
Bauxit — *Bauxite*	"	1,142.969	1,268.406	1.550	1.773	*0·53*	*0·70*
Pamutszövet — *Tissus de coton*	"	7.729	5.874	2.595	1.757	*0·88*	*0·70*
Olajos magvak — *Graines oléagineuses*	"	82.953	65.056	2.326	1.640	*0·79*	*0·65*
Könyv, folyóirat — *Livres et périodiques*	"	6.358	6.202	1.572	1.627	*0·54*	*0·65*
Szesz — *Alcool*	"	81.900	57.418	2.223	1.610	*0·76*	*0·64*
Elkészített gyógyszerek — *Médicaments préparés*	"	684	750	1.152	1.514	*0·39*	*0·60*
Friss főzelék — *Légumes frais*	"	53.641	79.236	946	1.472	*0·32*	*0·58*
Összesen — *Total*	db - *pièces*	1,249.079	1,003.824	239.807	210.025	*81·78*	*83·47*
	pár - *paires*	171.887	455.555				
	fm - *métr. cour.*	5	28				
	q	8,686.704	7,487.425				
Egyéb áruk — *Autres marchandises*	db - *pièces*	705.855	516.225	53.415	41.605	*18·22*	*16·53*
	pár - *paires*	185.439	140.276				
	q	2,648.622	1,601.148				
Kivitel összesen — *Exportations totales*	db - *pièces*	**1,954.934**	**1,520.049**	**293.222**	**251.630**	*100·00*	*100·00*
	pár - *paires*	**357.326**	**595.831**				
	fm - *métr. cour.*	**5**	**28**				
	q	**11,335.326**	**9,088.573**				

[1]) 5,514.123, [2]) 5,501.615, [3]) 815.687, [4]) 678.399, [5]) 4,698.436, [6]) 4,823.216 darab — *pièces.*

3. Magyarország külkereskedelmi forgalma gazdasági ágak és rendeltetés szerint az 1937. és 1938. év január—június hónapjaiban.

Commerce extérieur de la Hongrie, suivant les branches économiques et la destination, en janvier—juin 1937 et 1938.

A nyersanyagok, félgyártmányok és gyártmányok megnevezése *Matières premières, demi-produits et objets fabriqués*	Behozatal — *Importations*				Kivitel — *Exportations*			
	1937		1938		1937		1938	
	I—VI.							
	1.000 P	%	1.000 P	%	1.000 P	%	1.000 P	%
I. Élelmezési és élvezeti cikkek — *Objets d'alimentation, y compris les boissons*	14.642	*6·70*	19.220	*9·59*	123.611	*42·16*	90.256	*35·87*
II. Élő állatok — *Animaux sur pied*	232	*0·11*	210	*0·10*	34.460	*11·75*	35.276	*14·02*
III. A mezőgazdaság és ipar segédanyagai — *Matières nécessaires à l'agriculture et à l'industrie* . .	11.933	*5·46*	15.537	*7·76*	26.874	*9·16*	23.104	*9·18*
IV. Ipar — *Industrie*	191.723	*87·73*	165.349	*82·55*	108.277	*36·93*	102.994	*40·93*
Összes áruforgalom — *Total* . .	**218.530**	*100·00*	**200.316**	*100·00*	**293.222**	*100·00*	**251.630**	*100·00*
Ebből — *Dont :*								
Nyersanyagok — *Mat. premières* . .	94.317	*43·16*	90.327	*45·09*	174.436	*59·48*	139.884	*55·59*
Félgyártmányok — *Demi-produits* . .	68.581	*31·38*	53.380	*26·65*	31.707	*10·82*	29.121	*11·57*
Gyártmányok — *Objets fabriqués* . .	55.632	*25·46*	56.609	*28·26*	87.079	*29·70*	82.625	*32·84*

Németországból való importunknak mintegy harmadrésze (32·2%-a) a nehézipar termelvényeire esett: villamos és egyéb (főleg fémipari) gépek, autók, vasáruk (főként szerszámok), műszerek, vas- és fémfélgyártmányok, fémáruk 17·9 millió pengős értékben szereztettek be (az előző évben 15·3 millió P, az összimport 26%-a). Amellett 7·5 millió pengővel (1937-ben 9·6 millióval), a behozatal 13·5 (1937: 16·3)%-ával szerepelnek a vegyészeti ipar következő termékei: festékek (főként a textiliparunk részére szükséges kátrányfestőanyagok), finomított vegyi készítmények, savak, alkáliák, sók. Jelentős behozatali tétel még a szén és koksz 4·9 millió P (8·8%), a kikészített prémbőr 3·5 millió (6·2%) pengős értékkel. Kivitelünkben az agrárcikkek együttvéve 58·7 millió pengő (1937: 58·2 millió) értéket képviselnek, ami ide irányuló exportunknak 88·1 (1937: 83·2)%-át tette. Minthogy pedig — mint említettük — egész agrárkivitelünk 1938 első felében 158·5 millió (1937: 199 millió) pengő értékű volt, Németország ennek 37 %-át vette fel az előző évi 29·3% helyett.

A *volt Ausztria* 6·4 millió pengő értékben (1937: 7·6 millió P) papirost és papirosárukat szállított nekünk, ami az erről a területről származó importunknak egynegyedét (24·5%-át, 1937-ben 20·1%-át) tette. Erős a visszaesés a nyers- és megmunkált fa tételénél, amelynek értéke csak 3·9 millió P volt az előző évi 8·8 millió P-vel szemben, a behozatalban való részesedése pedig 23·4% helyett csak 15·1%. A nehézipar termékei (vasfél- és készgyártmányok, villamos és egyéb gépek, járóművek, fémfélgyártmányok) szintén eléggé jelentékeny részesedéssel (15%, 1937-ben 10·9%) szerepelnek az importunkban 3·9 millió (1937: 4·1 millió) P értékben. A vegyészeti ipar főként ammoniákszódát szállított nekünk 1 millió (1·1 millió) pengő értékben. Kivitelünk 91·5 (1937: 92·5)%-a agrárcikkekre esett 37·5 (47·9) millió pengő értékben. A volt osztrák terület tehát egész agrárkivitelünknek 23·6 (24·1)%-át vásárolta fel. Egyesítve a két területrészre irányuló agrárexportunk eredményeit, megállapítható, hogy az új Németbirodalom 96·2 millió (1937: 106·1 millió) pengő értékű agrárcikket vásárolt tőlünk, s ezzel exportfeleslegünk $^3/_5$-ét, 60·6%-át (1937: 53·4%) vette fel, ami a Németbirodalomba irányuló egész kivitelünknek 89·4%-át (1937: 87·2%) tette. Megjegyzendő, hogy kereskedelmi mérlegünk mindkét területtel aktív volt, s az aktívum együttvéve az 1937. évi 25·3 millióról 26 millió pengőre emelkedett.

Olaszországgal való forgalmunk alakulását a rendkívül nagymérvű összezsugorodás jellemzi. A csökkenés túlnyomórészben a kivitel oldalán következett be: kivitelünk értéke 46·4 millió pengőről 17·3 millió pengőre zuhant, mert az ide kivitt mezőgazdasági termelvények összértéke 13·6 millió pengőt tett az 1937. évi 40·8 millió pengővel szemben. Egész agrárexportunknak így 8·6%-a került Olaszországba, míg az előző évben 20·5%-a. E visszaesés két tételre: a búza és a szarvasmarha tételére vezethető vissza. Az előző évben még 9.423 vagón búzát vittünk ki ide 16·5 millió P értékben, 1938-ban pedig — exportfeleslegek híján — egy métermázsát sem. Szarvasmarhaexportunknak fentebb már indokolt visszaesésére jellemző, hogy az 1937. évi 48.772 drb helyett (15 millió P) az olasz piac csak 21.010 drb-ot (7·4 millió P) tudott fel-

4. Magyarország külkereskedelmi forgalmának megoszlása országok szerint az 1937. és 1938. év január—június hónapjaiban.

Répartition par pays du commerce extérieur de la Hongrie en janvier—juin 1937 et 1938.

Származási, illetőleg rendeltetési országok *Pays de provenance ou de destination*	Behozatal — *Importations* 1937 1.000 P	1937 %	1938 1.000 P	1938 %	Kivitel — *Exportations* 1937 1.000 P	1937 %	1938 1.000 P	1938 %	Behozatali (—), ill. kiviteli (+) többlet *Exc. des import. sur les exp.* (—) *ou celui des exp. sur les imp.* (+) 1937 1.000 P	1938 1.000 P
Németország — *Allemagne*	58.769	*26·89*	55.693	*27·80*	69.954	*23·86*	66.664	*26·49*	+11.185	+10.971
Ausztria — *Autriche*	37.619	*17·22*	25.933	*12·95*	51.766	*17·65*	40.946	*16·27*	+14.147	+15.013
Cseh-Szlovákia — *Tchéco-Slov.*	12.029	*5·50*	17.067	*8·52*	7.324	*2·50*	14.021	*5.57*	— 4.705	— 3.046
Románia — *Roumanie*	15.165	*6·94*	19·515	*9·74*	11.178	*3·81*	12.691	*5·04*	— 3.987	— 6.824
Jugoszlávia — *Yougoslavie*	12.165	*5·57*	9.451	*4·72*	5.270	*1·80*	8.911	*3·54*	— 6.895	— 540
Svájc — *Suisse*	5.009	*2·29*	4.017	*2·00*	14.549	*4·96*	9.152	*3·64*	+ 9.540	+ 5.135
Olaszország — *Italie*	15.986	*7·32*	12.862	*6·42*	46.363	*15·81*	17.277	*6·87*	+30.377	+ 4.415
Franciaország — *France*	1.940	*0·89*	2.054	*1·03*	6.266	*2·14*	4.821	*1·92*	+ 4.326	+ 2.767
Belgium — *Belgique*	2.264	*1·04*	1.422	*0·71*	2.735	*0·93*	1.967	*0·78*	+ 471	+ 545
Németalföld — *Pays-Bas*	7.920	*3·62*	6.268	*3·13*	4.678	*1·59*	3.689	*1·47*	— 3.242	— 2.579
Nagy-Britannia — *Grande-Bretagne*	13.051	*5·97*	12.362	*6·17*	17.664	*6·02*	21 511	*8·55*	+ 4.613	+ 9.149
Svédország — *Suède*	1.087	*0·50*	1.512	*0·75*	3.291	*1·12*	4.825	*1·92*	+ 2.204	+ 3.313
Lengyelország — *Pologne*	2.761	*1·26*	3.073	*1·53*	2.574	*0·88*	2.530	*1·00*	— 187	— 543
Bulgária — *Bulgarie*	819	*0·37*	2.856	*1·43*	1.053	*0·36*	2.340	*0·93*	+ 234	— 516
Görögország — *Grèce*	2.310	*1·06*	2.294	*1·15*	3.125	*1·07*	849	*0·34*	+ 815	— 1.445
Törökország — *Turquie*	790	*0·36*	1.422	*0·71*	1.701	*0·58*	1.902	*0·76*	+ 911	+ 480
Amerikai Egyesült Államok — *États-Unis d'Amérique*	9.658	*4·42*	9.188	*4·59*	9.016	*3·08*	5.724	*2·27*	— 642	— 3.464
Egyéb országok — *Autres pays*	19.188	*8·78*	13.327	*6·65*	34.715	*11·84*	31.810	*12·64*	+15.527	+18.483
Összesen — *Total*	**218.530**	*100·00*	**200.316**	*100·00*	**293.222**	*100·00*	**251.630**	*100·00*	**+74.692**	**+51.314**

venni. Behozatalunkban első helyen ebben az időszakban is a déligyümölcs állott 3·9 (3·3) millió pengő értékkel, ami behozatalunk 30·1%-át (20·7%) tette. Rizs vásárlására 2·2 millió (1·6 millió) pengőt fordítottunk 17·1 (9·9)%-os részesedéssel. Az importált műrost értéke csak 930 ezer (1937: 2·4 millió) pengőt tett, a műselyemfonálé is csak 920 ezer P-t az előző évi 2·2 millió helyett.

Olaszország részesedése forgalmunkban az 1937. évi 12·2%-ról 6·7%-ra esett vissza, s a mérleg aktív egyenlege is 30·4 millióról 4·4 millió pengőre csökkent.

A három szomszédos, ú. n. kisantant-állammal szemben a forgalom erősödött, s így Cseh-Szlovákiának összforgalmunkban való részesedése 3·8%-ról 6·9%-ra, Romániáé 5·2%-ról 7·1%-ra, Jugoszláviáé 3·4%-ról 4·1%-ra emelkedett. A mérleg mindhárom esetben passzív volt, együttvéve 10·4 millió P-s értékben. *Cseh-szlovákiai* importunkból 39·6% (1937: 22·7%) a nyers és megmunkált fára esett 6·8 (2·7) millió pengő értékben, szénre és kokszra pedig 17·8 (22·7)% 3 (2·7) millió P értékben. Kivitelünk 74·2%-a (58·7%) agrárcikkekből állott 10·4 (4·3) millió P értékben, így ez az ország egész agrárkivitelünk 6·6 (2·2)%-át vette. *Romániából* 10·4 (9·2) millió P értékű nyers és megmunkált fát, illetőleg 6·7 (3·8) millió P értékű nyers ásványolajat vásároltunk. Az előző tétel 53·2 (60·9)%-át, az utóbbi pedig 34·2 (25·2)%-át tette innen származó egész importunknak. Kivitelünk nagyobb részét: 79·4 (61·8)%-át a nehézipari termelvények tették: vasáruk (főként kovácsolt vascsövek és csőkapcsolók), vasfélgyártmányok, továbbá villamos és egyéb gépek együttvéve 10·1 (1937: 6·9) millió P értékben. *Jugoszlávia* főként nyers és megmunkált fát szállított 3·8 millió P értékben (40%, 1937: 3·5 millió, 28·4%), továbbá vasércet 2·2 millió P-ért (23·5%, 1937: 3 millió P, 24·9%). Vörösrézimportunk jelentéktelen mennyiségre zsugorodott össze. Kivitelünkben e viszonylatban is a nehézipar termékei jutottak túlsúlyra, amennyiben a vasfél- és készgyártmányok, villamos és egyéb gépek, járóművek együttvéve 6·4 (3·6) millió pengős értéke egész kivitelünk 72·3 (67·5)%-át érte el.

Nagy-Britanniával való kereskedelmi kapcsolataink — kivitelünk emelkedése következtében — örvendetes módon erősbödtek s így ez az állam egész forgalmunkban 7·5%-os (1937: 6%) részesedésével a Németbirodalom után a második helyre került. Behozatalunkban ebben az időszakban is a nyersbőr, réz, nyers és fésült gyapjú, gépek, gyapjúszövetek játszották — általában valamelyest csökkenő mértékben — a főszerepet. Kivitelünk megerősödése annak köszönhető, hogy a japán-kínai háború következtében a kínai tojásimport elmaradt, s ennek pótlására mi is szállítottunk ki 3·6 millió pengő értékű, ipari célra szolgáló, ú. n.

kannatojást. Ide irányuló exportunk így agrárjellegű lett: az agrárcikkek részesedése 11·2 millió (1937: 6·9 millió) pengővel 52%-ra emelkedett az előző évi 39·3%-ról. Nagy-Britannia egész agrárexportunk 7·1 (3·5)%-át vette fel. A mérleg aktívuma 9·1 millió pengőre emelkedett az előző évi 4·6 millióról.

Svájccal való forgalmunk erős visszafejlődést mutat. Különösen kivitelünk esett vissza, mert az előző évi 6.148 vg (8·9 millió P) búzával szemben csak 2.676 vg-nal tudtunk kivinni 3·6 millió P értékben. Kivitelünk egyébként még így is teljesen agrárjellegű: az agrárcikkek részesedése 85·8% (1937: 92·8%) 7·9 millió (13·5 millió) P értékben. Egész mezőgazdasági kivitelünknek 5 (6·8)%-a irányult ide. Az aktív egyenleg 9·5 millióról 5·1 millió pengőre esett vissza.

Az *Amerikai Egyesült Államokkal* való forgalom ugyancsak visszafejlődőben volt. A behozatal ugyan (főként nyers pamut és vörösréz) kb. az előző évi szinten maradt, de kivitelünk, amely ugyancsak agrárjellegű, 3·3 millió pengővel visszaesett főként a maláta, amellett pedig a jutaszövet tételénél bekövetkezett kiesés folytán.

vitéz Pap László dr.

A Budapesti Nemzeti és Szabadkikötő 1937. évi forgalma.

Le trafic du port national et franc de Budapest en 1937.

Résumé. *En 1937, le port franc de Budapest, ayant été agrandi, eut le nom de „port royal hongrois national et franc de Budapest". Actuellement, on y fait un nouveau bassin et de nouveaux entrepôts.*

Le mouvement du port a, tant pour le bassin commercial que pour le bassin pétrolier, légèrement baissé en 1937. Mais cela a été dû au fait que pendant les deux années précédentes, le mouvement du port avait (par suite de l'augmentation de l'importation de certains articles de consommation courante et d'une forte importation de maïs, nécessitée à cause de faibles récoltes) trop grandi par rapport aux autres années. Comparativement à l'année précédente, la diminution a été de 11·9%, représentant 7·8% pour le bassin commercial et 2·7% pour la bassin pétrolier. Pour la quantité des marchandises directement transbordées, on a noté une diminution de 28·6%.

Dans le silo du bassin commercial, les transports de froment et de maïs ayant diminué, le total des entrées et des sorties a baissé de 21·6% par rapport à l'année précédente. Le mouvement des entrepôts accusait une diminution de 3·4%. L'entreposage a baissé particulièrement pour le papier, les articles en papier, le coton, les conserves; il a augmenté par contre pour la quantité des denrées coloniales, peaux et substances à tanner. Le mouvement des marchandises entreposées à ciel ouvert a monté de 9·6%, montrant une augmentation particulière pour le bois de chauffage et les bois sciés. Dans le bassin pétrolier, par rapport à l'année précédente, la quantité des marchandises arrivées a baissé de 7·0% et celle des marchandises expédiées a monté de 2·6%. Pour les quantités d'huile minérale brute, on a noté une diminution de 878 mille q (—12·5%); pour celles d'essence et de pétrole d'éclairage, une augmentation (+27·1% et 45·9%).

A Budapesti Vámmentes Kikötő az 1937. év folyamán fejlődésének újabb jelentős állomásához érkezett, amennyiben kormányrendelettel átszervezték és az eddigi Vámmentes Kikötő mellett kerítéssel elhatárolt szabad területtel (punto franco) bővítették, nevét pedig a M. kir. Budapesti Nemzeti és Szabadkikötő-re változtatták. A kikötő fejlesztése érdekében a m. kir. kormány az eddigi kereskedelmi medencétől északra a szabadkikötő részére új medencét építtet, ezenkívül a gabonatárház mellett a partrészt nyugati irányban kiépítteti és ott új raktárakat emeltet. Minden remény megvan

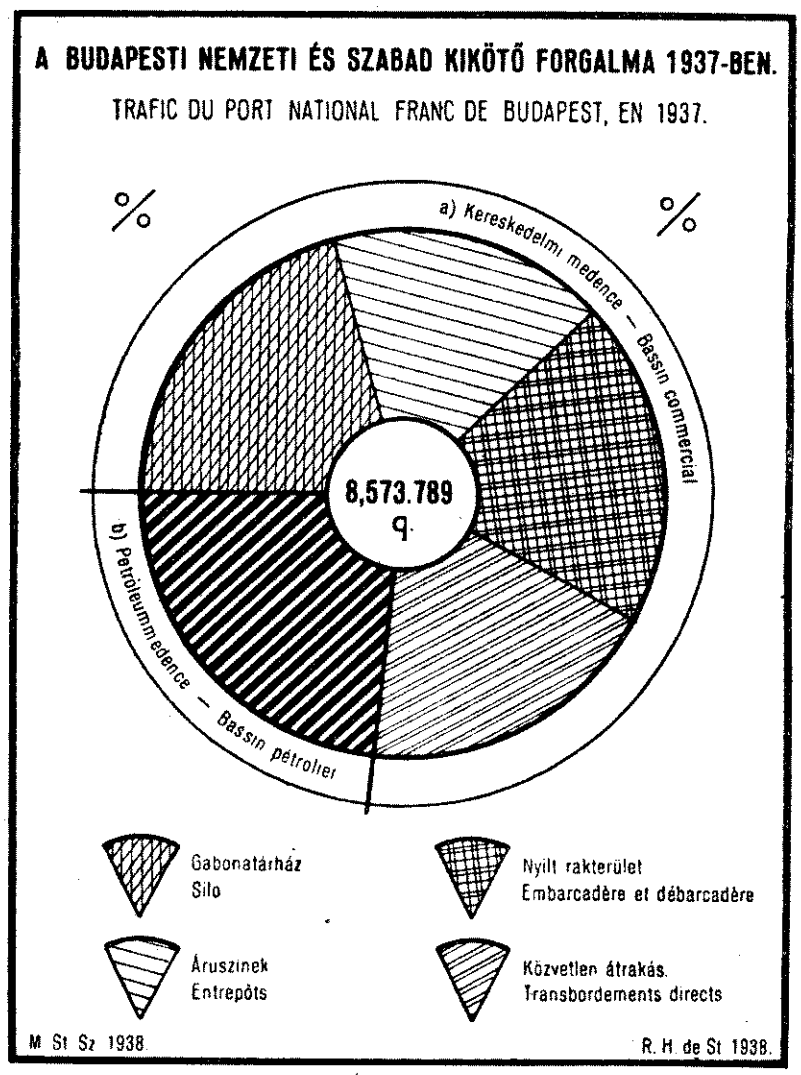

kannatojást. Ide irányuló exportunk így agrárjellegű lett: az agrárcikkek részesedése 11·2 millió (1937: 6·9 millió) pengővel 52%-ra emelkedett az előző évi 39·3%-ról. Nagy-Britannia egész agrárexportunk 7·1 (3·5)%-át vette fel. A mérleg aktívuma 9·1 millió pengőre emelkedett az előző évi 4·6 millióról.

Svájccal való forgalmunk erős visszafejlődést mutat. Különösen kivitelünk esett vissza, mert az előző évi 6.148 vg (8·9 millió P) búzával szemben csak 2.676 vg-nal tudtunk kivinni 3·6 millió P értékben. Kivitelünk egyébként még így is teljesen agrárjellegű: az agrárcikkek részesedése 85·8% (1937: 92·8%) 7·9 millió (13·5 millió) P értékben. Egész mezőgazdasági kivitelünknek 5 (6·8)%-a irányult ide. Az aktív egyenleg 9·5 millióról 5·1 millió pengőre esett vissza.

Az *Amerikai Egyesült Államokkal* való forgalom ugyancsak visszafejlődőben volt. A behozatal ugyan (főként nyers pamut és vörösréz) kb. az előző évi szinten maradt, de kivitelünk, amely ugyancsak agrárjellegű, 3·3 millió pengővel visszaesett főként a maláta, amellett pedig a jutaszövet tételénél bekövetkezett kiesés folytán.

vitéz Pap László dr.

A Budapesti Nemzeti és Szabadkikötő 1937. évi forgalma.

Le trafic du port national et franc de Budapest en 1937.

Résumé. *En 1937, le port franc de Budapest, ayant été agrandi, eut le nom de „port royal hongrois national et franc de Budapest". Actuellement, on y fait un nouveau bassin et de nouveaux entrepôts.*

Le mouvement du port a, tant pour le bassin commercial que pour le bassin pétrolier, légèrement baissé en 1937. Mais cela a été dû au fait que pendant les deux années précédentes, le mouvement du port avait (par suite de l'augmentation de l'importation de certains articles de consommation courante et d'une forte importation de maïs, nécessitée à cause de faibles récoltes) trop grandi par rapport aux autres années. Comparativement à l'année précédente, la diminution a été de 11·9%, représentant 7·8% pour le bassin commercial et 2·7% pour la bassin pétrolier. Pour la quantité des marchandises directement transbordées, on a noté une diminution de 28·6%.

Dans le silo du bassin commercial, les transports de froment et de maïs ayant diminué, le total des entrées et des sorties a baissé de 21·6% par rapport à l'année précédente. Le mouvement des entrepôts accusait une diminution de 3·4%. L'entreposage a baissé particulièrement pour le papier, les articles en papier, le coton, les conserves; il a augmenté par contre pour la quantité des denrées coloniales, peaux et substances à tanner. Le mouvement des marchandises entreposées à ciel ouvert a monté de 9·6%, montrant une augmentation particulière pour le bois de chauffage et les bois sciés. Dans le bassin pétrolier, par rapport à l'année précédente, la quantité des marchandises arrivées a baissé de 7·0% et celle des marchandises expédiées a monté de 2·6%. Pour les quantités d'huile minérale brute, on a noté une diminution de 878 mille q (—12·5%); pour celles d'essence et de pétrole d'éclairage, une augmentation (+27·1% et 45·9%).

A Budapesti Vámmentes Kikötő az 1937. év folyamán fejlődésének újabb jelentős állomásához érkezett, amennyiben kormányrendelettel átszervezték és az eddigi Vámmentes Kikötő mellett kerítéssel elhatárolt szabad területtel (punto franco) bővítették, nevét pedig a M. kir. Budapesti Nemzeti és Szabadkikötő-re változtatták. A kikötő fejlesztése érdekében a m. kir. kormány az eddigi kereskedelmi medencétől északra a szabadkikötő részére új medencét építtet, ezenkívül a gabonatárház mellett a partrészt nyugati irányban kiépítteti és ott új raktárakat emeltet. Minden remény megvan

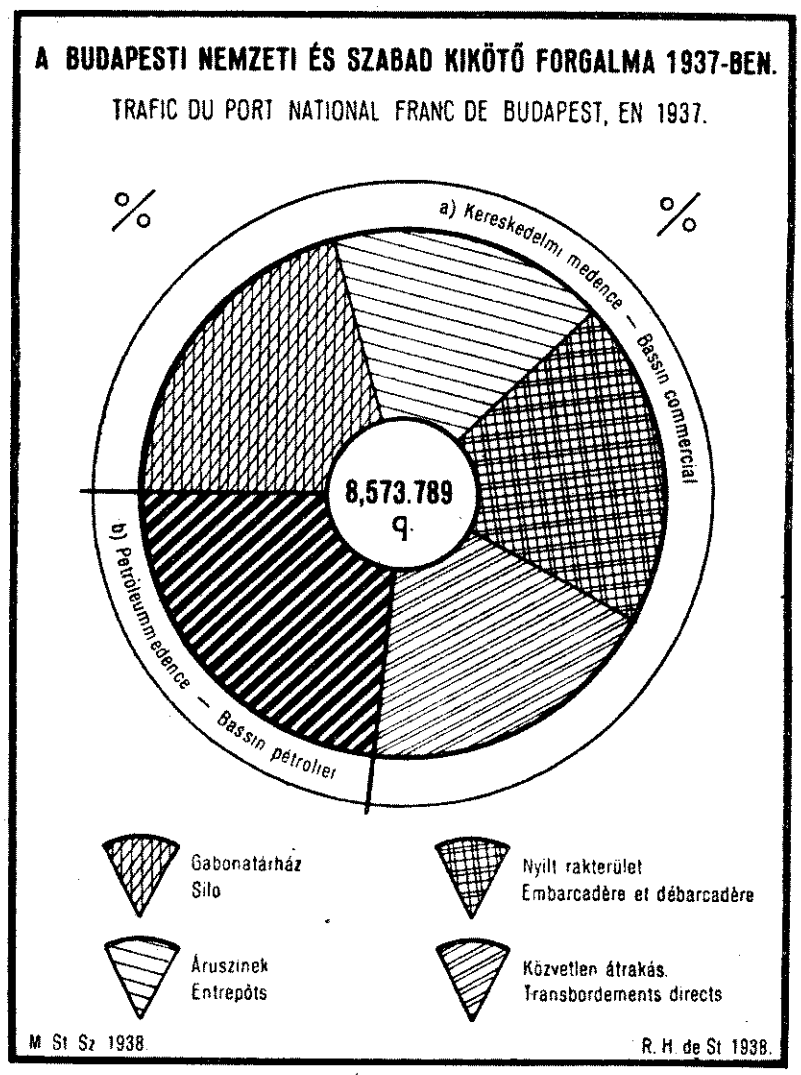

arra, hogy ezek az intézkedések nagymértékben hozzá fognak járulni a kikötő forgalmának további növeléséhez.

Az 1937. évben azonban a kikötő forgalma mind a kereskedelmi, mind a petróleum medencét tekintve, az előző két évvel szemben kissé visszaesett. A csökkenés ugyan nem jelentős, ha figyelembevesszük, hogy a kikötő forgalma éppen az előző két évben a külföldről nagytömegben érkező nyersanyagok következtében erősebb emelkedést ért el, ezenkívül a rossz tengeri termés nagymennyiségű tengeri behozatalát tette szükségessé, ami szintén hozzájárult a forgalom időleges, rendkívüli megduzzasztásához. Az 1937. évben a kikötő forgalma az előző évvel szemben 11·9%-kal esett vissza, amiből a kereskedelmi medence forgalma 7·8%-os, a petróleum medencéé pedig 2·7 %-os csökkenést mutat. A közvetlenül átrakott áruk mennyisége 28·6%-kal volt kevesebb az előző évi mennyiségnél.

A *gabonatárházba* az év folyamán be- és kitárolt áruk mennyisége 21·6%-kal esett vissza. E csökkenést részben a fent említett tengeribehozatal megszűnése okozta, részben pedig azoknak a búzaszállítmányoknak az elmaradása, amelyeket ebben az évben inkább a vidéki tárházakban tároltak és onnan kerültek elszállításra az egyes külföldi piacokra. A búza határidő üzlet elmaradása is lényegesen hozzájárult a gabonatárház forgalmának csökkentéséhez. Az egyes gabonaneműek közül emelkedett a be- és kitárolás rozsból, árpából és zabból. Ezenkívül megnőtt a köles, rizs, búzaliszt, bab, borsó, lenmag tárolásra kerülő mennyisége is. Az évvégi készlet a búza, tengeri és a borsó kivételével a legtöbb cikkből megnövekedett. Emelkedett még a be- és kitárolt gyapjú mennyisége is, amiből az évvégi készlet is nagyobb volt az előző évinél.

Az *áruszínek* forgalma 3·4%-kal esett vissza. Csökkent a betárolás papír és papírárukból, konzervekből, gummiárukból és pamutból; de emelkedett a gyarmat- és fűszeráruk, fémek, bőrök, cserzőanyagok betárolt mennyisége is. A áruszínek helyei az egész évben jól ki voltak használva s bár az előző évben épült rész is használatba került, mégis helyszűke miatt gyakran ponyvák alatt a szabadban kellett az árukat raktározni.

A *nyilt rakterületre* az év folyamán 9·3 %-kal több árut tároltak be, onnan pedig 9·9%-kal többet szállítottak el, mint az előző évben. Különösen a tüzifából, fűrészelt fából, kőszénből és vegyiárukból növekedett meg a forgalom. A *közvetlen átrakás* mennyisége, mintegy 684 ezer métermázsával esett vissza. E nagyarányú csökkenést egyes tömegáruk forgalmának visszaesése okozta. Különösen nyersvasból, vas- és acélárukból, szénből, fűrészelt fából, juta- és jutaárukból került jóval kevesebb átrakásra.

A *petróleummedencébe* betárolt áruk mennyisége 7·0%-kal csökkent, a kitárolt áruké viszont 2·6%-os emelkedést mutat. Főleg nyersolajból érkezett kevesebb, ami-

1. A kereskedelmi és petróleummedence együttes forgalma.
Trafic total du bassin commercial et du bassin pétrolier.

Megnevezés *Spécification*	Betárolás q *Marchandises entrées q*		Kitárolás q *Marchandises sorties q*		Összesen q *Ensemble q*	
	1936	1937	1936	1937	1936	1937
	a) Kereskedelmi medence — *Bassin commercial*					
Gabonatárház — *Silo*	1,109.408	908.686	1,181.207	886.927	2,290.615	1,795.613
Áruszínek — *Entrepôts*	798.018	784.055	792 643	753.040	1,590.661	1,537.095
Nyilt rakterület — *Embarcadère et débarcadère*	677.552	740.806	720.657	791.916	1,398.209	1,532.722
Együtt — *Total*	2,584.978	2,433.547	2,694.507	2,431.883	5,279.485	4,865.430
Közvetlen átrakás — *Transbordements directs*	—	—	—	—	2,392.675	1,708.950
Összesen — *Total*	**2,584.978**	**2,433.547**	**2,694.507**	**2,431.883**	**7,672.160**	**6,574.380**
	b) Petróleummedence — *Bassin pétrolier*					
Összes forgalom — *Trafic total du bassin pétrolier*	1,143.529	1,062.964	912.378	936.445	2,055.907	1,999.409
Mindössze — *Total général*	**3,728.507**	**3,496.511**	**3,606.885**	**3,368.328**	**9,728.067**	**8,573.789**

2. A kereskedelmi medence 1937. évi forgalma.

Trafic du bassin commercial en 1937.

Az áruk megnevezése *Marchandises*	Készlet az év elején — *Dans les entrepôts au début de l'année*	Betárolás az év folyamán — *Entrés dans les entrepôts au cours de l'année*	Készlet és betárolás együtt - *Dans les entrepôts au début de l'année, et quantités y entrées au cours de l'année*	Kitárolás az év folyamán — *Sortis des entrepôts au cours de l'année*	Készlet az év végén — *Dans les entrepôts à la fin de l'année*	Átrakás az év folyamán — *Transbordements au cours de l'année*
	métermázsákban — *en quintaux*					
1 Búza — *Froment*	62.630	121.637	184.267	147.882	36.385	28.588
2 Rozs — *Seigle*	33.277	128.154	161.431	94.755	66.676	2.325
3 Árpa — *Orge*	14.495	61.859	76.354	58.965	17.389	6.025
4 Zab — *Avoine*	1.119	3.936	5.055	3.763	1.292	20
5 Tengeri — *Maïs*	20.132	306.477	326.609	318.261	8.348	2.639
6 Köles — *Millet*	5.591	25.096	30.687	24.019	6.668	5.095
7 Búzaliszt — *Farine de froment*	153	9.082	9.235	8.962	273	66.812
8 Rizs — *Riz*	—	17.294	17.294	10.413	6.881	1.928
9 Bab — *Haricots*	8.370	49.801	58.171	40.798	17.373	2.857
10 Borsó — *Pois*	14.072	60.308	74.380	62.885	11.495	37.097
11 Lencse — *Lentille*	1.822	17.274	19.096	14.214	4.882	1.786
12 Lenmag — *Linette*	673	5.684	6.357	4.615	1.742	93
13 Magvak, olajosak — *Graines oléagineuses*	2.007	23.632	25.639	12.590	13.049	4.588
14 Magvak, egyebek — *Autres graines*	23.012	71.223	94.235	70.777	23.458	24.792
15 Agyagáruk — *Poteries*	—	5.760	5.760	5.730	30	678
16 Ammoniák-szóda — *Soude à l'ammoniaque*	—	—	—	—	—	404
17 Ásványolajok — *Huiles minérales*	1.539	19.374	20.913	19.759	1.154	656
18 Bőrök — *Cuirs et peaux*	153	15.759	15.912	15.694	218	19.559
19 Cserzőanyagok — *Matières à tanner*	1.056	10.439	11.495	11.377	118	2.622
20 Csokoládé, kakaó — *Chocolat et cacao*	—	—	—	—	—	3.714
21 Dohány — *Tabac*	—	8.445	8.445	8.439	6	24.425
22 Fasejtanyag (cellulose) — *Celluloses*	3.133	27.555	30.688	27.831	2.857	267.157
23 Fémek — *Métaux*	316	26.518	26.834	26.718	116	27.893
24 Földnemek — *Terres*	131	13.258	13.389	11.459	1.930	18.795
25 Fűrészeltfa — *Bois sciés*	5.919	123.214	129.133	124.256	4.877	20.481
26 Gépek és géprészek — *Machines et pièces détachées*	330	6.756	7.086	6.678	408	5.057
27 Gumiáruk — *Articles en caoutchouc*	391	23.205	23.596	23.061	535	605
28 Gyanta, kaucsuk — *Résine et caoutchouc*	777	12.293	13.070	12.404	666	1.551
29 Gyapju — *Laine*	7.969	40.213	48.182	33.835	14.347	259
30 Gyarmat- és fűszeráruk — *Denrées coloniales et épices*	4.949	53.938	58.887	53.558	5.329	12 901
31 Italok, mindennemű ek — *Boissons de toutes sortes*	14	997	1.011	1.011	—	8.057
32 Juta és jutaáruk — *Jute et articles de jute*	104	9.561	9.665	9.464	201	3.296
33 Kénkovand — *Pyrite*	—	—	—	—	—	365.666
34 Koksz — *Coke*	62.861	77.759	140.620	110.767	29.853	347
35 Konzervek (hús, hal stb.) — *Conserves (de viande, de poisson, etc.)*	32	10.108	10.140	9.598	542	25.385
36 Kövek — *Pierres*	489	2.867	3.356	2.912	444	10.949
37 Kőszén — *Charbon*	40.955	283.806	324.761	315.255	9.506	29.511
38 Műtrágya — *Engrais artificiel*	52	1.574	1.626	1.626	—	5.414
39 Pamut (gyapot) — *Coton*	1.461	76.687	78.148	73.812	4.336	39.920
40 Papír és papíráruk — *Papiers et articles en papier*	42.640	362.523	405.163	348.836	56.327	31.414
41 Rongyok — *Chiffons*	32	19.862	19.894	19.349	545	4.565
42 Só — *Sel*	—	—	—	—	—	216.665
43 Tűzifa — *Bois à brûler*	52.628	192.462	245.090	191.176	53.914	16.588
44 Üveg és üvegáru — *Verres et ouvr. de verre*	1	2.066	2.067	2.061	6	2.534
45 Vas- és acéláruk — *Ouvrages en fer et en acier*	863	19.974	20.837	19.805	1.032	180.241
46 Vegyiáruk — *Articles chimiques*	6.937	54.621	61.558	49.554	12.004	13.439
47 Egyéb áruk — *Autres articles*	738	30.496	31.234	22.959	8.275	163.557
Összesen — *Total*	**423.823**	**2,433.547**	**2,857.370**	**2,431.883**	**425.487**	**1,708.950**

3. A petróleummedence 1937. évi forgalma.

Trafic du bassin pétrolier en 1937.

Az áruk megnevezése *Marchandises*	Készlet 1937 I. 1-én – *Stocks au 1er janv. 1937*	Érkezett — *Arrivées*				Elszállíttatott — *Expédiées*				Készlet 1937 XII. 31-én *Stocks au 31 déc. 1937*
		vasúton *par chem. de fer*	viziúton *par eau*	közúton *par route*	összesen *au total*	vasúton *par chem. de fer*	viziúton *par eau*	közúton *par route*	összesen *au total*	
	métermázsákban — *en q*									
Nyers ásványolaj — *Huile minérale brute*	141.070	77.965	800.296	—	878.261	—	—	—	—	128.240
Benzin — *Essence*	71.511	86.565	—	3.610	90.175	111.616	3.992	206.131	321.739	77.966
Világító-kőolaj — *Pétrole d'éclairage*	24.518	32.460	—	439	32.899	107.801	5.709	88.083	201.593	39.503
Gázolaj — *Huile de gaz*	7.640	11.750	—	1.888	13.638	76.390	3.592	42.207	122.189	25.400
Ásványi kenőolaj — *Huile minérale lubrifiante*	17.242	26.755	2.051	—	28.806	38.369	918	38.031	77.318	21.259
Ásványolaj félgyártmányok feldolgozás céljaira – *Demi-produits d'huiles minérales*	11.100	6.913	8	—	6.921	—	—	—	—	44.385
Egyéb — *Autres*	14.292	11.945	319	—	12.264	98.786	824	113.996	213.606	12.142
Mindössze — *Total*	**287.373**	**254.353**	**802.674**	**5.937**	**1,062.964**	**432.962**	**15.035**	**488.448**	**936.445**	**348.895**

nél a csökkenés 12·5%-ot tesz. Ezzel szemben benzinből 27·1%-kal, világítókőolajból 45·9%-kal, gázolajból 20·3%-kal több került tárolásra. Az ásványi kenőolajból elraktározott mennyiség pedig 26·3%-os emelkedést ért el az előző évvel szemben.

Az egyes ásványolajtermékekből az év folyamán elszállított mennyiségek is jelentős emelkedést mutatnak. Az elszállított benzin mennyisége 22·7%, a gázolajé 33·1 %, az ásványi kenőolajé pedig 27·2%-kal volt nagyobb, mint 1936-ban. Világító-kőolajból viszont 14·2%-kal kevesebb került kitárolásra.

Szállítási eszközök szerint részletezve a forgalmat, megállapítható, hogy a nyers ásványolajnak majdnem az egész mennyisége hajón érkezett, míg a többi ásványolajtermék vasúton került a kikötőbe. Az elszállításnál a vasút mellett jelentékeny szerepet játszik a közút is, amennyiben az elszállított benzin mennyiségének kétharmada, a világítókőolajnak majdnem a fele, a gázolajnak egyharmada, az ásványi kenőolajnak pedig a fele közúton került a kikötőből elszállításra.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

A vasutak és hajózási vállalatok közötti átrakóforgalom az 1937. évben.

Transbordements entre les chemins de fer et les entreprises de navigation en Hongrie dans l'année 1937.

Résumé. *Pour la quantité des marchandises transbordées en 1937 de trains à bateaux et vice-versa, on constate, par rapport à l'année précédente, une régression de 10·4%. Deux tiers de ces marchandises ont été transbordées de trains à bateaux; un tiers, de bateaux en trains; par rapport à 1936, la quantité des premières a augmenté de 8·2%, celle des dernières a baissé de 32·6%. Comparativement à l'année précédente, la quantité des marchandises transbordées a diminué surtout pour les céréales, les grains moulus, le sel, les articles en fer et en d'autres métaux; elle a augmenté considérablement pour le charbon et la bauxite. Des marchandises transbordées, deux tiers ont été exportées; près d'un tiers sont venues de l'étranger; la circulation intérieure y avait peu de part.*

Parmi nos voies navigables, le Danube a le premier rang. Ses ports ont figuré en 1937 pour 87·5% dans la quantité totale des marchandises transbordées. Parmi les ports danubiens, à côté de celui de Budapest, les ports de Komárom et de Győr avaient le trafic le plus intense. De la quantité totale des marchandises transbordées, 6·2% l'ont été dans les ports de la Tisza, dont le plus important est celui de Szeged. Les ports du Drave et du lac Balaton n'avaient pas de trafic considérable.

D'après la répartition par nationalité des chalands transportant des marchandises transbordées, ce sont les chalands sous pavillon hongrois qui tenaient la première place, avec 46·1%. Venaient ensuite, sous ce rapport, les chalands

3. A petróleummedence 1937. évi forgalma.

Trafic du bassin pétrolier en 1937.

Az áruk megnevezése *Marchandises*	Készlet 1937 I. 1-én – *Stocks au 1er janv. 1937*	Érkezett — *Arrivées*				Elszállíttatott — *Expédiées*				Készlet 1937 XII. 31-én *Stocks au 31 déc. 1937*
		vasúton *par chem. de fer*	viziúton *par eau*	közúton *par route*	összesen *au total*	vasúton *par chem. de fer*	viziúton *par eau*	közúton *par route*	összesen *au total*	
	métermázsákban — *en q*									
Nyers ásványolaj — *Huile minérale brute*	141.070	77.965	800.296	—	878.261	—	—	—	—	128.240
Benzin — *Essence*	71.511	86.565	—	3.610	90.175	111.616	3.992	206.131	321.739	77.966
Világító-kőolaj — *Pétrole d'éclairage*	24.518	32.460	—	439	32.899	107.801	5.709	88.083	201.593	39.503
Gázolaj — *Huile de gaz*	7.640	11.750	—	1.888	13.638	76.390	3.592	42.207	122.189	25.400
Ásványi kenőolaj — *Huile minérale lubrifiante*	17.242	26.755	2.051	—	28.806	38.369	918	38.031	77.318	21.259
Ásványolaj félgyártmányok feldolgozás céljaira – *Demi-produits d'huiles minérales*	11.100	6.913	8	—	6.921	—	—	—	—	44.385
Egyéb — *Autres*	14.292	11.945	319	—	12.264	98.786	824	113.996	213.606	12.142
Mindössze — *Total*	**287.373**	**254.353**	**802.674**	**5.937**	**1,062.964**	**432.962**	**15.035**	**488.448**	**936.445**	**348.895**

nél a csökkenés 12·5%-ot tesz. Ezzel szemben benzinből 27·1%-kal, világítókőolajból 45·9%-kal, gázolajból 20·3%-kal több került tárolásra. Az ásványi kenőolajból elraktározott mennyiség pedig 26·3%-os emelkedést ért el az előző évvel szemben.

Az egyes ásványolajtermékekből az év folyamán elszállított mennyiségek is jelentős emelkedést mutatnak. Az elszállított benzin mennyisége 22·7%, a gázolajé 33·1 %, az ásványi kenőolajé pedig 27·2%-kal volt nagyobb, mint 1936-ban. Világító-kőolajból viszont 14·2%-kal kevesebb került kitárolásra.

Szállítási eszközök szerint részletezve a forgalmat, megállapítható, hogy a nyers ásványolajnak majdnem az egész mennyisége hajón érkezett, míg a többi ásványolajtermék vasúton került a kikötőbe. Az elszállításnál a vasút mellett jelentékeny szerepet játszik a közút is, amennyiben az elszállított benzin mennyiségének kétharmada, a világítókőolajnak majdnem a fele, a gázolajnak egyharmada, az ásványi kenőolajnak pedig a fele közúton került a kikötőből elszállításra.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

A vasutak és hajózási vállalatok közötti átrakóforgalom az 1937. évben.

Transbordements entre les chemins de fer et les entreprises de navigation en Hongrie dans l'année 1937.

Résumé. *Pour la quantité des marchandises transbordées en 1937 de trains à bateaux et vice-versa, on constate, par rapport à l'année précédente, une régression de 10·4%. Deux tiers de ces marchandises ont été transbordées de trains à bateaux; un tiers, de bateaux en trains; par rapport à 1936, la quantité des premières a augmenté de 8·2%, celle des dernières a baissé de 32·6%. Comparativement à l'année précédente, la quantité des marchandises transbordées a diminué surtout pour les céréales, les grains moulus, le sel, les articles en fer et en d'autres métaux; elle a augmenté considérablement pour le charbon et la bauxite. Des marchandises transbordées, deux tiers ont été exportées; près d'un tiers sont venues de l'étranger; la circulation intérieure y avait peu de part.*

Parmi nos voies navigables, le Danube a le premier rang. Ses ports ont figuré en 1937 pour 87·5% dans la quantité totale des marchandises transbordées. Parmi les ports danubiens, à côté de celui de Budapest, les ports de Komárom et de Győr avaient le trafic le plus intense. De la quantité totale des marchandises transbordées, 6·2% l'ont été dans les ports de la Tisza, dont le plus important est celui de Szeged. Les ports du Drave et du lac Balaton n'avaient pas de trafic considérable.

D'après la répartition par nationalité des chalands transportant des marchandises transbordées, ce sont les chalands sous pavillon hongrois qui tenaient la première place, avec 46·1%. Venaient ensuite, sous ce rapport, les chalands

1. Átrakóforgalom az 1937. évben. — *Transbordements en 1937.*

A vízi útvonal, vasúti állomás, az áruk neme, uszályok nemzetisége *Voies navigables, stations de chem. de fer, marchandises, nationalité des chalands*	Az átrakott — *Quantité des marchandises transbordées*							
	összes *au total*	áruk közül — *dont*						
		a vasútról hajóra *de trains en bateaux*	a hajóról vasútra *de bateaux en trains*		a belforgalomban maradt *transports intérieurs*	a külföldre irányított — *expédiées à l'étranger*	a külföldről érkezett *venues de l'étr.*	az átment — *en transit*
		átrakott						
	áruk mennyisége tonnában — *en tonnes*							
	1936	1937						
1. Duna — *Danube.*	***A*) Kikötők szerint** — *Par ports.*							
Adony	17.356	4.231	—	4.231	—	—	4.231	—
Baja	25.414	28.008	26.863	1.145	23.201	4.287	505	15
Budapest-Dunapart — *quai du Danube*	83.598	48.299	28.825	19.474	—	28.825	19.474	—
Budapest-Kikötő — *port*	196.886	119.303	45.560	73.743	1.175	45.092	72.901	135
Budapest-Soroksári-út — *route de Soroksár*	13.346	10.561	—	10.561	—	—	10.561	—
Győr	15.960	32.266	20.501	11.765	1.753	20.400	10.063	50
Komárom	98.566	171.884	162.570	9.314	830	162.300	8.754	—
Mohács	8.289	5.374	—	5.374	—	—	5.374	—
Együtt — *Ensemble*	459.415	419.926	284.319	135.607	26.959	260.904	131.863	200
2. Tisza								
Szeged	21.236	25.352	25.352	—	6.804	18.548	—	—
Szolnok	26.018	4.444	4.444	—	—	4.444	—	—
Együtt — *Ensemble*	47.254	29.796	29.796	—	6.804	22.992	—	—
3. Dráva								
Barcs	179	360	360	—	—	—	360	—
4. Balaton								
Fonyód	28.932	29.732	—	29.732	29.732	—	—	—
***A*) Összesen** — *Total*	**535.780**	**479.814**	**314.475**	**165.339**	**63.495**	**283.896**	**132.223**	**200**
	***B*) Árunemek szerint.** — *Par marchandises.*							
Gabona — *Céréales*	131.288	43.071	42.696	375	7.359	35.712	—	—
Őrlemény — *Produits moulus*	21.984	17.646	17.378	268	377	17.086	183	—
Só — *Sel*	72.118	45.623	—	45.623	—	—	45.623	—
Erdőgazdaság termékei — *Produits forestiers*	14.810	14.054	1.639	12.415	50	1.279	12.725	—
Kavics, kő és egyéb építőanyagok — *Cailloux, pierres et autres matériaux de construct.*	29.837	31.354	520	30.834	30.501	520	333	—
Szén — *Charbon*	9.027	25.065	25.065	—	20.953	4.112	—	—
Ásványok, ércek, bauxit — *Minéraux et minerais, bauxite*	159.008	211.475	170.019	41.456	3	170.020	41.449	3
Nyersolaj, benzin, petróleum — *Huile brute, benzine (essence) et pétrole*	317	46	—	46	18	—	28	—
Vas- és fémipar termékei — *Produits sidérurg. et métallurg.*	23.717	20.220	10.952	9.268	401	10.567	9.195	57
Gyári termékek — *Objets fabriqués*	20.998	18.258	3.442	14.816	97	3.416	14.733	12
Egyéb áruk — *Autres produits*	52.676	53.002	42.764	10.238	3.736	41.184	7.954	128
***B*) Összesen** — *Total*	**535.780**	**479.814**	**314.475**	**165.339**	**63.495**	**283.896**	**132.223**	**200**
	***C*) A szállító járóművek nemzetisége szerint.** *Suivant la nationalité des bateaux.*							
Belga — *Belge*	—	698	698	—	249	449	—	—
Bolgár — *Bulgare*	3.094	977	72	905	—	72	905	—
Cseh-szlovák — *Tchéco-slovaque*	31.033	23.824	19.874	3.950	775	19.099	3.946	4
Francia — *Français*	9.682	5.189	3.899	1.290	416	3.483	1.290	—
Görög — *Grec*	1.697	975	975	—	—	975	—	—
Holland — *Néerlandais*	9.795	6.159	5.593	566	530	5.063	566	—
Jugoszláv — *Yougoslave*	18.522	28.987	3.877	25.110	1.320	2.197	25.410	60
Magyar — *Hongrois*	247.109	221.424	144.069	77.355	58.426	118.912	43.989	97
Német — *Allemand*	75.952	69.196	54.614	14.582	367	54.254	14.536	39
Osztrák — *Autrichien*	102.106	114.290	75.668	38.622	1.367	74.301	38.622	—
Román — *Roumain*	36.790	8.095	5.136	2.959	45	5.091	2.959	—
***C*) Összesen** — *Total*	**535.780**	**479.814**	**314.475**	**165.339**	**63.495**	**283.896**	**132.223**	**200**

autrichiens (23·8%); les chalands allemands (14·4%); ceux de Yougoslavie (6·0%), et les chalands tchèques (5'0%).

*

A vasútról hajóra, illetve hajóról vasútra átrakott áruk mennyisége az 1937. évben az előző évi rendkívüli forgalommal szemben 10·4%-kal visszaesett, azonban még így is 26·7%-kal nagyobb, mint a két év előtti forgalom volt. A vasútról hajóra történt átrakások 8·2%-kal emelkedtek, ezzel szemben a hajóról vasútra átrakott áruk menynyisége 32·6%-kal esett vissza. Az átrakott áruk kétharmad része vasútról került átrakásra, míg az áruk egyharmada hajókon érkezett s vasúton folytatta útját.

Az átrakásra került áruk közül elsősorban a gabonaneműek mennyisége csökkent jelentékeny mértékben, amiből majdnem 100 ezer tonnával kevesebb került átrakásra. A gabonaneműeknél a csökkenés az előző évvel szemben 67·2%-ot tett. Ezenkívül az őrleményekből, sóból, a vas- és fémipar termékeiből, valamint más gyári termékekből is csökkent az átrakott mennyiség. Ezzel szemben jelentékeny növekedést mutat a szén- és bauxitszállítmányok mennyisége.

Az átrakásra került áruk mennyiségének majdnem kétharmadát külföldre szállították, nem egészen egyharmada pedig külföldről érkezett. A belforgalomban maradt áruk mennyisége bár kissé emelkedett, azonban ebben az évben sem volt jelentékeny mennyiségű. Külföldre főleg gabona őrlemény és bauxit került feladásra. Külföldről viszont só, fa, ásványok, ércek és gyári termékek érkeztek, míg a belforgalomban maradt áruk egész menyiségét kavics, kő, szén és gabona tette.

2. Az átrakóforgalom alakulása havonkint.

Transbordements par mois.

A vizi útvonal megnevezése *Voies navigables*	*Poids des marchandises transbordées en 1937.*												
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Egész évben *pendant l'année*
	hónapban — *aux mois ci-dessus*												
	átrakott áruk súlya ezer métermázsában — *en milliers de q métr.*												
Duna — *Danube*	121	83	166	318	362	514	564	446	438	551	370	266	4.199
Tisza	21	18	22	118	22	—	43	8	8	20	5	13	298
Dráva — *Drave*	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	4
Balaton — *Lac Balaton*	—	—	—	— 1	82	76	38	17	39	38	6	—	297
Együtt — *Ensemble*	**142**	**101**	**188**	**437**	**466**	**590**	**649**	**471**	**485**	**609**	**381**	**279**	**4.798**

A vízi útvonalainkat tekintve a Duna ebben az évben is megtartotta elsőrangú szerepét, amenynyiben az átrakott áruk 87·5%-a a Dunán került szállításra. A dunai kikötők közül a forgalom nagysága szerint Budapest áll az élen, bár a gabonaszállítmányok elmaradása következtében forgalma egy év alatt mintegy 116 ezer tonnával esett vissza. Utána Komárom következik, amelynek forgalma a bauxitszállítmányok emelkedése miatt majdnem megkétszereződött. Emelkedett még az átrakások mennyisége Győrnél és Bajánál is, azonban Adony és Mohács forgalma jelentékeny mértékben visszaesett.

A Tisza folyamnál levő két legfontosabb kikötő közül Szeged forgalmát a gabonaszállítmányok növelték, azonban Szolnok forgalma egyhatodára csökkent. A Dráva folyón Barcs forgalma faküldemények következtében emelkedett. A Balatonnál pedig Fonyód forgalmát a badacsonyi kőszállítmányok tovább emelték.

A szállításban részt vevő uszályok közül ebben az évben is a magyar nemzetiségűek állnak az első helyen, amennyiben a szállításra került áruk 46·1%-át magyar lobogójú uszályok szállították. Az osztrák uszályok a forgalomban 23·8%-kal részesedtek, míg az átrakásra került áruk 14·4%-át német nemzetiségű uszályok továbbították. A jugoszláv uszályok részesedése 6·0%-ot, a cseh uszályoké pedig 5·0%-ot tett. A román, francia, bolgár és holland uszályok szerepe az átrakási forgalomban jelentékenyen visszaesett.

Az átrakott áruk mennyiségét havonkint részletezve a 2. sz. tábla mutatja. A dunai kikötőkben a legtöbb átrakás július és október hónapokban történt, a legkevesebb pedig februárban. A tiszai kikötőkben április és július hónapokban került legnagyobb mennyiségben áru átrakásra. A drávai kikötők közül Barcsnál, csak júliusban volt átrakás. A Balatonnál fekvő Fonyód kikötőjében pedig május és június hónapokban került a legtöbb áru átrakásra.

P.-H. M. br. dr.

ÁRAK, PÉNZÜGY

Az aranytartalék, bankjegyforgalom és bankkamatláb nemzetközi adatai.

Réserves-or, circulation des billets de banque et taux en banque; données internationales.

A Népszövetség adatai szerint 1937-ben a pénzügyi helyzetet meglehetős stabilitás jellemezte.

Az *aranymozgalom* a mult év folyamán általában nem volt nagy. Az arany ide-oda áramlásában a mult évben talán inkább a spekuláció, míg a folyó évben a kritikus politikai helyzet játszott nagyobb szerepet. A fontosabb államok közül számottevően növekedett az Amerikai Egyesült Államok aranytartaléka, Németalföldé pedig a mult év folyamán majdnem megkétszereződött s újabban is növekszik. Ezzel szemben Franciaországban és Belgiumban csökkenő irányzat észlelhető nemcsak 1937-ben, de az 1938. évről rendelkezésre álló adatok szerint is. Svájcban az 1937. évi visszaesés csak átmeneti volt. Japánban egy év alatt közel felére csökkent az aranytartalék, ami a háborúval magyarázható; a mult év közepe óta azonban az aranyállományt állandónak mutatják ki.

Magyarországon a Nemzeti Bank aranykészlete 1937 végén 84 millió pengővel az előző évvégi színvonalon maradt. A Bank kimutatott érckészlete azonban az év folyamán 17 millió pengővel emelkedve, az év végén 149 millió pengőre rúgott.

A *bankjegyforgalom* világszerte inkább növekvő; ez az irányzat 1938-ban is tart. Az 1936. évvégi adattal szemben az 1937. év végén a fontosabb államok sorában említésreméltó emelkedés észlelhető Cseh-Szlovákia, Finnország, Franciaország, Jugoszlávia, Németország és Románia bankjegyforgalmában. Ezzel szemben csökkenést alig egy-két államban tapasztalunk s az sem nagyobb mértékű.

Magyarország bankjegyforgalma, amely a mult évben a legmagasabban október 31-én állott 468 millió pengős összeggel, az évvégi adatok szerint némileg emelkedett (436 millió pengőről 466 millió pengőre).

A valuták összehasonlításul közölt aranyértéke az 1937. év folyamán nagyobb kilengéseket nem mutatott, csak a francia frank értékének visszaesése jelentős arányú. (A cseh-szlovák, lett, holland, olasz, svájci és francia valuta nagyobb devalváción előzően ment át.)

A *bankkamatláb* sokhelyütt a régi szinten maradt, ahol változott, a tendencia többnyire eső. Legmagasabb a bankkamatláb Albániában: évi átlagban 6·13%, Görögországban és Bulgáriában, amely államokban szintén eléri a 6%-ot. Legalacsonyabb viszont az Egyesült Államokban: évi átlag 1·33%, valamint Svájcban, ahol 1·5%.

1. Aranytartalék és bankkamatláb.[1])

Ország	Aranytartalék			Bankkamatláb		
	1935	1936	1937	1935	1936	1937
	év végén, millió aranypengő			évek átlaga (%)		
Albánia . . .	6	6	6	*7·50*	*7·23*	*6·13*
Amerika Egy. Államok .	34.191	38.016	43.087	*1·50*	*1·50*	*1·33*
Argentina . .	1.498	1.692	1.584	*3·50*	*3·50*	*3·50*
Ausztráliai áll. szövetség . .	11	11	11	*4·25*	*4·25*	*4·25*
Ausztria . . .	154	154	154	*3·83*	*3·50*	*3·50*
Belgium . . .	1.978	2.133	2.018	*2·19*	*2·00*	*2·00*
Brit-India . .	926	926	926	*3·45*	*3·00*	*3·00*
Bulgária . . .	63	69	80	*6·62*	*6·00*	*6·00*
Cseh-Szlovákia	377	309	309	*3·50*	*3·00*	*3·00*
Dánia	183	183	183	*2·86*	*3·56*	*4·00*
Délafrikai Unió	715	686	640	*3·50*	*3·50*	*3·50*
Egyiptom . .	183	183	183	.	.	.
Észtország . .	51	51	51	*4·87*	*4·50*	*4·50*
Finnország . .	69	109	91	*4·00*	*4·00*	*4·00*
Franciaország	14.854	10.114	8.668	*3·48*	*3·67*	*3·81*
Görögország .	114	91	80	*7·00*	*7·00*	*6·01*
Japán	1.435	1.561	881	*3·65*	*3·38*	*3·29*
Jugoszlávia .	143	166	172	*5·13*	*5·00*	*5·00*
Kanada . . .	652	640	623	*2·50*	*2·50*	*2·50*
Lengyelország	286	252	280	*5·00*	*5·00*	*4·98*
Lettország . .	51	51	51	*5·50*	*5·42*	*5·00*
Litvánia . . .	23	40	46	.	.	.
Magyarország	**79**	**84**	**84**	*4·00*	*4·00*	*4·00*
Nagy-Britannia	5.586	8.742	9.102	*2·00*	*2·00*	*2·00*
Németalföld .	1.481	1.652	3.139	*3·99*	*2·83*	*2·00*
Németország .	212	91	97	*4·00*	*4·00*	*4·00*
Norvégia . .	240	263	246	*3·50*	*3·53*	*4·00*
Olaszország .	909	703	703	*4·16*	*4·69*	*4·50*
Oroszország .	.	1.286	.	.	.	.
Románia . . .	372	383	406	*4·50*	*4·50*	*4·50*
Svájc	1.532	2.213	2.190	*2·33*	*2·30*	*1·50*
Svédország . .	623	812	823	*2·50*	*2·50*	*2·50*

[1]) A Népszövetség adatai.

2. Bankjegyforgalom.[1])

Ország	A pénzegység megnevezése	Bankjegyforgalom az oldalt megnevezett millió pénzegységben			A valuták aranyértékének változása 1929 = 100		
		1935	1936	1937	1935	1936	1937
		év végén					
Albánia	Frank	12	11	11	99·7	100·2	100·2
Amerikai Egyesült Államok	Dollár	5.882	6.543	6.550	59·4	59·1	59·1
Argentina	Aranypesó	1.178	1.302	1.359	46·0	45·5	46·4
Ausztráliai Államszövetség	Fontsterling	46	47	50	47·7	47·5	48·3
Ausztria	Schilling	1.102	1.068	1.069	79·3	78·5	79·3
Belgium	Belga	4.244	4.664	4.429	72·0	71·8	72·2
Brit-India	Rupia	1.718	1.899	1.854	60·5	60·0	61·0
Bulgária	Leva	3.731	3.812	3.822	98·8	99·1	100·2
Cseh-Szlovákia	Cseh korona	6.741	7.540	8.042	83·0	70·2	70·0
Dánia	Dán korona	420	437	456	48·7	48·3	49·2
Délafrikai Unió	Fontsterling	16	18	20	59·5	58·9	60·1
Egyiptom	Egyipt. f.-sterling	23	23	21	60·1	59·6	60·6
Esztország	Eszt márka	44	48	53	60·4	60·0	61·1
Finnország	Finn márka	1.506	1.768	2.052	51·3	50·7	51·8
Franciaország	Francia frank	80.669	87.420	91.263	100·0	70·4	51·2
Görögország	Drachma	6.350	6.575	6.776	42·9	40·8	41·7
Ir szabad állam	Fontsterling	15	16	17	.	.	.
Japán	Yen	2.368	2.521	2.483	34·2	33·8	34·5
Jugoszlávia	Dinár	5.760	6.274	6.674	77·2	77·1	77·6
Kanada	Dollár	170	191	207	58·8	59·1	59·0
Lengyelország	Zloty	1.411	1.462	1.497	99·8	99·3	99·7
Lettország	Lat	112	115	142	98·9	59·0	60·6
Litvánia	Lita	120	127	139	99·9	99·4	99·7
Magyarország	Pengő	**417**	**436**	**466**	**99·9**	**99·4**	**99·8**
Nagy-Britannia	Fontsterling	425	467	505	60·1	59·6	60·6
Németalföld	Holland frt.	961	954	1.029	100·1	80·2	81·7
Németország	Márka	6.371	6.945	7.479	100·2	99·8	99·9
Norvégia	Norv. kor.	370	452	474	54·9	54·3	55·3
Olaszország	Lira	16.297	16.525	.	91·1	59·0	59·0
Románia	Leu	26.694	30.138	34.139	74·8	71·9	72·6
Svájc	Svájci frank	1.366	1.482	1.531	99·8	70·4	70·8
Svédország	Svéd korona	786	893	980	56·3	55·8	56·8

[1]) A Népszövetség adatai.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises", des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.)

Magyarország mezőgazdaságának főbb üzemi adatai az 1935. évben.

Données générales sur les exploitations agricoles de Hongrie en 1935.

Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 105. kötet. Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. 105e volume. Rédigé et publié par l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Budapest, 1938. 15+529 l. — *pages.*

A Központi Statisztikai Hivatal az 1935. évi általános mezőgazdasági összeírás során begyüjtött gazdaságstatisztikai adatok egy részét — az ország állatállományának, gazdasági gépfelszerelésének és gyümölcsfaállományának adatait — soronkívül még a mult év közepén közrebocsátotta. A Magyar Statisztikai Közlemények most megjelent 105. sorszámú kötete valójában ennek az előbb említett 100. sorszámú kiadványnak szerves kiegészítője. A két mű együtt bőségesen nyujtja mindazokat az adatokat, amelyek az ország egyes községeinek és városainak mezőgazdasági viszonyaira leginkább jellemzőek lehetnek.

A legújabb kötet mindenekelőtt a gazdaságok számára és területére nézve ad tájékoztatást. Az idevonatkozó adatokat 11 nagyságcsoportra bontva

2. Bankjegyforgalom.[1])

Ország	A pénzegység megnevezése	Bankjegyforgalom az oldalt megnevezett millió pénzegységben			A valuták aranyértékének változása 1929 = 100		
		1935	1936	1937	1935	1936	1937
		év végén					
Albánia	Frank	12	11	11	99·7	100·2	100·2
Amerikai Egyesült Államok	Dollár	5.882	6.543	6.550	59·4	59·1	59·1
Argentina	Aranypesó	1.178	1.302	1.359	46·0	45·5	46·4
Ausztráliai Államszövetség	Fontsterling	46	47	50	47·7	47·5	48·3
Ausztria	Schilling	1.102	1.068	1.069	79·3	78·5	79·3
Belgium	Belga	4.244	4.664	4.429	72·0	71·8	72·2
Brit-India	Rupia	1.718	1.899	1.854	60·5	60·0	61·0
Bulgária	Leva	3.731	3.812	3.822	98·8	99·1	100·2
Cseh-Szlovákia	Cseh korona	6.741	7.540	8.042	83·0	70·2	70·0
Dánia	Dán korona	420	437	456	48·7	48·3	49·2
Délafrikai Unió	Fontsterling	16	18	20	59·5	58·9	60·1
Egyiptom	Egyipt. f.-sterling	23	23	21	60·1	59·6	60·6
Esztország	Eszt márka	44	48	53	60·4	60·0	61·1
Finnország	Finn márka	1.506	1.768	2.052	51·3	50·7	51·8
Franciaország	Francia frank	80.669	87.420	91.263	100·0	70·4	51·2
Görögország	Drachma	6.350	6.575	6.776	42·9	40·8	41·7
Ir szabad állam	Fontsterling	15	16	17	.	.	.
Japán	Yen	2.368	2.521	2.483	34·2	33·8	34·5
Jugoszlávia	Dinár	5.760	6.274	6.674	77·2	77·1	77·6
Kanada	Dollár	170	191	207	58·8	59·1	59·0
Lengyelország	Zloty	1.411	1.462	1.497	99·8	99·3	99·7
Lettország	Lat	112	115	142	98·9	59·0	60·6
Litvánia	Lita	120	127	139	99·9	99·4	99·7
Magyarország	Pengő	**417**	**436**	**466**	**99·9**	**99·4**	**99·8**
Nagy-Britannia	Fontsterling	425	467	505	60·1	59·6	60·6
Németalföld	Holland frt.	961	954	1.029	100·1	80·2	81·7
Németország	Márka	6.371	6.945	7.479	100·2	99·8	99·9
Norvégia	Norv. kor.	370	452	474	54·9	54·3	55·3
Olaszország	Lira	16.297	16.525	.	91·1	59·0	59·0
Románia	Leu	26.694	30.138	34.139	74·8	71·9	72·6
Svájc	Svájci frank	1.366	1.482	1.531	99·8	70·4	70·8
Svédország	Svéd korona	786	893	980	56·3	55·8	56·8

[1]) A Népszövetség adatai.

IRODALMI SZEMLE

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

(C'est le Journal de la Société Hongroise de Statistique qui rend compte en français, dans sa „revue des publications hongroises", des ouvrages statistiques publiés en Hongrie.)

Magyarország mezőgazdaságának főbb üzemi adatai az 1935. évben.

Données générales sur les exploitations agricoles de Hongrie en 1935.

Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 105. kötet. Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série. 105e volume. Rédigé et publié par l'Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Budapest, 1938. 15+529 l. — *pages.*

A Központi Statisztikai Hivatal az 1935. évi általános mezőgazdasági összeírás során begyüjtött gazdaságstatisztikai adatok egy részét — az ország állatállományának, gazdasági gépfelszerelésének és gyümölcsfaállományának adatait — soronkívül még a mult év közepén közrebocsátotta. A Magyar Statisztikai Közlemények most megjelent 105. sorszámú kötete valójában ennek az előbb említett 100. sorszámú kiadványnak szerves kiegészítője. A két mű együtt bőségesen nyujtja mindazokat az adatokat, amelyek az ország egyes községeinek és városainak mezőgazdasági viszonyaira leginkább jellemzőek lehetnek.

A legújabb kötet mindenekelőtt a gazdaságok számára és területére nézve ad tájékoztatást. Az idevonatkozó adatokat 11 nagyságcsoportra bontva

mutatja ki, megemlékezve mindenütt arról, hogy a különféle nagyságú gazdaságokból mennyi a haszonbérelt terület. Ezeken az alapvető eredményeken kívül közli a gazdaságok mívelési ágankinti megoszlását s a mívelési ágak kiterjedését a gazdaságok haszonbérelt részére nézve külön is kimutatja.

A továbbiakban az ilyen módon részletesen bemutatott mezőgazdasági üzemek legkülönfélébb jellemző adatai sorakoznak.

Az egyes mívelési ágak közül a szőlő-, a rét-, a legelő- és az erdőterület tagozódásáról részletesen beszámol a kötet. A kertgazdálkodást érintik a kiadványnak az öntözött kertgazdaságokra, a faiskolákra és az elkülönített gyümölcsösökre vonatkozó adatai. Külön rovatok foglalkoznak a tógazdaságokkal és a terméketlen területek részletezésével. A termelési eredmények közül a fatermelés és a hizlalás adataival találkozunk s idevág némileg a legeltetésre vonatkozó adatsor is. A gazdaságok felszerelését jellemzik az igásfogatokra, a járóművekre és a gazdasági vasutakra vonatkozó adatok. A kötet végül a trágyázásra és a gazdaságok biztosítására vonatkozóan is tartalmaz tájékoztatást.

Mindezek a számadatok a 100. sorszámú kötet rendszeréhez hasonlóan községenkint kerültek kimutatásra, az ilyenféleképen csoportosított eredmények azonban nagyobb közigazgatási egységenkint: járásonkint, vármegyénkint és országrészenkint is összefoglaltattak.

Az adatok most felsorolt csoportosítása első pillanatra talán rendszertelennek tűnik fel, a közölt eredmények mindamellett feltétlenül világot vetnek az egyes községek és városok mezőgazdasági viszonyaira és eléggé híven visszatükrözik különböző vidékeink mezőgazdasági felkészültségét.

Az 1895. évi nagy üzemi összeírás óta ez alkalommal kerülnek először hasonló természetű adatok nyilvánosságra. Ez újabb eredmények azonban a 40 év előtti közlésnél az ország mezőgazdálkodásának sokkal részletesebb leltári képét nyujtják, bőséges anyagot szolgáltatva ezzel a gyakorlati gazdaságpolitika és a tudományos kutatás számára.

Az általános mezőgazdasági összeírás községi adatainak közlése ezzel a kötettel le is zárult. Az elkövetkező adatközlések célja már csak az lehet, hogy az egyes gazdaságkategóriák üzemi viszonyait — a helyi körülmények ismertetésének mellőzésével — az üzemek belső felépítésének megfelelően minél részletesebben feltárja.

S. I. dr.

Fellner Frigyes dr.: Adótehermegoszlás.

Dr Frédéric de Fellner: La répartition de la charge des impôts.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi* I. Lajos dr.) 79. kötet, 3. sz. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques. (Rédigées par le Dr L. I. Illyefalvi.) 79e volume, numéro 3. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1938. 194 l. — *p.*

Fellner professzor vizsgálódásai körébe nemcsak az egyenes adókat vonja be, hanem mélyreható kutatásai kiterjednek az összes közvetett adókra és adójellegű közszolgáltatásokra, tehát a fogyasztási és forgalmiadókra, a jövedékekre és vámokra is. Nem veszi számításba a társadalmi kényszer hatása alatt, de mégis önként teljesített szolgáltatásokat: a munkásjóléti berendezésekkel és ezek fenntartásával járó kiadásokat, a jótékony célt szolgáló adományokat, valamint az illetékeket, amelyek általában a közületi szervek által esetenkint végzett ténykedések ellenértékei.

Az illetékek közül ugyan az örökösödési illeték elvileg számbaveendőnek látszik, de kétségtelen, hogy foglalkozási ágak szerinti felosztása nehézségekkel járt volna.

A szerző szerint döntő fontosságú, hogy menynyi az az adó, amely az egyes foglalkozási ágakat hivatásuk kifejtésével kapcsolatban terheli. Ha ennek nem volnának akadályai, kizárólag ezt a kérdést tanulmányozná az igazságos adótehermegoszlás és az ország egészséges gazdasági fejlődése szempontjából. Minthogy azonban a többszörös foglalkozások, illetve a foglalkozási ágak összeolvadása igen gyakori és ezeket szétválasztani nem lehet, az összes foglalkozási ágakat terhelő összes adókat is számbaveszi.

Bár a számítások zöme az 1932. évre vonatkozik, az adódó eredmények részleteikben is rendkívül érdekesek, adórendszerünk gazdasági hatásait pompásan világítják meg és számos tanulsággal szolgálnak a gyakorlati pénzügyi politika számára is. Az összes közterhekből az 1932. évben a mezőgazdaság 24%-ot, a bányászat és ipar 30%-ot, a kereskedelem nem egészen 16%-ot, a szabad foglalkozások 3%-ot, a tőkések, járadékosok és nyugdíjasok, úgyszintén az egyéb meg nem nevezett foglalkozások 18%-ot viseltek. Kiemelendő a bányászat és ipar körében a kisiparnak közel 16%-os részesedése, a gyáriparnak valamivel 13%-on felüli és a bányászatnak nem egészen 1½%-os köztehervisélésével szemben. A magánalkalmazottaknak köztudomásúan viszonylag rendkívül súlyos adóterhe egységesen nem jut kifejezésre, mert az egyes foglalkozási ágakban dolgozó magánalkalmazotti csoportok közterhei az illető foglalkozási ágak közterheinél vétetnek számba.

Kiemelendők még azok a számítások, amelyeket az illusztris szerző a nemzeti adóalap nagysá-

mutatja ki, megemlékezve mindenütt arról, hogy a különféle nagyságú gazdaságokból mennyi a haszonbérelt terület. Ezeken az alapvető eredményeken kívül közli a gazdaságok mívelési ágankinti megoszlását s a mívelési ágak kiterjedését a gazdaságok haszonbérelt részére nézve külön is kimutatja.

A továbbiakban az ilyen módon részletesen bemutatott mezőgazdasági üzemek legkülönfélébb jellemző adatai sorakoznak.

Az egyes mívelési ágak közül a szőlő-, a rét-, a legelő- és az erdőterület tagozódásáról részletesen beszámol a kötet. A kertgazdálkodást érintik a kiadványnak az öntözött kertgazdaságokra, a faiskolákra és az elkülönített gyümölcsösökre vonatkozó adatai. Külön rovatok foglalkoznak a tógazdaságokkal és a terméketlen területek részletezésével. A termelési eredmények közül a fatermelés és a hizlalás adataival találkozunk s idevág némileg a legeltetésre vonatkozó adatsor is. A gazdaságok felszerelését jellemzik az igásfogatokra, a járóművekre és a gazdasági vasutakra vonatkozó adatok. A kötet végül a trágyázásra és a gazdaságok biztosítására vonatkozóan is tartalmaz tájékoztatást.

Mindezek a számadatok a 100. sorszámú kötet rendszeréhez hasonlóan községenkint kerültek kimutatásra, az ilyenféleképen csoportosított eredmények azonban nagyobb közigazgatási egységenkint: járásonkint, vármegyénkint és országrészenkint is összefoglaltattak.

Az adatok most felsorolt csoportosítása első pillanatra talán rendszertelennek tűnik fel, a közölt eredmények mindamellett feltétlenül világot vetnek az egyes községek és városok mezőgazdasági viszonyaira és eléggé híven visszatükrözik különböző vidékeink mezőgazdasági felkészültségét.

Az 1895. évi nagy üzemi összeírás óta ez alkalommal kerülnek először hasonló természetű adatok nyilvánosságra. Ez újabb eredmények azonban a 40 év előtti közlésnél az ország mezőgazdálkodásának sokkal részletesebb leltári képét nyujtják, bőséges anyagot szolgáltatva ezzel a gyakorlati gazdaságpolitika és a tudományos kutatás számára.

Az általános mezőgazdasági összeírás községi adatainak közlése ezzel a kötettel le is zárult. Az elkövetkező adatközlések célja már csak az lehet, hogy az egyes gazdaságkategóriák üzemi viszonyait — a helyi körülmények ismertetésének mellőzésével — az üzemek belső felépítésének megfelelően minél részletesebben feltárja.

S. I. dr.

Fellner Frigyes dr.: Adótehermegoszlás.

Dr Frédéric de Fellner: La répartition de la charge des impôts.

Statisztikai Közlemények. (Szerkeszti *Illyefalvi* I. Lajos dr.) 79. kötet, 3. sz. Kiadja Budapest székesfőváros Statisztikai Hivatala.

Publications Statistiques. (Rédigées par le Dr L. I. Illyefalvi.) 79e volume, numéro 3. Publication du Bureau de Statistique de la Ville de Budapest.

Budapest, 1938. 194 l. — *p.*

Fellner professzor vizsgálódásai körébe nemcsak az egyenes adókat vonja be, hanem mélyreható kutatásai kiterjednek az összes közvetett adókra és adójellegű közszolgáltatásokra, tehát a fogyasztási és forgalmiadókra, a jövedékekre és vámokra is. Nem veszi számításba a társadalmi kényszer hatása alatt, de mégis önként teljesített szolgáltatásokat: a munkásjóléti berendezésekkel és ezek fenntartásával járó kiadásokat, a jótékony célt szolgáló adományokat, valamint az illetékeket, amelyek általában a közületi szervek által esetenkint végzett ténykedések ellenértékei.

Az illetékek közül ugyan az örökösödési illeték elvileg számbaveendőnek látszik, de kétségtelen, hogy foglalkozási ágak szerinti felosztása nehézségekkel járt volna.

A szerző szerint döntő fontosságú, hogy menynyi az az adó, amely az egyes foglalkozási ágakat hivatásuk kifejtésével kapcsolatban terheli. Ha ennek nem volnának akadályai, kizárólag ezt a kérdést tanulmányozná az igazságos adótehermegoszlás és az ország egészséges gazdasági fejlődése szempontjából. Minthogy azonban a többszörös foglalkozások, illetve a foglalkozási ágak összeolvadása igen gyakori és ezeket szétválasztani nem lehet, az összes foglalkozási ágakat terhelő összes adókat is számbaveszi.

Bár a számítások zöme az 1932. évre vonatkozik, az adódó eredmények részleteikben is rendkívül érdekesek, adórendszerünk gazdasági hatásait pompásan világítják meg és számos tanulsággal szolgálnak a gyakorlati pénzügyi politika számára is. Az összes közterhekből az 1932. évben a mezőgazdaság 24%-ot, a bányászat és ipar 30%-ot, a kereskedelem nem egészen 16%-ot, a szabad foglalkozások 3%-ot, a tőkések, járadékosok és nyugdíjasok, úgyszintén az egyéb meg nem nevezett foglalkozások 18%-ot viseltek. Kiemelendő a bányászat és ipar körében a kisiparnak közel 16%-os részesedése, a gyáriparnak valamivel 13%-on felüli és a bányászatnak nem egészen 1½%-os köztehervisélésével szemben. A magánalkalmazottaknak köztudomásúan viszonylag rendkívül súlyos adóterhe egységesen nem jut kifejezésre, mert az egyes foglalkozási ágakban dolgozó magánalkalmazotti csoportok közterhei az illető foglalkozási ágak közterheinél vétetnek számba.

Kiemelendők még azok a számítások, amelyeket az illusztris szerző a nemzeti adóalap nagysá-

gára és a közterheknek ehhez képest mutatkozó arányára, vagyis az adónyomásra vonatkozóan, végül pedig az ország egyenes adózási képességére vonatkozóan végzett.

N. V. dr.

A magyar mezőgazdaság jövedelmezősége az 1932—1936. években.

La rentabilité de l'agriculture hongroise en 1932—1936.

Budapest, 1938. 130 l. — *p.*

Magyarországon — úgy, mint minden agrárállamban — igen fontos érdek fűződik ahhoz, hogy a mezőgazdasági üzemek jövedelmezőségének és gazdálkodási viszonyainak alakulásáról állandóan tájékozva legyünk. Ezt a célt hazánkban az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek a kormány és különböző testületek hozzájárulása által támogatott számtartási adatgyüjtő tevékenysége szolgálja. Ebben a munkában az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek a mezőgazdasági szakoktatási intézmények is értékes segítőtársai. Közülök a József Nádor Gazdaságtudományi Egyetem és a gazdasági akadémiák üzemtani tanszékei, továbbá az Országos Üzemtani Intézet az OMGE üzemstatisztikai bizottságának kötelékében mint számtartási központok működnek. A számtartási adatgyüjtés e központok segítségével az egész ország területére és minden üzemnagyságcsoportra kiterjed, s ezzel már valóban alkalmasnak mutatkozik arra, hogy annak eredményei hű tükörképét adják annak, hogy a mezőgazdasági termelés fokozása és a jövedelmezőség biztosítása érdekében foganatosított elismerésméltó intézkedések hatása gazdaságaink üzemi eredményeiben hogyan és milyen mértékben jelentkezik. Ebből a szempontból mindenesetre még értékesebbek lennének a számtartási adatgyüjtés eredményeiből levonható tanulságok, ha ezek a vizsgálatok még szélesebb körre terjeszkednének ki, mert csak ezáltal válnék lehetővé az egybegyüjtött anyagnak még további részletezése és sok, idáig még ki nem vizsgálható részletkérdés feltárása.

A most megjelent kiadvány a mult év őszén közzétett előzetes adatok után most már az 1936. évi végleges jövedelmezőségi eredményekről számol be és ezenkívül az 1932—1936. évekre terjedő 5 éves időszak fejlődésképéről is részletes tájékoztatást kíván nyujtani. Ezekben az években az adatszolgáltató üzemek mezőgazdasági területe mindenkor meghaladta a 200.000 kat. holdat, vagyis az ország mezőgazdasági területének mintegy 1·6%-át tette. Ez az arányszám nem mondható magasnak, de ha figyelembe vesszük, hogy az adatszolgáltató gazdaságok kiválasztása fekvés és nagyság szerint lehetően arányosan történt, akkor a kiadványban közölt eredmények mégis igen értékesnek és sokirányban hasznosíthatónak tekinthetők. Az adatszolgáltató gazdaságok száma ellenben már lényegesen emelkedett. Az első évben, 1932-ben még csak 149, az utolsó évben, 1936-ban ellenben már 340 gazdaság adata dolgoztatott fel. A tárgyalt öt év alatt pedig összesen 1.351 számtartási zárlat került feldolgozásra. Tekintettel arra, hogy a rendszeres számtartás csak a jobban vezetett gazdaságokban van elterjedve és a kisgazdák közül is csak a leghaladottabb szelleműek vállalkoztak a rendszeres számtartás vezetésére, a kiadványban közölt eredményeket minden vonatkozásban átlagon felülinek kell tekinteni. Gondoskodás történt azonban arról, hogy megfelelő összehasonlítások segítségével az is megítélhető legyen, hogy az adatszolgáltató gazdaságok eredményei milyen vonatkozásban és milyen mértékben múlják felül az átlagos gazdaságokét. Ebből a célból a kiadvány az adatszolgáltató gazdaságok eredményeit több vonatkozásban a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal megfelelő átlagos adataival hasonlítja össze.

A kiadvány *első része* a mezőgazdasági termelést befolyásoló külső tényezőket tárgyalja. Az itt közölt eredmények kereteket szolgáltatnak annak megítélésére, hogy a szóbanforgó időszakban az időjárás, az átlagtermések, a termények és termelő eszközök áralakulása, az agrárkivitel helyzete, a hitelviszonyok és a közteherviselés miképen befolyásolták a mezőgazdaság jövedelmezőségi eredményeit.

A *második rész* a számtartási átlageredményeket ismerteti. Az itt közölt adatokból látható, hogy a gabonaneműek részaránya legnagyobb a kisüzemeknél és legkisebb a nagyüzemeknél. A kapásnövények szintén a kisüzemeknél vannak jobban elterjedve, míg a hüvelyesek, ipari növények és a szántóföldi takarmányok termelése tekintetében a nagyüzemek játszanak nagyobb szerepet. Az állattartást tekintve a sertéstartás és juhászat a nagyüzemeknél, a ló- és baromfitartás pedig a kisüzemeknél kiterjedtebb.

A gazdaságokban fekvő összes tőke 1936-ban egy kat. holdra átlagosan 977 pengőt tett. Ebből alaptőkére — tehát az ingatlanok és állandó ültetvények értékére — 84%, az üzemtőkére pedig 16% esett.

A gazdaságok egy kat. hold mezőgazdasági területen átlagosan 169 pengő értékű nyershozamot értek el, amelynek 53%-a növénytermelésből, 39%-a pedig állattartásból származott. A nagy- és középüzemeknél aránylag nagyobb hányad esik a nyershozamból a növénytermelésre, mint a kisüzemeknél. A gazdaságok nyershozamuknak 66%-át hozták piacra.

Az üzemköltségek az összes üzemek országosan mérlegelt átlagában egy kat. hold mezőgazdasági területre számítva 117 pengőt tettek. A dologi

gára és a közterheknek ehhez képest mutatkozó arányára, vagyis az adónyomásra vonatkozóan, végül pedig az ország egyenes adózási képességére vonatkozóan végzett.

N. V. dr.

A magyar mezőgazdaság jövedelmezősége az 1932—1936. években.

La rentabilité de l'agriculture hongroise en 1932—1936.

Budapest, 1938. 130 l. — *p.*

Magyarországon — úgy, mint minden agrárállamban — igen fontos érdek fűződik ahhoz, hogy a mezőgazdasági üzemek jövedelmezőségének és gazdálkodási viszonyainak alakulásáról állandóan tájékozva legyünk. Ezt a célt hazánkban az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek a kormány és különböző testületek hozzájárulása által támogatott számtartási adatgyüjtő tevékenysége szolgálja. Ebben a munkában az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek a mezőgazdasági szakoktatási intézmények is értékes segítőtársai. Közülök a József Nádor Gazdaságtudományi Egyetem és a gazdasági akadémiák üzemtani tanszékei, továbbá az Országos Üzemtani Intézet az OMGE üzemstatisztikai bizottságának kötelékében mint számtartási központok működnek. A számtartási adatgyüjtés e központok segítségével az egész ország területére és minden üzemnagyságcsoportra kiterjed, s ezzel már valóban alkalmasnak mutatkozik arra, hogy annak eredményei hű tükörképét adják annak, hogy a mezőgazdasági termelés fokozása és a jövedelmezőség biztosítása érdekében foganatosított elismerésméltó intézkedések hatása gazdaságaink üzemi eredményeiben hogyan és milyen mértékben jelentkezik. Ebből a szempontból mindenesetre még értékesebbek lennének a számtartási adatgyüjtés eredményeiből levonható tanulságok, ha ezek a vizsgálatok még szélesebb körre terjeszkednének ki, mert csak ezáltal válnék lehetővé az egybegyüjtött anyagnak még további részletezése és sok, idáig még ki nem vizsgálható részletkérdés feltárása.

A most megjelent kiadvány a mult év őszén közzétett előzetes adatok után most már az 1936. évi végleges jövedelmezőségi eredményekről számol be és ezenkívül az 1932—1936. évekre terjedő 5 éves időszak fejlődésképéről is részletes tájékoztatást kíván nyujtani. Ezekben az években az adatszolgáltató üzemek mezőgazdasági területe mindenkor meghaladta a 200.000 kat. holdat, vagyis az ország mezőgazdasági területének mintegy 1·6%-át tette. Ez az arányszám nem mondható magasnak, de ha figyelembe vesszük, hogy az adatszolgáltató gazdaságok kiválasztása fekvés és nagyság szerint lehetően arányosan történt, akkor a kiadványban közölt eredmények mégis igen értékesnek és sokirányban hasznosíthatónak tekinthetők. Az adatszolgáltató gazdaságok száma ellenben már lényegesen emelkedett. Az első évben, 1932-ben még csak 149, az utolsó évben, 1936-ban ellenben már 340 gazdaság adata dolgoztatott fel. A tárgyalt öt év alatt pedig összesen 1.351 számtartási zárlat került feldolgozásra. Tekintettel arra, hogy a rendszeres számtartás csak a jobban vezetett gazdaságokban van elterjedve és a kisgazdák közül is csak a leghaladottabb szelleműek vállalkoztak a rendszeres számtartás vezetésére, a kiadványban közölt eredményeket minden vonatkozásban átlagon felülinek kell tekinteni. Gondoskodás történt azonban arról, hogy megfelelő összehasonlítások segítségével az is megítélhető legyen, hogy az adatszolgáltató gazdaságok eredményei milyen vonatkozásban és milyen mértékben múlják felül az átlagos gazdaságokét. Ebből a célból a kiadvány az adatszolgáltató gazdaságok eredményeit több vonatkozásban a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal megfelelő átlagos adataival hasonlítja össze.

A kiadvány *első része* a mezőgazdasági termelést befolyásoló külső tényezőket tárgyalja. Az itt közölt eredmények kereteket szolgáltatnak annak megítélésére, hogy a szóbanforgó időszakban az időjárás, az átlagtermések, a termények és termelő eszközök áralakulása, az agrárkivitel helyzete, a hitelviszonyok és a közteherviselés miképen befolyásolták a mezőgazdaság jövedelmezőségi eredményeit.

A *második rész* a számtartási átlageredményeket ismerteti. Az itt közölt adatokból látható, hogy a gabonaneműek részaránya legnagyobb a kisüzemeknél és legkisebb a nagyüzemeknél. A kapásnövények szintén a kisüzemeknél vannak jobban elterjedve, míg a hüvelyesek, ipari növények és a szántóföldi takarmányok termelése tekintetében a nagyüzemek játszanak nagyobb szerepet. Az állattartást tekintve a sertéstartás és juhászat a nagyüzemeknél, a ló- és baromfitartás pedig a kisüzemeknél kiterjedtebb.

A gazdaságokban fekvő összes tőke 1936-ban egy kat. holdra átlagosan 977 pengőt tett. Ebből alaptőkére — tehát az ingatlanok és állandó ültetvények értékére — 84%, az üzemtőkére pedig 16% esett.

A gazdaságok egy kat. hold mezőgazdasági területen átlagosan 169 pengő értékű nyershozamot értek el, amelynek 53%-a növénytermelésből, 39%-a pedig állattartásból származott. A nagy- és középüzemeknél aránylag nagyobb hányad esik a nyershozamból a növénytermelésre, mint a kisüzemeknél. A gazdaságok nyershozamuknak 66%-át hozták piacra.

Az üzemköltségek az összes üzemek országosan mérlegelt átlagában egy kat. hold mezőgazdasági területre számítva 117 pengőt tettek. A dologi

költségek közül legnagyobb súllyal az abrakvásárlás és az adók szerepelnek. Általában véve azok a költségek, amelyeknek alakulásából a belterjesebb irányzat felé haladásra lehet következtetni, így a műtrágyafélék, vetőmagvak és abrakfélék vásárlása nagyobb szerepet játszott a nagyüzemeknél, mint a kisüzemeknél. Viszont a kisüzemek munkaköltsége valamelyest felülmúlja a nagyüzemekét.

A kiadvány részletesen foglalkozik a munkás- és munkabérviszonyok kérdésével is. Így érdekesen megállapítja, hogy amíg Magyarországon a munkaköltség az üzemköltségnek 55%-át tette, addig ugyanakkor Dániában ez az arány 39, Németországban 48 és Svájcban 49% volt. A munkaköltségből — kat. holdankint átlagosan 65 pengőből — kereken 60% esik a munkabérre és 40% a gazdálkodók munkabérigényére. A kisüzemeknél természetesen a munkabérigény, a nagyüzemeknél pedig a munkabér játszik nagyobb szerepet. A munkabérnek átlagosan 25%-a készpénzbér, 56%-a terméjárandóság és 19%-a egyéb természetbeni szolgáltatás (lakás, állattartás stb.).

A mezőgazdasági üzemek jövedelmi eredményei szerint 1936-ban a megvizsgált üzemek kat. holdankint átlagosan 52 pengő tiszta hozamot értek el. Az alföldi üzemek tiszta hozama magasabb volt, mint a dunántúliaké és a kisüzemeké nagyobb, mint a nagyüzemeké. Ugyanez volt a nagyságrend a befektetett tőkék kamatozását illetően is, ami a megvizsgált gazdaságok átlagában 5·31%-ot tett.

A gazdálkodók mezőgazdasági jövedelme kat. holdankint átlagosan 70 pengő volt. Ez az összeg állt mint egyéni jövedelem a gazda rendelkezésére, nem számítva a gazdaságban kifejtett munkája ellenértékét.

Számításokat látunk a kiadványban arra vonatkozóan is, hogy a gazdaságok mekkora összeggel járultak a nemzeti jövedelem gyarapításához. A közölt adatok szerint kat. holdankint átlagosan 128 pengő volt az az összeg, amelyet a megvizsgált üzemek átlagában a gazdálkodó, a munkások, a közület és a hitelezők a gazdálkodás eredményéből együttesen élvezhettek.

Igen tanulságosak a gazdasági készpénzforgalomról közölt kimutatások is. A készpénzbevételek nagysága az összes üzemek országosan mérlegelt átlagában kat. holdankint 94 pengőt tett. A nagyüzemek bevételei magasabbak, mint a közép- és kisüzemeké. Ezek viszik termelésük nagyobb részét piacra. A készpénzkiadások az összes üzemek országosan mérlegelt átlagában kat. holdankint 61 pengőt tettek. Miként a bevételeknél, úgy a gazdasági kiadásoknál is felülmúlják a nagyüzemek a kisüzemeket. Ezek vannak inkább önellátásra berendezve. A gazdasági pénzbevételek és pénzkiadások különbsége, vagyis a gazdasági pénzfelesleg az összes üzemek átlagában kat. holdankint 33 pengőt tett s így lényegesen a tiszta hozam alatt maradt. Ez azt bizonyítja, hogy az 1936. évi aránylag kedvező jövedelmezőség főként a készletek és az állatok értékgyarapodásából származott és csak részben állt pénzben a gazdák rendelkezésére.

A gazdasági pénzkiadások legjelentősebb tételére, az adóra fizetett összegre való tekintettel, a kiadvány külön fejezetben foglalkozik a közterhek adónemek szerinti megoszlásával is. A közölt adatok szerint az egyes adónemek közül legnagyobb súlya a földadónak és ezt követően a községi pótadónak volt.

A kiadvány *harmadik része* a főbb üzemi és jövedelmi eredmények időrendi alakulását tárgyalja 1932-től 1936-ig. Ezekhez a számításokhoz csak azoknak a gazdaságoknak az adatai használtattak fel, amelyek az egész időszak alatt folyamatos adatszolgáltatók voltak. A főbb eredményekre vonatkozó fejlődésképet igen szemléltetően grafikus ábrák világítják meg. Kitűnik ezekből, hogy a mívelési ágak arányaiban említésreméltó eltolódás nem következett be. A kalászosok termésátlagai tekintetében az 1933. évi átlagok messze kimagaslanak a többi év átlagtermései közül, míg tengeriből és burgonyából 1936-ban volt a legjobb termés. Az állatállomány pedig a tárgyalt 5 év alatt alig változott a megvizsgált gazdaságokban. A nyershozam értéke 1932-ről 1933-ra kis csökkenést, azt követően pedig állandó emelkedést mutat. Az üzemköltségek közül a munkaköltség, a mezőgazdasági termény és állat árakkal, illetve a termések nagyságával arányosan változott s így az utolsó három évben emelkedést mutat. A hozamot közvetlenül fokozó költségcsoport alakulását feltüntető görbék élénken szemléltetik, hogy a gazdaságok a válság hatására jelentősen csökkentették műtrágya-, vetőmag- és abrakvásárlási költségeiket, a válság mélypontja után, 1933-tól kezdve azonban azokat újból növelték. A tiszta hozam a megvizsgált üzemek átlagában a tárgyalt időszak alatt kat. holdankint 3·70 pengőről fokozatosan 42 pengőre emelkedett és a mezőgazdasági, valamint a nemzetgazdasági jövedelmezőség alakulása is hasonló irányt mutat.

A kiadvány *negyedik része* a részletes számtartási eredményeket ismerteti és a főbb eredményeknek üzemenkénti vizsgálatára nyujt módot, hogy így az adatszolgáltató gazdaságok részére megfelelő összehasonlítás útján hasznos tanulságokat nyujtson.

A kiadvány *ötödik része* 41 külön megvizsgált nagy- és középüzem 1936. évi értékesítési és beszerzési viszonyait a megfelelő 1937. évi adatokkal hasonlítja össze.

A kiadványnak *utolsó fejezete* pedig a főbb

eredményeknek német és francia nyelvű ismertetését tartalmazza.

A 130 oldal terjedelmű tartalmas és igen sok vonatkozásban újszerű eredményeket feltáró kiadvány megjelenését a Földmívelésügyi Minisztérium támogatása tette lehetővé, de elősegítették azt különféle testületek is. A kiadvány előszavát *Mutschenbacher* Emil dr. felsőházi tag, az OMGE ügyvezető igazgatója írta. Az adatgyüjtés és feldolgozás *Rege* Károly dr. OMGE főtitkár, bizottsági főelőadó és *Witthen* Béla OMGE titkár, bizottsági előadó irányítása mellett történt. A kiadvány szerkesztési munkálatait pedig *Witthen* Béla végezte.

Konkoly Thege Gyula dr.

Grimm Gabriella dr.: A házasságon kívül született gyermek, mint csecsemővédelmi probléma.

Dr Gabrielle Grimm: L'enfant né hors de mariage, un des problèmes de la Protection de l'enfance.

Az Országos Stefánia Szövetség kiadványai. 126. sz. — *Publications de la Confédération Stéphanie. — No 126.* — 136 l. — *p.*

Ez a nagy témaszeretettel, a gyakorló orvos szakismeretével és statisztikai érzékkel megírt mű elsősorban a csecsemővédelem szemszögéből, a csecsemőhalálozás csökkentése szükségességének és lehetőségének szempontjából tárgyalja az oly gyakran szomorú sorsnak, korai elhalálozásnak kitett réteget, a házasságon kívül született gyermekeket. Megismertet jogi helyzetükkel hazánkban és más országokban, feltárja ennek az évente 16—20.000 újszülöttet számláló népességcsoportnak problémái és az általános népesedési viszonyok közt meglévő összefüggéseket, méltatja a csecsemőhalálozás alakulását különös tekintettel a csecsemőkori halálozásnak a törvényes szülötteknél sokkal inkább (Budapesten pl. legalább kétszeres—két és félszeres mértékben) kitett házasságon kívüli születésekre. E nagyban-egészben ismertebb adatokat és megállapításokat előtáró fejezetekhez csatlakozik a könyv gazdag szám- és grafikonanyagot felölelő két legújszerűbb fejezete a házasságon kívül született gyermekek szociális körülményeiről és fejlődéséről. *Grimm* Gabriella dr. tanulmánya e nagy fejezeteiben az Országos Stefánia Szövetség mintegy tízezer törzslapja alapján a Budapesten az 1928—1931. években született vagy ezen időszak alatt a fővárosba költözött 8.615 házasságon kívül született gyermek viszonyait részletezi az *Illyefalvi* I. Lajos dr. irányítása alatt Budapest statisztikai hivatalában végzett feldolgozások eredményeinek gondos, sokoldalú kiaknázásával. Részletadatait itt nem méltathatjuk; kiemeljük azonban a feldolgozások főbb szempontjait. Ezek a következők: a Budapesten az 1928—1931. években világrahozott (vagy a fővárosba költözött) házasságonkívüli élveszülöttek megoszlása kerületek, az anya és (a természetes) apa családi állapota, vallása, kora, foglalkozása szerint; az anya házassági kilátásai; az újszülöttek születési súlya és születéshelye, születési sorrendszáma, tápláléka, elhelyezettsége, gondozója, egészségi állapota elhelyezettség és gondozó szerint, lakviszonyai, 1 és 3 éves korig való elhalálozása, halálokai stb. A 48 oldalas táblasorozatban is közölt adatok interpretálása az idevágó eddigi statisztikai ismereteket több tekintetben lényegesen kibővíti. A szerzőnő tehát nemcsak emberbaráti és egészségvédelmi szempontból, de statisztikai nézőszögből is igen dícséretreméltó munkát végzett lelkes és szakszerű műve megírásával.

Th. L. dr.

Alberto Canaletti Gaudenti: La statistica ad uso della Chiesa.

Collezione di Studi giuridici sociali e politici. Roma 1938. 109 l.—*p.*

Canaletti Gaudenti Albertnek, a római „Pontificium Institutum Utriusque Iuris" nagynevű tanárának fenti műve az Apollinaris 1936. évi 9. számában megjelent „De statistico officio in Ecclesiae usum constituendo" című tanulmányának[1]) olasz nyelvű, lényegesen bővített kiadása.

Szerző előszavában megemlíti, hogy a katolikus egyházban bevezetendő statisztikai szolgálat szükségességéről szóló latin tanulmányához úgy olasz, mint külföldi egyházi és világi körök érdeklődéssel szóltak hozzá, azonban annak elméleti és gyakorlati elgondolásaira nézve e vélemények megoszlottak. Ez a tény tette indokolttá egy olasz nyelvű átdolgozott és kibővített tervezet kiadását, jóllehet e munkájában is lényegileg fenntartja latin tanulmányának alapvető elgondolásait.

Az első fejezet az Egyházban tervezett egységes és centralizált statisztikai szolgálatot tárgyalja. Itt két külön részben ismerteti a jelenleg meglévő és a jövőben létesítendő szolgálatot. A statisztikai szolgálat bevezetése különösen a missziók munkáját fogja elősegíteni. Az egyházmegyékben tudományos alapon végeznék a statisztikai felvételeket, melyeket Rómában, illetékesség szerint, a Vatikán államtitkársága, a szent kongregációk, a szerzetesi kúria, az egyházmegyei kúria, az apostoli vikariátusok, a prefektúrák és egyéb intézmények statisztikai közegei dolgoznának fel. Ilymódon lehetne a legjobban biztosítani az egyházi statisztikai szolgálat egyetemes és egységes voltát. Az egyes államokban az egyházi statisztikák egyházi szempontból pozitív és negatív indexszámokat állapíthatnának meg. Ilyen pozitív indexek volnának pl. a házasságkötésekről, születésekről, szegénygondozásról és közjótékonyságról; negatívek a törvénytelen

[1]) L. ismertetését: Magyar Statisztikai Szemle, 1937. évf. 679. l.

eredményeknek német és francia nyelvű ismertetését tartalmazza.

A 130 oldal terjedelmű tartalmas és igen sok vonatkozásban újszerű eredményeket feltáró kiadvány megjelenését a Földmívelésügyi Minisztérium támogatása tette lehetővé, de elősegítették azt különféle testületek is. A kiadvány előszavát *Mutschenbacher* Emil dr. felsőházi tag, az OMGE ügyvezető igazgatója írta. Az adatgyüjtés és feldolgozás *Rege* Károly dr. OMGE főtitkár, bizottsági főelőadó és *Witthen* Béla OMGE titkár, bizottsági előadó irányítása mellett történt. A kiadvány szerkesztési munkálatait pedig *Witthen* Béla végezte.

Konkoly Thege Gyula dr.

Grimm Gabriella dr.: A házasságon kívül született gyermek, mint csecsemővédelmi probléma.

Dr Gabrielle Grimm: L'enfant né hors de mariage, un des problèmes de la Protection de l'enfance.

Az Országos Stefánia Szövetség kiadványai. 126. sz. — *Publications de la Confédération Stéphanie. — No 126.* — 136 l. — *p.*

Ez a nagy témaszeretettel, a gyakorló orvos szakismeretével és statisztikai érzékkel megírt mű elsősorban a csecsemővédelem szemszögéből, a csecsemőhalálozás csökkentése szükségességének és lehetőségének szempontjából tárgyalja az oly gyakran szomorú sorsnak, korai elhalálozásnak kitett réteget, a házasságon kívül született gyermekeket. Megismertet jogi helyzetükkel hazánkban és más országokban, feltárja ennek az évente 16—20.000 újszülöttet számláló népességcsoportnak problémái és az általános népesedési viszonyok közt meglévő összefüggéseket, méltatja a csecsemőhalálozás alakulását különös tekintettel a csecsemőkori halálozásnak a törvényes szülötteknél sokkal inkább (Budapesten pl. legalább kétszeres—két és félszeres mértékben) kitett házasságon kívüli születésekre. E nagyban-egészben ismertebb adatokat és megállapításokat előtáró fejezetekhez csatlakozik a könyv gazdag szám- és grafikonanyagot felölelő két legújszerűbb fejezete a házasságon kívül született gyermekek szociális körülményeiről és fejlődéséről. *Grimm* Gabriella dr. tanulmánya e nagy fejezeteiben az Országos Stefánia Szövetség mintegy tízezer törzslapja alapján a Budapesten az 1928—1931. években született vagy ezen időszak alatt a fővárosba költözött 8.615 házasságon kívül született gyermek viszonyait részletezi az *Illyefalvi* I. Lajos dr. irányítása alatt Budapest statisztikai hivatalában végzett feldolgozások eredményeinek gondos, sokoldalú kiaknázásával. Részletadatait itt nem méltathatjuk; kiemeljük azonban a feldolgozások főbb szempontjait. Ezek a következők: a Budapesten az 1928—1931. években világrahozott (vagy a fővárosba költözött) házasságonkívüli élveszülöttek megoszlása kerületek, az anya és (a természetes) apa családi állapota, vallása, kora, foglalkozása szerint; az anya házassági kilátásai; az újszülöttek születési súlya és születéshelye, születési sorrendszáma, tápláléka, elhelyezettsége, gondozója, egészségi állapota elhelyezettség és gondozó szerint, lakviszonyai, 1 és 3 éves korig való elhalálozása, halálokai stb. A 48 oldalas táblasorozatban is közölt adatok interpretálása az idevágó eddigi statisztikai ismereteket több tekintetben lényegesen kibővíti. A szerzőnő tehát nemcsak emberbaráti és egészségvédelmi szempontból, de statisztikai nézőszögből is igen dícséretreméltó munkát végzett lelkes és szakszerű műve megírásával.

Th. L. dr.

Alberto Canaletti Gaudenti: La statistica ad uso della Chiesa.

Collezione di Studi giuridici sociali e politici. Roma 1938. 109 l.—*p.*

Canaletti Gaudenti Albertnek, a római „Pontificium Institutum Utriusque Iuris" nagynevű tanárának fenti műve az Apollinaris 1936. évi 9. számában megjelent „De statistico officio in Ecclesiae usum constituendo" című tanulmányának[1]) olasz nyelvű, lényegesen bővített kiadása.

Szerző előszavában megemlíti, hogy a katolikus egyházban bevezetendő statisztikai szolgálat szükségességéről szóló latin tanulmányához úgy olasz, mint külföldi egyházi és világi körök érdeklődéssel szóltak hozzá, azonban annak elméleti és gyakorlati elgondolásaira nézve e vélemények megoszlottak. Ez a tény tette indokolttá egy olasz nyelvű átdolgozott és kibővített tervezet kiadását, jóllehet e munkájában is lényegileg fenntartja latin tanulmányának alapvető elgondolásait.

Az első fejezet az Egyházban tervezett egységes és centralizált statisztikai szolgálatot tárgyalja. Itt két külön részben ismerteti a jelenleg meglévő és a jövőben létesítendő szolgálatot. A statisztikai szolgálat bevezetése különösen a missziók munkáját fogja elősegíteni. Az egyházmegyékben tudományos alapon végeznék a statisztikai felvételeket, melyeket Rómában, illetékesség szerint, a Vatikán államtitkársága, a szent kongregációk, a szerzetesi kúria, az egyházmegyei kúria, az apostoli vikariátusok, a prefektúrák és egyéb intézmények statisztikai közegei dolgoznának fel. Ilymódon lehetne a legjobban biztosítani az egyházi statisztikai szolgálat egyetemes és egységes voltát. Az egyes államokban az egyházi statisztikák egyházi szempontból pozitív és negatív indexszámokat állapíthatnának meg. Ilyen pozitív indexek volnának pl. a házasságkötésekről, születésekről, szegénygondozásról és közjótékonyságról; negatívek a törvénytelen

[1]) L. ismertetését: Magyar Statisztikai Szemle, 1937. évf. 679. l.

születésekről, a házasságkötés előtti fogamzásokról, válásokról, alkoholizmusról, öngyilkosságokról, terheltekről és elmebetegekről, valamint a kriminalitásról általában, különös tekintettel a vallási kultusz, a közerkölcs, a hagyományok, a család, stb. ellen elkövetett vétkekre.

Canaletti Gaudenti professzor az egyházi statisztikai szolgálatnak a következő öt kritériumát állapítja meg: 1. kötelező statisztikai felvételek, 2. a felvételek egyöntetűsége, 3. az adatok egyidejű és időszakonként való gyüjtése, 4. a részleges felvételek centralizációja és 5. az adatok összeségének egyöntetű utólagos feldolgozása. Az ily alapokon felépített statisztikai szolgálat, mely az egyházi hierarchia minden ágazatát felölelné a világ minden részében, természetesen közvetlenül a Szentszék fennhatósága alatt állna. Nemzetközi nyelvnek szerző a latint ajánlja.

Az egyházi statisztikai szolgálat megvalósításához szükséges egy előkészítő és szervező bizottság létesítése, mely egyházi személyekből és az erkölcs- és társadalomtudomány művelőiből állna.

A második fejezet az időszaki statisztikai felvételek tervezetét ismerteti. Ennek első pontja a világ összes katolikus egyházmegyéinek, apostoli vikariátusainak és prefektúráinak területén élők lélekszámára vonatkozik, a következő felosztásban:

Lélekszám:

katolikusok
nem katolikusok
keresztény felekezetűek (felekezet szerint)
izraeliták
mohamedánok
más felekezetűek
ismeretlen felekezetűek
felekezetnélküliek.

Missziós területeken:

katolikusok: hitújoncok
megkereszteltek (ezek közül hittanítók)
nem katolikusok:
keresztény felekezetűek (felekezet szerint)
izraeliták
mohamedánok
pogányok (különféle kultuszok szerint)
ismeretlen felekezetűek
felekezetnélküliek.

(Az egyházi összeírás a polgári összeírási területek és határok szerinti feloszlást követi.)

A tervezet a továbbiakban a következő főbb adatcsoportokat tartalmazza: papok és szerzetesek, egyházi állag, lelkipásztorkodás, katolikus egyesületi élet és a hitélet közös megnyilvánulásai, a hittérjesztés elősegítésére irányuló intézmények, akció katolika, nevelési és kulturális intézmények, jótékonysági és segélyezési intézmények, egyházi vagyon, egyházi törvénykezés és végül a papság ellátása.

A következő fejezetekben a szerző az egyházi statisztikai szolgálat megvalósításának elméleti és gyakorlati fázisait ismerteti és annak fokozatos bevezetése mellett tör pálcát, míg az utolsó fejezetben a tervezethez további hozzászólásokat kér.

Amennyiben a katolikus egyház e nagy alapossággal és körültekintéssel megírt tervezetet magáévá tenné, úgy az a nemzetközi statisztikai szolgálatnak is hasznára válnék. *Ruh György.*

Calabrese, Donato Miani: Il fenomeno infortunistico nelle imprese industriali dell'Italia meridionale.

Nápoly, 1938 131 l.—*p.*

Szerző a nápolyi R. Liquidazione del Sindacato Infortuni „Assicurazioni Sociali" által 1930-ban számbavett délolaszországi ipari balesetek adatait dolgozta fel. A számbavett balesetek feldolgozása és az eredmények vizsgálata 9 ipari kategóriára tagoltan a balesetet szenvedtek korára, nemére, a baleset idejére (hónap, nap, óra), a balesetet megelőző szolgálat tartamára, a baleseti sérülések természetére, fokára, helyére, okára terjedt ki. Az érdekes vizsgálódásoknak fontosabb eredményei a következők: Általában a legtöbb baleset a szállító-, fa- és építőiparban fordult elő, még pedig a leggyakrabban a 15 és 35 évek közti korúak között. Az építő-, malom- és tészta-, a konzerv- és a bőriparban a férfimunkások közül a 15—19 éves korban szenvedtek legtöbb balesetet, míg a fa- és nyomdásziparban a 20—24 évesek. A női munkásokat az építő-, malom- és tészta-, a konzerv- és a nyomdásziparban a 15—19 éves korukban érte a legtöbb baleset, míg a többi ipari kategóriákban 20—24 éves korukban. A korviszonyok vizsgálatának eredményei azt mutatják, hogy magasabb életkorban kevesebb a baleset. A baleset előtti szolgálati idő és a baleset gyakoriság közt negatív korreláció mutatkozik, ami azt bizonyítja, hogy a munkás idővel elért ügyessége csökkenti a baleseti veszélyt. A legtöbb baleset augusztus havában történik (meteorológiai hatás), míg a napok közül a hétfő (a vasárnapi alkoholfogyasztás miatt) és a szombat (fáradtság miatt) mutatja fel a legtöbb balesetet. *G. G. dr.*

Statistique de la navigation avec les pays étrangers, 1937. Bureau central de statistique. La Haye.

Németbirodalom. *(Allemagne.)* — *Bevölkerungsvorgänge in Berlin,* 1936. Statistisches Amt der Reichshauptstadt. Berlin. (Mitteilungen. 24.)

Der Fremdenverkehr in Baden, 1937. Badisches statistisches Landesamt. Karlsruhe.

Statistisches Jahrbuch der Stadt Breslau, 1934. Statistisches Amt der Stadt. Breslau.

Statistisches Jahrbuch für Österreich, 1938. Österreichisches statistisches Landesamt. Wien.

Tabellarische Übersichten des Lübekischen Handels, 1936. Statistisches Amt. Lübeck.

Verwaltungsbericht des Stadt Ludwigshafen am Rhein, 1936. Statistisches Amt und Wahlamt. Ludwigshafen am Rhein.

Doublet, Jacques: *Le front du travail allemand.* Centre d'études de politique étrangère. 151 l. Paris 1937. (Publication. 10.)

Norvégia. *(Norvège.)* — *Assurances de l'État contre les accidents pour les travailleurs de l'industrie,* etc., 1935. Administration royale des assurances sociales. Oslo. (Norges offisielle statistikk. IX. 142.)

Élection en 1937 pour les conseils communaux et municipaux, 1937. Bureau central de statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. IX. 133.)

Grandes pêches maritimes, 1936. Fiskeridirektoeren. Oslo. (Norges offisielle statistikk. IX. 139.)

Statistique des hospices d'aliénés, 1936. Bureau central de statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. IX. 143.)

Statistique des télégraphes et des téléphones de l'État de Norvège, 1936/7. Telegrafstyret. Oslo. (Norges offisielle statistikk. IX. 134.)

Statistique postale, 1937. Poststyret. Oslo. (Norges offisielle stitistikk. IX. 141.)

Superficies agricoles et élevage du bétail. Récoltes, etc., 1937. Bureau central de statistique. Oslo. (Norges offisielle statistikk. IX. 132.)

Olaszország. *(Italie.)* — *Censimento generale della popolazione,* 1936. II. köt. *Province.* 91. füzet. *Provincia di Càgliari.* 93. füzet. *Provincia di Nuoro.* 94. füzet. *Provincia di Sàssari.* Istituto centrale di statistica. Roma.

Relazioni del Consiglio di amministrazione e del collegio dei sindaci, 1937. Istituto nazionale delle assicurazioni. Roma.

Portugália. *(Portugal.)* — *Anuário estatístico de Portugal,* 1936. Instituto nacional de estatística. Lisboa.

Románia. *(Roumanie.)* — *Le commerce extérieur de la Roumanie,* 1936/1937. Service des études B. N. R. Bucarest. (Kartogramm.)

Banu, Dr. G.: *Les grands problèmes de la médecine sociale.* 57 l. Bucarest. 1938.

Darkó Zoltán dr.: *A román agrárreform és az erdélyi magyar egyházak.* 8 l. Debrecen. 1938. (Klny. az Erdélyi füzetek 1. számából.)

Svájc. *(Suisse.)* — *Bevölkerungsbewegung in der Schweiz,* 1936. Eidgenössisches statitisches Amt. Bern. (Statistische Quellenwerke. 79.)

Bevölkerung und Wirtschaft der Stadt Bern. Jahrbuch, 1937/8. Statistisches Amt. Bern.

Die Gemeindesteuerverhältnisse im Kanton Zürich, 1937. Statistisches Bureau des Kantons. Zürich. (Statistische Mitteilungen. 192.)

Jahresbericht der schweiz. Handelsstatistik, 1937. I. rész. Eidgenössische Oberzolldirektion. Bern.

Stand und Entwicklung der Wohnverhältnisse Berns seit 1896. Statistisches Amt der Stadt. Bern.

Brüschweiler, Dr. Carl: *Saläre und Arbeitsverhältnisse kaufmännischer Angestellter in der Schweiz,* 1936. 124 l. Zürich. 1938.

Svédország. *(Suède.)* — *Accispliktiga näringar,* 1936/7. Kungl. kontrolistyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Brottsligheten, 1935. Statistiska centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Folkmängden inom administrativa områden, 1937. Statistiska centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Lotsverket, 1937. Kungl. lotsstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Sziám. *(Siam.)* — *Finances publiques,* 1928/1937. Société des nations. Genève.

Statistical year book of the Kingdom of Siam, 1933/1935. Division of central service of statistics. Bangkok.

Folyóiratszemle. — *Revues.*

Archiv für Bevölkerungswissenschaft (Volkskunde) und Bevölkerungspolitik (8. évf. 2. sz., Lipcse 1938, ném.). Harmsen H.: Német-Ausztria, a német népbirodalom része. — *Kranz H. W. és Koller S.:* A foglalkozás szerinti termékenységi különbségeknek a környezettől való függése. — *Haerle H.:* Családstatisztikai vizsgálódások a keletporoszországi közép- és felsőbbfokú iskolák tanárai körében. — *Burgdörfer F.:* Beszélgetés a népességpolitikáról Mussolinivel. — *(3. sz.).* — *Haufe H.:* Románia népességének alakulása a 19. és 20. században. — *Wüscht J.:* Jugoszlávia természetes népmozgalmának lényege és alapjai. — *Gross H.:* Nép és föld Délkelet-Európában. — *Ungern-Sternberg R.:* A halandóság, az öngyilkosságok gyakoriságának és a törvénytelen születéseknek alakulása az utolsó 180 évben Svédországban.

Die Volkswirtschaft (11. évf. 7. sz., Bern 1938, ném.). — A svájci tímáripar termelési értéke és költségszámítása. — Pályaválasztási tanácsadás és tanoncközvetítés 1937-ben. — A tanoncvizsgák és tanoncszerződések 1937-ben.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (30. évf. 1. sz., Lipcse-Drezda 1938, ném.). — *Heberle R.:* A vándormozgalmak kutatásának módszerei. A belső vándorlások statisztikája. — *(2. sz.).* — *Huhle F.:* Statisztikai feladatok a fogyasztás kutatásában.

Journal of the American Statistical Association (31. köt. 194. sz., Menasha 1936, ang.). — *Ferger W. F.:* Az ár és vásárlóerő indexek megkülönböztető fogalmai. — *Lotka A. J.:* Az Egyesült Államok tényleges természetes szaporodása földrajzi megoszlása szerint és a szaporodási képesség mérésének vizsgálata. — *Cox A. B.:* Az Amerikai Mezőgazdasági Egyesület, a pamuttenyésztők és a mezőgazdasági kérdés. —

Cohen M. R.: A természet statisztikai vizsgálata. — *Pearson E. S.:* A statisztika módszere és alkalmazása Nagy-Britanniában. — *Würzburger E.:* A halálozási statisztika összehasonlíthatósága. — *(195. sz.).* — *Whelpton P. K.:* A népesség előre kiszámításának empirikus módszere. — *Bowley A. L.:* A kiválasztás alkalmazása a közgazdasági és társadalmi kérdésekben. — *Halligan C. W.:* A kereskedelmi szövetkezetek statisztikáinak gyakorlati oldala. — *Fisher I.:* A nagykereskedelmi árindex változásai, kapcsolatban a gyári munkáslétszámmal. — *Edwards A. M.:* A néger mint a nemzeti munkaerő tényezője. — *Swaine Thomas D.:* Az 1935/36. évi svéd népszámlálás. — *Malzberg B.:* Az agyműködési zavarok aránya New York állam egyes népességi csoportjaiban. — *(196. sz.).* — *Pearl R.:* Karl Pearson, 1857—1936. — *Leong Y. S.:* Az Egyesült Államok rézstatisztikája. — *Muench H.:* A védőoltások eredményeinek valószínű megoszlása. — *Snedecor G. W.:* A biológia statisztikai módszereinek tökéletesítése. — *Sissman L.:* A postatakarék rendszer fejlődése. — *Methorst H. W.:* A hollandiai népességnyilvántartás új rendszere. — *(32. köt. 197. sz., 1937.).* — *Davis J. S.:* Statisztika és társadalomvizsgálat. — *Sloan L. H.:* Testületi jelentések mint a beruházási politika alapjai. — *Altmeyer A. J.:* A Társadalombiztosítási Tanács eredményes vezetésének statisztikai követelményei. — *Bigge G. E.:* A munkanélküli segélyezés eredményes keresztülvitelének minimális statisztikai követelményei. — *Monroe D.:* A családok tagok szerinti elemzése, tekintettel a fogyasztásra. — *Williams F. M.:* A családi kiadások eltéréseinek becslési módszerei. — *Dean J.:* Statisztikai költséggörbék. — *Peterson F.:* A sztrájkstatisztikánál használatos módszerek. — *Foster R. R.* és *Wickens D. L.:* A lakóházépítkezések felbecsült száma. — *Linder F. E.:* Az idegen halottakról készült kimutatás hatása a halálozási arányszámokra.

Kisebbségvédelem (1. évf. 1. sz., Budapest 1938, m.). — *Flachbarth E.:* A kisebbségi jog alapvető problémáinak jelentősége a magyar jogtudomány szempontjából. — *Rónai A.:* Kisebbségtudomány. — *Thirring L.:* Az asszimiláció statisztikai megfigyelésének főbb szempontjai. — *Barsy Gy.:* Nemzet, nemzetiség és nép. — *Páll A.:* A magyarság népsúlya a statisztika mérlegén. — *Kardos B.:* A jugoszláviai földreform végeredményei nemzetiségek szerint. — *(2—3. sz.).* — *Kenéz B.:* A magyar kisebbségek kérdése. — *Gogolák L.:* A csehszlovákiai autonomista mozgalmak háttere. — *Kardos B.:* Kisebbségi iskolaügy Jugoszláviában. — *Csürös M.:* Vegyes házasságok Erdély városaiban.

Magyar Szemle (33. köt. 2. [130.] sz., Budapest 1938, m.). — *Bartócz J.:* Diákszociográfiai vázlatok. — *(3. [131.] sz.).* — *Moravek E.:* A nyelvi asszimiláció. — *H. Kovács Gy.:* A földbirtok szociális és kulturális hivatásáról. — *Boldizsár J.:* Az orvosok szociális helyzete.

Mitteilungen des Hamburgischen Welt-Wirtschafts-Archivs (4. évf. 9. sz., Hamburg 1938, ném.). — A német belhajózás helyzete. — A dologi beruházások alakulása a jelenlegi gazdasági fellendülés alatt. — *(11. sz.).* — A közgazdasági dologi beruházások finanszírozása. — A német nagybankok üzleti eredményei. — *(12. sz.).* — A német gépjáróműgazdaság. — A légiforgalom biztonsága a biztosítás tükrében. — *(13. sz.).* — A német ipari munkás szociális helyzete. — Németország óraipara és -kereskedelme. — *(14. sz.).* — A német tengerhajózás helyzete. — Az alkalmazottak szociális helyzete. — *(15. sz.).* — Az újabb hajóépítések a német tengerhajózásban. — Az építőipar a fellendülés 5. évében. — *(16. sz.).* — A fogyasztás finanszírozásának problémája Németországban. — A német konjunktúra fejlődése területenkint. — A szellemi munkások szociális helyzete. — *(17. sz.).* — A német hajóstársaságok mérlegei.

Revue de l'Institut de Sociologie (16. évf. 2. sz., Brüsszel 1936, fr.). — *Bonger W. A.:* Az öngyilkosság mint társadalmi jelenség. — *(4. sz.).* — *Levy P. M. G.:* Az élelmezés. — *(17. évf. 2. sz., 1937.).* — *Lemoine R. J.:* A mezőgazdasági válság. A mezőgazdasági munkaviszályok és a mezőgazdaság eladósodottsága. I. — *(3. sz.).* — *Lemoine R. J.:* A mezőgazdasági válság. A mezőgazdasági munkaviszályok és a mezőgazdaság eladósodottsága. II. — *Jacquemyns A.:* A földtulajdon és a feles gazdaság Olaszországban. — *(4. sz.).* — *Fuss A.:* Szabadidő és szórakozás. — *(18. évf. 1. sz., 1938.).* — *Klaufer F.:* A statisztikai adatok interpretálása.

Revue Internationale du Travail (37. köt. 5. sz., Genf 1938, fr.). — *Burns M. E.:* A munkanélküliek segélyezése az Egyesült Államokban. — *Lefranc E. és G.:* A munkásnevelés Franciaországban. — *Richmond A. C.:* Magánszervezetek működése a munkanélküliek érdekében Angliában. — A munkafelügyelet Cseh-Szlovákiában 1930—1935. — *(6. sz.).* — *Watt J. R.:* Társadalmi biztonság és a dolgozók az Egyesült Államokban. — *Strickland C. F.:* A szövetkezetek fontossága és értéke a kevéssé fejlett, vagy jelenleg iparosodó államokban. — *Nelson L.:* A mezőgazdasági munkások helyzete az Egyesült Államokban. — Az „alkalmazott" fogalmának meghatározása.

Statisticky Obzor (19. évf. 5—6. sz., Prága 1938, cseh). — *Turulíř B.:* A tojástermelésre vonatkozó kimutatás megszervezése és az eredmények feldolgozása. — *Stejskal L.:* A cseh tejtermelés. — *Horváth P.:* A tótok Csehországban, Morvaországban és Sziléziában. — *Bauer M.:* Az iparstatisztika fejlődése és a jelenlegi iparstatisztika. — *Bajkov A.:* A Szovjetunió külkereskedelmének fejlődése.

Wirtschaft und Statistik (18. évf. 11. sz., Berlin 1938, ném.). — A világkereskedelem 1937-ben. — Az építkezési tevékenység 1937-ben. — A munkanélküliség a külföldön. — A német városok népességének fejlődése 1937-ben. — A színtársulatok az 1937/38. színi évadban. — *(12. sz.).* — A közsegélyezés az 1936/37. számtartási évben. — Az alkalmazottak az iparban 1938 tavaszán. — Egyes ipari termékek fogyasztása a mezőgazdaságban. — A margarin és mesterséges ételzsírgyártás és eladás 1937-ben. — A tengeri halárak 1928 óta. — A forgalmi adó és a forgalom fejlődése 1932-től 1937-ig. — A zsidók száma a Földön 1937-ben. — A társadalombiztosítás 1937-ben. — *(13. sz.).* — Az új ipartelepek családi és üzemi viszonyainak alakulása. — Az állatvágások és a húsellátás 1937-ben és 1938 januárjától májusig. — A vámjövedelem 1937-ben. — A közúti vasutak személyforgalma 1937/38-ban. — Az izzólámpák áralakulása 1886 óta. — Újabb külföldi népességi adatok. — A kórházak a Németbirodalomban 1936-ban. — A községek tisztviselői és alkalmazottai.

KÜLÖNFÉLE

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Kinevezés. — *Nominations.* A Kormányzó Úr Ő Főméltósága Gödöllőn 1938. évi szeptember hó 7. napján kelt legfelsőbb elhatározásával a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Sas* Béla statisztikai főtanácsosi címmel és jelleggel felruházott statisztikai tanácsost statisztikai főtanácsossá méltóztatott kinevezni.

A magyar királyi miniszterelnök a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Doleschall* Lajos statisztikai tanácsosi címmel és jelleggel felruházott statisztikai felügyelőt statisztikai tanácsossá, *Sass* Leó statisztikai felügyelői címmel és jelleggel felruházott statisztikai főtisztet statisztikai felügyelővé, *Várady* Pál statisztikai ellenőrt statisztikai főtisztté, *Pál* K. E. György statisztikai tisztet statisztikai ellenőrré, *Bakonyi* Ottó statisztikai gyakornokot statisztikai tisztté nevezte ki.

A Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal elnöke a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Belle* József és *Vas* Miklós szakdíjnokokat statisztikai gyakornokokká, *Rochlitz* Gyula és *Nagy* Béla kezelési gyakornokokat irodasegédtisztekké, *Balázs* Barnabás és *Buláth* Tibor szakdíjnokokat kezelési gyakornokokká, továbbá *Ifju* Ferenc díjnokot ideiglenes minőségű kezelővé nevezte ki.

Címadományozás. — *Promotion.* A Kormányzó Úr Ő Főméltósága Budapesten 1938. évi július hó 21. napján kelt legfelsőbb elhatározásával a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére *Szabó* Mihály statisztikai főtanácsosnak nyugállományba helyezése alkalmából közel négy évtizeden át teljesített értékes szolgálatai elismeréséül a magyar királyi kormányfőtanácsosi címet méltóztatott adományozni.

Nyugdíjazás. — *Mise à la retraite.* A magyar királyi miniszterelnök a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal létszámából *Pernesz* Károly statisztikai főtanácsost nyugállományba helyezte.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szakosztályülések. — *Séances de sections.*

Harmadik közlemény. — *Communication No 3.*

A Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság IV., XII. és XVIII. szakosztályainak folytatólagos ülésein ugyancsak az 1937. évi külkereskedelmi forgalom végleges egységértékei állapíttattak meg. Az üléseken a Bizottság elnökségét *Farkas* János dr. min. tanácsos, h. elnök képviselte. Az előadók a XVIII. szakosztály ülésén *Meszlényi* Emil dr. min. osztálytanácsos, a IV. szakosztályén *vitéz Pap* László dr. min. titkár, a Bizottság titkárai, a XII. szakosztály ülésén pedig *Petrichevich-Horváth* Miklós br. dr. min. s. titkár voltak.

A **IV. szakosztály** folyó évi március hó 28-án tartotta meg ülését *Szentjóby-Staub* Elemér ny. h. államtitkár szakosztályelnök elnöklete alatt. Jelen voltak: *Flegmann* Imre dr. kereskedelmi tanácsos, *Goldfinger* Gábor m. kir. kereskedelmi főtanácsos, *Mosch* Béla kereskedelmi tanácsos, *Saxlehner* Kálmán m. kir. kormányfőtanácsos, *Szücs* Miklós kereskedelmi tanácsos tagok, *Osztrovszky* Antal dr. meghivott tag és *Dér* Artur szakértő.

Az elnök az ülés megnyitása után meleg szavakkal méltatta a Bizottság elnökének, *Konkoly Thege* Gyula dr. államtitkárnak érdemeit abból az alkalomból, hogy a Kormányzó Úr Őfőméltósága őt az államtitkári cím adományozásával tüntette ki, s Isten áldását kérte további munkásságára. Majd *Mosch* Béla terjesztette elő jelentését a tésztaárukra vonatkozóan.

A magyar tésztaipar — a szárított, de nem sütött áruk gyártása — az utolsó 18 évben indult komoly fejlődésnek. Csonka-Magyarország területén 3 nagy gyár és kb. 30 kisebb üzem dolgozik. A fogyasztás a városokban növekedett meg, ahol egyre gyakrabban vált kereső nővé a háziasszony.

A főváros területén két nagy gyár, egy hatósági üzem és kb. 10 kisebb üzem dolgoznak fel tésztát. Az első hármat kivéve, a többi a kereskedőelem árleszorító politikája miatt nagyobbrészt kannatojással kénytelen dolgozni, már pedig komoly vélemény szerint a kannatojás veszedelmes az emberi szervezetre. Sajnálatos ezért, hogy sem a tészta-

KÜLÖNFÉLE

M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Office Central Royal Hongrois de Statistique.

Kinevezés. — *Nominations.* A Kormányzó Úr Ő Főméltósága Gödöllőn 1938. évi szeptember hó 7. napján kelt legfelsőbb elhatározásával a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Sas* Béla statisztikai főtanácsosi címmel és jelleggel felruházott statisztikai tanácsost statisztikai főtanácsossá méltóztatott kinevezni.

A magyar királyi miniszterelnök a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Doleschall* Lajos statisztikai tanácsosi címmel és jelleggel felruházott statisztikai felügyelőt statisztikai tanácsossá, *Sass* Leó statisztikai felügyelői címmel és jelleggel felruházott statisztikai főtisztet statisztikai felügyelővé, *Várady* Pál statisztikai ellenőrt statisztikai főtisztté, *Pál* K. E. György statisztikai tisztet statisztikai ellenőrré, *Bakonyi* Ottó statisztikai gyakornokot statisztikai tisztté nevezte ki.

A Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal elnöke a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal személyzeti létszámában *Belle* József és *Vas* Miklós szakdíjnokokat statisztikai gyakornokokká, *Rochlitz* Gyula és *Nagy* Béla kezelési gyakornokokat irodasegédtisztekké, *Balázs* Barnabás és *Buláth* Tibor szakdíjnokokat kezelési gyakornokokká, továbbá *Ifju* Ferenc díjnokot ideiglenes minőségű kezelővé nevezte ki.

Címadományozás. — *Promotion.* A Kormányzó Úr Ő Főméltósága Budapesten 1938. évi július hó 21. napján kelt legfelsőbb elhatározásával a magyar királyi miniszterelnök előterjesztésére *Szabó* Mihály statisztikai főtanácsosnak nyugállományba helyezése alkalmából közel négy évtizeden át teljesített értékes szolgálatai elismeréséül a magyar királyi kormányfőtanácsosi címet méltóztatott adományozni.

Nyugdíjazás. — *Mise à la retraite.* A magyar királyi miniszterelnök a Magyar királyi Központi Statisztikai Hivatal létszámából *Pernesz* Károly statisztikai főtanácsost nyugállományba helyezte.

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szakosztályülések. — *Séances de sections.*

Harmadik közlemény. — *Communication No 3.*

A Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság IV., XII. és XVIII. szakosztályainak folytatólagos ülésein ugyancsak az 1937. évi külkereskedelmi forgalom végleges egységértékei állapíttattak meg. Az üléseken a Bizottság elnökségét *Farkas* János dr. min. tanácsos, h. elnök képviselte. Az előadók a XVIII. szakosztály ülésén *Meszlényi* Emil dr. min. osztálytanácsos, a IV. szakosztályén *vitéz Pap* László dr. min. titkár, a Bizottság titkárai, a XII. szakosztály ülésén pedig *Petrichevich-Horváth* Miklós br. dr. min. s. titkár voltak.

A **IV. szakosztály** folyó évi március hó 28-án tartotta meg ülését *Szentjóby-Staub* Elemér ny. h. államtitkár szakosztályelnök elnöklete alatt. Jelen voltak: *Flegmann* Imre dr. kereskedelmi tanácsos, *Goldfinger* Gábor m. kir. kereskedelmi főtanácsos, *Mosch* Béla kereskedelmi tanácsos, *Saxlehner* Kálmán m. kir. kormányfőtanácsos, *Szücs* Miklós kereskedelmi tanácsos tagok, *Osztrovszky* Antal dr. meghivott tag és *Dér* Artur szakértő.

Az elnök az ülés megnyitása után meleg szavakkal méltatta a Bizottság elnökének, *Konkoly Thege* Gyula dr. államtitkárnak érdemeit abból az alkalomból, hogy a Kormányzó Úr Őfőméltósága őt az államtitkári cím adományozásával tüntette ki, s Isten áldását kérte további munkásságára. Majd *Mosch* Béla terjesztette elő jelentését a tésztaárukra vonatkozóan.

A magyar tésztaipar — a szárított, de nem sütött áruk gyártása — az utolsó 18 évben indult komoly fejlődésnek. Csonka-Magyarország területén 3 nagy gyár és kb. 30 kisebb üzem dolgozik. A fogyasztás a városokban növekedett meg, ahol egyre gyakrabban vált kereső nővé a háziasszony.

A főváros területén két nagy gyár, egy hatósági üzem és kb. 10 kisebb üzem dolgoznak fel tésztát. Az első hármat kivéve, a többi a kereskedőelem árleszorító politikája miatt nagyobbrészt kannatojással kénytelen dolgozni, már pedig komoly vélemény szerint a kannatojás veszedelmes az emberi szervezetre. Sajnálatos ezért, hogy sem a tészta-

gyártás égető kérdése, mint a tésztamárkázás, a súlyszabványozás, sem pedig magát a tésztagyártást irányító rendelet még nem került kiadásra.

A pesti gyárak az úgynevezett szezón alatt naponta kb. 75—100 q-t termelnek. Ez a szám már maga mutatja, hogy a városi lakosság milyen nagy mértékben fogyasztja ezt a cikket. A makaróni, levestészták, tarhonya magyar lisztből, magyar tojásból készülnek. Elsőrendű mezőgazdasági érdek tehát, hogy belföldi fogyasztásuk emeltessék és exportjuk lehetővé tétessék.

Dér Arturnak a szesz és az égetett szeszes italok, a gyümölcs- és főzelékkonzervek s az élesztő piaci helyzetét ismertető jelentése így hangzott:

Az 1937. évben a forgalom szempontjából ismét némi emelkedés volt tapasztalható, ami a bizonyos mértékben megjavult gazdasági viszonyoknak tulajdonítandó. A szesz- és szeszesital-üzletben eddig folytatott gyakorlatot gyökeresen megváltoztatja a pénzügyminiszternek 1936 végén kibocsátott rendelete, amely a bornak szeszfőzés céljára való fokozottabb mérvű felhasználását teszi lehetővé. Ez azt jelenti, hogy az eddig gabonafélékből, melasszból és egyéb terményekből előállított fogyasztási szesz borból készült magasfokú, azaz 96%-os párlattal helyettesíthető. Ennek következtében lényeges eltolódás állott be az alkohol fogyasztásában a borpárlat javára, ami kitűnik abból, hogy az 1935/36. évi 33.678 absz. hl. fogyasztási szesszel szemben 1936/37-ben csupán 22.108 absz. hl. került felhasználásra. Az említett rendelkezés a szőlősgazdák megsegítését célozza. Hogy azonban ezzel a kitűzött cél tényleg elérhetővé válik-e, ez természetesen a jövő kérdése.

A pálinkafélékre vonatkozólag megemlíthető, hogy a gyümölcstermés az elmult évben felette kedvezőtlen volt, s ezért sem barackból, sem szilvából nem állottak rendelkezésre olyan mennyiségek, amelyek párlat céljára feldolgozhatók lettek volna. Ezekben a cikkekben tehát — különösen pedig jobb áruban — érezhető hiányok mutatkoztak. Az árak mégsem emelkedtek lényegesen, ami az igen éles versenynek volt tulajdonítható. A jelentéktelen készletek fokozatos apadásával azonban minden valószínűség szerint magasabb eladási árakat lehet elérni. A bőséges szőlőszüret folytán nagyobb mennyiségű nyersanyag került kifőzésre, s így a törkölyárak eleinte hanyatlottak. Később azonban némi megszilárdulás következett be, tekintettel arra, hogy e cikkben a többi pálinkák gyérülő készletei miatt a kereslet nagyobb volt. Az export a tavalyi keretek között mozgott és főleg az Amerikai Egyesült Államokba irányult. Gyümölcspálinkát nem importáltunk. Finomabb likőrökből sem volt számottevő a behozatal. A szeszellátás 1937-ben is az Orsz. Szeszértékesítő r.-t. útján történt. A fizetésképtelenségi esetek száma nem haladta meg a tavalyi arányt. A munkabérek kb. 5—10%-kal emelkedtek.

A *konzervgyárainkról* a jelenlegi időpontban végleges képet adni még nem lehet, tekintve, hogy a kampány tulajdonképen július elején kezdődik, így a következő év június 30-án zárul. Az 1937/38. évi (július 1-ével kezdő) kampányban gyártási programmjuk az előző évekhez képest némi emelkedést mutat. A belföldi kereslet árnyalatilag csökkenő árak mellett bizonyos mértékig élénkebbnek mondható, ezzel szemben az egyetlen számottevő cikknek, a sűrített paradicsomnak kivitelében komoly fennakadás történt és az igen éles külföldi verseny következtében az árak jelentékeny mértékben csökkentek. A készletek az előző évekkel szemben jóval nagyobbak és amennyiben a kampány második felében jelentékeny javulás nem állana be, úgy ennek hatása a jövő évi paradicsomprogrammot kétségtelenül kedvezőtlenül fogja befolyásolni.

Az 1937. évi *élesztő*forgalom az elmult évhez képest igen jelentéktelen eltérést mutat. A cikket terhelő, százalékszerűen is magas fogyasztási, termelési és váltságadók az élesztő fogyasztását változatlanul hátrányosan befolyásolták és csak az év végével mutatkozik alig számbajöhető csekély fellendülés. E cikknek exportálása a környező államokba a védővámok miatt továbbra is lehetetlen volt és csak Amerikába történtek kisebb kiszállítások.

Flegmann Imre dr. a borpiacról a következőkezőképen számolt be:

Az 1937. évben *bor*kivitelünk nemcsak mennyiségben, hanem értékben is erőteljesen emelkedett. Az 1936. évi 250.000 métermázsás kivitelünkkel szemben 1937-ben 379.000 métermázsa bort exportáltunk, ami 50%-os emelkedésnek felel meg.

A kiviteli statisztika alapján megállapíthatjuk, hogy exportkereskedelmünk nemcsak a régi piacokat tudta megtartani és továbbfejleszteni, hanem új piacokat is szerzett a magyar bor részére a lefolyt kiviteli idény során.

Régi piacaink közül a legnagyobb fejlődést Svájc mutatja. Ide az 1936. évi 37.600 mázsával szemben 109.490 q magyar bort vittünk ki. Svájci kivitelünknek ezt az újjáéledését részben a spanyol bor-import szünetelésének köszönhetjük, másrészt azonban az 1936. évi termésű boraink jó minőségének, aminek révén a Svájc által szükségelt keverési céloknak különösen megfeleltek.

Német viszonylatban kivitelünk csaknem változatlan maradt és az 1936. évi 159.422 q-val szemben 155.407 mázsát tett. Erre a piacra elsősorban a párlatborrá feldolgozott leggyengébb minőségű boraink exportáltatnak. Körülbelül 25.000 mázsára tehető a csemege- és vörösborkivitelünk, további 5.800 mázsás keretben minőségi (tokaji és badacsonyi) borokat viszünk ki a német piacra.

Ausztria, amely saját termelését állandóan növelte és már bizonyos borfelesleg felett rendelkezett, 7.545 mázsáról 11.930 métermázsára fokozta magyar borbevitelét. A bevitel majdnem kizárólag jóminőségű borokból állott oly célból, hogy a gyenge minőségű osztrák borokat a finom, testes magyar borokkal feljavítsák. Ausztria felé irányuló kivitelünk legnagyobb akadályát az képezte, hogy az olasz borok lényeges vámvisszatérítést élvezvén, leküzdhetetlen versenyt támasztottak a magyar boroknak.

Csehország felé 3.000, Lengyelország felé pedig 2.000 métermázsával emelkedett a kivitelünk a lefolyt évben. Ezt a kis emelkedést is mint örvendetes tényt kell regisztrálnunk, mert az említett országokba kizárólag jóminőségű és értékes borokat vittünk ki. Mindkét piacon lehetséges lenne borkivitelünk fejlesztése, ha a borbevitelt terhelő különböző vámokat és adókat csökkenteni lehetne. Ehelyütt emlékszem meg a földmívelésügyi kormány által Krakkóban létesített állami ellenőrzés alatt álló közpincéről, amely lehetővé teszi mind a lengyel kereskedelem, mind a magyar termelőközönség részére, hogy borait megfelelő kezelésben részesítse és állami ellenőrzés mellett palackolhassa.

Mint új piacról kell megemlékezni Franciaországról, amely az előző évi 1.800 mázsával szemben 25.000 métermázsát vitt be 1937-ben és a belga-luxemburgi vámterületről, amely 28.500 mázsa bort vásárolt 1937-ben Magyarországon, míg az előző években egyáltalán nem szerepelt kivitelünkben. A magyar borkivitelnek e két új piac felé való megindulását az 1936. évi gyenge francia szüreti eredmények tették lehetővé.

Az 1937. évet nyomott árnívó jellemezte és a mutatkozó bő termés az árak további esésével és olyan hordóhiánnyal fenyegetett, amely katasztrófát jelentett volna az egész magyar bortermelésre és vele együtt az egész magyar borgazdaságra.

Ez a helyzet tette szükségessé, hogy a földmívelésügyi kormány a szőlőtermelő érdekeltséggel karöltve oly intézményt hívjon életre, amelynek feladata az árak szabályozása és a hordóhiányban szenvedő vidékek termésének elhelyezése. 1937 őszén alakult meg erre a célra a Magyar Szőlősgazdák Országos Borértékesítő Szövetkezete, melynek sikerült beavatkozásával a zuhanó mustárakat cukorfokonként 0·7 fillérre emelni. A MASzOBSz e tevékenységében igen értékes támogatóra talált a magyar borexportkereskedelemben, amely a szövetkezettel karöltve bevásárlásait úgy és ott intézte, hogy a kívánt árnívó fenntartható volt. A hordóhiány leküzdésére a MASzOBSz a bortárházak egész sorának kiépítését kezdette meg azokon a vidékeken, amelyek hordóra legjobban voltak rászorulva.

A MASzOBSz működése csak a tömegborokat termelő vidékekre terjedt ki, míg a minőségi borvidékeknek kellő megsegítése még nyílt probléma, amely éppen most áll tárgyalás alatt.

A *szeszipar* és *szeszkereskedelem* viszonyairól *Goldfinger* Gábor tett részletes jelentést:

A szesztermelés és értékesítés helyzetéről csak akkor kaphatunk helyes képet, ha az egyes adatokat nem naptári évenként, hanem termelési évadonként vizsgáljuk. Ennek előrebocsátásával közöljük az 1936. és 1937. naptári évekre vonatkozó statisztikai adatokat, megjegyezve, hogy ott, ahol az összefüggés jobb megvilágítására szükséges, a termelési évadra vonatkozó adatokra is kitérünk.

		1937. absz. hl.		1936. absz. hl.
Készlet január hó 1-én		67.700		66.700
Termelés január 1-től december 31-ig		408.600		314.000
Felhasználás jan. 1-től december 31-ig		476.300		380.700
Fogyasztási célra	16.100		31.600	
Ecetgyártási célra	15.300		15.200	
Denaturálási célra	46.600		43.600	
Ipari célra és kiviteli cikkek előállítására	29.000		27.600	
Motorhajtási célra	133.600		121.000	
Belföldön értékesítve	240.600		239.000	
Exportálva	136.400		68.800	
Összes felhasználás	377.000		307.800	
Apadás	5.900	382.900	5.200	313.000
Készlet dec. 31-én		93.400		67.700

A termelés emelkedése úgy állott elő, hogy az 1936. év első nyolc hónapját magában foglaló 1935/36. termelési évad folyamán az 1935. évi nagyon gyenge nyersanyagtermés következtében az érdekeltségek javaslatára a m. kir. pénzügyminisztérium mindössze 297.000 absz. hl.-nyi termelési keretet osztott szét. Az 1936/37. termelési évadra megállapított 375.000 hl.-es termelési keret kifőzése pedig 1936-ban még csak megkezdődött, s így ez a keret túlnyomórészt 1937-ben került kifőzésre. Ezért látszik magasnak az 1937. évi termelés, holott az 1937/38. termelési évadra a kedvező nyersanyagtermés ellenére is csak 360.000 absz. hl. termelési keret volt kiosztható és ennek még az ősz folyamán megkezdett gyorsütemű kitermelése is felduzzasztotta az 1937. évi termelést. Hogy milyen nagy mértékben igyekezett a magyar szeszipar hivatásának eleget tenni és csak a legszerényebb átlagárat lehetővé tevő magas termelési keretek mellett, a mezőgazdasági termények értékesítését elősegíteni, azt legjobban a kifizetett átlagárak mutatják. 1935/36-ban nyersszeszre absz. hektoliterenként 59·49 pengős átlagár alakult, amely az 1936/37. termelési évadban 48·96 pengőre csökkent. Az 1937/38. termelési évadban nyersszeszre absz. hl.-ként 40·05 pengő előleg kerül kifizetésre, amely nem magasabb a gazdasági válság mélypontján alacsonyabb nyersanyagárak mellett kifizetett előlegárnál.

Az egyes szeszkategóriák forgalmát tekintve a következőkben közöljük a forgalom alakulását:

a) A finomított szesz fogyasztását a következő adatok jellemzik:

Év	A fogyasztott mennyiség absz. hl.-ben	Év	A fogyasztott mennyiség absz. hl.-ben
1929	87.700	1934	23.924
1930	61.400	1935	32.251
1931	28.300	1936	31.600
1932	22.600	1937	16.100
1933	27.289		

A fogyasztási szesz forgalma az 1936. évi nagy bortermés folytán állami támogatással is fokozott borpárlattermelés következtében az 1937. évben az előző évi mennyiségnek mintegy felére csökkent. Miután az 1937/38. évi termelési évadban a kedvezőtlenebb bortermés ellenére is tovább folyt az állami hozzájárulással elősegített borpárlatfőzés, a fogyasztási szeszforgalom jövőbeni alakulását sem lehet kedvezőbben megítélni.

b) A denaturált szesz fogyasztása így alakult:

Év	A fogyasztott mennyiség absz. hl.-ben	Év	A fogyasztott mennyiség absz. hl.-ben
1929	49.600	1934	44.049
1930	50.100	1935	41.398
1931	47.800	1936	43.600
1932	43.500	1937	46.600
1933	40.474		

Az emelkedés az 1936. évhez viszonyítva 3.000 absz. hl. A közönség vásárlóképességének javulása és a tüzifa árának növekedése nagyobb mértékű emelkedést tett volna lehetővé, de a gázhálózatok kibővítése és a villamosítás előhaladása, valamint a petróleumfőzők elterjedése megakadályozta a nagyobb arányú forgalomemelkedést.

c) Az ecetgyártáshoz felhasznált szesz mennyiségéről a következő adataink vannak:

Év	A fogyasztott mennyiség absz. hl.-ben	Év	A fogyasztott mennyiség absz. hl.-ben
1929	20.800	1934	15.139
1930	19.900	1935	14.534
1931	16.700	1936	15.200
1932	14.900	1937	15.300
1933	15.240		

A felhasználás mennyisége lényegtelenül, 100 absz. hl.-rel emelkedett, mert a hatóságilag korlátozott szeszecetipar nem képes a konjunktúra kedvező alakulását a maga számára kellőképen kiaknázni. A teljesen szabad borecetipar ugyanis az alacsony borárak mellett sokkal nagyobb mértékben képes a piac változásaihoz idomulni.

d) Az ipari célokra és kiviteli cikkek előállításához felhasznált szesz mennyiségét a következő összeállítás mutatja be:

Év	A fogyasztott mennyiség absz. hl.-ben	Év	A fogyasztott mennyiség absz. hl.-ben
1929	8.100	1934	24.313
1930	7.800	1935	28.600
1931	4 100	1936	27.600
1932	5.500	1937	29.000
1933	9.278		

Az ipari, tudományos és gyógyászati stb. célokra szolgáló szesz mennyisége 1.400 absz. hl.-rel emelkedett.

e) A motorszesz forgalma az 1929—1937. években a következőképen alakult:

Év	A fogyasztott mennyiség absz. hl.-ben	Év	A fogyasztott mennyiség absz. hl.-ben
1929	25.400	1934	95.942
1930	110.109	1935	109.133
1931	115.500	1936	121.000
1932	91.800	1937	133.600
1933	95.485		

Az 1937. évi emelkedés 12.600 absz. hl., tehát 10%. A növekedő személyautóállomány a motorszesz forgalmának emelkedését idézte elő, azonban a további konjunktúraalakulás bizonytalansága folytán, valamint a teherautóknak és autóbuszoknak az olcsó gázolajat felhasználó és ezért gazdaságosabb Diesel-motorokra való átalakítása következtében a további motorszeszforgalom alakulását óvatosan kell megítélnünk.

Megjegyzendő, hogy az összes szeszeladási árak az 1933. év óta változatlanok annak ellenére, hogy az általános árszínvonal ez időpont óta jelentősen emelkedett. Ezeket az árakat az alábbi összeállítás adja:

Az Országos Szeszértékesítő r.-t. 1933 november hó 15-től érvényes szeszárat absz. hektoliterenként aranypengőben a köv. hasábon levő összeállítás mutatja be:

Megnevezés	10 hl.-en alul	10 hl. — 25 hl-ig	25 hl. — 50 hl-ig	50 hl. — 100 hl-ig	100 hl. és ezen felül
Adóköteles finomított szesz, fogyasztási célra *) . . .	196·30	190·12	186·—	181·88	179·82
Adómentes finomított szesz, ecetgyártási célra **) . . .	151·68	149·68	147·68	145·68	143·68
Adómentes előutópárlatszesz, denaturálási célra	66·21	64·15	62·09	60·03	57·97
Adómentes víztelenített szesz, denaturálási célra	78·24	76·18	74·12	72·06	70·—
Adómentes finomított szesz, ipari, tudományos, stb. célra	81·97	79·91	77·85	75·79	73·73
Adómentes víztelenített szesz, ipari, tudományos, stb. célra	86·21	84·15	82·09	80·03	77·97

*) Fenti árakhoz még 200 aranypengő állami szeszfogyasztási adó és a mindenkori helyhatósági szabályrendelettel megállapított városi, illetve községi szeszadópótlék is hozzászámítandó.

**) Az itt közölt árak forgalmi adó nélkül vannak felvéve és azokból az Országos Szeszértékesítő r.-t. a külön feltételt betartó igénylőknek absz. hektoliterenként 50 pengő külön árvisszatérítést ad.

A szeszesitalok közül az 1936/37. termelési év folyamán összesen 57.349 hl. *gyümölcspálinkát* termeltek ki, amely a megelőző termelési évvel szemben 27.960 hl. emelkedést mutat. Ez az emelkedés páratlanul áll az utolsó két évtized termelési eredményei között, amennyiben az 1928/29-es kampányban volt legnagyobb a termelés, de ekkor is csak 48.143 hl.-rel zárult.

Az egész évi termelésnek ezt a jelentős emelkedését elsősorban a borpárlat termelésének fokozott lehetősége, másodsorban pedig a nagyobb mérvű szilvatermés idézte elő. Egyedül a borpárlat termelése 21.339 hl.-t tesz ki, jóval meghaladva az utóbbi évek eredményeit.

Az egyes gyümölcspálinkák termelési eredményét a következőkben részletezzük.

Törkölypálinkából a termelés eredménye 18.884 hl., ami 3.504 hl.-rel több az előző évinél. Az év folyamán elért ár 2·40—2·60 pengő volt.

A *seprőpálinkánál* kisebb emelkedés mutatkozott, amennyiben az 1936/37. szesztermelési évben kitermelt 3.410 hl.-rel szemben az előző év termelése 3.231 hl.-t tett, az emelkedés tehát mindössze 179 hl. Az év folyamán elért ár 2·65—2·80 pengő között mozgott.

A *szilvapálinkánál* a termelés lényegesen emelkedett és 9.866 hl.-t tesz az előző termelési évnek 1.868 hl.-ével szemben és így az emelkedés 7.998 hl. volt. Kék szilvából a nyersanyag túlmagas ára miatt igen keveset termeltek, ellenben az ú. n. nyári szilvából nagy volt a termelés.

A nyári szilvapálinka 3·30—3·80 pengős áron, a kék szilvapálinka 3·60—4·80 pengős árban került forgalomba.

Az 1936/37. évben 1.615 hl. *eperpálinka* termeltetett az előző évi 1.524 hl.-rel szemben, s így az emelkedés csak 91 hl.-t tesz ki.

Az eperpálinka az 1936. évi nyersanyagból 3·50—3·70 pengős, az 1937. évi nyersanyagból 3·20—3·40 pengő közötti áron talált elhelyezést.

Az 1936/37. év folyamán 697 hl. *barackpálinkát* termeltek az 1935/36. évben termelt 827 hl. termelésével szemben, ami 130 hl. csökkenést mutat. A forgalomba 5·40—6·— pengő közötti áron került.

A *cseresznye-, meggy-, boróka-, alma-, körte- stb. pálinka* 1936/37. év termelési eredménye 1.538 hl., 250 hl.-rel több, mint az előző évben. Az árak a kereslet szerint igen különbözők voltak, mert egyes fajták iránt alig volt kereslet és a kért magas ár folytán nehezen voltak elhelyezhetők.

Borpárlatból a termelési év folyamán 21.339 hl.-t termeltek, mely mennyiség az előző év 5.271 hl.-es eredményét 16.068 hl.-rel haladta túl. A háromféle borpárlat-kategória között ez az eredmény következőképen oszlik meg:

Borárkiegészítésben részesülő borból termelt borpárlat	11.359 hl.
Direkttermő szőlő borából származó borpárlat	1.778 hl.
Az ú. n. szabad borpárlat	8.202 hl.
Összesen:	21.339 hl.

Amíg tehát a borárkiegészítésben részesülő borpárlat 12.000 hl.-es keretét a szeszfőzdék majdnem teljes egészében kitermelték, addig a mindössze 3.000 hl.-es kerettel rendelkező direkttermő borból származó borpárlatnak alig fele része, vagyis 1.778 hl. nyert kitermelést. A bor aránylag olcsó ára tette lehetővé, hogy még az ú. n. szabad borpárlatból is 8.202 hl.-t termeljenek ki a szeszfőzdék.

Majd *Szücs* Miklós a szeszkivitel alakulását ismertette:

Az 1937. naptári évben Magyarországból összesen 134.840 métermázsa szesz vitetett ki, 4,072.517 pengő értékben. Az 1936. naptári év folyamán a szeszkivitel 68.708 métermázsát tett, 2,262.955 pengő értékben. A mennyiségi emelkedés tehát 96·24%-ot tesz, az értékemelkedés pedig 79·96%-ot.

Téves volna e tényállásból az áralakulás kedvezőtlen voltára következtetéseket levonni, mert az a körülmény, hogy az áremelkedés nem tart lépést a mennyiségi emelkedéssel, azt igazolja, hogy az áremelkedés az 1937. év folyamán nem volt egyenletes. Tény, hogy az 1937. naptári év első felében az árak nem mutattak elég erős javulási irányzatot, viszont a naptári év második felében a javulás már világosan mutatkozott a különböző szeszpiacokon. Az árjavulást megelőzte a mennyiség emelkedése. Csak, miután a mennyiségi kereslet állandónak bizonyult, emelkedtek az árak is.

A szeszkivitel mennyisége 1937-ben emelkedett. A mezőgazdasági nyersterméneyk egy része eredeti állapotban nem őrizhető meg és nem is helyezhető el sem belföldön, sem külföldön, azonban szesszé való feldolgozása után könnyen tárolható és könnyebben is értékesíthető a különböző külföldi piacokon. Minthogy a belföldi szeszfogyasztás határai meglehetősen szűkre vannak szabva, a rendelkezésre álló mezőgazdasági termények bősége, valamint a külföldi kereslet mérve szabja meg a szeszkivitel mennyiségét. A szeszkivitel mindenkor rugalmasan alkalmazkodik a terméseredményekhez és a külföldi értékesítési viszonyokhoz.

A szeszkivitel helyzetének javulása összefügg más mélyebben fekvő okokkal is. Európában a két legnagyobb szesztermelő állam Franciaország és Németország. Ameddig Franciaországban és Németországban a normális mérvet meghaladó szeszkészleteket tároltak, annak ellenére, hogy e szeszkészletek kizárólag a belföldi fogyasztás részére voltak szánva, mindig fennállott a veszély, hogy e nagy szeszkészletek egy része, ha a belföldi piacokon valami zavar vagy fennakadás áll be, a külföldi piacokon keres majd elhelyezést. E készleteknek tehetetlenségi nyomatéka bizonyos nyomott hangulatban éreztette hatását a különböző szeszpiacokon. A helyzet azonban már körülbelül két éve megfordult, mert Franciaországban az állami szeszkészletek az 1937/38. termelési évad elején körülbelül 1,250.000 absz. hektoliterre apadtak, holott e készletek rendesen 2,000.000 hektoliter felett szoktak mozogni. Németországban pedig az 1935/36. termelési évad elején mutatkozó körülbelül 1,170.000 hektoliteres készlettel szemben az 1937/38. termelési évad elején már csak körülbelül 550.000 hektoliter országos szeszkészlet állott rendelkezésre.

A japán-kínai konfliktus az Európában termelt szesz elhelyezését nem fokozta. Japán a szeszellátás terén hosszú évek óta önellátó volt. Japánba Európából szeszt nem vittek ki. Kínában ugyan működött néhány szeszgyár, ezeknek termelése azonban Kína szeszfogyasztását fedezni sem tudta. A kínai szükségletet a Jáva szigetén termelt szesszel fedezik. Tény az, hogy a Jáva-szesz, amely azelőtt gyakran zavarta az európai szeszkiviteli piacok egyensúlyi helyzetét, az utóbbi években már nem hozatott be Európába, hanem Kelet-Ázsiában talált megfelelő elhelyezést.

„Nemes" deviza szerzése szempontjából fontosak volnának az ú. n. szabad devizapiacok. Ezeknek száma azonban az évek folyamán mind erősebben csökkent. E megszorítottság nemcsak Magyarország szeszkivitelére hat ki, hanem egyformán sujtja a többi európai szeszkivitellel foglalkozó államok helyzetét. E szempontból Hollandia, Lengyelország, Jugoszlávia, Ausztria, Belgium ugyanolyan helyzetben van, mint Magyarország, mert az egyetlen piac, amely esetleg valamivel nagyobb mennyiségű szeszt vásárol szabad deviza ellenében, Uruguay volna. Ez a piac azonban tőlünk földrajzilag távol van, amellett azokkal az országokkal ellentétben, mint például Belgium, Hollandia, amelyek a tenger mellett vannak és egészen alacsony tengeri fuvarokkal érhetik el az elhajózási kikötőt, Magyarországra e szeszszállítások nagyon súlyos fuvarterhelést jelentenek, amely a versenyképességet erősen befolyásolja. Ettől eltekintve, a szükséglet fedezése mindig nyilvános árlejtéseken történik, amelyeknél a legkisebb árkülönbözet is befolyásolja a szállítások elnyerését.

Tagadhatatlan, hogy az 1937. naptári év második felében a szeszkiviteli árak az élénkebb kereslet következtében emelkedtek. Leszögezendő azonban, hogy az árak még mindig a világválság ideje előtti árak alatt mozognak.

Az egyes szeszkiviteli piacok helyzete az 1937. évben a következőképen alakul:

Az 1936. évben a *németországi* belfogyasztásra irányuló magyar szeszkivitel 49.995 q-t tett, míg az 1937. évben ez a mennyiség 73.854 q-t ért el.

Amint már a korábbi jelentések is kiemelték, a Németországban rendelkezésre álló mezőgazdasági anyagok jelentékeny része emberi táplálkozásra szolgál, s így a szeszipar nyersanyagalapja erősen megszűkül. Ezzel szemben azonban a német belső szeszfogyasztásnak jelentékeny emelkedése állapítható meg. Így Németország mindaddig, amíg saját szeszipara részére más nyersanyagalapot nem talál, külföldről hoz be szeszt, hogy a jelentés elején már említett készletcsökkenés gyors ütemét lehetőleg megakadályozza.

E szeszmennyiségek vásárlója a német szeszegyedáruság, a szeszmennyiségek pedig kizárólag

német belföldön nyernek felhasználást. Más jogi alakulatnak Németországban nincs joga szeszbehozatalra.

Németországban nagy erőfeszítések történnek abban az irányban, hogy ne mezőgazdasági nyersanyagokból állítsanak elő szeszt. Így például erősen fokozták a papírgyártásnál keletkező cellulozelúgból történő szesz előállítását. Az autarchikus politika további fejlesztése nagyon könnyen arra vezethet, hogy Németország néhány éven belül a szesz terén is ismét önellátó lesz.

Bár ezeknek a magyarországi szeszszállításoknak elszámolása németországi viszonylatban klíring útján történik, Magyarországra nézve e szállítások mégis nagy fontossággal bírnak. Jelentős mennyiségű mezőgazdasági terményfeleslegnek szesszé való feldolgozását teszik ugyanis lehetővé és így a belföldi mezőgazdasági piacot tehermentesítik. De hozzájárul a külföldi szeszpiacok tehermentesítésébez is, ami a kiviteli árak fejlődésére jelentékeny befolyással volt.

Az 1936. évben az *olasz kikötőkbe* Magyarországból kivitt 5.826 q mennyiségű finomszesz jelentékenyen alatta maradt annak a szeszmennyiségnek, amelyet e piacokon Magyarország normálisan elhelyezni szokott. Ez a mennyiség 35.000—40.000 q-ig terjed úgy, hogy az 1937. évi 35.425 q-s kivitel gyakorlatilag tekintve nem haladja túl az ideirányuló normális magyar szeszkivitel mérvét. Az olasz szabadkikötők ellátása már fuvar szempontjából is elsőrendű fontossággal bír a magyar szeszkivitelre nézve. Magyarország 1921 óta kevés megszakítással vezető szerepet játszott.

A *német szabadkikötőkbe* kivitt szeszmennyiség 9.327 q-t tett, míg 1937-ben 10.495 q-t ért el. Ezek a szeszmennyiségek ipari feldolgozásra szolgálnak, tehát nem kerülnek kivitelre, hanem a szabadkikötőben magában használtatnak fel és így beleesnek a német-magyar fizetési egyezmény hatályába. Ez a forgalom, amely Magyarország szempontjából szintén nagyon fontos, az utóbbi időben bizonyos javuló irányzatot mutat, mintahogy általában Németországban a szesz ipari célokra való felhasználása erősen emelkedik.

Az 1937. évben sikerült *Svájcba* ismét 6.450 q szeszt elhelyezni és így ez az időlegesen megszakított összeköttetés helyreállt. A svájci szeszmonopólium az átveendő nagy mennyiségű gyümölcspálinkák következtében válságos helyzetbe került úgy, hogy átmenetileg egyáltalán nem, vagy csak nagyon csekély mennyiségeket vásárolt külföldi szeszpiacokon. Időközben a gyümölcspálinkakérdésben Svájcban enyhülés állott be úgy, hogy a svájci szeszegyedáruság, ha kisebb mérvben is, kezdi külföldi szeszpiacokon fedezni szeszszükségletét. E szállításokban Magyarország a rendelkezésre álló kiviteli szeszmennyiségek keretében természetszerűleg résztvesz.

Míg az 1936. évi 2.548 q-t elérő *olaszországi* szeszkivitel mennyiségileg magán viselte az abesszin háború következtében életbelépett szankciók bélyegét, addig az 1937. évben kivitt 6.190 q mennyiségű szesz, amely kizárólag az olaszországi vermut- és likőrgyárakban kiviteli célokra nyert felhasználást, erősen javuló irányzatot mutat a multtal szemben. Magyarország e kivitelben nagyon élénk részt vesz, ami fényes bizonyítéka a magyar szesz kitűnő minőségének, mert az e célra szolgáló szeszszállítások nagyon kényesek. Remélhető, hogy ez az üzleti forgalom a jövőben nagyobb mérveket ölt.

Az olasz gyarmati, valamint a Sziriába irányuló forgalom csak csekély mértéket tudott elérni. Sziria a szesztermelés terén önellátó és így csak ritkán kerül egy-egy szesztétel behozatalra, amely katonai kórházak részére van szánva.

Görögország, amely azelőtt a magyar szeszkivitel piacai sorában nagy és fontos szerepet játszott, még mindig önellátó, vagy pedig nyersanyagbehozatallal fedezi szesziparának szükségletét. Feltehető azonban, hogy e téren a közel jövőben változás fog beállni, aminthogy már az 1937. év folyamán is mutatkozott hajlandóság idegen szesz vásárlására Görögországban. Ezek a vásárlások azonban a görög kormány elzárkózási politikája következtében még nem voltak megvalósíthatók.

Saxlehner Kálmán a *keserűvízpiac* alakulásáról számolt be:

Az 1937. év a keserűvíz vállalatok exportja tekintetében nem igen hozott változást. Az addig fennállott nehézségek — bár a m. kir. kormány részéről azok enyhítése tekintetében nagyon sok tétetett — javarészt még ma is fennállanak. Az egyes országok beviteli kontingenseit sikerült ugyan a magyar kormány megbizottjának a kereskedelmi szerződések tárgyalásain felemeltetni, azonban a magas szállítási díjak, a magas vámok, továbbá az egyes államok önellátási rendelkezései még ma is sok akadályt gördítenek a keserűvizek bevitele elé. Eladási áraink még mindig magasak különösen azok felé az országok felé, ahol a leértékelés következtében kellett az eladási árakat emelni. Bár az emelés alatta maradt a leértékelés százalékának, mégis szinte lehetetlen volt olyan eladási árat megállapítani, amely a leértékelés előtti valutának felelt meg. A Magyar Nemzeti Bank által juttatott felárak sem tudták kiegyenlíteni azt az árveszteséget, amelyet a leértékelés okozott. A mai árak alapján pl. Franciaországban egy palack Hunyadi János vízért 10—11 frankot kérnek a fogyasztótól. Az exportált keserűvízmennyiség (18.642 q) egyébként 395 q-val volt alacsonyabb az előző évinél.

Az anyagbeszerzések a legutóbbi hónapokig nem ütköztek nehézségbe, mert a legfőbb nyersanyagot, a palackokat, a hazai palackgyárak bőséges mennyiségben tudják szállítani. Baj és kellemetlenség a dugók behozatalánál adódott, amenynyiben körülbelül két hónapig a magyar piac megfelelő mennyiségű parafadugó nélkül állt. Továbbra is fennáll az a panasz, hogy az üvegkartell nyomására a keserűvizes palackok rendkívül drágák. Számszerűleg a békebeli áraknak dupláját teszik ki.

A keserűvíz-üzlet, eltekintve a gazdasági viszonyoktól, a vállalatok reklámtevékenységének minőségétől és kiterjedtségétől függ. Minél kiterjedtebb reklámot tudnak kifejteni, annál szélesebb körökben helyezhetik el forrástermékeiket.

Stühmer Géza dr. jelentése a *csokoládé- és cukoráruipar* helyzetét ismertette:

Ezeknek az iparágaknak 1937. évi forgalmi tevékenységében a megelőző évhez képest csökkenés mutatkozott. Ez a jelenség, mely nem csupán a külkereskedelmi tevékenység (nyersanyag-import, készáru-export) számadatainak csökkenésében, hanem abban is megnyilvánult, hogy a belső termelés mennyisége alatta maradt az 1936. évben elért termelésnek, az általános drágulási folyamaton kívül a legfontosabb nyersanyag, a nyers kakaóbab világpiaci árának 1937 utolsó hónapjaiban bekövet-

kezett szokatlan mérvű emelkedésére vezethető vissza. A szakma által legnagyobb mennyiségben felhasználni szokott kakaóbabfajta, az Accra ára 1936 elején 50 kg.-kint 23 angol shilling volt. Ugyanez év augusztusától kezdve rohamos emelkedéssel az árnívó szeptemberben 32, novemberben 38, december elején 51, december végén 54 angol shillinget ért el. Az árnívó tehát az 1936. évivel szemben körülbelül 50%-os emelkedést mutatott.

A nyers kakaóbab árának emelkedésére és a forgalom ennek következtében előállott mennyiségbeli csökkenésére igen jellemzőek a hivatalos statisztikai adatok. Ezek szerint 1936 január 1-től június 30-ig behozatalra került 938 ezer pengő értékű 21.212 q nyers kakaóbabbal szemben az 1937. év hasonló időszakának importja csak 17.362 q volt, ami azonban értékben már 1,399.000 pengőt reprezentál.

A nyers kakaóbabról elmondottak nagybanegészben mindazokra a fontosabb nyersanyagokra és félgyártmányokra érvényesek, amelyeket a feldolgozó ipar részben még ma is vámkülföldről szerez be.

A szakma által felhasznált nyersanyagok világpiaci árának emelkedése természetesen meggátolta a készáruk külkereskedelmi forgalmának emelkedését is. A külföld ugyan az elmult év folyamán is egyre fokozódó érdeklődést mutatott minőségileg minden tekintetben exportképes készítményeink iránt, jelentősebb exportüzlet kifejlődését azonban számos körülmény megakadályozta. A régi természetes exportterületek — az elszakított részek és utódállamok — a kizárólag prohibitív jellegű magas vámok miatt még mindig nem jöhettek tekintetbe, jóllehet a régebbi üzleti kapcsolatok, a jónevű márkák ismertsége a készítmények elhelyezését nagymértékben megkönnyítette volna.

Az aránylag kedvező képet mutató olaszországi exportterületek felhasználását megakadályozta az olaszországi kontingentálás 1936-ban történt bevezetése és a kontingens 1937. évben bekövetkezett egyre erősebb szűkítése. A franciaországi exportszállításokat pedig a francia gazdasági helyzet romlása tette lehetetlenné és végső sorban a francia franknak a közelmultban bekövetkezett ismételt aláértékelése. Ezzel szemben örvendetesen emelkedett az Angliába irányuló árukivitel mennyisége, amit főleg az ebben a viszonylatban bevezetett addicionális export-rendszer idézett elő. A viszonylagos angol gazdasági jólét folytán főleg a jobb minőségű áruk elhelyezésére mutatkozott lehetőség.

A fentieken kívül egészen távol fekvő exportterületek is (Északamerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Délafrika) komoly érdeklődést mutattak a szakma elismert minőségű készítményei iránt, ennek az érdeklődésnek a realizálását azonban a magas szállítási költségek úgyszólván lehetetlenné tették.

Az 1937. év belföldi fogyasztása az általánosan kedvező konjunkturális viszonyok mellett kielégítően alakult. Az év első hónapjaiban, amikor a szakmabeli gyárak még az igen magas világpiaci ár mellett vásárolt nyers kakaóbabot dolgozták fel, némi nehézségek mutatkoztak. A belföldi piaci árak nehezen igazodtak a nagymértékben emelkedő nyersanyagárakhoz és csak az 1936. év végén, illetőleg 1937. év elején volt a készáruk árának emelése kisebb mértékben keresztülvihető. Viszont a készáruk árának a nyersanyagok áremelkedésével arányban sem álló mérsékelt emelése a belföldi fogyasztás azonnali visszaesését idézte elő. A fogyasztásnak ezt a csökkenését pedig csak részben ellensúlyozta, illetőleg egyenlítette ki az elmult év második felének javuló tendenciája. Így aztán a belső termelés mennyisége sem csökkent — az évi összeredményt tekintve — a kakóbab-import mennyiségbeli visszaesésének arányában.

A fogyasztás terén, különösen pedig a másodrendű életszükségletek kielégítésénél általánosan tapasztalható, hogy az egyes jószágok a fogyasztásban kiegészítik egymást. Ez következett be a szakma készítményeinek forgalma tekintetében is, t. i. az olcsó táblás csokoládéáruk és tömör csokoládé-bonbonok fogyasztásának csökkenését szerencsésen egyensúlyozta a szakma egyéb, kevesebb kakaóbab-anyagot tartalmazó készítményeinek fokozódó forgalma.

Gessler János jelentése a *likőr-* és *rumgyártás* viszonyairól nyujtott felvilágosítást.

A likőr- és rumgyárosok helyzete 1937-ben sem javult. A forgalom lényegtelen emelkedését a haszonkulcs további romlása egyenlítette ki és az a várakozás, hogy az olcsóbb borpárlat majd biztosítja azt a minimális haszonkulcsot, melyet évek óta nem sikerült elérni, hiábavaló volt. A kíméletlen versenyben az árak egyszerűen az olcsóbb nyersanyag árához igazodtak.

Általában az 1937. évben a borpárlat és a fogyasztási szesz harca döntő stádiumba jutott, a borérdekeltség sürgetésére már decemberben egy teljesen új szeszadó-törvényjavaslat készült, mely hivatva lett volna a kérdést szabályozni olymódon, hogy a szeszérdekeltség egy meghatározott mennyiségű borpárlatot köteles lett volna átvenni, de továbbra is fennmaradt volna a Szeszértékesítő kizárólagos értékesítési joga, ilyen módon tehát megszűnt volna az olcsóbb borpárlat versenye és a feldolgozó ipar egyforma áron (valószínűleg a mai árnál még magasabban) jutott volna akár borból, akár más anyagból készült 96%-os szeszhez.

A törvénytervezet azonban az érdekeltségek késhegyig menő harca folytán számtalan változáson ment keresztül, végül eredeti formájából egészen kivetkőzve, ma sem vált még törvénnyé.

A belföldi piacon még mindig nagy mennyiségben találjuk az ú. n. önkészítő söntések gyártmányait, ezeket a majdnem kizárólag hideg úton, essenciából készült nem márkás likőröket. A feldolgozóiparnak az a reménye, hogy magasabb teherviselés és nagyobb vállalati rezsi mellett készült finom likőrjei védelemben, de legalább egyenlő teherviselésben fognak részesülni a söntésekben hideg úton készített likőrökkel szemben, még mindig nem váltak valóra.

Igen súlyosan érinti a feldolgozóipart az a körülmény is, hogy míg a fogyasztási adóval terhelt szesznél kb. 4 havi szeszadóhitelt élvezett, addig a borból készült szesznél, amely most már úgyszólván kizárólagos nyersanyaga a feldolgozóiparnak, semmiféle szeszadóhitelt nem élvez. Hogy ez mit jelent, az elképzelhető, ha betekintünk a likőrgyárak hitelezési és kinnlevőségi adataiba. Még a rumnál és pálinkánál is az áru beszerzése, tárolása, elszállítása és a számla kifizetése között legalább 180 nap telik el, a márkás likőröknél ez a terminus gyakran 360 napra, tehát egy évre is kitolódik. És mindezt a hitelt a gyáros átvételkor

teljesen kifizetett szeszből kénytelen nyujtani, ami a mai gazdasági viszonyok között nagy mértékben megbénítja a feldolgozóipar üzleti lehetőségeit.

Remény van arra, hogy az új szeszadó-törvényben a szeszadóhitel kérdése is rendezést nyer és a feldolgozóipar, úgy mint régente, az őt jogosan megillető 12 havi szeszadóhitelhez fog jutni a hosszabb raktározást igénylő gyártmányok előállításához szükséges mindennemű szesz beszerzésénél.

Exportunk az elmult évben is jelentős tételben csak az Északamerikai Egyesült Államokba irányult és legnagyobb mennyiségben különleges magyar pálinkák, valamint néhány márkás likőr került kivitelre. Egyéb viszonylatban a rendkívüli beviteli korlátozások akadályozzák az exportot.

Mindent összevéve, a szeszfeldolgozóipar évtizedes rossz helyzetének megjavítását, melyet az illetékes körök is jól ismernek, az új szeszadótörvénytől várja.

Benkő Mihály a *bortermelés* és *értékesítés* alakulásáról adott beszámolót:

Az 1937. évi bortermés kilátásai nagyon bőnek látszottak, amely körülmény a borgazdaságot a legsúlyosabb gondok elé állította. A szüret közben bekövetkezett rossz időjárás a bő termést 1 millió hektoliterrel csökkentette. Hosszú ideig az egész termést 3·5 millió hektoliterre becsülték. Ez azonban téves volt, mert később a precíz megállapítás 4·3 millió hektoliter termést eredményezett. Ha hozzáadjuk az el nem fogyasztott ó-borkészletet, amely kb. 800.000 hektoliterre tehető, 5 millió hektoliteren felüli kezdő borkészlet mutatkozik. Ha az állam közbe nem lép gondos és céltudatos intervenciójával, soha nem látott katasztrófális borgazdasági összeomlás következett volna be. Már az állami beavatkozás híre megnyugtatta a kétségbeesett érdekelteket és a kitörni látszó pánikot elhárította.

Szükség is volt és szükség is lesz később is e beavatkozásra, mert a kereskedelem önhibáján kívül meggyengült. Évtizedes szoros és baráti összeköttetései a sok megkötöttség folytán megszakadtak. A külföldi vevők nagy része más országokban fedezi szükségletét. Ez arra kényszeríti a kereskedelmet, hogy a magyar bort új módon értékesíthesse.

Még néhány év előtt a magyar borkereskedők és vendéglősök az új termésből 1 és 2 millió hektoliter közötti mennyiséget bírtak összevásárolni és tárolni. Ez a mennyiség ma már 3—400.000 hektoliterre apadt le. A különbözetet a gazdák kénytelenek tárolni, ami a borpiacot lanyhítja. De ezzel sem merül ki a lanyhulás oka. Szőlőinket az utóbbi években bekövetkezett rendszeres csapadékos évek megjavították, másrészt pedig kis borgazdáink is a védekezést szőlőikben az eddiginél gondosabban és nem elkésve végzik. Ezért ezután az átlagos évi borterméseinket 2 millió hektoliter helyett legalább is 4 millió hektoliterre lehet beállítani.

Ezután a szakosztály az italok, tápszerek, cukorkák, csokoládék, főzelék- és gyümölcskonzervek egységértékeit állapította meg.

A **XII. szakosztály** március 29-én tartotta ülését *Nagykovácsi* Milenkó m. kir. kereskedelmi főtanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak: *Dán* János, *Hauswirth* Ödön, *Kertész* Imre, *Pártos* Zsigmond, *Reich* Aladár, *Schein* Ferenc, *Szántó* Mór, *Vágó* Károly kereskedelmi tanácsosok, valamint *Horváth* Zoltán, *Kardos* György, *Kartsoke* Antal, *Mangold* Béla, *Nádasdi* Mátyás, *Oswald* Róbert, *Pázmányi* István és *Szekér* István szakértők.

A kefekötő- és ecsetipar helyzetéről *Hauswirth* Ödön olvasta fel jelentését. Előadta, hogy ezek az iparágak az utolsó években jelentékeny fejlődést mutatnak. Felkészültségükkel, technikai fejlettségükkel és elismert minőségeikkel olyan teljesítőképességről tanuskodnak, amellyel nemcsak a hazai szükségletet képesek kielégíteni, hanem teret hódítottak versenyképességükkel a külföld piacain is. Magyar készítésű kefekötő és ecsetkészítő iparcikkek ma már épp úgy találhatók Stockholmtól Újzélandig, mint Londontól a Fokföldig, az U. S. A.-ban és Guyanában és még vagy 25 különböző külföldi állam területén. A kefekötő- és ecsetkészítő mesterség a jellegzetesen kézművesipari keretekből kiemelkedve, mindinkább gyárszerűvé fejlődik. Szerszámait következetesen gépesíti, a tudományos kutatások eredményeit felhasználva új eljárásokat honosít meg, az eddig nyers állapotban külföldre szállított szőröket és sörtéket pedig nemesítéssel alkalmassá teszi készáruba való bedolgozásra. Nem úgy racionalizál, hogy csökkenti a munkáslétszámot, sőt ellenkezőleg, szaporítja újabb munkaalkalmak megteremtésével. Munkaköre felöleli a seprő, tollporoló, háztartási és műszaki kefe, meszelőáru, drótkefe és ecsetáru készítését, beleértve a madártollszárba foglalt hajecseteket is. Anyagai a nyírfavessző, gally, rőzse, szalma, cirok, raiz (helytelenül rizs), gyökér, a sikárgyökér, a pálmaszár és levélrost (piassava bassine), az agaverost (fibrisz), a kókuszdióhéjrost (coir), a disznó gerinc- és oldalsörtéi, a lószőr, a kecske-, borz-, nyest-, nyuszt-, coboly-, görény-, medve-, mókus-, szkunszk-, menyét- és marhafülszőr, valamint a teveszőrnek nevezett, de nem tevétől eredő kínai ponnylónak a szőre, a viscosa néven ismert cellulozetermék, hasított tollszár, a hasított szaru, a halcsont, sőt még az üvegszál is. Kellékei a kefefák, fanyelek, foglalógyűrűk, bádoghüvelyek, bádogszorítók (Blechzwingen), bádogtokok (kapszulák), madártollszárak, műanyagok, galalith, stb., kötőződrót, zsineg, szög, szegecs, csavar, enyv, szurok, tapasz, gummioldat, lakk, sellak, szesz, stb. A seprőkészítéshez szükséges főanyagok közül a nyírfavesszőt, gallyat, rőzsét évente alig 100 métermázsát, értékben nem sokat jelentő összegűt a vámkülföldről kell beszerezni, úgyszintén a pálma-, meg az agaverostokat is. Ezzel szemben tekintélyes az a mennyiség, ami rizs- és cirokszalmából kerül feldolgozásra. Cirokszükségletünket a hazai termelés fedezi. Rizsszalma-behozatalunk a bankzárlat előtti időkben 2—300.000 pengő érték körül mozgott. Azóta azonban teljesen megszűnt. Kivitelünk cirokanyagban csökkent bár, de seprővé feldolgozva, készáruértékben emelkedett, mert az 1927. évben még csak 328.000 pengő értékű ciroksepőrkivitel, az 1936. évben már 600.000 pengőre emelkedett, viszont az 1927. évben 16.000 pengő értékű behozatal az 1936. évben mindössze 30 pengőre csökkent.

Az utcaseprőgépek tartozékát képező seprőhengerek piassava és bassine anyagát németországi kikészítőktől kapjuk, de azok feldolgozása hazai műhelyekben történik, még pedig kitűnően bevált magyar találmány szerint. Egyes cikkek, mint pl.

súrolókefék anyagául szolgáló mexikói gyökér néven Német- és Olaszországon keresztül importált „raiz de zacaton", vagy helytelenül rizsgyökér (mert nem a rizsnek a gyökere) volt az elsők egyike, amelynek a behozatala tilalmi listára került és pedig nem is ok nélkül, mert az a hazai eredetű sikárgyökérrel megfelelően pótolható. A szíkes talajon vadon termő, egyes vidékek szerint más-más néven ismert sikárgyökér, tevekáka, imola szedése még eléggé ki nem merített és keresetet biztosító foglalkozás a helyi lakosság részére.

Kefe- és meszelőáruk címén tartja nyilván a statisztika a háztartási és műszaki keféket, úgyszintén a díszműáruszámba menő kefekészítményeket. Az 1927. évben a 165.000 pengő értékű behozatallal szemben 561.000 pengő értékű kivitel állott. A bankzárlat idejében megtorpant forgalmat ez az árucsoport érezte meg legjobban, mert a kivitel az azt követő 1—2 évben körülbelül a felére apadt le, de 1936-ban már a behozatal is erősen megcsappant, még pedig 2.000 pengőre. A kivitel a bankzárlatot követő négy esztendő óta állandóan emelkedett és pedig az 1936. évben már 352.000 pengőre, s emellett el volt látva a hazai szükséglet teljes egészében. Különös figyelmet érdemelnek a műszaki kefék, amelyek az igényekhez alkalmazkodva, olyan kivitelben készülnek, hogy a külföldi áru lassacskán teljesen kiszorul, mert amellett, hogy tökéletesen versenyképesek, minőségileg is kifogástalanok. Drótkeféből az elmúlt évtized nagyobbik felében behozatali többletünk volt. Drótanyagát azelőtt külföldről kellett beszerezni és ezért az ipar nem nagyon szorgalmazta előállítását, amióta azonban a hazai drótgyártás megfelelő keménységű különböző hullámos drótáruk gyártását is felvette, a drótkefe forgalmának a képe is megváltozott. Az 1927—1932. években még 2—7-szer akkora volt a behozatal mint a kivitel, 1934 óta megfordult a helyzet, úgy, hogy 1936-ban 420 pengőnyi behozatallal szemben 2.000 pengő volt a kivitel, s ha a külkereskedelem szempontjából számszerűleg nem is jelentős, de kétségtelenül haladásra vall.

Legfeltűnőbb a fejlődés az ecsetárukban. Ez a méreteiben túlnyomóan kézműves jellegű ipar, európai viszonylatban szinte eltörpül a hatalmas tőkékkel rendelkező kitűnő felszerelésű külföldi ipar évszázados multú fejlettsége mellett. Mindazonáltal nem marad eredménytelenül az akarás. Előbb csak a hazai szükséglet fedezésére készült fel, de szívósságával oda fejlődik, hogy teljesítőképességével a külföldön is szerez piacokat, még pedig eredménnyel. Mert versenyképességét nemcsak az árak kialakításával, de technikai tökéletességével és minőségének színvonalával is alátámasztja, pedig a szőranyagok beszerzési lehetőségei fokozódóan megnehezülnek. Cikkeinek rendeltetése szerint a túlnyomóan mázolók, fényezők és szobafestők részére szükséges sörte, továbbá művészeti, gyógyászati és műszaki célokat szolgáló haj- és nagymértékben elterjedt borotvaecseteket előállító üzemágakra oszlik meg. A sörteecsetek anyagául a hazai sörték használhatóságának mértéke nagyon is korlátozott, mert az itthon ólakban és hizlalókban tenyésztett hús- és zsírsertésfajták sörtéi gyengék és kunkorodók. Ezzel szemben a nagykiterjedésű orosz és szibériai síkságok és tölgyerdők szabadlevegőjén makkon nevelt, edzett, 4—5 esztendős állatok hosszú, egyenesszálú, rugalmasan visszapattanó sörtéi szinte kínálkoznak az ecsetkészítésre.

A külföld és különösen Németország gazdasági fölénye úgy tőkeerejével, mint jól megalapozott felkészültségével úgyszólván rákényszerítette az ipart, hogy Németország kikészítő telepein keresztül szerezze be sörteanyagát. Ezek a kikészítőtelepek és sörtekereskedelmi központok, amelyek valaha csak úgy ontották az árut, készleteiket mind nehezebben tudják csak kiegészíteni, amelyek számos okai közül eleget magyaráz a sertésállomány katasztrofális lecsökkenése. Oroszországban a békebeli sertésállomány 30 millióról 1934-ben 12 millióra apadt le, ami nem maradhatott hatás nélkül a sörték árának kialakulásánál. Előbb csak a hosszúszálúban mutatkozott hiány, majd később egyéb minőségekben is. Döntő befolyású a sörtepiac kialakulására a szovjet tervgazdálkodása is. A sertésállomány feljavításánál a zsír és hús minőségén van a hangsúly s közben a sörte nem kap erőre, mert az állatok korai leölésével nem rágós ugyan a szalonna és porhanyós a hús, de fejletlen a sörte. Míg eddig főleg németek, angolok és lengyelek foglalkoztak a sörték nemesítő kikészítésével, most már a szovjet saját kezelésébe vette, nem exportál nyersárut, sőt elrendeli a kiviteli tilalmat. Szovjetoroszország egyes pontjain gyártelepeket létesített a legmodernebb felszereléssel és készáruvá dolgozza fel eddig exportált nyers sörtéit. Az egész sörtekereskedelem átalakul. A forgalomban közkeletűvé vált minőségjelzések elhalványodtak. Az új elnevezés *„Gostorg"*, a szovjet kereskedelmi szervének „Gospodarstve torgovina" (Állami kereskedelem) összevont rövidítése.

Ma az Okatka- és Lecz-minőségeket és a Bukarester I-nek (aminek vajmi kevés köze a román Bukaresthez), megfelelő „Gostorg 4½" már csak drága pénzen vásárolható ritka portéka, holott a minőségi rangsorban harmadik helyen áll. A szovjet elzárkózása és a külföld változott politikai viszonyai Londonba terelik a sörtekereskedelmet, bár Lengyelország is igyekezett azt magának biztosítani azzal, hogy a lwowi (lembergi) nemzetközi vásár keretében a varsói állami külkereskedelmi intézet és a lembergi kereskedelmi és iparkamara támogatásával évente sörtevásárokat rendez. Az orosz sörték kiesésével fokozott szerephez jutottak a kínai, japán és indiai sörték, úgyszintén a balkáni sörték is. A jól kikészített keletázsiai árunak London a piaca, de Páris sem maradhat a hazai ipar szempontjából figyelmen kívül, mert Franciaország és gyarmatai sertéstenyészetének eredményeként termelt sörteanyag, ha csak kis részben is utat talál Ausztrián keresztül hazai feldolgozó műhelyekbe. A keletázsiai sörték kiváló kikészítésük ellenére az orosz sörték színvonalát el nem érik, mert a gyakorlatban bebizonyult, hogy élettartamuk rövidebb az oroszénál, illetve hamarabb pusztulnak el a használatban.

Az orosz sörtének azokat a jó tulajdonságait, hogy tartja a festéket, nem karcol, rugalmas és hosszúszálú, a kikészítő, illetve nemesítő ipar gondosabb válogatással és a technika különböző fogásokkal pótolja, a sörték előrelátó és sok szakértelmet megkívánó keverésével ezek az előbb említett tulajdonságok, valahogy mégsem mennek veszendőbe és fontos szerephez jut a hasított lószőr. Németország orosz sörtében érzett nagy hiányra

való tekintettel szigorú intézkedésekkel rendelkezett mindennemű sörte összegyüjtésére és annak nemesítésével igyekszik szükségletét némiképpen kiegészíteni. A nagy sörtehiány rávezette a hazai ipart az eddig elhanyagolt sörtenemesítő kikészítő telepek létesítésére. Úgy a gyárszerűvé kialakult, mint a kézműves jellegű ipartelepek keretében, valamint önálló foglalkozásképpen is.

A vágóhidakon a vágólegények mellékilletményét jelentő sörteanyagot a multtal ellentétben már nem külföldi kereskedők, hanem a hazai ipar vásárolja fel, kikészíti és olyan tökéletes eljárással nemesíti, hogy gondos válogatással már 114 mm hosszúszálú anyagot is ki tud válogatni és olyan mennyiségben termel sörtét, hogy exportra is telik. Az ecseteknek rendeltetésük szerinti foglalásánál sokféle kellék alkalmazása kerül sorra, mert a használhatóságot erősen befolyásolta a szőrhullajtás megakadályozásának a biztosítása. E tekintetben is lényeges haladás mutatkozik. A különböző fémfoglalatok az ecset súlyát lényegesen növelték, aminek nem annyira az ecset használhatóságában, mint inkább az exportnál az elvámolásban mutatkozó súlynövekedés jelentett hátrányt, mert a magasabb súly után fizetett vám okozta drágulás érintette a versenyképességet.

A legutóbbi kézművesipari kiállításon minden fémgyűrű és szorítóhüvely nélküli olyan marokecsetek voltak közszemlére téve, amelyek sörtéi közvetlen fanyélbe voltak beleszorítva vulkanizáló eljárással. Szőrzetük egészen tömör volt, fadugó nélküli, súlyukat pedig nem növelték fémalkatrészek. Az ecsetek árucsoportjába tartozik azoknak egy különleges és külön üzemágban előállított fajtája: a borotvaecset. Míg az ipari célokat szolgáló ecseteknél kizárólag a célszerűség az irányadó és pedig, hogy jó legyen a szőranyag, tökéletes az elkészítés és elfogadható határok között maradjon az eladási áruk is, addig a borotvaecseteknél a fogyasztó ízlésbeli igénye is nagyon fontos. A közönség tetszését magára irányító díszes foglalat anyaga, formája, színe néha tán fontosabb, mint magának a szőrnek a minősége. Mindazonáltal nehezen képzelhető el díszes foglalatban silány szőrpamacs.

A csapongó képzelet a legravaszabb üzleteket kénytelen kieszelni, hogy a kényes ízlést, divathajhászatot, a minőség iránti igényeket kielégítse, vagy egy olyan áruházi sikert jelentő cikket produkáljon, amely úgy beüt, hogy sorozatos előállításával nagy versenyképességű tömegekben árassza el a piacot.

Az áruház 25 filléres egységárán árusított növényrostot tartalmazó borotvaecset előállítása épp úgy beletartozik a gyártási programmba, mint a gondosan, szálanként szedegetett sörtéjű, a valódi borz szőrzetű, vagy a pótanyagokból és utánzatokból készítettek. A nyél és foglalat anyaga a fa, fém, csont, gyöngyház, szaru, akalit, galalit, üveg, celluloid, resinert, pheno- és aminoplast, igelit, oppanol, polystrynol, luvican és egyéb fantasztikus elnevezéssel forgalomba hozott műszarú, műgyanta és egyéb műanyagok lehetőségeinek kiaknázásából kerül ki, figyelemmel arra, hogy a foglalást a meleg víz meg ne lazítsa, szappan ne oldja. A szőr hullása nemcsak élettartamának megrövidülését, hanem a borotválkozó bosszúságát is jelenti, mert a kihulló ecsetszőrbe beakadó penge eltompul.

A művészecsetek részben sörtéből készülnek, az aquarell- és iskolaecsetek, a műszaki és gyógyászati ecsetek anyaga selymes tapintású, finomszálú egyéb állatok és pedig a kínai ponny (teve), kecske, szkunksz, menyét, coboly, nyuszt, nyest, görény, medve, mókus gereznák, meg a marha fülének a szőre. A németül Haar- és Fischpinsel (helyesebben Fitchpinsel)-nek nevezett ecsetek nálunk *hajecset* néven ismertek, ami a szószerinti fordításból is kitűnnék, ha a Fichtpinsel elnevezés nem torzult volna Fischpinsel-re. Fitch az angol fitchew, fitchet rövidítése és görényt jelent. A köznyelven Fisch, valójában azonban Fichtpinsel a görényszerű hajecset. Még csak nemrégiben a hajecsetek teljes egészükben külföldről érkeztek hozzánk. Ma már a magyar ipar is berendezkedett azok előállítására és évente mintegy 100.000 pengő értékű készül, ami az egész hazai szükségletet kielégíti. A szőranyagot még mai is a szőrmekereskedelem gócpontjain levő nemesítőkben készítik ki és onnan kapjuk kikészítve, mert a nyersanyag az ottani szőrmekikészítők hulladékaiból adódik. A megfelelő nyersanyag-kiválogatás és behozatala alig kecsegtet előnyökkel, mindazonáltal egyes olyan szőrfajták, mint mókusé, görényé, meg a marhafülszőr, amelyek beszerzése itthon nem körülményes, már hazai műhelyben kerülnek kikészítésre, jeléül annak, hogy a még csak nem is olyan régen gondosan titkolt eljárás ismeretes és van már betanított munkaerő is.

A tollecset és hajecsetnek egy változata, amelynél a szőrzet a stiglic, pacsirta, galamb, kacsa, lúd, hattyú és a pelikán csapótollainak szárát képező csévébe van foglalva. A hazai teljesítmény ebben is kielégíti az ország szükségletét, amely részben festési, másrészt műszaki és gyógyászati célokat szolgáló ecsetárukból áll.

Ecsetekből 1927-ben 354.790 pengő értékű volt a behozatal és 2.000 pengő értékű a kivitel, 1928-ban 300.765 pengő értékűre apadt le a behozatal és 51.840 pengőre emelkedett a kivitel. A fejlődés ezzel láthatólag megindult, de a mérleg még mindig passzív. Az 1932. évben, illetve annak forgalmában már érezhető a bankzárlat hatása. Azóta zuhanásszerűen lecsökkent a behozatal, úgyhogy a behozatal 1936-ban csak 2.500 pengő értékű, a kivitel pedig újból felemelkedett 67.610 pengő értékűre. Ez a legbeszédesebb bizonyítéka az ecsetipar örvendetes fejlődésének, ami a gazdasági kötöttségből adódó önellátás mellett jórészt mégis csak a nagy áldozatkészséggel párosult komoly törekvésnek sok nehézség árán kivívott következménye. A készítmények kiegészítő részét képező kefefák és nyelek, különösen a nagyobb üzemekben e célokra szerkesztett különleges famegmunkáló gépeken jórészt házilag készülnek. Azok festése és fényezése mártó és szóró eljárással kifogástalan minőségben és kereskedelmi szempontból fontossággal bíró tetszetős tálalásban. Úgy a növényi, mint az állati anyagok behozatalának egy része behozatali cégek közvetítésével bonyolódik le, nagy részben azonban az ipar közvetlen szerzi be. Az árakat a külföldi piaci viszonyok szabják meg.

Az iparnak úgy üzleti érdeke, mint a foglalkoztatottság folytonosságának biztosítása szempontjából kívánatos, hogy mennél több beszerzési forrásból meríthesse szükségleteit és pedig olyan anyagokban, amelyekből kikészítő osztályozás után megfelelő minőségű áru nem akad az ország területén. A statisztika által az 1936. évről kimutatott mintegy 91 métermázsányi sörtekivitel osztályozott áruból adódott, amely az ipar céljaira már nem

alkalmas. Ha az anyagbeszerzés nehézségeinek okait kutatnánk, a fizetési eszközök szűk volta körül mutatkozó körülményeken kívül aligha lehetne olyanokat találni, amelyek megszüntetésével általánosságban jelentékeny könnyítéseket lehetne elérni. Az okok legsúlyosabbjai a külföldi viszonyokban rejtőznek. A sörte- és szőrüzlet még a multban nemzetközi viszonylatban kialakult szokványainak az elmosódását is azoknak a különböző politikai fordulatokból és gazdasági kötöttségekből eredő viszonyoknak kell betudni, amelyek következtében termelőhelyek elzáródtak és kereskedelmi piacok eltolódtak. S ha ezek az okok szűnőben lesznek, vagy a viszonyokban némi állandósulás következik be, lehet új szokványokat kialakítani, lehet szabványosítani, de minden hatósági beavatkozástól menten az élet követelményeinek megfelelően.

A gyapjú kalaptompgyártó ipar helyzetéről *Vágó* Károly számolt be. Kifejtette, hogy a nyersanyagfelhasználás aránya a belföldi és külföldi nyersanyagok között jelentékenyen eltolódott a belföldi nyersanyagok javára. Ugyanis a gyapjúkiviteli rendszer következtében a gyárak kötelezve vannak arra, hogy egy bizonyos mennyiségű belföldi gyapjút vegyenek át. Ennek következtében a termelés képe erősen megváltozott, mert míg azelőtt a belföldi nyersanyagok az összes felhasznált mennyiségnek kb. 5—10%-át tették ki, addig 1937. évben ez az arányszám felugrott egészen 20—30%-ra, sőt egyes minőségeknél még annál is többre. Ennek oka az, hogy a külföldi nyersanyag importja meghatározott mértékben magyar gyapjú átvételi kötelezettségekkel jár, így emelkedett ezután az átvett nyersanyagok felhasználása is, ámbár a belföldi gyapjú beszerzési ára sok esetben lényegesen magasabb, mint a megfelelő minőségű külföldi gyapjúé, illetve fésűskócoké. Ezenkívül a magyar fésűsfonógyárak is mindinkább fokozzák termelésüket, így a külföldi fésűskócot is tudják megfelelő részben belföldivel helyettesíteni. Az új nyersanyag keverési arányszám szerint készült kalaptompok fogásra durvábbak és előállítási áraik magasabbak, mint az előbbieké volt, azonban ezt az áldozatot a gyapjúátvételi szisztéma érdekében az iparnak meg kellett hoznia. Új nyersanyagokkal folytak kísérletek és pedig lanitallal, zellwolle-val, amelyek nem vezettek kellő eredményre. A nyersanyagok beszerzési nehézségei vámpolitikai és devizapolitikai szempontból ugyanazok, mint az előző évben voltak.

A termelés mennyisége nagyobb volt, mint az előző évben, ennélfogva a termelési kapacitás kihasználása is kedvezőbb volt az exporttevékenység következtében. A termelés költségeiben bizonyos eltolódás mutatkozott, amennyiben a 48 órás munkahét, illetve a minimális munkabérek vezetése után a munkabérek némi korrektúrán mentek át, illetve az össztermelés ilyen mértékben megdrágult. A segéd- és üzemanyagok árai a nyári hónapokban erősen emelkedtek, így ez az emelkedés is drágítólag hatott az önköltségi árakra. Ez idő szerint hazánkban 25 kónuszkártológép van üzemben, amelyeknek összkapacitása a belföldi fogyasztásnak kb. háromszorosa. (Heti 48 órás munkaidő mellett számítva.) A túlprodukció tehát, amely a szakmában már tavaly is óriási volt, ez évben még jobban megnövekedett, mert újabb két kalaptompgyár került üzembe.

A belföldi értékesítés nagyjában megfelel az előző évinek, az eladási árak az év nyarán az általános nyersanyagdrágulás következtében emelkedtek, majd ősszel a nyersanyagok árcsökkenése miatt estek. A tavaszi szezónt a hosszú és kitartó esőzés igen károsan befolyásolta, ennek természetes következménye az lett volna, hogy az őszi szezón annál erősebb lesz. Sajnos, azonban itt is csalódás érte a szakmát, mert az őszi szezón sem volt olyan, mint az előbbi években, ennek következtében a készletek úgy a gyáraknál, mint a detail eladóknál nagyobbak a normálisnál, azonkívül az utánrendelések csökkenése és kisebb mérvű volta a termelésre is visszahatott.

A kivitel elég jelentékeny volt, nagyrésze Németországba ment. Az export összmennyisége 140 kallózatlan és 600 q készre gyúrt tomp volt. Ez a mennyiség a magyar fogyasztásnak kb. 75%-át teszi. Ezáltal az ipar helyzete exportrelációban aktív lett, mert a kivitel nagyobb volt, mint a behozatal. Kallózatlan tompokból ugyanis semmi import nem volt és készre gyúrt tompokból kb. 65 q német export tekintetében is voltak bizonyos nehézségek, amelyek nélkül az export még sokkal nagyobb lett volna, mint amekkora tényleg volt. Ugyanis augusztus hónapban, a legerősebb női tompszezón derekán minden átmenet nélkül további intézkedésig a szakma nem kapott kiviteli engedélyt az elszállításra készen álló küldeményekre. Ez a helyzet katasztrofális volt, mert egyrészről a német vevők, akik az árut tovább adták, sürgették a szállítást, másrészről pedig a szakma jóhiszeműen felvett rendelményeket — mert hiszen az exportra tiltó rendelkezés érvényben nem volt — a hozzávaló nyersanyagot beszerezte és az árut elkészítette. Amikor pedig a szállítás a legégetőbben sürgős lett volna, akkor lépett életbe a német exportot átmenetileg letiltó rendelkezés. Körülbelül négy heti tárgyalás után engedélyezték az előjegyzésbe vett rendelmények 40%-ának a kiszállítását. A kivitel letiltása óriási kárt jelentett a szakmára nézve, mert a felvett rendelmények 60%-a egyáltalában nem került kiszállításra, a többi pedig erős késéssel, egy része már csak a szezón befejezése után, ami további áldozatokat jelentett. A német exportrelációban elért árak a nyugati államok felé történt export áraival összehasonlítva, elég kedvezőek voltak.

Az áru beszerzésénél és értékesítésénél ugyanolyan hitelviszonyok uralkodtak, mint az előző években. Egyes kisebb fizetésképtelenségek az év folyamán előfordultak. Az 1937. évben bevezetett 48 órás munkahét és minimális munkabérek újabb nehézséget képeznek a termelés menetében, amennyiben szezóncikkről lévén szó, beállhat az az eset, hogy a gyárak foglalkoztatása nagyobb, mint amennyit 48 óra alatt el lehet végezni, de kisebb annál, hogy egy második szakmányt érdemes legyen beállítani.

A szőnyegipar helyzetéről *Horváth* Zoltán olvasta fel jelentését. Előadta, hogy a kartellizált jutaszőnyeg forgalma, az elmult évhez viszonyítva, alig mutat emelkedést. A kartell vezetősége igyekszik a lehetőségekhez képest a kereskedők közötti áldatlan versenyt kiküszöbölni és őket egy bizonyos haszonkulcs elérésére szorítani, hogy úgy az állami, mint a magángazdasági kötelezettségüknek is eleget tehessenek. A gyapjú gépszőnyeg-iparban, ahol kartell-egyezmény nincsen, a forgalom a mult évihez viszonyítva alig változott, ezzel szemben a kókusz-szőnyegek forgalma mindjobban fejlődik és a külföldi árut majdnem teljesen kiszorítja.

A kéziszövésű szőnyegekben már egészen más a helyzet. Itt az év folyamán egészen nagyjelentő-

ségű események történtek. Elsősorban az Országos Magyar Iparművészeti Társulat, a magyar motívumú perzsa és torontáli szőnyegek forgalombahozatalát, a nagyobb üzemek tekintélyes anyagi hozzájárulásával propagálta, kiállításokat rendezett, zsűri előtt bírálta, kitüntette a szebb szőnyegeket és igyekezett a magyar motívumú szőnyegeknek külföldi piacot teremteni. A másik változás a fonaladózási rendszerben történt. A kis fonódák, amelyek a torontáli és a perzsa szőnyegfonalak gyártására vannak berendezve és amelyek a régi kormányrendelet folytán minimális havi átalány formájában adóztak, igen nagy konkurrenciát jelentettek azoknak a fonódáknak és szövődéknek, amelyek szabályszerű könyveket vezetve, termelési mennyiségük alapján rótták le adójukat. Ezt az áldatlan helyzetet rendezte az a kormányintézkedés, amely kimondotta, hogy minden fonóda köteles az üzemükben gyártott fonal után, akár csomózott perzsa, akár torontáli, 6 pengős kilogrammonkénti alapár után 38% adót leróni. Ezt az alapárat azért vették alapul mind a két különböző értékű nyersfonalra, hogy esetleges ellenőrizhetetlen visszaéléseket megakadályozzanak. Ez a rendelet a torontáli szőnyegeknek kb. 20%-os drágulását vonta maga után és a forgalmat teljesen megbénította. A rendelet ebben a formájában nem sokáig volt érvényben, mert az illetékes fórum belátta, hogy ez a megterhelés túlságosan nagy a gyártott cikk árához viszonyítva és a rendeletet úgy módosította, hogy a 6 pengős adózási alapárat 4·50 pengőre csökkentette. Ezzel a rendelettel lényegesen megkönnyítette az előállító cégek helyzetét, de az állam visszakapta forgalom formájában azt az összeget, amelytől az adókulcsnak 6 pengőről 4·50-re való csökkentésével elesett. A kézicsomózású ú. n. magyar perzsa gyártása a szokott mederben folyik tovább és az üzemek ugyanazzal a kapacitással dolgoznak, mint a mult évben. A vásárló közönség lassan kezdi felismerni a magyar perzsa értékét és ez a szőnyegfajta, amelynek előállítása többezer munkást foglalkoztat és teljesen háziipari készítmény, tért hódít és merem állítani, hogy a jóminőségű magyar perzsa méltó versenytársa a háború utáni keleti szőnyegeknek.

Az export, amely majdnem teljesen a torontáli és magyar perzsa szőnyegekből áll, lassan fejlődik. Ma már, mint azt a statisztika is mutatja, mind az öt világrészbe exportálunk és habár ez a mennyiség ma még csak a piacokra való bevezetésül szolgál, remélhetjük, hogy jövőre a kormány segítségével, amely helyesen ismeri fel ezt a nagyszerű vidéki munkaalkalmat, komoly exportról számolhatunk be.

Ezután a Bizottság megkezdte a fonás- és kefekötőipar termékeinek, valamint a szőnyegek, kalapok stb. értékelését.

A **XVIII. szakosztály** március 30-án tartotta ülését *Biró* Pál dr., m. kir. kereskedelmi főtanácsos, országgyűlési képviselő elnökletével. Jelen voltak: *vitéz Berencsy* Béla, *Dénes* Vilmos, *Fähndrich* Vilmos, *Mátyás* Jenő és *Radványi* Jenő bizottsági tagok, továbbá *Acél* Géza szakértő.

A magyar *vasipar* helyzetéről *Mátyás* Jenő számolt be

A hazai vasipar termelésének emelkedése, amely a gazdasági válság mélypontja után, körülbelül az 1933. év közepe táján megindult, az 1937. évben is folytatódott és lényegesen túlhaladta az 1936. esztendő termelési mennyiségeit.

A nyersvastermelés az előző évivel szemben 17%-os, a nyersacéltermelés pedig 20%-os emelkedést mutat. A nyersvastermelés emelkedését az tette lehetővé, hogy az elmult év első negyedében egy ötödik kohó is üzembe került és így a hazai nyersvastermelés, legalább is mindaddig, amíg az építés alatt levő hatodik kohó üzembe nem kerül, további lényeges emelkedést most már nem mutathat fel. Hasonló a helyzet a nyersacéltermelés terén is, miután az elmult évi termelés csak az összes rendelkezésre álló Martin-kemencék termelőképességének csaknem teljes kihasználása mellett volt elérhető.

A hazai nyersvas- és nyersacéltermelésre vonatkozó adatok egyrészt a legutolsó békeesztendőben (természetesen az ország mai területére vonatkoztatva), másrészt pedig a háború utáni első nagy konjunktúra esztendejében, vagyis 1929-ben a következő képet mutatják:

	Nyersvas-termelés	Nyersacél-termelés
	métermázsában	
1913-ban . .	1,904.000	4,432.000
1929-ben . .	3,680.000	5,134.000

Az 1937. esztendő termelési adatait ezen táblázat számaival összehasonlítva, a következő eredményre jutunk. A nyersvastermelés 1937-ben 88%-kal múlta felül a legutolsó békeesztendő termelését és csak mintegy 3%-kal maradt alatta az 1929. év termelésének. (Ez utóbbinak magyarázata az, hogy az össznyersvastermelésben 1937-ben lényegesen nagyobb mértékben szerepelt az öntődei nyersvas, mint 1929-ben, ennek a termelési processzusa pedig lassúbb, mint az acélnyersvasé. A nyersacéltermelés 1937-ben a fenti táblázat mindkét esztendejének termelését pedig lényegesen túlhaladta, még pedig a legutolsó békeév termelését 50%-kal, az 1929. év termelését pedig 30%-kal.

Az a jelentékeny emelkedés, amely a hazai vasipar termelésében az elmult év folyamán tapasztalható volt, elsősorban a belföldi fogyasztás növekedésének és csak kisebb részben a vas- és gépipar exporttevékenységének volt a következménye. A belföldi fogyasztás terén ugyanis úgy a mezőgazdasági, mint a vasfeldolgazó és gépipari, sőt a köz- és magáninveszticiós szükségletekben is jelentős emelkedés volt tapasztalható. Az építkezési tevékenység is, amely 1935-ben indult meg nagyobb mértékben, az elmult esztendőben tovább fokozódott.

Nem jelentéktelen mértékben voltak befolyással a belföldi vásárlási kedv alakulására azok a jelenségek sem, amelyek a mult esztendő első felében a nemzetközi vaspiacon voltak észlelhetők. Már az 1935. év utolsó hónapjaiban a világpiacon igen nagyarányú áremelkedési folyamat indult meg részben a termelési költségekben a nagy vasipari államokban jelentkező nagy drágulás következtében, részben pedig a hadi és egyéb közszükségletek által előidézett nagyobb kereslet következtében. A vasipari nyersanyagok és hengerelt áruk árának emelkedő irányzata körülbelül a mult év közepéig tartott. Ennek annyiban volt kihatása a magyar belföldi szükséglet alakulására, amennyiben a fogyasztók a belföldi piacon is az árak emelkedésére számítottak és különösen az év első felében tekintélyes mennyiségű spekulációs vásárlás történt. Ezek a megrendelések a hazai vasművek szállítási határidőit jelentékeny mértékben

meghosszabbították, ami szintén ösztönzően hatott a vásárlási kedvre. Ez a hullám az év utolsó negyedében lecsöndesedett, egyrészt azért, mert a fogyasztók látták, hogy a hazai vasművek eladási áraikat nem emelik, másrészt pedig azért, mert a világpiacon is fordulat állott be. Egyrészt a távolkeleti események folytán a világpiacnak egy igen nagy fogyasztási területe kapcsolódott ki a vasellátásból, másrészt pedig az Észak-Amerikai Egyesült Államok vasipara, a belföldi szükségletek erős csökkenése folytán egyre nagyobb mértékben vetette magát olyan piacokra is, amelyeken eddig egyáltalán nem volt észlelhető. Részben tehát a szükséglet csökkenése, részben pedig egy hatalmas új versenytárs megjelenése a vasipar világpiaci konjunktúráját az őszi hónapokban teljesen megfordította és az árak jelentős lemorzsolódására vezetett.

A hazai vasipar exporttevékenysége, bár az egyes árukategóriákban lényeges eltolódások tapasztalhatók, az exportra kerülő gyártmányok összmennyisége tekintetében nagyjában az előző évi keretek között mozgott. A megnövekedett belföldi szükséglet zavartalan kielégítésére irányuló törekvés ugyanis lehetetlenné tette a kedvező exportkonjunktúra mennyiségbeli kihasználását. Csupán olyan áruk kerültek exportszállításra, amelyekben az erősen megnövekedett belföldi szükséglet sem volt elegendő a művek kellő mértékű foglalkoztatására. Az exportra kerülő gyártmányok egységára azonban, különösen az esztendő első háromnegyed részében lényegesen magasabb volt, mint az előző évben.

A külkereskedelmi forgalomban nagyobb jelentőséggel bíró néhány vasipari nyersanyag és készgyártmány forgalmi adataiból a következő kép alakul ki:

A hazai vasipar nagyobb mértékű foglalkoztatása jut kifejezésre a vasérc behozatalában, amely az előző évi 35.600 vagónnal szemben 47.463 vagónt tett ki. A vas- és acélhulladék behozatala az előző évi mennyiséget (4.900 vagónt) jelentékenyen meghaladta, nevezetesen 5.700 vagónt tett ki. A szükséglet azonban ennél sokkal nagyobb volt, de a külföldi beszerzés részben az áruhiány, részben a magas árak miatt igen nagy nehézségekbe ütközött. Az ily módon mutatkozó hiányt külföldi nyersvas behozatalával sem lehetett pótolni, mert ennek a beszerzése hónapokon keresztül úgyszólván teljesen lehetetlen volt. A mult évben behozatalra kerülő mindenfajta nyersvas és öntödei töredék összmennyisége 3.300 vagón volt, szemben az előző évi 9.200 vagónnal.

A 725 t. sz. alá tartozó vasfélgyártmányból 1936-ban 4.315 vagón került kivitelre, 4·2 millió pengő értékben. Ezzel szemben az 1937. évben az export (túlnyomórészt Romániába) 2.776 vagónra csökkent, amelynek értéke azonban ugyanakkora volt, mint az előző évi sokkal nagyobb mennyiségnek.

A 726. t. sz. alá tartozó hengerelt rúd- és idomvasakból az export több, mint 1000 vagónnal haladta meg az előző évit s összesen 3.912 vagónt tett ki, 5·5 millió pengő értékben. A főbb exportpiacok a Balkán államokon kívül Olaszország, Svédország, Egyiptom, Holland-India és egyéb távolkeleti országok voltak.

A 729. és 730. t. sz. alá tartozó vaslemezek exportja az utóbbi években állandó emelkedést mutat; az előző évi 3.053 vagónnal szemben 1937-ben 4.036 vagónra rúgott, ami 5·7 millió pengő értéknek felel meg (1935-ben még csak 2.075 vagón volt az export). Ennek túlnyomó része az elmult esztendőben is a vastagabb lemezekből (kazán- és hajólemezekből stb.) állott és a Balkánon és Olaszországon kívül főleg távolabbi piacokon, nevezetesen Svédországban, Holland-Indiában, Kínában, Japánban és Afrikában nyert elhelyezést.

A belföldi árszínvonal a termelési költségek emelkedése ellenére, amit a külföldi nyersanyagok árának drágulása, a munkabérek és szociális terhek emelkedése stb. idézett elő, a mult esztendőben sem változott. A vaskereskedelem helyzete a stabil beszerzési árak és a megnövekedett belföldi szükséglet következtében kedvező volt.

Ezután a szakosztály rátért a vasipari cikkek 1937. évi egységértékeinek megállapítására.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet csonka XXIV. (prágai) ülésszaka.

La XXIVe Session de l'Institut International de Statistique, (à Prague), clôturée prématurément.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet még 1936. évi (legutolsó) ülésszakán, Athénben elhatározta, hogy eleget tesz a cseh-szlovák kormány meghívásának s következő ülésszakát a szokásos kétéves időköz elteltével: 1938-ban Prágában rendezi meg (a már korábban előzetesen bejelentett washingtoni ülésszakra ugyanis csak az American Statistical Association centenáriumának évében, 1939-ben kerülhet sor). A prágai ülésszakra az Intézet tisztikara a *Weyr* elnöklete és *Bohač* főtitkársága alatt megszervezett helyi rendezőbizottsággal karöltve tartalmas tudományos programmot dolgozott ki; az ülésszak napirendjén ezenkívül fogadtatások, színházi előadások és kirándulások is szerepeltek. *A világ statisztikusainak prágai üsszejövetel 1938 szeptember 12—17-re volt kitűzve* s a részvétel eredetileg igen élénknek ígérkezett. Már a szeptember 11-i előzetes összejövetelen (ismerkedési esten) s a szeptember 12-én lefolyt megnyitóülésen is kitűnt azonban, hogy az ülésszakról nemcsak a német statisztikusok maradtak el, hanem a részvétel a zavaros viszonyokra való tekintettel általában is a normálison alul maradt. *Magyar részről* a kedvező utazási lehetőségekre való tekintettel a kongresszusra többen utaztak ki. A magyar kormány képviseletében az Intézet prágai ülésszakán *Konkoly Thege* Gyula dr. államtitkár, a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal elnöke s id. *Fellner* Frigyes dr. egyetemi ny. r. tanár jelent meg; az Intézet magyar tagjai közül Prágába utaztak még *Illyefalvi* I. Lajos dr. egyet. c. ny. rk. tanár, Budapest szfőv. Statisztikai Hivatalának igazgatója és *Kovács* Alajos dr. nyug.

meghosszabbították, ami szintén ösztönzően hatott a vásárlási kedvre. Ez a hullám az év utolsó negyedében lecsöndesedett, egyrészt azért, mert a fogyasztók látták, hogy a hazai vasművek eladási áraikat nem emelik, másrészt pedig azért, mert a világpiacon is fordulat állott be. Egyrészt a távolkeleti események folytán a világpiacnak egy igen nagy fogyasztási területe kapcsolódott ki a vasellátásból, másrészt pedig az Észak-Amerikai Egyesült Államok vasipara, a belföldi szükségletek erős csökkenése folytán egyre nagyobb mértékben vetette magát olyan piacokra is, amelyeken eddig egyáltalán nem volt észlelhető. Részben tehát a szükséglet csökkenése, részben pedig egy hatalmas új versenytárs megjelenése a vasipar világpiaci konjunktúráját az őszi hónapokban teljesen megfordította és az árak jelentős lemorzsolódására vezetett.

A hazai vasipar exporttevékenysége, bár az egyes árukategóriákban lényeges eltolódások tapasztalhatók, az exportra kerülő gyártmányok összmennyisége tekintetében nagyjában az előző évi keretek között mozgott. A megnövekedett belföldi szükséglet zavartalan kielégítésére irányuló törekvés ugyanis lehetetlenné tette a kedvező exportkonjunktúra mennyiségbeli kihasználását. Csupán olyan áruk kerültek exportszállításra, amelyekben az erősen megnövekedett belföldi szükséglet sem volt elegendő a művek kellő mértékű foglalkoztatására. Az exportra kerülő gyártmányok egységára azonban, különösen az esztendő első háromnegyed részében lényegesen magasabb volt, mint az előző évben.

A külkereskedelmi forgalomban nagyobb jelentőséggel bíró néhány vasipari nyersanyag és készgyártmány forgalmi adataiból a következő kép alakul ki:

A hazai vasipar nagyobb mértékű foglalkoztatása jut kifejezésre a vasérc behozatalában, amely az előző évi 35.600 vagónnal szemben 47.463 vagónt tett ki. A vas- és acélhulladék behozatala az előző évi mennyiséget (4.900 vagónt) jelentékenyen meghaladta, nevezetesen 5.700 vagónt tett ki. A szükséglet azonban ennél sokkal nagyobb volt, de a külföldi beszerzés részben az áruhiány, részben a magas árak miatt igen nagy nehézségekbe ütközött. Az ily módon mutatkozó hiányt külföldi nyersvas behozatalával sem lehetett pótolni, mert ennek a beszerzése hónapokon keresztül úgyszólván teljesen lehetetlen volt. A mult évben behozatalra kerülő mindenfajta nyersvas és öntödei töredék összmennyisége 3.300 vagón volt, szemben az előző évi 9.200 vagónnal.

A 725 t. sz. alá tartozó vasfélgyártmányból 1936-ban 4.315 vagón került kivitelre, 4·2 millió pengő értékben. Ezzel szemben az 1937. évben az export (túlnyomórészt Romániába) 2.776 vagónra csökkent, amelynek értéke azonban ugyanakkora volt, mint az előző évi sokkal nagyobb mennyiségnek.

A 726. t. sz. alá tartozó hengerelt rúd- és idomvasakból az export több, mint 1000 vagónnal haladta meg az előző évit s összesen 3.912 vagónt tett ki, 5·5 millió pengő értékben. A főbb exportpiacok a Balkán államokon kívül Olaszország, Svédország, Egyiptom, Holland-India és egyéb távolkeleti országok voltak.

A 729. és 730. t. sz. alá tartozó vaslemezek exportja az utóbbi években állandó emelkedést mutat; az előző évi 3.053 vagónnal szemben 1937-ben 4.036 vagónra rúgott, ami 5·7 millió pengő értéknek felel meg (1935-ben még csak 2.075 vagón volt az export). Ennek túlnyomó része az elmult esztendőben is a vastagabb lemezekből (kazán- és hajólemezekből stb.) állott és a Balkánon és Olaszországon kívül főleg távolabbi piacokon, nevezetesen Svédországban, Holland-Indiában, Kínában, Japánban és Afrikában nyert elhelyezést.

A belföldi árszínvonal a termelési költségek emelkedése ellenére, amit a külföldi nyersanyagok árának drágulása, a munkabérek és szociális terhek emelkedése stb. idézett elő, a mult esztendőben sem változott. A vaskereskedelem helyzete a stabil beszerzési árak és a megnövekedett belföldi szükséglet következtében kedvező volt.

Ezután a szakosztály rátért a vasipari cikkek 1937. évi egységértékeinek megállapítására.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet csonka XXIV. (prágai) ülésszaka.

La XXIVe Session de l'Institut International de Statistique, (à Prague), clôturée prématurément.

A Nemzetközi Statisztikai Intézet még 1936. évi (legutolsó) ülésszakán, Athénben elhatározta, hogy eleget tesz a cseh-szlovák kormány meghívásának s következő ülésszakát a szokásos kétéves időköz elteltével: 1938-ban Prágában rendezi meg (a már korábban előzetesen bejelentett washingtoni ülésszakra ugyanis csak az American Statistical Association centenáriumának évében, 1939-ben kerülhet sor). A prágai ülésszakra az Intézet tisztikara a *Weyr* elnöklete és *Bohač* főtitkársága alatt megszervezett helyi rendezőbizottsággal karöltve tartalmas tudományos programmot dolgozott ki; az ülésszak napirendjén ezenkívül fogadtatások, színházi előadások és kirándulások is szerepeltek. *A világ statisztikusainak prágai üsszejövetel 1938 szeptember 12—17-re volt kitűzve* s a részvétel eredetileg igen élénknek ígérkezett. Már a szeptember 11-i előzetes összejövetelen (ismerkedési esten) s a szeptember 12-én lefolyt megnyitóülésen is kitűnt azonban, hogy az ülésszakról nemcsak a német statisztikusok maradtak el, hanem a részvétel a zavaros viszonyokra való tekintettel általában is a normálison alul maradt. *Magyar részről* a kedvező utazási lehetőségekre való tekintettel a kongresszusra többen utaztak ki. A magyar kormány képviseletében az Intézet prágai ülésszakán *Konkoly Thege* Gyula dr. államtitkár, a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal elnöke s id. *Fellner* Frigyes dr. egyetemi ny. r. tanár jelent meg; az Intézet magyar tagjai közül Prágába utaztak még *Illyefalvi* I. Lajos dr. egyet. c. ny. rk. tanár, Budapest szfőv. Statisztikai Hivatalának igazgatója és *Kovács* Alajos dr. nyug.

államtitkár, mint meghivottak pedig *Dobrovits* Sándor dr. miniszteri tanácsos, a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal alelnöke, *Donáth* György dr. miniszteri fogalmazó, *Elekes* Dezső dr. miniszteri titkár, egyetemi magántanár, ifj. *Fellner* Frigyes dr. egyetemi magántanár és *Thirring* Lajos dr. miniszteri titkár kapcsolódtak bele az ülésszak munkálataiba. A magyar résztvevők közül id. *Fellner* Frigyes dr. Prágában az ülésszak egyik szakosztályának alelnökéül, valamint a számvizsgáló bizottság tagjául választatott meg, *Dobrovits* Sándor dr. pedig az első ülésnap délutánján a hivatalos statisztika szervezeti kérdéseiről folyó szakosztályi vitában vett részt. A közbejött események és a viszonyok kedvezőtlen alakulása következtében azonban a magyar küldöttség még 1938 szeptember 12-én este, vagyis az ülésszak első napjának lezajlása után visszautazott Prágából. Minthogy értesülés szerint a következő napon más államok kiküldöttei is eltávoztak az ülésszak színhelyéről, *Julin elnök az Intézet XXIV. ülésszakának tárgyalásait tudtunkkal még 1938 szeptember 13-án berekesztette.*

Bár az alig kétnapos csonka ülésszakon az előadásoknak és jelentéseknek csak kisebb része kerülhetett tárgyalásra s a teljes ülések és így tudomásunk szerint a határozatok is elmaradtak, a napirend egyes pontjait érdemes felsorolni, mert ebből arról is képet kaphatunk, hogy a világ statisztikusait ezidőszerint elsősorban, mely problémák foglalkoztatják. *A tárgysorozaton a következő kérdések szerepeltek:*

A születések csökkenése, annak okai és gazdasági s szociális következményei. — A nemzetközi haláloki névjegyzék V. tízéves reviziójának előkészítő munkálatai. — Mivel járulhat hozzá a statisztika a rákprobléma megoldásához? — A vidéki népesség fogalmának meghatározása. — A nemzetközi idegenforgalom statisztikája. — A fogyatékosok a népszámlálásokban. — A statisztika haszna az orvostudomány szempontjából. — A haláloki statisztika nemzetközi összehasonlíthatósága. — A rákbetegek németországi statisztikája. — A halandósági valószínűség családi állapot szerint. — A kézműipar és a nagyipar megkülönböztetésének problémája a foglalkozási csoportosításokban. — A földrajzi környezet és a katonakötelesek termete közötti összefüggés. — Megjegyzések a születéscsökkenés és a gazdasági viszonyok alakulása közötti összefüggésekről. — A népszaporodás évi aránya. — Rahts halandósági valószínűségi formulájának bemutatása és értéke. — Az idegenforgalmi statisztika határ-módszere. — A nemzeti felszerelés változásainak statisztikai mérése. — A szétosztás statisztikája. — Heti gazdasági statisztikák és jelentőségük a gazdaságmegfigyelés szempontjából Németországban. — A tömegjelenségek dinamikája. — A fogyasztás egy általános indexének módszere és értéke. — A mezőgazdasági statisztika olyan országokban, melyekben végrehajtása nagy nehézségekkel jár (főleg gyarmatokban). — Az 1940. évi mezőgazdasági világösszeírás. — Kanada szétosztási statisztikája. — A megzavart monetáris egyensúly statisztikai észlelhetősége. — A tőkemérleg problémái. — Horizontálisan széttagolt szervezetű statisztikai intézmények. (Latin nyelvű csoportok.) — Az Amerikai Egyesült Államok és Nagy-Britannia statisztikai szolgálatának szervezete. — A statisztikai szolgálat szervezete. (Részlegesen centralizált statisztikai szervezetű országokban.) — Különböző államok rádióstatisztikai feldolgozásainak irányelvei. — Az új építkezések statisztikája és a lakásstatisztika. — A közúti forgalmi baleseti számok összehasonlításának alapjai. — Az egyetemi statisztikák nemzetközi koordinációja. A hallgatók társadalmi származása. — Autóvezetők és utasok baleseti valószínűségének egy számítási kísérlete. — Statisztikai csoportok határainak megegyezősége. — A statisztika és a naptárreform. — A matematika értéke a statisztika számára és határai. — A statisztikai megoszlás két alaptípusa.

Az ülésszaknak magyar előadója ugyan nem lett volna, az egyes témákat előkészítő bizottságok munkálataiban azonban magyar statisztikusok — a lakásstatisztikai bizottságban *Illyefalvi* I. Lajos dr., a vidéki népesség fogalmát meghatározó bizottságban pedig *Konkoly Thege* Gyula dr. — tevékeny részt vettek. Magyar szempontból említést érdemel még, hogy a Magyar Statisztikai Társaság idegennyelvű Journal-jának 1938. évi 2—3. száma — mintegy tudományos propagandamunkaként — az ülésszak résztvevői között szétosztatott.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1938. július. — *Juillet 1938.*

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.
Gazdasági jelzőtábla.
Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.
Tableau économique.
Graphiques au tableau économique.

Résume. *Nous présentons les données relatives à juillet 1938:*

Par rapport au même mois de l'année précédente, le nombre et la proportion des mariages (3·870, 5 pour 1000 habitants) accusent un peu d'accroissement. Le nombre des naissances vivantes a légèrement monté (à 14.980, représentant 19·5 pour 1000 habitants), et celui des décès diminué (à 10.082, représentant 13·1‰), de sorte que l'accroissement naturel, s'élevant à 4.898, soit à 6·4‰, montrait un peu d'amélioration.

Le marché du travail a vu baisser la tension qui, depuis le deuxième trimestre, troublait même la fluctuation saisonnière habituelle du chômage. Le nombre des sans-travail était à la fin de juillet de 20.339, soit 0·3% de moins qu'en juin et 45·3% de plus qu'en juillet de l'année dernière.

La production de houille et de lignite, quoique assez fortes, étaient inférieures à celles de juillet précédent. Les stocks de charbon des mines accusaient sur ceux de juillet précédent une augmentation de 1·1 million de q, due au fait que les mines ont vendu moins de charbon. Pour la production de fer, les circonstances étaient moins favorables qu'en juin dernier. En y comprenant la scorie de fer, elle n'a dépassé que de 0·7% celle du mois de juillet de l'année précédente. Par rapport à cette date-là, la production de la fonte à affiner a baissé de 13%.

Les importations ont représenté 34·8 millions de pengős; les exportations, 38·2 millions. Ainsi donc, la balance commerciale s'est soldée, pour juillet, par un excédent de 3·4 millions. Par rapport au même mois de l'année dernière, la valeur des importations a baissé de 6·9 millions de pengős (16·5%); celle des exportations, de 1·9 million (4·7%). Par contre, la balance commerciale, qui en juillet de l'année précédente était en déficit (—1·6 million de pengős), est devenue excédentaire.

Ce qui a été le plus important pour le résultat de l'importation, c'est qu'il y eut là une régression pour la quantité de presque toutes les grandes matières de base nécessaires à l'industrie. Les importations de bois bruts et ouvrés (9.841 wagons) ont été inférieures de 9% à celles de juillet de l'année dernière. Dans toutes les branches de l'industrie textile, les achats de matières premières étrangères ont diminué; il en a été de même pour les fabriques de papier et de caoutchouc. En dehors des industries fabriquant en série, les hauts fourneaux et l'industrie lourde ont également importé une quantité de matières de base inférieure aux chiffres correspondants de l'année dernière. L'importation n'a progressé que pour deux grandes matières premières: pour les peaux brutes et surtout pour l'huile minérale brute.

Les exportations ont, par rapport à juillet précédent, particulièrement baissé à cause de la régression des ventes de froment (—1 million de pengős) et de fruits frais (—1·2 million de p.) et en raison du fait qu'on n'a point exporté de maïs (en juillet 1937 on en avait exporté pour ½ million de pengős). Parmi les exportations de produits agricoles, seules celles de graines à ensemencer ont monté considérablement. Les principaux postes des exportations d'animaux sur pied et de produits animaux se compensaient mutuellement. L'industrie avait toujours peu de possibilités d'exporter, la demande ayant baissé. L'industrie agricole ressentait cela particulièrement: les exportations de farine, de malt, de sucre, d'alcool ont, par rapport à juillet de l'année dernière, diminué notablement: de 1 million et demi de pengős. On n'a vu augmenter considérablement que l'exportation de l'industrie lourde, notamment pour les autorails.

Le trafic ferroviaire, bien que progressant pour des causes saisonnières, était à plusieurs égards inférieur à celui de juillet de l'année dernière, où les circonstances économiques étaient meilleures. Comparativement audit mois de l'année précédente, la quantité des marchandises transportées a baissé de 4·5%; le nombre des tonnes-kilométriques, de 13·1%; le nombre des wagons chargés, de 13·8%; par contre, le nombre des voyageurs a monté de 5·2%.

Le trafic postal, offrant un tableau plus favorable, a grandi, comparativement au mois de juillet de l'année dernière, de 4·6% pour le nombre des correspondances, de 1·8% pour les colis, de 2·5% pour le nombre des télégrammes, de 5·4% pour les conversations téléphoniques de Budapest. Depuis le mois de juillet de l'année précédente, le nombre des postes téléphoniques principaux a monté à 116.374 (+9.298), et celui des usagers de la Radio, à 393.490 (+21.209).

A la fin de juillet, il y avait en Hongrie 35.711 véhicules à moteur en circulation, soit 3.758 de plus (+11·8%) qu'un an auparavant. Le nombre des voitures destinées au transport des personnes était de 15.824; celui des camions, de 3.633. L'effectif des premières a monté de 11%; celui des derniers, de 6·1%.

L'indice des prix de gros, continuant à diminuer, est descendu à 96, tombant de 2 points par rapport à juin. Mais il a été supérieur de 2 points à celui du mois de juillet de l'année dernière. Les prix agricoles ayant considérablement fléchi, l'indice y relatif est tombé à 85, baissant de 3 points par rapport à juin; mais il dépassait de 5 points celui de juillet précédent. Comme les prix des articles industriels n'ont guère varié, la disparité entre les prix industriels et agricoles s'éleva à 27·3%, contre 24·8% au mois précédent et 36% en juillet 1937. Du fait de la baisse des prix de détail, l'indice du coût de la vie tomba de 1·1 point par rapport à juin 1938 et de 0·5 point par rapport à juillet précédent.

A la Caisse d'épargne postale et dans les établissements de crédit budapestois membres de l'I. C. S. F., les dépôts, montant de 16·5 millions, s'élevèrent à 1.461 millions de pengős, accusant un accroissement de 31·3 millions sur le chiffre correspondant de l'année dernière.

Les cours ayant de nouveau baissé à la Bourse, l'indice d'actions est descendu à 106·8, diminuant notablement — de 6·5 points — par rapport au mois précédent et de 69 points par rapport au début de 1937, où la période de baisse avait commencé. Les transactions boursières ont été relativement peu nombreuses.

Le nombre des insolvabilités a été de 86; comparativement au mois de juillet de l'année précédente, il a monté de 109·8%. Les passifs des concordats privés et judiciaires ont augmenté de 32·1%.

Le mouvement des monts-de-piété budapestois s'est ralenti un peu. Le nombre des dégagements a augmenté, mais on a dégagé surtout des objets de peu de valeur. La valeur des gages était à la fin de juillet de 29·5 millions de pengős, dépassant en nombre rond de 1 million le chiffre correspondant du même mois de l'année dernière. Le nombre des reconnaissances mises aux enchères pour cause de non-dégagement a été plus de 10 mille, accusant une augmentation extraordinaire.

*

Népmozgalom.

A házasságkötési mozgalom 1938 júliusában elég élénk volt. Hasonlóképen az előző évinél valamivel kedvezőbben alakult a születési és a halálozási mozgalom s így a természetes szaporodás is meghaladta az előző júliusit.

Júliusban 3.870 *házasságot* kötöttek, tehát valamivel többet, mint az előző év júliusában, amikor is a házasságkötések száma 3.816 volt. Az ezer lélekre számított házasságkötési arány ezúttal 5·0 volt. Az *élveszületések* száma (14.980) szintén meghaladta az előző évit (14.626), az ezer lakosra jutó arány azonban így is csak 19·5-et ért el. Ugyanakkor a *halálozások* száma az előző júliusi 10.257-ről 10.082-re csökkent s a halálozási arány is 13·1‰-re szállt le. A hét évnél idősebb korban elhaltak száma ugyan némileg emelkedett, a csecsemő- és az 1—6 éves gyermekhalottaké azonban észrevehetően megkisebbedett. Száz élveszületésre ennek ellenére még mindig 13·3 csecsemőhalott jutott. Az élveszületési és a halálozási számok kedvezőbb alakulása következtében a *természetes szaporodás* az előző évi júliusi 4.369-ről 4.898-ra emelkedett s aránya (ezer lélekre) 6·4 volt.

Munkapiac.

A munkapiacon az év második negyedében rendkívüli feszültség volt észlelhető, ami a munkanélküliek számsorában évről-évre megismétlődő idényszerű hullámzást is megzavarta. A tárgyalt hóban a munkapiaci feszültség csak árnyalatilag enyhült, így a munkanélküliek száma viszonylagosan igen magas volt.

Az év második negyedében a munkapiacon, a szokásostól eltérőleg, enyhülés helyett rendkívüli feszültség volt észlelhető. Ez a feszültség július hó folyamán enyhült, jóllehet a munkanélküliek száma így is szokatlanul magas szinten mozgott. A *keresztényszocialista és a szociáldemokrata szakszervezetek* együttesen a hó végén 20.339 munkanélkülit mutattak ki, 66-tal (—0·3%) kevesebbet, mint a megelőző hó végén, de 6.355-tel (+45·4%) többet, mint egy évvel azelőtt. A kimutatott munkanélküliek 87·5%-a (17.804) férfi, 12·5%-a pedig (2.535) nő volt. A munkanélküliek 59·2%-a (12.039) Budapestre, 40·8%-a pedig (8.300) vidékre esett.

Foglalkozás szerint az előző hónappal szemben csökkent a munkanélküliek száma a ruházati iparban (—4·6%), az élelmezési iparban (—3·2%), a vasiparban (—1·0%), az építőiparban (—0·6%) és a faiparban (—0·5%). Ellenben emelkedett a munkanélküliek száma a bőriparban 6·7%-kal, a sokszorosító iparban 1·1%-kal és a szellemi munkásoknál 5·2%-kal.

A hatósági és ingyenes magán munkaközvetítőknél a tárgyalt hóban 15.174 munkahelyet jelentettek be, az előző havi 15.378-cal és a tavalyi 16.571-gyel szemben. A jelentkezett munkakeresők száma 45.454-re rúgott, a megelőző havit 39-cel, a tavalyit pedig 1.539-cel haladta meg. Július hóban száz munkahelyre 299 munkakereső esett, az előző havi 295-tel és a mult évi 265-tel szemben. A munkakeresők közül a tárgyalt hóban 26·4% volt elhelyezhető.

Termelés.

A július havi széntermelés elég magas szinten mozgott, de nem érte el a tavalyit. Az egyes fogyasztócsoportok szükségletei a konjunkturális rosszabbodás folytán lényegesen csökkentek, ami a hazai szénbányák készleteinek további növekedését idézte elő.

A finomításra való nyers vasnál jelentkezett nagyobb arányú hanyatlás igen figyelemreméltó.

Az elektromosáramtermelés csökkenését a mótorikus célokra felhasznált áram visszaesése okozta.

Július hó folyamán évszaki behatásokra Magyarország széntermelése emelkedett. *Kőszéntermelésünk* 54·5 ezer q-val 836·1 ezer q-ra nőtt (+7·0%). A tavalyihoz képest is 14·8 ezer q gyarapodás mutatkozik (+1·8%). A nagyobb mennyiségű *barnaszén- és lignittermelésünk* 5·6 millió q-ra rúgott s 281 ezer q-val (+5·3%) emelkedett a megelőző havi fölé, a mult évivel szemben azonban több, mint 151 ezer q-s (—2·6%) hanyatlás mutatkozik. Ennek ellenére a hazai szénbányák készletei emelkedő irányzatot mutatnak. Július hó végén a szénkészlet 5·8 millió q-ra rúgott, 1·1 millió q-val haladva meg a tavalyit. A kereskedelmi forgalomba került szén mennyisége ellenben 0·3 millió q-val 5·8 millióra csökkent. A mezőgazdaság és a közművek kivételével, ahol árnyalati emelkedés következett be, a többi fogyasztó csoportokban jelentős arányú hanyatlás mutatkozik. Legnagyobb a visszaesés az iparban. Az ilyen célokra július hó folyamán forgalomba került szén mennyisége (2·5 millió q) 227 ezer q-val volt kisebb a tavalyinál.

A vasérc és vassalak termelése mind a megelőző havihoz, mind pedig a tavalyihoz képest emelkedett (+2·7, +0·7%). A mult évivel szemben jelentkező árnyalati emelkedés azonban nem kielégítő s konjunkturális lassúbbodásra mutat. A *finomításra való nyers vas* termelése a megelőző havihoz képest 7·6%-kal csökkent, a tavalyival szemben pedig közel 13%-os hanyatlást mutatott.

Budapest székesfőváros *elektromosáramtermelésében* a téli hónapok óta jelentkezett idényszerű hanyatlás megállott s júliusban emelkedés következett be. Jóllehet a növekedés megközelítette az 5%-ot, a termelt áram mennyisége még nem érte el a tavalyit (—1·3%). A mótorikus célokra elosztott áram mennyiségénél a megelőző havihoz képest bekövetkezett 4·2%-os emelkedés sem kielégítő. Tekintve, hogy az ily célokra elosztott áram mennyisége már a két utolsó hónapban is alacsonyabb volt a mult évinél, a július hóban felhasznált áram mennyisége már 8·5%-os hanyatlást mutatott. A magánvilágítási célokra elosztott áram mennyisége a tárgyalt hóban jóval az idényszerű kereteket meghaladó visszaesést szenvedett (—18·5%). Az áramfogyasztók számának állandó növekedése folytán azonban a mult évihez képest 6·2%-os gyarapodás mutatkozik. A hó végén 266.616 áramfogyasztó volt, a tavalyi 257.532-vel szemben.

Kereskedelem és közlekedés.

Jóformán összes fontos ipari alapanyagaink behozatala (a nehéziparaké is) visszaesést mutat. A kivitelben mind a földművelés termékei, mind az ipar termelvényei (a nehézipart kivéve) ugyancsak csökkenést szenvedtek.

A vasúti forgalom idényszerűen megélénkült, a gazdasági élet lassúbbodása folytán azonban a forgalom a tavalyinál alacsonyabb szinten mozgott.

A postaforgalmi adatok alakulása kedvező. Az adatsorok csaknem kivétel nélkül számottevő gyarapodást értek el a mult évivel szemben.

A gépjáróműállomány messze az idényszerű kereteket meghaladó növekedést ért el s ezzel újabb tetőpont jött létre. A mult évihez képest bekövetkezett növekedés is igen jelentős.

Külkereskedelem. A júliusi kereskedelmi mérleg behozatali oldala 34·8 millió, a kiviteli 38·2 millió pengős eredménnyel zárult s így 3·4 millió pengőt tevő aktív egyenleg keletkezett. A behozatali érték 6·9 millióval (16·5%), a kiviteli pedig 1·9 millióval (4·7%) alacsonyabb az elmult év eredményeivel szemben, az egyenleg azonban negatív helyett (—1·6 millió pengő) pozitív előjelű lett.

A behozatal alakulására az a körülmény volt döntő befolyással, hogy jóformán az összes fontos ipari alapanyagaink kisebb mennyiségben szerezettek be, mint az előző évben. Így a nyers és megmunkált fa 9.841 vagónos importja 9%kal volt alacsonyabb. A konjunkturális alakulásra jellemző azonban az a körülmény, hogy a visszaesés a gömbfánál (—10%), főként pedig a fűrészelt fánál (—23%) állott elő, míg a tűzifaimport 80%-kal nagyobb volt az előző évinél. A textilipar minden ága csökkentette külföldi nyersanyagbeszerzését: nyers pamutból 16%-kal, műrostból 48%-kal, műselyemből 16%-kal, nyers jutából 41%-kal importált kevesebbet. A rongynál 58%-os a visszaesés. Papirosgyáraink 34%-kal kevesebb papirosanyagot szereztek be, amit csak részben ellensúlyozott a cellulozefa növekvő behozatala. Nyers kaucsukból 38%-kal csökkent az import. A fogyasztási cikkeket előállító iparokon kívül a kohászat és a nehézipar is jóval kevesebb alapanyagot importált, mint tavaly: a vasércnél 14, a koksznál 13%-os, a nyers és ócskavasnál 24, a nyersfémeknél 20%-os a visszaesés. Csupán két fontos nyersanyag: a nyers bőr, különösen pedig a nyers ásványolaj mutat emelkedést. Nyers bőrből hosszú idő után először javult valamelyest, 3%-kal a behozatal, míg nyers ásványolajból a tavalyi abnormisan alacsony 695 vagónnal szemben 1.874 vagónos mennyiséget szereztek be finomítóink. Megemlítendő, hogy a tengerihiány enyhítésére 100 vagón kukoricát importáltunk, valamint, hogy az autók és autóalvázak behozatala 27%-kal nőtt.

Mérlegünk *kiviteli* oldalát erősen befolyásolta, hogy a búzánál 1 millió, a tengerinél félmillió s a friss gyümölcsnél 1·2 millió pengővel csökkent

(illetőleg a tengerinél megszűnt) az export. A földmívelés egyes ágai közül csak vetőmagtermelésünk mutathat fel lényegesen kedvezőbb eredményt, amennyiben lóhere- és lucernamagból 1·4 millió pengővel tudta növelni exportját. Élő állat- és állati termékkivitelünk főtételei egyensúlyban voltak: a vágó- és igásállatok 330 ezer, a disznózsír és szalonna 660 ezer, s a tojás 320 ezer pengős exportjavulása kiegyenlítette a vajnál beállott 300 ezer, s a tollnál mutatkozó 910 ezer pengős hanyatlást. Továbbra is kedvezőtlen volt az iparok exporthelyzete, különösen a mezőgazdasági ipar szenvedett a liszt, maláta, cukor és szesz elhelyezésénél tetemes, másfélmillió pengős visszaesést. Jóformán csak a nehéziparban mutatkozott jelentősebb javulás a közlekedési eszközök (sínautók) exportja révén.

Vasúti forgalom. Július hó folyamán a vasúti forgalom évszaki behatásokra megélénkült. A bekövetkezett javulás azonban nem tudta ellensúlyozni a konjunkturális rosszabbodást. A vasúton szállított áruk mennyisége a tavalyihoz képest 69 ezer tonnával 1·5 millióra esett (—4·5%). Még kedvezőtlenebb alakulást mutat az árutonnakilométer adatsora. Itt a mult évihez képest 13·1%-os visszaesés következett be. A megrakott teherkocsik száma ugyan július hóban 6.668-cal 104.855-re emelkedett (+6·8%), a mult év azonos hónapjával szemben azonban 1·4% a csökkenés.

A szállított utasok száma idényszerű behatásokra több, mint félmillióval 6·4 millióra esett vissza (—7·9%), de még így is 5·2%-kal magasabb volt a tavalyinál. Az utaskilométer számsora kedvezőbb alakulást mutat, mert a megelőző havihoz képest 4·0%, a mult évihez képest pedig 5·2% volt az emelkedés.

Postaforgalom. A postaforgalmi adatsorok alakulása kedvező képet mutatott. A fontosabb számsorok közül a megelőző havival szemben csupán a budapesti helyi beszélgetéseknél mutatkozik 5·3%-os visszaesés. A többi számsor a posta forgalmának élénkülésére tesz tanuságot. A levélküldemények darabszáma 9·3%, a csomagküldemények 3·7%, a postautalványok száma 10·4%, azok összege pedig 15·5%-os gyarapodást ért el a megelőző havihoz képest. A tavalyival szemben a levélküldeményeknél (+4·6%), a csomagküldeményeknél (+1·8%), a táviratok darabszámánál (+2·5%) és a budapesti helyi beszélgetéseknél (+5·4%) mutatkozik emelkedés. Mind a postautalványok darabszáma, mind pedig azok összege hanyatlott (—4·2%, —10·7%).

Július hó végén a távbeszélőfőállomások száma 116.374-re rúgott s ezzel újabb tetőpontot ért el. Egy év leforgása alatt a főállomások száma 9.298-cal emelkedett. A rádióvevőengedélyesek számának 1.685-tel történt hanyatlása idényszerű okok eredménye. A hó végén 393.490 rádióengedélyes volt, 21.209-cel több, mint egy évvel azelőtt.

Gépjáróműállomány. Magyarországon a tárgyalt hó végén összesen 35.711 géperejű járómű volt forgalomban, 865-tel (+2·5%) több, mint a megelőző hó végén és 3.758-cal több (+11·8%), mint egy évvel azelőtt. A budapesti géperejű járóművek száma 17.327-re rúgott. Az előző havihoz képest 1·3%, a mult évihez viszonyítva pedig 8·1 %-os gyarapodás mutatkozik. A júliusi állománynövekedésből a személykocsik állagára 450 esett s a hó végén Magyarországon 15.824 személykocsi volt forgalomban, 1.474-gyel (+11·0%) több, mint tavaly. A teherkocsik száma 46-tal, 3.633-ra emelkedett s ezzel újabb tetőpontot ért el. A mult évihez képest a gyarapodás 210-et tett (+6·1%). A mótorkerékpárok száma 311-gyel 11.499-re nőtt (+2·8%), s 880-nal (+8·3%) emelkedett a tavalyi fölé.

Áralakulás.

A nagykereskedelmi árnívó hanyatlása tovább folytatódott. Az árszínvonal süllyedését kizárólag a mezőgazdasági termékek árhanyatlása idézte elő. Az árszínvonal azonban a júliusi visszesés ellenére is valamivel magasabb a tavalyinál. Az egyenlőtlen áralakulás folytán az agrárolló valamivel széjjelebb nyílott. A diszparitás azonban még így is lényegesen kisebb, mint volt egy évvel azelőtt.

A megélhetési költségek indexe az élelmezési cikkek kiskereskedelmi árának csökkenése folytán visszaesett.

A nagykereskedelmi árnívónak június hó folyamán megindult hanyatlása júliusban is folytatódott. A nagykereskedelmi árindex egy hó leforgása alatt ugyan 2 ponttal 96-ra süllyedt, de a tavalyinál még így is 2 ponttal állott magasabban. A nagykereskedelmi árszínvonal július havi hanyatlását kizárólag a mezőgazdasági termékek kedvezőtlen áralakulása idézte elő. A „mezőgazdaság és állattenyésztés" csoportindexe egy hó leforgása alatt 3 ponttal 85-re esett vissza, a mult évihez képest azonban még így is 5 pontos gyarapodás mutatkozik. A gyarmatáruk csoportindexe az év eleje óta változatlanul 178-on áll. A „malom- és cukoripar" indexe a hó végén 115-ön állott, az előző havi 119-cel és a tavalyi 113-mal szemben. Az iparcikkek árszintje stagnál, az „egyéb ipar" indexe változatlanul az egy hó előtti 117-en állott, a tavalyihoz képest azonban 8 pontos hanyatlás mutatkozik. Az egyenlőtlen áralakulás folytán a mezőgazdasági termékek és az iparcikkek ára között fennálló diszparitás az előző havihoz képest emelkedett. Július hó végén az agrárolló 72·7-en állott, az előző havi 75·2 és a tavalyi 64·0-del szemben. Az egy év előtti állásához képest azonban az agrárolló valamivel összébb záródott, illetve a diszparitás kisebbedett.

A mezőgazdasági cikkek közül úgy a megelőző

havihoz, mint a tavalyihoz képest esett a búzának. a rozsnak, nemkülönben a lisztneműeknek az ára is. Az állatárak hanyatlása folytán olcsóbbodott a marhahús, a borjúhús, a sertéshús, nemkülönben a zsír ára is. Konjunkturális szempontból figyelmet érdemel a nyersanyagok és a fémek árában egy év alatt bekövetkezett visszaesés. A nyers borjúbőr áránál kg-onkint 1 pengős, a nyers marhabőrnél 45 filléres árhanyatlás jött létre. Esett azonkívül a nyers gyapjú, a nyers pamut ára is. A fémek közül a tavalyihoz képest a réz, az ólom és az ón ára mutat feltűnő hanyatlást.

Megélhetési költségek indexe. Az élelmezési cikkek kiskereskedelmi árának július havi hanyatlása a megélhetési költségek indexének 1·1 pontos csökkenését vonta maga után. Az index a hó végén 101·6-en állott, 0·5 ponttal alacsonyabban, mint egy évvel azelőtt. Az élelmezés csoportindexe egy hó leforgása alatt 2·1 ponttal 92·7-re esett vissza s ekkor a tavalyinál is árnyalatilag alacsonyabban állott. A ruházati cikkek indexe változatlanul az előző havi 134·1-en állott s a tavalyihoz képest 2·8 pontos csökkenést mutatott. A fűtési és világítási cikkek árának stabilitása folytán a csoportindex egy év óta változatlanul 138·1-en áll.

Pénz és hitel.

A betétállomány növekedésének üteme az előző havihoz képest meggyöngült, a betétállomány azonban ha nem is nagy arányban, de mégis emelkedett.

A tőzsdei árfolyamok tartott irányzatát júliusban ismét hanyatlás váltotta fel. Az árfolyamlemorzsolódások azonban nem öltöttek nagyobb arányokat. A forgalom is viszonylagosan szűk keretek között ingadozott.

A hitelbiztonsági feszültség némileg enyhült, de ennek ellenére mind a fizetésképtelenségek számában, mind pedig a magán- és kényszeregyességek passzíváiban jelentős százalékos emelkedés mutatkozik a tavalyihoz képest. A zálogházi forgalommal kapcsolatban különösen feltűnő a kényszerárverésre került tételek számának hatalmas arányú megduzzadása.

A Magyar Nemzeti Bank alapszabályainak június hó folyamán bekövetkezett módosítása és kiegészítése a jövőben még inkább lehetővé teszi a belföldi pénzpiac és tőkepiac szabályozását és azt, hogy a bank a pénz- és hitelforgalmat mindenkor a gazdasági közérdeknek megfelelően alakíthassa. A jövőben a bank a pénzpiac és tőkepiac irányítása céljából, nyilt piaci műveleteket folytathat és erre a célra maximálisan az alaptőke és a tartalékalap együttes összegének megfelelő összeget fordíthat. Ez összeg 25%-át a Bank a pénzpiac és tőkepiac szabályozását szolgáló intézményben való részesedésvállalásra használhatja fel. A bank a nyílt piaci műveletből fordítható összeg és ezen felül a kötvényekre nyujtható kölcsönök összegét — ez utóbbit legfeljebb 40 millió pengőt tevő keretben — átmenetileg akként is felhasználhatja, hogy e két összeget egészen vagy részben a piacszabályozó intézmény hitelműveletei útján helyezi ki és e kihelyezéseket úgy irányítja, hogy azok a pénzpiacon és a tőkepiacon olyan helyzet kialakulását és fennmaradását mozdítsák elő, amelyben a nyilt piaci műveletek eredményesen bontakozhatnak ki.

A mezőgazdasági érdekek hathatósabb védelme szempontjából különösen figyelemreméltó az a módosítás, amely a mezőgazdasági váltók lejáratára vonatkozik és amely lehetővé teszi, hogy a bank mezőgazdasági termelési váltókat akkor is leszámítolhat, ha azok 6 hónapnál hosszabb lejáratra szólnak. A jövőben a mezőgazdasági árváltók lejárati ideje, úgy mint eddig, legfeljebb 6 hónap, a mezőgazdasági termelési váltóké pedig legfeljebb 9 hónap lehet.

Az alapszabályok módosítása és kiegészítése folytán a bank tevékenységére vonatkozó egyes számsorok felépítése is, amint később látni fogjuk, változást szenvedett.

A tárgyalt hó végén a forgalomban lévő *bankjegyek* mennyisége 581·8 millió pengőre rúgott s csak árnyalatilag haladta meg a megelőző havit, a mult évi július havihoz képest azonban 122·2 millió pengős emelkedés mutatkozik. A *váltótárca* állománya lényeges változáson ment keresztül, amennyiben 47·7 millióval 391·1 millióra esett s a tavalyinál is 7·3 millió pengővel állott alacsonyabban.

A hó végén kimutatott *érckészlet* eddig a váltópénzkészletet is magábanfoglalta. Mivel a fedezeti arány kiszámításánál a váltópénzkészlet a jövőben nem vétetik figyelembe, a gazdasági jelzőtáblában már júniustól fogva az azzal csökkentett érckészlet adatait közöljük. Július hó végén a váltópénzkészlettel így kisebbített érckészlet 157·7 millió pengőre rúgott, az előző havi 155·9 millióval szemben. Egy év leforgása alatt az érckészlet 17·2 millió pengős emelkedést ért el a váltópénzkészlettel ugyancsak csökkentett érckészlettel szemben.

A *fedezeti arányra* vonatkozó adatok is változást szenvedtek, mert a Magyar Nemzeti Bank az év közepétől kezdve az eddigi hóvégi adatok helyett havi átlagot számít. Az új fedezeti arányszám minden hónapban egyszer állapíttatik meg s feltünteti azt a viszonyt, amely egyfelől a jegyforgalom és a nem állami idegen pénzek (giróköveteléseik és azonnal lejáró más tartozások) előző havi átlaga, másfelől az érckészlet (arany, deviza és valuta) előző havi átlaga között fennáll; az átlag a hónap hetedik, tizenötödik, huszonharmadik és utolsó napjainak állománya alapján számítandó.

Gazdasági jelzőtábla.*)

	Megnevezés	Egység	1936 átlag Moyennes	1937 átlag Moyennes	1937 február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.
	Népmozgalom.[1])											
1	Házasságkötés	szám	6.435	6.613	6.017	5.129	5.444	9.816	4.775	3.816	5.486	5.987
2	Házasságkötés 1000 lélekre	„	*8·6*	*8·8*	*8·7*	*6·7*	*7·4*	*12·8*	*6·5*	*5·0*	*7·2*	*8·1*
3	Élveszületés	„	15.281	14.818	14.114	15.978	14.318	15.141	14.640	14.626	15.576	16.197
4	Élveszületés 1000 lélekre	„	*20·4*	*19·8*	*20·4*	*20·9*	*19·4*	*19·8*	*19·9*	*19·1*	*20·4*	*22·0*
5	Halálozás	„	10.694	10.566	10.832	11.805	11.163	11.305	9.913	10.257	10.276	9.692
6	Halálozás 1000 lélekre	„	*14·3*	*14·1*	*15·7*	*15·4*	*15·1*	*14·8*	*13·5*	*13·4*	*13·5*	*13·2*
7	Egy éven aluli elhalt	„	2.124	1.999	1.938	2.052	1.817	2.107	1.719	2.185	2.469	2.340
8	Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	„	*13·9*	*13·4*	*13·7*	*12·8*	*12·7*	*13·9*	*11·7*	*14·9*	*15·8*	*14·4*
9	Gümőkórban elhalt	„	1.137	1.082	1.151	1.386	1.426	1.422	1.182	1.020	853	801
10	Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	„	*1·52*	*1·45*	*1·66*	*1·81*	*1·93*	*1·86*	*1·60*	*1·33*	*1·12*	*1·09*
11	Természetes szaporodás	„	4.586	4.252	3.282	4.182	3.155	3.836	4.727	4.369	5.300	6.505
12	Természetes szaporodás 1000 lélekre	„	*6·1*	*5·7*	*4·7*	*5·5*	*4·3*	*5·0*	*6·4*	*5·7*	*6·9*	*8·8*
13	Kivándorolt	„	90	128	56	110	106	141	154	134	137	93
14	Visszavándorolt	„	83	40	46	55	38	41	45	48	27	25
	Munkapiac.											
15	Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	1.026·1	1.045·3	1.102·1	1.121·0	1.092·1	1.096·9	1.116·5	1.122·5
	Ebből:											
16	Férfi	„	—	—	659·2	669·7	721·7	741·4	723·3	735·6	751·9	745·7
17	Nő	„	—	—	366·9	375·6	380·4	379·6	368·8	361·3	364·6	376·8
	Munkanélküli:											
18	Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	15.637	14.279	16.148	15.878	14.984	13.637	13.513	13.169	12.584	12.895
19	Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	„	8.270	8.030	8.786	8.697	7.933	7.405	7.523	7.374	7.275	7.758
20	Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	„	800	945	1.012	1.011	943	936	729	815	843	864
21	Szakszervezeti munkanélküli együtt	„	16.437	15.224	17.160	16.889	15.927	14.573	14.242	13.984	13.427	13.759
	Hatósági és ingyenes magánközvetítés:											
22	Munkahely	szám	16.426	18.106	19.071	21.159	19.404	19.605	18.310	16.571	19.334	19.301
23	Munkakereső	„	52.114	48.359	56.192	56.782	53.865	50.273	45.740	43.915	45.904	44.946
24	100 munkahelyre esett munkakereső	„	*319*	*269*	*294*	*268*	*277*	*256*	*250*	*265*	*237*	*233*
25	Munkaközvetítés	„	13.981	14.356	16.097	17.403	15.910	14.917	13.788	12.756	14.491	14.305
26	100 munkahelyre esett közvetítés	„	*85·1*	*79·4*	*84·4*	*82·2*	*82·0*	*76·1*	*75·3*	*77·0*	*75·0*	*74·1*
	Felajánlott órabérek:											
27	Bádogos	Pengő	0·51	0·58	0·55	0·53	0·57	0·60	0·59	0·58	0·56	0·58
28	Asztalos	„	0·46	0·51	0·44	0·44	0·51	0·53	0·55	0·55	0·53	0·54
29	Szabó	„	0·39	0·55	0·47	0·61	0·57	0·54	0·57	0·58	0·63	0·59
30	Kőmíves	„	0·56	0·63	0·56	0·60	0·60	0·59	0·64	0·63	0·69	0·64
31	Napszámos	„	0·31	0·35	0·31	0·31	0·39	0·33	0·34	0·35	0·36	0·37
32	Gyári munkásnő	„	0·20	0·23	0·21	0·21	0·28	0·23	0·22	0·25	0·23	0·28
33	Napszámosnő	„	0·27	0·28	0·30	0·29	0·21	0·29	0·28	0·26	0·28	0·36
	Termelés.											
34	Kőszén	1.000 q	689·0	764·2	589·6	596·7	769·4	677·2	748·7	821·3	791·8	825·8
35	Barnaszén	„	5.920·8	6.712·6	6.741·5	6.085·5	5.543·7	5.105·9	5.275·9	5.733·2	6.110·4	7.176·2
36	Vasérc és vassalak	„	233·0	241·3	196·7	250·4	219·8	214·8	256·9	257·1	230·1	306·5
37	Finomításra való nyers vas	„	255·2	297·7	264·3	334·7	298·0	296·6	330·0	318·1	301·2	331·1
38	Szesz	1.000 hl.	31·3	38·7	71·0	41·1	27·2	18·7	7·5	5·1	11·8	17·2
39	Cukor	1.000 q	119·9	92·5	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·2	6·6
	Budapest Szfőv. Elektromos művei:											
40	Villamosáram	1.000 kw. óra	28.084	28.851	27.403	28.206	27.403	26.195	26.849	26.840	26.874	28.693
41	Motorikus célra elosztott áram[2])	„	12.782	13.485	11.686	11.819	12.771	13.522	13.325	14.710	14.580	14.559
42	Magánvilágítási célra elosztott áram[2])	„	5.436	5.765	8.215	6.967	6.141	5.627	4.360	3.757	3.390	3.682
43	Egyéb célokra elosztott áram[3])	„	4.202	3. 18	3.806	3.719	3.537	3.635	3.678	3.782	3.611	3.763
44	Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	259.100	259.054	258.905	258.208	257.715	257.532	257.899	260.065

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztikai adatok 1926—32). — [1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. — [3]) A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

*Tableau économique.**)

			1938							Unités	Désignation	
október *Octobre*	nov. *Nov.*	dec. *Déc.*	január *Janvier*	február *Février*	márc. *Mars*	április *Avril*	május *Mai*	június *Juin*	Július *Juillet*			
											Mouvement de la population.[1])	
8.895	10.799	5.949	5.675	8.728	3.979	5.457	7.769	5.652	3.870	*nombre*	*Mariages*	1
11·6	*14·6*	*7.8*	*7·4*	*12·5*	*5·2*	*7·4*	*10·1*	*7·7*	*5·0*	»	*Mariages pour 1000 habitants*	2
15.185	13.339	13.740	15.071	14.307	15.835	15.433	15.046	14.296	14.980	»	*Nés vivants*	3
19·9	*18·1*	*18·0*	*19·6*	*20·6*	*20·6*	*20·8*	*19·6*	*19·4*	*19·5*	»	*Nés vivants pour 1000 habitants*	4
10.338	9.296	10.452	12.472	10.917	12.728	12.208	11.669	10.056	10.082	»	*Décès*	5
13·5	*12·6*	*13·7*	*16·2*	*15·7*	*16·6*	*16·5*	*15·2*	*13·6*	*13·1*	»	*Décès pour 1000 habitants*	6
2.006	1.581	1.720	2.019	2.027	2.393	1.849	2.058	1.737	1.988	»	*Décédés au-dessous d'un an*	7
13·2	*11·9*	*12·5*	*13·4*	*14·2*	*15·1*	*12·0*	*13·7*	*12·1*	*13·3*	»	*Décédés au-dessous d'un an, pour 100 enf. nés viv.*	8
799	854	965	1.186	1.089	1.307	1.398	1.341	1.143	958	»	*Décès par tuberculose*	9
1·05	*1·16*	*1·26*	*1·55*	*1·57*	*1·70*	*1·89*	*1·75*	*1·55*	*1·25*	»	*Décès par tuberculose pour 1000 habitants*	10
4.847	4.043	3.288	2.599	3.390	3.107	3.225	3.377	4.240	4.898	»	*Accroissement naturel*	11
6·4	*5·5*	*4·3*	*3·4*	*4·9*	*4·0*	*4·3*	*4·4*	*5·8*	*6·4*	»	*Accroissement naturel pour 1000 habitants*	12
175	208	134	120	120	176	118	146	96	110	»	*Émigrés*	13
60	24	31	13	27	28	29	39	11	19	»	*Émigrés rentrés*	14
											Marché du travail.	
1.149·5	1.129·6	1.038·9	1.043·8	1.067·4	1.132·2	1.158·0	1.170·5	1.152·7	·	*1.000*	*Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.*	15
											Dont:	
766·7	747·8	672·3	674·7	694·1	743·4	769·8	776·6	761·0	·	»	*Sexe masc.*	16
382·8	381·8	366·7	369·1	373.3	338·8	388·2	393·9	391·7	·	»	*Sexe fémin.*	17
											Chômeurs:	
12.896	13.840	16.163	19.108	18.142	17.486	18.476	18.767	19.191	19.134	*nombre*	*Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie*	18
7.809	8.353	9.199	10.271	10.181	9.876	10.164	10.299	10.915	10.834	»	*Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest*	19
896	1.116	1.211	1.270	1.211	1.150	1.061	1.022	1.214	1.205	»	*Aux syndicats soc. chr. de Budapest*	20
13.792	14.956	17.374	20.378	19.353	18.636	19.537	19.789	20.405	20.339	»	*Chômeurs syndiqués au total*	21
											Bureaux de placem., offic. et privés grat.:	
17.939	16.393	13.117	14.104	14.881	18.566	16.836	16.638	15.378	15.174	*nombre*	*Offres d'emploi*	22
45.187	36.968	46.132	49.832	50.442	50.850	47.423	46.445	45.415	45.454	»	*Demandes d'emploi*	23
252	*226*	*352*	*353*	*339*	*274*	*281*	*279*	*295*	*299*	»	*Demandes pour 100 offres d'emploi*	24
13.881	13.046	10.992	11.665	12.180	14.402	13.414	13.310	12.505	11.998	»	*Placements*	25
77·4	*79·6*	*83·8*	*82·7*	*81·8*	*77·6*	*79·7*	*80·0*	*81·3*	*79·1*	»	*Placem. pour 100 offres d'emploi*	26
											Salaires horaires offerts	
0·59	0·64	0·59	0·57	0·60	0·55	0·60	0·60	0·62	0·66	*pengős*	*Ferblantiers*	27
0·52	0·55	0·53	0·51	0·53	0·53	0·53	0·56	0·56	0·54	»	*Menuisiers*	28
0·53	0·55	0·55	0·58	0·61	0·54	0·61	0·62	0·58	0·60	»	*Tailleurs*	29
0·70	0·66	0·67	0·66	0·65	0·68	0·65	0·65	—	0·70	»	*Maçons*	30
0·37	0·40	0·36	0·38	0·36	0·38	0·36	0·34	0·36	0·38	»	*Journaliers*	31
0·21	0·19	—	0·21	0·22	0·19	0·25	0·24	0·25	0·24	»	*Ovrières de fabrique*	32
0·35	0·22	0·29	0·32	0·34	0·33	0·39	0·30	0·34	0·31	»	*Journalières*	33
											Production.	
880·1	861·6	865·9	905·3	817·1	901·5	821·3	849·7	781·6	836·1	*1.000 q*	*Houille*	34
8.616·7	8.536·8	8.069·9	8.508·4	6.789·3	6.331·7	5.658·8	5.630·7	5.300·7	5.581·8	»	*Lignite*	35
247·6	240·4	277·2	230·0	240·2	279·5	219·3	227·2	252·1	259·0	»	*Minerai de fer et scorie de fer*	36
286·3	289·9	318·4	269·3	281·4	362·9	232·5	271·6	300·4	277·5	»	*Fonte à affiner*	37
47·5	76·6	77·7	51·6	39·0	31·9	24·2	20·2	6·4	·	*1.000 hl*	*Alcool*	38
739·6	364·1	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	0·0	*1.000 q*	*Sucre*	39
											Usines Electr. de la V. de Budapest:	
31.523	32.912	33.078	32.046	29.157	30.176	27.539	27.306	25.282	26.486	*1.000 kwh*	*Energie électrique*	40
14.366	14.230	13.358	13.412	12.516	12.858	13.593	13.387	12.918	13.459	»	*Energie él. d. comme force motrice*[2])	41
4.789	6.026	7.779	8.934	8.430	6.942	6.293	5.452	4.899	3.992	»	*Energie él. distr. pour l'éclairage privé*[2])	42
3.914	4.930	4.645	4.520	4.140	4.180	3.800	3.694	3.629	3.818	»	*Energie él. distribuée à d'autres fins*[3])	43
261.764	264.226	266.807	268.026	268.272	268.422	268.506	266.637	266.717	266.616	*nombre*	*Consommateurs d'énergie électrique*	44

*) *Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932).* — [1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Sans les villes situées aux environs de Budapest.* — [3]) *Y compris les villes situées aux environs de Budapest.*

	Megnevezés	Egység	1936 átlag Moyennes	1937 átlag Moyennes	1937 február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	julius Juillet	aug. Août	szept. Sept.
	Kereskedelem és közlekedés.											
	Külkereskedelem:[1])											
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	36·1	39·6	32·2	37·9	41·1	38·8	40·5	41·7	41·2	42·6
	Ebből:											
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	797·8	905·6	522·0	630·7	888·5	990·9	1.007·5	1.082·4	899·8	1.192·5
47		1.000 P	3.962	5.056	2.332	2.976	4.919	6.122	5.870	6.257	5.919	6.899
48	Szén	1.000 q	387·7	482·7	423·5	419·3	501·3	460·8	525·7	545·2	462·8	415·7
49		1.000 P	1.148	1.380	1.214	1.205	1.423	1.308	1.520	1.572	1.332	1.177
50	Papiros és papirosáruk	q	69.490	57.585	54.201	71.439	73.954	59.515	65.614	68.440	77.649	66.229
51		1.000 P	2.015	2.353	1.550	2.069	2.277	1.979	2.290	2.694	3.113	2.703
52	Nyers pamut	q	23.986	22.009	20.736	24.459	23.160	23.390	20.602	20.898	16.306	17.072
53		1.000 P	2.475	2.257	2.246	2.606	2.560	2.518	2.297	2.398	1.741	1.759
54	Gépek és készülékek	q	5.899	6.126	4.731	9.307	3.697	3.307	4.538	5.901	5.395	4.259
55		1.000 P	1.458	1.642	1.253	1.740	1.236	1.003	1.514	1.596	1.506	1.251
56	Nyers bőr	q	11.434	13.198	17.211	13.223	13.239	11.936	12.711	13.263	14.111	14.372
57		1.000 P	1.795	2.462	2.973	2.975	2.671	2.498	2.583	2.793	2.500	2.558
58	Nyers dohány	q	976	1.059	2.970	1.249	1.053	2.947	1.180	906	1.486	263
59		1.000 P	337	399	1.070	490	316	1.128	335	428	609	72
60	Selyem és selyemfonál	q	2.995	3.236	2.649	3.912	3.949	3.448	3.775	2.658	3.200	3.445
61		1.000 P	1.058	1.060	831	1.164	1.234	1.083	1.197	875	1.089	1.169
62	Ásványolaj	1.000 q	214·9	233·4	112·3	155·3	211·3	34·9	95·8	107·1	407·0	462·7
63		1.000 P	1.251	1.698	606	908	1.614	287	681	781	3.016	3.556
64	Pamutszövet	q	613	586	510	803	641	522	566	418	596	385
65		1.000 P	393	373	315	503	390	341	402	252	376	277
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	42·2	49·1	50·7	53·5	49·7	48·4	45·1	40·1	48·6	47·0
	Ebből:											
67	Szarvasmarha	drb	6.454	8.960	8.504	9.683	10.699	14.693	12.693	12.171	7.722	5.971
68		1.000 P	2.024	3.138	2.854	3.238	3.655	4.970	4.328	4.008	2.641	2.262
69	Baromfi	q	17.147	21.769	11.861	13.604	11.776	6.853	7.939	9.561	15.615	18.763
70		1.000 P	1.855	2.139	1.150	1.208	1.267	790	892	946	1.516	1.919
71	Búza	1.000 q	476·0	299·0	440·5	465·7	483·1	416·2	142·1	90·2	241·8	135·8
72		1.000 P	6.713	5.191	7.864	8.308	8.593	7.125	2.650	1.428	3.637	2.500
73	Liszt	1.000 q	45·2	48·6	32·3	25·5	101·2	35·0	49·4	33·7	27·8	38·7
74		1.000 P	837	1.189	655	519	2.680	782	1.139	649	621	900
75	Villamos gépek és készülékek	q	2.115	2.549	2.175	1.667	1.494	1.508	1.817	2.156	3.194	3.364
76		1.000 P	2.275	2.371	2.566	1.481	1.640	1.371	1.875	2.006	2.742	3.103
77	Sertés	drb	14.619	13.774	8.178	4.445	3.308	9.324	10.173	15.368	19.607	20.691
78		1.000 P	2.084	2.028	1.231	744	510	1.397	1.509	2.267	2.922	2.974
79	Prémbőr, kikészített	q	387	395	322	562	592	475	455	409	628	675
80		1.000 P	632	856	827	1.236	1.634	966	818	729	1.393	1.411
81	Tojás	q	5.778	9.551	13.658	27.000	18.769	14.831	6.624	3.333	4.956	5.126
82		1.000 P	505	767	1.262	2.196	1.370	1.051	453	243	382	451
83	Toll	q	2.343	2.650	3.794	3.316	2.945	2.903	1.526	2.540	2.480	1.522
84		1.000 P	863	1.539	1.861	1.813	1.288	1.593	1.044	1.753	1.681	911
85	Friss gyümölcs	1.000 q	48·7	32·6	0·9	0·3	0·3	1·6	27·0	94·4	154·4	68·1
86		1.000 P	1.214	805	48	16	6	101	1.269	3.120	2.955	1.234
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 5·7	+ 9·4	+ 18·5	+ 15·6	+ 8·6	+ 9·6	+ 4·6	— 1·6	+ 7·4	+ 4·4
	Vasúti forgalom:[1])											
88	Szállított áru[2]) [3])	1.000 t.	1.481	1.622	1.356	1.368	1.482	1.538	1.575	1.537	1.739	1.908
89	Árutonna-kilométer[2]) [3])	1,000.000 km	194·2	220·5	200·8	199·0	201·0	203·8	199·1	216·5	248·4	270·4
90	Megrakott teherkocsi[2])	szám	100.584	108.440	86.597	93.490	96.762	100.665	105.766	106.319	118.588	128.022
91	Szállított utas[3])	1.000	5.624·6	6.313·0	5.290·2	6.136·9	5.779·6	6.639·5	6.437·7	6.037·0	6.695·4	6.790·7
92	Utaskilométer[2]) [3])	1,000.000 km	172·1	192·4	149·8	173·8	179·2	205·8	199·6	211·3	234·3	237·7

*) 50 q-n alul. — **) 500 pengőn alul. — [1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — [3]) Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek.

			1938							Unités	Désignation	
okt. *Octobre*	nov. *Nov.*	dec. *Déc.*	január *Janvier*	február *Février*	márc. *Mars*	április *Avril*	május *Mai*	június *Juin*	július *Juillet*			
											Commerce et transports.	
											Commerce extérieur: [1])	
43·3	41·5	46·7	27·6	32·1	36·1	35·6	34·5	34·4	34·8	*1,000.000 p*	*Importations totales*	45
											Dont:	
918·6	1.133·8	1.110·9	840·6	918·2	672·2	637·7	923.5	1.078·0	984·1	*1.000 q*	*Bois bruts et ouvrés*	46
5.069	6.143	6.071	2.833	3.740	3.563	3.775	5.504	6.217	5.718	*1.000 p*		47
502·6	540·1	578·7	481·1	462·9	526·8	478·7	460·1	449.6	456·6	*1.000 q*	*Charbon*	48
1.409	1.532	1.653	1.384	1·329	1.511	1.355	1.292	1.265	1.277	*1.000 p*		49
75.892	64.251	82.899	29.029	46.095	44.473	53.056	51.005	55.261	60.213	*q*	*Papier et articles en papier* . .	50
2.931	2.445	2.426	1.169	1.656	1.787	1.843	1.752	2.009	2.178	*1.000 p*		51
20.139	26.099	29.874	31.173	18.749	25.339	17.030	13.077	20.036	17.462	*q*	*Coton brut*	52
1.922	2.266	2.531	2.607	1.531	2.086	1.428	1.135	1.710	1.470	*1.000 p*		53
6.185	5.861	17.449	4.575	4 127	6 037	4.418	6.922	5.756	3.625	*q*	*Machines et appareils*	54
2.221	1.717	3 733	1.331	1.412	1.878	1.506	2.090	1.692	1.405	*1.000 p*		55
10.973	10.801	8.886	11.226	12.361	11.066	15.630	13.303	12.198	13.638	*q*	*Peaux brutes*	56
1.871	1.760	1.489	1.690	1.884	1.693	2.107	1.666	1.555	1.592	*1.000 p*		57
212	23	419	436	717	2.184	2.392	1.997	5.211	707	*q*	*Tabacs bruts*	58
98*	10	233	194	326	970	945	1.053	1.710	304	*1.000 p*		59
3.479	2.735	2.761	1.439	2.151	2.121	1.702	1.468	1.372	2.242	*q*	*Soie et fils de soie*	60
1.226	1.053	946	524	747	772	667	529	548	857	*1.000 p*		61
445·3	335·7	273·8	157·6	127·0	209·5	189·2	240·6	135·1	215·3	*1.000 q*	*Huile minérale*	62
3.475	2.573	2.018	1.204	984	1.842	1.524	1.794	1.000	1.592	*1.000 p*		63
654	691	716	270	412	561	450	379	349	498	*q*	*Tissus de coton*	64
429	511	457	178	288	456	309	307	272	247	*1.000 p*		65
48·9	50·6	60·2	43·4	43·2	47·0	41·6	39·9	36·5	38·2	*1,000.000 p*	*Exportations totales*	66
											Dont:	
6.886	5.251	5.593	7.878	5.046	6.069	7.220	6.547	5.617	5.421	*tête*	*Bêtes à cornes*	67
2.654	2.055	2.311	3.243	2.007	2.487	2.872	2.690	2.398	2.449	*1.000 p*		68
28.519	40.403	65.919	26.311	20.638	13.247	8.200	7.748	8.209	7.632	*q*	*Volaille*	69
2.963	3.813	6.190	2.851	2.193	1.360	862	927	981	867	*1.000 p*		70
161·2	127·8	350·7	109·4	209·0	177·6	156·2	108·7	40·7	19·8	*1.000 q*	*Froment*	71
2.817	2.401	6.336	2.021	3.541	2.983	3.130	2.231	851	415	*1.000 p*		72
36·5	131·6	43·7	13·8	30·7	20·8	30·1	10·3	59·8	2·7	*1.000 q*	*Farine*	73
828	3.860	1.039	309	688	488	759	233	1.312	55	*1.000 p*		74
3.773	3.583	3.512	2.447	2.510	1.810	1.724	1.826	1.395	1.715	*q*	*Machines et appareils électriques*	75
3.214	2.911	3.020	2.343	1.950	1.693	1.554	1.781	1.519	1.850	*1.000 p*		76
25.083	24.923	14.788	13.344	18.076	13.364	13.623	21.419	21.252	30.896	*tête*	*Porcs*	77
3.579	3.556	2.105	1.958	2.534	1.925	1.901	3.072	3.101	4.510	*1.000 p*		78
489	229	110	147	260	354	440	354	404	520	*q*	*Pelleteries apprêtées*	79
1.117	417	243	312	454	571	832	744	539	734	*1.000 p*		80
4.453	4.938	3.035	1.699	26.599	24.627	24.591	26.348	17.494	6.684	*q*	*Oeufs*	81
429	430	274	188	2.174	1.594	1.530	2.063	1.418	566	*1.000 p*		82
3.317	2.181	3.243	2.742	2 801	2.973	1.938	1.525	1.104	1.913	*q*	*Plumes*	83
2.202	1.363	1.984	1.818	1.444	1.459	922	548	464	839	*1.000 p*		84
38·2	2·9	1·4	0·4	0·1	0·1	0·1	0·0	6·0	33·4	*1.000 q*	*Fruits frais*	85
736	78	43	15	9	5	4	1	384	1.871	*1.000 p*		86
+ 5·6	+ 9·1	+ 13·5	+ 15·8	+ 11·1	+ 10·9	+ 6·0	+ 5·4	+ 2·1	+ 3·4	*1,000.000 p*	*Excédent des imp. (—) ou des exp. (+)*	87
											Trafic des chemins de fer: [1])	
2.478	1.819	1.553	1.402	1.332	1.437	1.342	1.482	1.390	1.468	*1.000 t.*	*Marchandises transportées*[2]), [3])	88
316·3	244·6	216·3	184·5	182·9	195·3	179·5	196·5	183·4	188·1	*1,000.000 km*	*Tonnes kilom.*[2]), [3])	89
158.502	116.561	97.935	93.855	88.124	102.836	95.921	101.751	98.187	104.855	*nombre*	*Wagons chargés*[2])	90
6.750·5	6.421·2	6.657·4	6.124·0	5.855·2	6.153·2	6.396·3	6.828·9	6.896·0	6.351·4	*1.000*	*Voyageurs transportés*[3])	91
195·8	186·2	193·1	171·5	163·9	172·3	198·3	211·7	213·8	222·3	*1,000.000 km*	*Kilomètres-voyageurs*[2]), [3])	92

*) *Au-dessous de 50 q.* — **) *Au-dessous de 500 pengős.* — [1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant.* — [3]) *Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires.*

	Megnevezés	Egység	1936 átlag Moyennes	1937 átlag Moyennes	1937 február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.
	Postaforgalom:[1])											
93	Levélküldemény[2])	1.000 db	37.149	39.426	34.494	45.947	37.270	35.036	36.102	37.856	36.112	41.180
94	Csomagküldemény	„	781·1	817·4	705·6	844·9	706·3	736·5	779·8	782·8	746·2	849·1
95	Postautalvány	1.000 db	836·5	866·8	799·0	859·4	843·8	800·3	836·3	966·8	823·0	839·5
96		1.000 P	77.602	82.523	75.147	77.972	78.512	77.855	78.747	98.911	68.941	81.212
97	Távirat	1.000 db	217·2	235·0	188·3	218·4	212·2	243·8	246·0	261·7	278·4	251·3
98	Budapesti helyi beszélgetések	1.000	10.198	10.706	10.891	9.974	10.861	11.467	11.229	10.352	9.473	10.076
99	Helyközi beszélgetés	„	344·9	382·8	314·7	327·7	343·2	359·7	386·0	421·0	433·4	432·0
100	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	103.685	104.360	104.775	105.304	106.448	107.076	107.737	108.835
101	Rádióvevőberendezések Magyarországon	„	—	—	374.164	376.088	376.569	376.563	373.751	372.281	371.287	372.240
102	Rádióvevőberendezések Budapesten	„	—	—	130.553	131.388	131.629	131.946	130.785	130.655	129.734	130.117
	Gépjárművek:											
103	Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	13.825	14.308	14.885	15.485	15.766	16.034	16.299	15.930
104	Gépjárműállomány Magyarországon	„	—	—	27.426	28.173	29.423	30.638	31.341	31.953	32.529	32.368
	Ebből:											
105	Személykocsi	„	—	—	10.763	11.213	11.889	12.529	12.915	13.350	13.697	13.725
106	Bérautó	„	—	—	3.053	3.074	3.107	3.139	3.174	3.185	3.215	3.254
107	Autobusz	„	—	—	550	560	577	597	608	611	613	613
108	Teherkocsi	„	—	—	3.166	3.186	3.240	3.334	3.367	3.423	3.461	3.502
109	Egyéb gépkocsi	„	—	—	727	735	747	762	765	765	773	772
110	Mótorkerékpár	„	—	—	9.167	9.405	9.863	10.277	10.512	10.619	10.770	10.502
	Benzinkutak forgalma:											
111	Kimért benzin	1.000 lit.	100·9	87·5	49·3	71·7	83·2	118·3	108·4	123·2	135·5	115·7
112	Kimért benzinszeszkeverék	„	2.140·0	2.525·7	1.604·4	1.867·9	2.164·6	2.755·2	2.951·6	3.220·3	3.355·0	3.062·2
	Áralakulás.											
	Nagykereskedelmi árindex:											
113	Összes áruk átlaga	1913 = 100	*89·0*	*94·4*	*93*	*95*	*94*	*95*	*94*	*94*	*94*	*96*
114	Mezőgazdaság és állattenyésztés	„	*75·4*	*80·4*	*78*	*80*	*79*	*79*	*78*	*80*	*80*	*83*
115	Gyarmatáruk	„	*177·0*	*174·8*	*177*	*175*	*172*	*172*	*172*	*174*	*173*	*172*
116	Malomipar és cukoripar	„	*105·2*	*112·0*	*110*	*112*	*110*	*111*	*113*	*113*	*112*	*113*
117	Egyéb ipar	„	*117·3*	*124·5*	*125*	*128*	*128*	*129*	*127*	*125*	*125*	*123*
118	Agrárolló [3])	„	*35·7*	*35·4*	*37·6*	*37·5*	*38·3*	*38·8*	*38·6*	*36·0*	*36·0*	*32·5*
	Megélhetési index:											
119	Összesen lakbérrel	1913 = 100	*96·2*	*102·5*	*102·2*	*102·1*	*101·8*	*101·7*	*101·9*	*102·1*	*102·3*	*103·5*
120	Összesen lakbér nélkül	„	*99·4*	*116·1*	*107·2*	*107·1*	*106·7*	*106·6*	*106·8*	*107·1*	*107·3*	*108·9*
121	Élelmezés	„	*87·3*	*93·9*	*93·6*	*93·4*	*92·6*	*92·2*	*92·3*	*93·0*	*93·3*	*95·8*
122	Ruházat	„	*117 9*	*128·2*	*136·9*	*136·9*	*136·9*	*136·9*	*136·9*	*136·9*	*136·7*	*136·7*
123	Fűtés, világítás	„	*133·5*	*137·5*	*136·0*	*136·4*	*137·1*	*138·5*	*139·3*	*138·1*	*138·1*	*138·1*
124	Lakás	„	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*
	Nagykereskedelmi árak:											
125	Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	16·84	20·42	18·75	21·35	19·70	20·03	19·65	20·93	20·23	20·75
126	Rozs, pestvidéki elsőrendű	„	14·00	18·94	17·18	19·63	20·25	20·63	19·00	19·55	19·18	18·93
127	0-ás liszt	P/kg	0·33	0·39	0·38	0·40	0·38	0·38	0·40	0·40	0·39	0·39
128	2-es „	„	0·32	0·38	0·37	0 39	0·37	0·37	0·39	0·39	0·38	0·38
129	6-os „	„	0·27	0·30	0·30	0·30	0·28	0·30	0·31	0·30	0·30	0·30
130	Tengeri, dunántúli származású	P/q	12·37	11·89	11·15	11·93	11·25	11·65	11·33	11·70	11·95	13·40
131	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1·46	1·85	1·64	1·65	1·65	1·74	1·76	1·86	1·92	1·93
132	Borjú	P/kg élősuly	0·97	1·07	1·13	0·98	0·96	1·11	0·92	0·94	1·12	1·16
133	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	„	1·04	1·11	1·23	1·21	1·18	1·08	1·02	1·00	1·05	1·06
134	Sertészsír	P/kg	1·60	1·69	1·76	1·76	1·76	1·74	1·70	1·68	1·68	1·64
135	Tojás, friss teatojás	P/kg	1·59	1·41	1·55	1·20	1·02	1·08	1·10	1·16	1·39	1·59
136	Borjúbőr	P/kg	2·17	2·54	2·78	2·83	2·80	2·70	2·60	2·60	2·65	2·60
137	Marhabőr	„	1·29	1·53	1·70	1·75	1·75	1·65	1·50	1·55	1·55	1·50
138	Nyers gyapjú	„	1·87	2·10	2·04	2·15	2·17	2·17	2·20	2·16	2·18	2·21
139	Nyers pamut, amerikai	„	1·91	1·86	2·06	2·31	2·09	2·09	2·01	1·85	1·67	1·56
140	Barnaszén, hazai	P/q	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22
141	Kőszén, porosz	„	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80

[1]) Az 1937. év átlagai ideiglenes jellegűek. — [2]) Az ajánlott küldemények is bentfoglaltatnak. — [3]) A mezőgazdasági termékek és az ipari áruk ára közötti diszparitást jelzi.

			1938							Unités	Désignation	
október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	Július Juillet			
											Trafic postal : [1])	
41.926	40.125	50.134	38.783	37.008	45.046	41.804	39.244	36.239	39.618	*1.000 unités*	Correspondances[2])	93
922·4	868·0	1.156·6	760·3	737·5	838·2	855·9	759·5	767·9	796·6	„	Colis	94
972·5	835·4	1.026·2	834·1	829·1	852 2	978·8	823·7	838·5	925·7	*1.000 unités*	Mandats-poste	95
102.843	80.388	102.879	66.533	77.067	80.047	96.626	65.928	76.481	88.364	*1.000 p*		96
256·8	228·5	233·8	211·6	199·1	226·5	223·9	251·7	262·9	268·3	*1.000*	Télégrammes	97
11.229	11.576	11.073	11.396	11.079	10.368	11.622	11.080	11.519	10.910	*1.000*	Conversations urbaines à Budapest	98
440·2	410·6	395·5	381·7	354·1	78·2	398·1	400·9	445·0	500·4	„	Conversations interurbaines	99
109.765	110.733	111.765	112.545	113.329	114.020	114.514	114.987	115.976	116.374	*nombre*	Postes téléphoniques principaux	100
374.719	378.797	383.274	389.056	392.251	394.711	395.692	396.220	395.175	393.490	„	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie	101
131.190	132.710	134.465	136.708	137.719	138.741	139.141	139.135	138.880	138.136	„	Postes récept. de T. S. F. à Budapest	102
											Effectif des véhicules à moteur :	
15.739	15.518	15.125	14.980	15.237	15.845	16.502	16.967	17.106	17.327	*nombre*	Véhicules à moteur à Budapest	103
31.952	31.462	30.770	30.072	30.410	31.602	33.031	34.048	34.846	35.711	„	Véhicules à moteur en Hongrie	104
											Dont :	
13.573	13.450	13.225	13.037	13.217	13.842	14.499	14.953	15.374	15.824	„	Automob. de ville et de tourisme	105
3.242	3.235	3.226	3.168	3.195	3.211	3.204	3.251	3.218	3.246	„	Autom. de louage	106
597	596	596	587	595	607	636	669	670	682	„	Autobus	107
3.531	3.551	3.486	3.351	3.374	3.439	3.505	3.568	3.587	3.633	„	Camions automobiles	108
767	765	762	752	755	773	793	799	809	827	„	Autres automob.	109
10.242	9.865	9.475	9.177	9.274	9.730	10.394	10.808	11.188	11.499	„	Motocyclettes	110
											Distributeurs d'essence :	
84·0	56·0	49·6	46·1	44·4	52·0	59·4	74·8	.	.	*1.000 l.*	Essence débitée	111
2.948·2	2.408·0	2.273·1	1.974·3	2.052·7	2.384·1	2.651·7	2.847·4	.	.	„	Mélange d'essence et d'alcool débité	112
											Mouvement des prix.	
											Indice des prix de gros :	
93	*94*	*95*	*94*	*93*	*94*	*101*	*101*	*98*	*96*	*1913 = 100*	Moyennes pour l'ensemble des marchand.	113
80	*82*	*83*	*82*	*81*	*82*	*93*	*92*	*88*	*85*	„	Agriculture et élevage	114
178	*178*	*178*	*178*	*178*	*178*	*178*	*178*	*178*	*178*	„	Denrées coloniales	115
113	*111*	*113*	*113*	*112*	*112*	*113*	*117*	*119*	*115*	„	Minoterie et industrie sucrière	116
121	*120*	*119*	*119*	*119*	*119*	*118*	*117*	*117*	*117*	„	Autres industries	117
33·9	*31·7*	*30·3*	*31·1*	*31·9*	*31·1*	*21·2*	*21·4*	*24·8*	*27·3*	„	„Ciseaux agricoles" [3])	118
											Indice du coût de la vie :	
103·5	*103·2*	*103·8*	*104·7*	*103·7*	*103·8*	*104·5*	*104·5*	*102·7*	*101·6*	*1913 = 100*	Au total, y compris le loyer	119
108·9	*108·6*	*109·4*	*110·5*	*109·2*	*109·3*	*110·2*	*110·2*	*107·9*	*106·4*	„	Au total, non compris le loyer	120
95·7	*95·2*	*96·4*	*98·2*	*96·3*	*96·4*	*97·8*	*97·8*	*94·8*	*92·7*	„	Alimentation	121
136·7	*136·7*	*136·7*	*136·2*	*136·2*	*136·0*	*136·0*	*136·0*	*134·1*	*134·1*	„	Vêtement	122
138·1	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	*138·1*	„	Chauffage et éclairage	123
86·3	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	*86·3*	„	Logement	124
											Prix de gros :	
20·88	20·53	21·10	21·03	20·95	21·00	22·28	23·98	23·28	20·23	*1 q, en pengős*	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg	125
18·75	18·65	19·05	18·95	18·85	18·70	18·80	18·45	16·55	15·65	„	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest	126
0·39	0·38	0·39	0·39	0·38	0·38	0·38	0·40	0·41	0·38	*1 kg, en pengős*	Farine No 0	127
0·38	0·37	0·38	0·38	0·37	0·37	0·37	0·39	0·40	0·37	„	„ No 2	128
0·31	0·30	0·31	0·30	0·30	0·30	0·31	0·33	0·35	0·31	„	„ No 6	129
11·05	11·65	12·60	12·45	12·70	12·90	14·70	15·60	17·00	18·58	*1 q, en pengős*	Maïs, de Transdanubie	130
2·20	2·16	2·16	2·00	2·01	1·95	1·85	1·64	1·49	1·38	*1kg, en pengős*	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.	131
1·12	1·09	1·11	1·14	1·11	0·99	0·95	0·86	0·79	0·82	*1 kg de poids vif, en p.*	Veau	132
1·09	1·08	1·12	1·11	1·11	1·12	1·10	0·99	0·86	0·99		Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kg	133
1·64	1·64	1.62	1·62	1·62	1·62	1·62	1·62	1·60	1·55	*1 kg, en pengős*	Saindoux	134
1·73	1·88	1·79	1·70	1·13	1·01	1·23	1·13	1·20	1·27	*1 kg, en pengős*	Oeufs frais dits à thé	135
2·35	1·90	1·90	2·00	2·00	2·00	1·80	1·70	1·60	1·60	*1 kg, en pengős*	Cuir de veau	136
1·40	1·10	1·10	1·20	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	1·10	„	Cuir de boeuf	137
2·01	1·90	1·94	1·94	1·94	1.94	1·94	1·90	1·90	1·90	„	Laine brute	138
1·53	1·51	1·52	1·50	1·60	1.54	1·54	1·40	1·53	1·51	„	Coton brut, américain	139
3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	*1 q, en pengős*	Lignite, indigène	140
6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	„	Houille, prussienne	141

[1]) *Les moyennes relatives à l'année 1937 sont provisoires.* — [2]) *Y compris les lettres recommandées.* — [3]) *Indique la disparité entre les prix agricoles et les prix industriels.*

	Megnevezés	Egység	1936 átlag Moyennes	1937 átlag Moyennes	1937 február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.
142	Vörösréz	P/kg	1·25	1·60	2·00	2·10	1·70	1·75	1·60	1·65	1·65	1·50
143	Ólom	„	0·52	0·72	1·00	0 95	0·78	0·70	0·65	0·70	0·65	0·60
144	Ón	„	6·13	6·53	6·80	7·80	6·80	6·80	6·50	6·50	6·50	6·30
	Pénz és hitel.											
145	Állami bevételek bruttó eredménye	1,000.000 P	—	—	75·4	62·7	58·6	79·4	85·3	59·2	80·4	72·7
146	Állami kiadások bruttó előirányzata	„	—	—	67·5	60·1	64·7	65·3	71·6	69·8	70·3	63·8
	Magyar Nemzeti Bank:											
147	Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	418·3	417·1	435·3	420·6	437·5	459·6	453·3	457·1
148	Leszámitolt váltók és előlegek	„	—	—	461·8	450·8	421·0	405·2	400·0	398·4	416·4	419·2
	Érckészlet:											
149	Arany	1,000.000 P	—	—	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1
150	Deviza és valuta	„	—	—	46·6	47·4	48·5	51·1	53·9	56·4	57·8	57·7
151	Összesen	„	—	—	140·8	141·1	141·9	144·9	146·3	140·5	147·0	145·7
152	Fedezeti arány	%	*26·6*	*27·4*	27·1	27·4	28·1	28·9	28·7	29·2	27·6	26·9
153	Leszámítási kamatláb	„	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*	*4·0*
154	Elsőrendű üzleti váltók kamattétele	„	*4·0-6·54*	*4·0-6·50*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*	*4—6·5*
155	Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	„	*3·0*	*3·0*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*	*3*
156	Betéti kamatláb lekötés nélkül	„	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*	*2—2*
	Betétállomány:											
	Takarékbetét:											
157	Postatakarékpénztárnál	1,000,000 P	—	—	119·5	118·3	119·2	120·6	118·0	119·4	121·2	122·9
158	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3])	„	—	—	605·1	605·1	605·6	604·6	619·7	623·5	626·2	628·9
159	Összesen[3])	„	—	—	*724·6*	*723·4*	*724·8*	*725·2*	*737·7*	*742·9*	*747·4*	*751·8*
	Folyószámlabetét:											
160	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	50·0	47·5	45·1	51·0	50·2	49·1	53·6	51·4
161	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3])	„	—	—	637·0	637·6	641·7	644·8	639·0	638·3	639·9	649·0
162	Összesen[3])	„	—	—	*687·0*	*685·1*	*686·8*	*695·8*	*689·2*	*687·4*	*693·5*	*700·4*
	Betétek együtt:											
163	Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	169·5	165·8	164·2	171·7	168·1	168·4	174·8	174·3
164	A PK. budapesti pénzintézeteinél[3])	„	—	—	1.242·2	1.242·7	1.247·4	1.249·3	1.258·8	1.261·9	1.266·1	1.277·9
165	Összesen[3])	„	—	—	*1.411·7*	*1.408·5*	*1.411·6*	*1.421·0*	*1.426·9*	*1.430·3*	*1.440·9*	*1.452·2*
166	A 30 legn. vidéki pénzint. betétállománya	„	—	—	110·2	111·4	108·8	109·3	111·3	110·9	112·2	113·6
	Tőzsde:											
167	Részvényindex[4])	1926 = 100	*130·6*	*162·3*	*183·3*	*185·5*	*155·3*	*146·4*	*159·8*	*175·9*	*167·3*	*157·2*
168	Eladott részvény	szám	337.058	356.512	516.478	672.459	700.371	517.154	197.578	324.841	178.458	191.032
169	Szállitások és átvételek összege	1,000.000 P	25·4	25·4	41·0	42·6	44·7	32·9	15·5	22·5	13·9	13·6
	Hitelbiztonság:											
170	Csőd[5])	szám	4	3	6	4	4	3	6	—	2	3
171	Magán- és kényszeregyesség[5])	„	59	60	62	55	68	44	48	41	26	35
172	Össz. új fizetésképtelenségek Magyarorsz.	„	62	64	68	59	72	47	54	41	28	38
	Ebből:											
173	Új fizetésképtelenség Budapesten	„	20	20	20	19	23	13	17	11	8	19
174	Magán- és kényszeregyesség passzíva	1.000 P	1.053	1.274	1.035	2.338	1.905	528	483	708	275	1.071
175	Magyarországon aktíva	„	1.796	2.024	1.677	3.013	3.212	917	834	1.146	436	1.535
176	Magán- és kényszeregyesség passzíva	„	477	574	427	425	1.295	200	183	417	57	300
177	Budapesten aktíva	„	849	929	692	879	1.877	407	295	681	94	513
178	Óvatolt váltók Magyarországon	szám	2.975	2.838	2.499	2.757	2.738	2.865	2.902	2.923	2.787	2.972
179		1.000 P	1.505	1.426	1.249	1.077	1.283	1.535	1.276	1.703	1.301	1.328
180	Óvatolt váltók Budapesten	szám	1.365	1.355	1.340	1.419	1.311	1.445	1.381	1.228	1.299	1.440
181		1.000 P	824	774	654	615	639	919	755	806	663	722
	Zálogházi forgalom:											
182	Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	245	255	232	249	265	265	262	256	244	247
183		1.000 P	4.942	5.157	4.748	5.107	5.226	5.351	5.476	5.209	4.964	5.001
184	Zálogkiváltás Budapesten	1.000 tetel	241	249	220	255	241	243	243	252	243	257
185		1.000 P	4.897	5.052	4.633	4.959	4.676	4.817	4.964	5.020	4.830	5.200
186	Zálogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.139	1.313	1.337	1.359	1.378	1.382	1.383	1.373
187		1.000 P	—	—	26.577	26.725	27.276	27.810	28.322	28.510	28.644	28.445
188	Kényszerárverésre került Budapesten	tétel	7.779	7.455	8.810	7.260	7.478	6.979	8.496	7.372	7.797	6.594

[1]) 1938 június hótól váltópénzkészlet nélkül. — [2]) 1938 június hótól havi átlag. — [3]) Az 1936. évi május havától közölt új sorozat a Pénzintézeti Központ kötelékébe tartozó budapesti pénzintézeteknél elhelyezett betétállományt jelzi. — [4]) Csak 18 részvény alapján számitva. — [5]) Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg.

			1938							Unités	Désignation	
October Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	május Mai	június Juin	július Juillet			
1·30	1·20	1·20	1·20	1·20	1·15	1·20	1·10	1·17	1·25	1 kg, en pengős	Cuivre	142
0·60	0·58	0·54	0·50	0·50	0·57	0·54	0·40	0·38	0·42	»	Plomb	143
6·30	6·00	5·50	5·50	5·50	5·00	4·80	4·50	4·80	4·90	»	Étain	144
											Monnaie et crédit.	
75·3	91·4	87·8	66·6	76·2	66·1	60·6	80·3	83·2	60·4	1,000.000 p	Résultat brut des recettes de l'État	145
68·0	63·6	67·9	76·1	69·5	63·9	69·5	68·0	77·8	75·1	»	Dépenses brutes de l'État (prév. budg.)	146
											Banque Nationale de Hongrie:	
468·5	430·8	466·2	436·9	444·5	547·0	585·4	583·6	581·1	581·8	1,000.000 p	Circulation des billets de banque	147
425·2	422·0	449·7	385·7	384·6	456·8	471·4	470·3	438·8	391·1	»	Effets escomptés et avances	148
											Encaisse métallique:	
84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	84·1	1,000.000 p	Or	149
54·9	56·4	58·5	58·2	61·1	65·9	70·7	72·7	71·9	78·6	»	Devises et monnaies	150
143·1	147·7	149·4	153·0	156·1	159·7	163·3	165·0	1) 155·9	157·7	»	Total	151
26·2	26·7	25·1	28·4	29·7	24·1	24·0	24·1	2) 27·1	27·2	%	Proportion de la couverture	152
4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	»	Taux d'escompte	153
4—6·5	4—6·5	4—6·5	4—6·5	4—6·5	4·25-6·5	4·25-6·5	4·25-6·5	4·25-6·5	4·25-6·5	»	Taux d'effets de comm. de prem. ordre	154
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	»	Taux de dépôts à préavis de 3 mois	155
2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	2—2	»	Taux de dépôts à vue	156
											Effectif des dépôts:	
											Dépôts d'épargne:	
124·6	127·8	127·4	136·5	139·9	133·2	131·2	128·1	125·2	129·7	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	157
633·5	643·3	660·7	665·7	666·3	606·1	597·0	588·6	619·0	619·5	»	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.[3])	158
758·1	771·1	788·1	802·2	806·2	739·3	728·2	716·7	744·2	749·2	»	Total	159
											Dépôts en compte courant:	
53·5	57·1	53·4	49·4	58·1	56·0	49·5	60·9	56·5	51·6	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	160
654·5	651·7	658·3	635·4	635·8	631·7	625·9	632·7	644·4	661·0	»	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.[3])	161
708·0	708·8	711·7	684·8	693·9	687·7	675·4	693·6	700·9	712·6	»	Total	162
											Ensemble des dépôts:	
178·1	184·9	180·8	185·8	198·0	189·2	180·7	189·1	181·7	181·2	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	163
1.288·0	1.295·0	1.319·0	1.301·2	1.302·1	1.237.8	1.222·8	1.221·2	1.263·4	1.280·5	»	Etablissem. membres de l'I. C. S. F.[3])	164
1.466·1	1.479·9	1.499·8	1.487·0	1.500·0	1.427·0	1.403·5	1.410·3	1.445·2	1.461·7	»	Total	165
115·2	116·3	119·4	119·4	119·4	117·9	114·9	113·1	115·5	116·4	»	Dép. dans les 33 princ. établ. de c. de prov.	166
											Bourse:	
156·0	147·3	143·4	140·1	130·6	100·9	97·7	113·2	113·3	106·8	1926 = 100	Indice d'actions[4])	167
284.163	146.728	155.756	125.908	191.647	275.674	335.974	217.973	177.159	171.761	nombre	Actions vendues	168
20·8	11·8	12·6	9·4	12·4	17·4	18·7	12·3	11·2	12·9	1,000.000 p	Montant des livraisons et des accept.	169
											Sécurité du crédit:	
4	2	1	5	5	9	4	1	2	3	nombre	Faillites[5])	170
61	77	116	94	62	59	64	83	97	83	»	Concordats privés et judiciaires[2])	171
65	79	117	99	67	68	68	84	99	86	»	Nouvelles insolvabilités en Hongrie	172
24	22	30	31	25	21	25	31	19	19	»	Dont: Nouv. insolvabilités à Budapest	173
1.257	2.386	1.810	2.162	2.092	1.067	1.405	2.050	1.888	900	1.000 p	Concord. privés et judiciaires en Hongrie — actifs	174
1.940	3.788	3.112	3.815	2.929	1.718	2.202	3.314	3.149	1.514	»	Concord. privés et judiciaires en Hongrie — passifs	175
679	1.434	610	1.352	1.687	505	1.040	1.090	548	270	»	Concord. privés et judiciaires à Budapest — actifs	176
1.012	2.155	1.010	2.387	2.261	859	1.596	1.783	933	528	»	Concord. privés et judiciaires à Budapest — passifs	177
2.989	2.876	2.994	2.913	2.226	2.765	3.009	3.209	3.433	3.397	nombre	Lettres de change protest. en Hongrie	178
1.471	1.570	1.520	1.448	933	1.114	1.820	1.459	1.240	1.437	1.000 p	Lettres de change protest. en Hongrie	179
1.362	1.333	1.343	1.346	1.017	1.230	1.357	1.391	1.472	1.379	nombre	Lettres de change protest. à Budapest	180
693	783	952	763	489	600	1.126	817	636	673	1.000 p	Lettres de change protest. à Budapest	181
											Mouv. des monts-de-piété:	
253	273	251	280	246	277	257	271	275	266	1.000 reconn.	Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	182
5.185	5.420	5.054	5.540	4.981	5.456	5.070	5.451	5.607	5.343	1.000 p	Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	183
285	261	262	237	228	270	247	264	244	253	1.000 reconn.	Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	184
5.759	5.553	5.342	5.106	4.764	5.316	4.923	5.270	5.034	4.971	1.000 p	Dégagem. aux monts-de-piété de Bpest	185
1.341	1.353	1.342	1.385	1.402	1.409	1.420	1.427	1.458	1.471	1.000 reconn.	Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	186
27.871	27.738	27.450	27.884	28.101	28.242	28.389	28.570	29.142	29.514	1.000 p	Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	187
6.674	7.394	5.151	9.595	6.752	8.113	6.593	8.124	7.993	10.052	reconnaiss.	Ventes par contr. aux m.-de-p. de Bpest	188

[1]) *Depuis juin 1938, sans le stock de monnaie divisionn.* — [2]) *Depuis juin 1938, moyenne mensuelle.* — [3]) *A partir de mai 1936, série relative aux dépôts placés dans les établissements budapestois membres de l'Institut Central des Sociétés Financières.* — [4]) *Seulement d'après les cours de 18 actions cotées en ce moment.* — [5]) *Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures.*

Lényeges változás történt még a minimális fedezeti arányszámra és ezzel kapcsolatban a jegyadó fizetésére vonatkozó rendelkezéseken. Az új alapszabályok úgy intézkednek, hogy ha a fentebbi módon számított arányszám 25%-nál kevesebb, a bank az államnak jegyadót köteles fizetni, melynek tétele a mindenkori leszámítolási kamatláb, hozzáadva 1%-ot, alapja pedig az a többlet, amellyel a jegyforgalom és a nem állami pénzek együttes összegének havi átlaga az érckészlet havi átlagának négyszeres összegét meghaladja.

Az új alapon számított fedezeti arányszám júliusra nézve 27·2% volt, az előző havi 27·1%-kal szemben.

Betétállomány. A postatakarékpénztárnál és a PK budapesti pénzintézeteinél elhelyezett betétállományban a február végén bekövetkezett tetőponti helyzet óta (1.500 millió pengő), erőteljes visszaesés következett be. Csak májusban kerekedett felül ismét a kedvezőbb irányzat. A június havi erőteljesebb gyarapodáshoz viszonyítva azonban a július havi szaporulat nem volt kielégítő. A takarékbetétállomány mindössze csak 5 millió pengővel nőtt s a hó végén 749 millió fölött állott. Az évi szaporulat is csak 6·3 millió pengőt tett. A folyószámlabetétek állaga 11·6 millió pengővel 712·5 millióra emelkedett s a tavalyihoz képest 25 millió pengős növekedés mutatkozott. Az összes betétállomány 16·5 millióval 1.461 millió pengő fölé emelkedett. A mult évihez képest 31·4 millió pengő volt a szaporulat.

Tőzsde. A budapesti értéktőzsdén az év első negyedében erős árfolyamesések voltak észlelhetők. A hanyatlás április végével megállott és úgy látszott, hogy tartós javulás veszi kezdetét és hogy a tőzsdei árfolyamoknak több, mint egy év óta tartó hanyatló irányzatában lényeges változás következik be. A javulások azonban nem terjedtek messzire s a lendületes kezdet után az irányzat ismét ellanyhult. Az átlagos árfolyamnívó így két hónapon keresztül csaknem azonos szinten ingadozott. Júliusban a tartott irányzatot ismét árfolyamesések váltották fel. A hó végéig a hivatalos részvényindex 6·5 ponttal 106·8-re süllyedt és akkor az egy év előtti állásánál is több, mint 69 ponttal állott alacsonyabban. A júliusi árfolyamlemorzsolódások viszonylagosan szűk forgalmi keretek között következtek be. Az eladott részvények darabszáma ugyanis nem érte el a 172 ezret, az előző havi 177 és a tavalyi 325 ezerrel szemben. A szállítások és átvételek összege 12·9 millió pengőre rúgott s 1·7 millióval haladta meg a megelőző havit, de 9·6 millió pengővel volt kisebb a tavalyinál.

Hitelbiztonság. A tárgyalt hóban Magyarországon összesen 86 fizetésképtelenségi eset fordult elő, 13-mal kevesebb (—13·1%), mint a megelőző hóban, de 45-tel több (+109·8%), mint tavaly. Az év eddig lefolyt hónapjaiban, az április havitól eltekintve, egyébként a fizetésképtelenségek száma mindig meghaladta a tavalyit. A magán- és kényszeregyességek passzívái a fizetésképtelenségek számának csökkenése folytán természetszerűleg a megelőző havihoz képest szintén hanyatlottak (—52·3%) s mindössze csak 0·9 millió pengőt tettek, az előző havi 1·9 millióval szemben. A mult évihez képest azonban 192 ezer pengős emelkedés következett be, ami 27·1%-os rosszabbodásnak felel meg. Az óvatolt váltók száma 3.397-re rúgott, 36-tal süllyedt a megelőző havi alá (—1·0%), de 474-gyel múlta felül a tavalyit (+16·2%). Az óvatolt váltók összegének alakulása ellenkező képet mutat, mert a megelőző havihoz képest mutatkozik közel 16 %-os emelkedés és a tavalyival szemben jött létre 15·6%-os hanyatlás.

Zálogházi forgalom. A postatakarékpénztár kötelékébe tartozó zálogházakban július hó folyamán összesen 266 ezer tétel került elzálogosításra, 9.000-rel kevesebb, mint a megelőző hóban, de 10.000-rel több, mint 1937 júliusában. Az elzálogosított tárgyakra folyósított összeg meghaladta az 5·3 millió pengőt, de nem érte el a megelőző havit, amikor is 5·6 millió volt a zálogfelvételek összege. A zálogkiváltások tételszáma 9 ezerrel 253 ezerre emelkedett s a tavalyit is 1.000-rel múlta felül. Nagyobbára azonban kisebb értékű zálogtárgyak kerültek kiváltásra, mert a kiváltások összege árnyalatilag a mult havi 5 millió alatt maradt. A zálogálladék tételszáma 13 ezerrel 1·5 millióra emelkedett, s a tavalyit közel 90 ezerrel múlta felül. A zálogálladék is emelkedett s a bekövetkezett 372 ezer pengős gyarapodás folytán a zálogálladék a hó végén 29·5 millió pengőt tett. A mult évihez képest kereken 1 millió pengős növekedés jött létre. Július hó folyamán a kényszerárverésre került tételek száma erősen megduzzadt és rekordmagasságot ért el. Összesen 10.052 tétel került kényszerárverésre, az előző havi 7.993-mal és a tavalyi 7.372-vel szemben. A kényszerárverésre került tételek száma csak az 1930—32. válságos években mozgott ilyen magas szinten.

95.939. — Hornyánszky Viktor R.-T., m. kir. udv. könyvnyomda, Budapest. — Nyomdaigazgató: Sebők Géza.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZŐTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

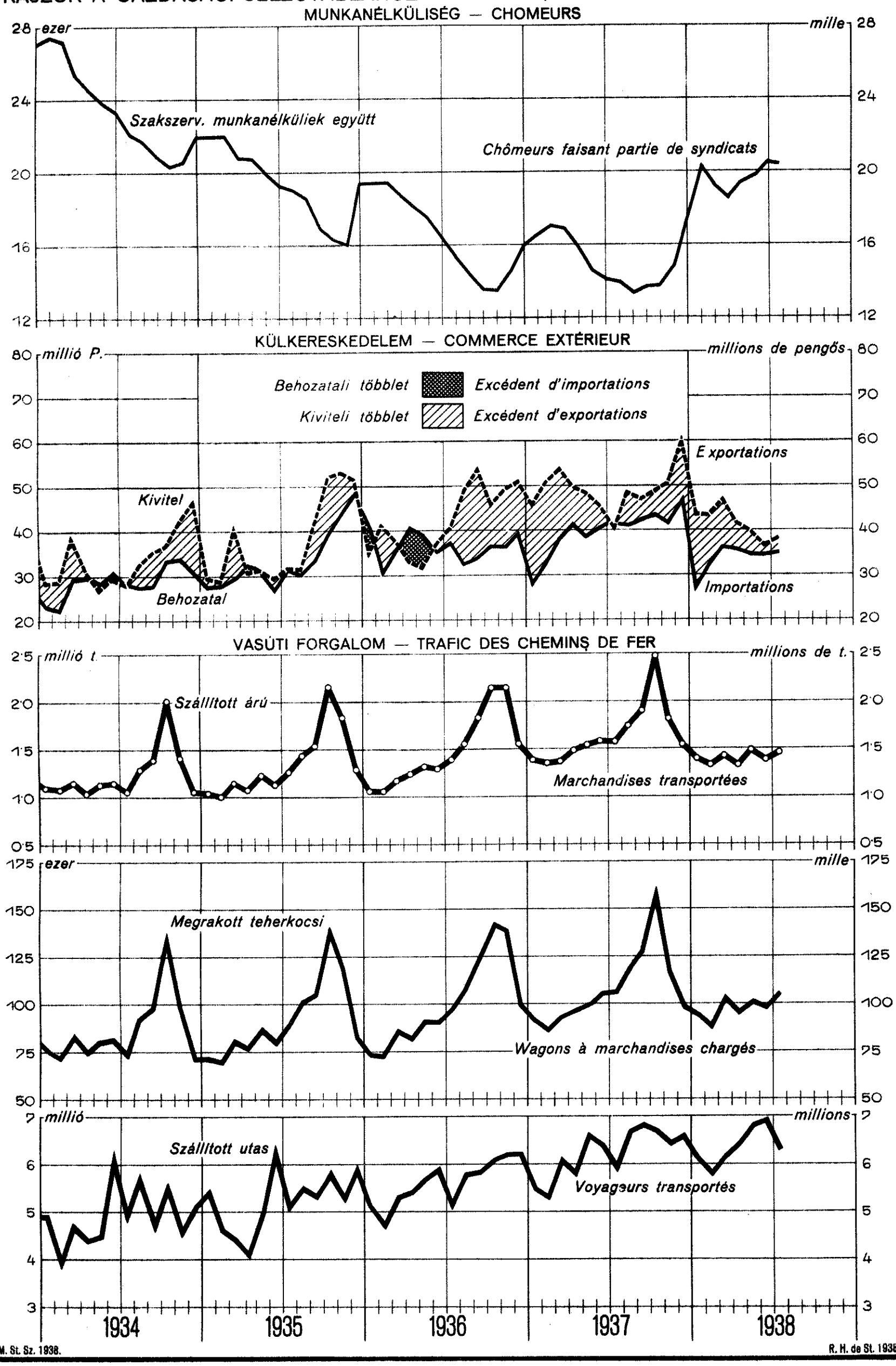

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZŐTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

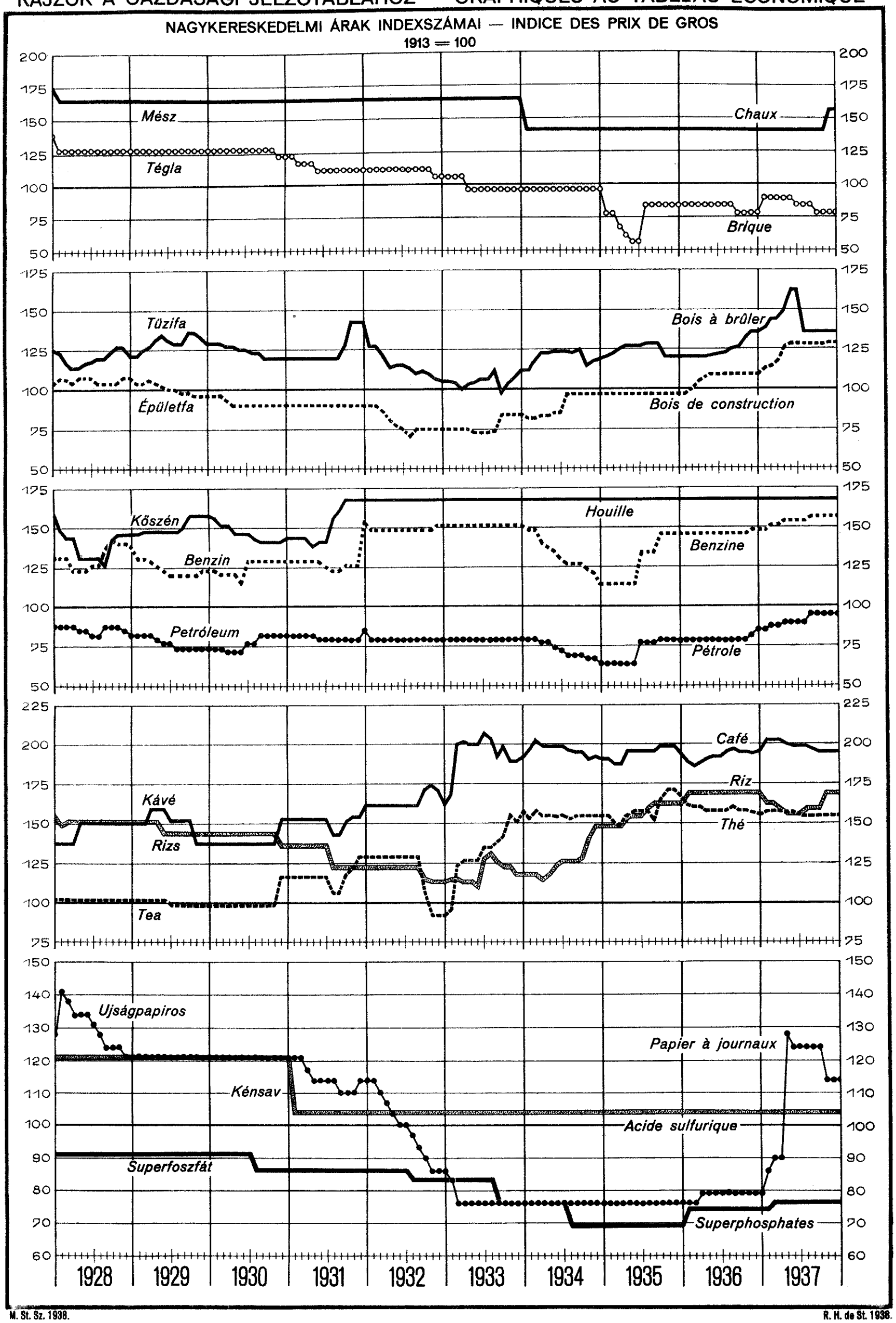

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZŐTÁBLÁHOZ – GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

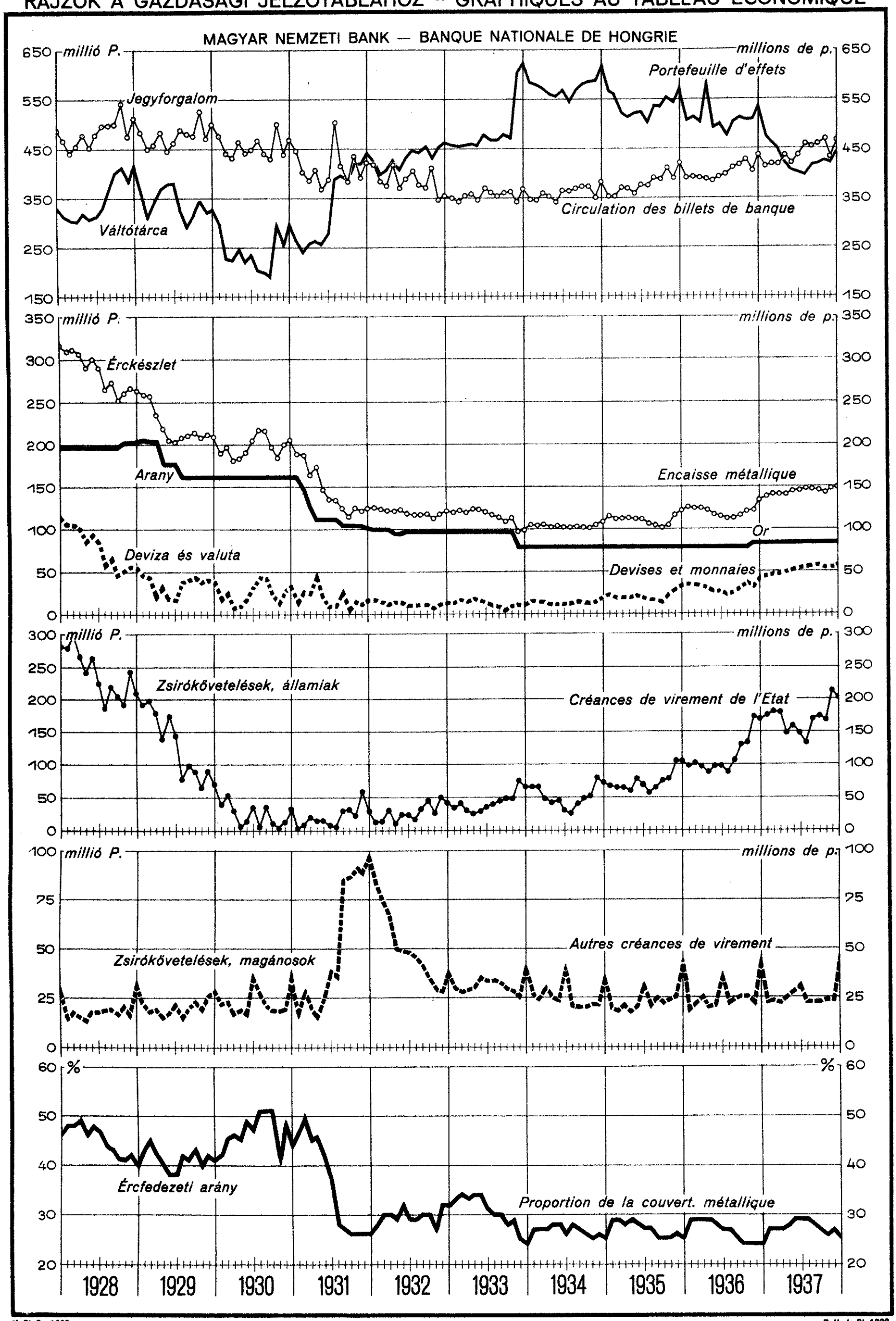

M. St. Sz. 1938.

R. H. de St. 1938.